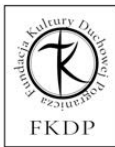

**Nazewnictwo terenowe Lubelszczyzny
z ukraińskimi cechami
fonetycznymi**

Michał Łesiów

**Nazewnictwo terenowe Lubelszczyzny
z ukraińskimi cechami
fonetycznymi**

Lublin–Kijów 2024

Kolegium Redakcyjne

ks. dr Stefan Batruch, Fundacja Kultury Duchowej Pogranicza, KUL, Lublin

dr Maria Borciuch, PANS, Chełm

prof. dr hab. Pawło Hrycenko, Narodowa Akademia Nauk Ukrainy, Kijów

prof. dr hab. Mirosława Ołdakowska-Kuflowa, KUL, Lublin

Recenzenci

prof. Hryhorij Arkushyn

prof. Władysław Makarski

Redakcja językowa

Anna Witek

Tłumaczenie przedmowy na język polski

dr Maria Borciuch

Redakcja przedmowy

dr hab. Mariusz Koper

Mapa Lubelszczyzny

dr Marcin J. Sobiech EXGEO Professional Map

Zdjęcie na okładce

Zofia Sarnowska

Projekt okładki

Krystyna Dziadczyk

Skład i przygotowanie do druku

Hanna Fijołek, Katarzyna Szot

Korekta

s. Maryla Koper CSL

Copyright by

© Fundacja Kultury Duchowej Pogranicza w Lublinie, Lublin 2024

© Polska Akademia Nauk Oddział w Lublinie, Lublin 2024

© Narodowa Akademia Nauk Ukrainy w Kijowie, Kijów 2024

ISBN 978-83-66847-78-1

ISBN 978-83-941898-6-0

Druk i oprawa

Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”

20-075 Lublin, ul. Ogrodowa 12

tel. 81 442 19 19, faks 81 442 19 16

e-mail: drukarnia@gaudium.pl

www.gaudium.pl

Doc. dr hab. Michał Lesiów
20-624 Lublin,
ul. Irydiona 6 m. 37

wyob. 14.8.1975
27.8.1975
(Spraw. Kwalif. raport. Lublin, dnia 13 paźdz. 1975)

Doc. dr hab. Mieczysław Basaj
Komitet Słowianoznawstwa PAN
PKiN, skr. poczt. 24
00-901 Warszawa

Niniejszym zgłaszam do planu wydawniczego Komitetu Słowianoznawstwa PAN na rok 1977 swoją pracę na temat "Nazewnictwo terenowe Lubelszczyzny z ukraińskimi cechami fonetycznymi".

Podaję w związku z tym odpowiednie informacje:

1. Autor: Michał Lesiów, Instytut Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej UMCS, Lublin 20-624, ul. Irydiona 6 m. 37
2. Tytuł pracy: Nazewnictwo terenowe Lubelszczyzny z ukraińskimi cechami fonetycznymi.
3. Objętość: ok. 10 ark. aut.
4. W pracy pokazano elementy fonetyczne ukraińskie we współczesnej mikrotoponimii b. województwa lubelskiego według ok. 30 wyróżników wskazujących na różnice głosowe między językiem polskim i ukraińskim, które na tym terenie się stykają i wzajemnie na siebie oddziaływały. Metoda wyjściowa: analiza historyczno-porównawcza.
5. Jeśli tytuł ten wejdzie do planu wydawniczego, pracę zobowiązuję się oddać do końca stycznia 1976 roku.
6. Praca jest wynikiem realizacji planu badań naukowych nad nazwami własnymi wschodniego pogranicza PRL.

Lesiów

Słowo od redakcji

Historia zawierającego ponad 200 stron maszynopisu autorstwa prof. Michała Łesiowa (1928-2016) sięga połowy lat 70. ubiegłego wieku. Jak wynika z zachowanego pisma adresowanego do ówczesnego zastępcy dyrektora Instytutu Słowianoznawstwa PAN doc. dr. hab. Mieczysława Basaja, przygotowane do druku opracowanie pt. *Nazewnictwo terenowe Lubelszczyzny z ukraińskimi cechami fonetycznymi* zostało zgłoszone do planu wydawniczego Komitetu Słowianoznawstwa PAN. Pismo w tej sprawie wysłano 14 października 1975 r. Kwestia wydania miała być rozpatrzona 27 października, jednak z niewiadomych przyczyn monografia nie ukazała się drukiem. Pożółkłe kartki zostały odnalezione wśród materiałów archiwalnych prof. Łesiowa po ponad 40 latach, tj. w 2017 r. Teczka zawierała unikatowe opracowanie mikrotoponimów zapisanych osobiście przez autora, występujących na obszarze Lubelszczyzny w latach 1954-1960. Wołą rodziny, czyli bezpośrednich spadkobierców profesora, było wydanie tej wyjątkowej pracy.

W ramach obchodów 25-lecia ukrainistyki na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej, podczas uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej ku czci prof. Michała Łesiowa, która odbyła się 12 maja 2017 r. na Wydziale Humanistycznym, wśród absolwentów i ówczesnych studentów pojawiła się idea, aby upamiętnić wybitnego lubelskiego sławistę i założyciela ukrainistyki poprzez zorganizowanie akcji pt. „Strona dla Profesora Łesiowa”. Pomysłodawcy postanowili wspólnie przepisać treść maszynopisu odnalezionnej monografii i stworzyć w ten sposób elektroniczny wariant książki. Na spotkanie zorganizowane przez Koło Naukowe Ukrainistów UMCS im. Profesora Michała Łesiowa 1 czerwca 2017 r. ze swoimi laptopami przyszło 35 studentów¹. I w takich oto

¹ Spis uczestników akcji znajduje się pod fotografią na s. XV (we wkładce na końcu książki).

okolicznościach nastąpiło rozpoczęcie prac nad wydaniem istotnej publikacji z zakresu onomastyki słowiańskiej. Monografia ta jest tak ważna, ponieważ dotyczy unikalnych mikrotoponimów zapisanych w społecznościach, które już nie istnieją w dawnym składzie etnicznym. Dzięki tej oryginalnej inicjatywie studentów powstała baza gotowa do dalszego opracowania redakcyjnego. Doktor Maria Borciuch czuwająca nad przebiegiem akcji powiedziała wówczas: „to historyczny moment i mam nadzieję, że nasi studenci rozumieją, w jak niezwykłym wydarzeniu brali udział”². Wszystkim zaangażowanym w to przedsięwzięcie wyrażamy ogromną wdzięczność.

Studium autorstwa prof. Michała Łesiowa, urodzonego 3 maja 1928 r. w miejscowości Huta Stara na Tarnopolszczyźnie, a zmarłego 15 lipca 2016 r. w Olsztynie, polskiego filologa i językoznawcy, współtwórcy lubelskiej slawistyki i twórcy ukrainistyki, zawiera analizę terenowych nazw własnych Lubelszczyzny – regionu, gdzie dwa języki słowiańskie, polski i ukraiński, w sposób naturalny przenikały się i przez wieki wzajemnie na siebie oddziaływały. Opracowanie to jest unikalne, ponieważ opiera się na materiale będącym źródłem cennych informacji o tym złożonym etnicznie, kulturowo i językowo terytorium, na materiale, którego nie sposób dziś odtworzyć. Nazwy terenowe istniały bowiem tylko w obiegu ustnym społeczności wiejskich, które na skutek różnych wydarzeń historyczno-politycznych przestały istnieć.

Dzięki bardzo owocnej współpracy Fundacji Kultury Duchowej Pogranicza, Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych PAN Oddział w Lublinie, której autor opracowania był twórcą i pierwszym przewodniczącym w latach 2001-2014, oraz Instytutu Języka Ukraińskiego Narodowej Akademii Nauk Ukrainy w Kijowie, z którym prof. Łesiów przez wiele lat współpracował, udało się przygotować książkę do druku.

Redakcja pragnie złożyć podziękowania prof. Pawłowi Hrycencie, dyrektorowi Instytutu Języka Ukraińskiego NAN Ukrainy, za dogłębną

² Ł. Semeniuk, *Storinka dla Profesora Łesiwa*, Над Бугом і Нарвою, № 3/2017, s. 21.

analizę treści monografii, opracowanie obszernej przedmowy oraz indeksu mikrotoponimów, a także za uczestnictwo w pracach merytorycznych dotyczących przygotowania publikacji.

Tłumaczenia tekstu przedmowy z języka ukraińskiego dokonała dr Maria Borciuch, a jego redakcji językowej – dr hab. Mariusz Koper z Instytutu Językoznawstwa KUL. Zdjęcie z Roztocza wykonane 9 czerwca 2021 r. na okładkę udostępniła Zofia Sarnowska, a mapę Lubelszczyzny z lat 60. XX w. sporządził dr Marcin J. Sobiech.

Redakcji językowej tekstu monografii prof. Michała Łesiowa dokonała mgr Anna Witek, która dostosowała pisownię do współcześnie obowiązujących zasad. Ingerencja w oryginalny styl profesora była minimalna. Dla komfortu przyszłych czytelników stosowane przez autora monografii skróty nazw pospolitych dotyczących obiektów fizjograficznych typu las, łąka, pole, dół zostały rozwinięte. W toku prac redakcyjnych okazało się, że część miejscowości ma dziś zmienione nazwy, np. Hołubie to obecnie Gołębie (hrub.), wieś Łysobyki (radz.) otrzymała nazwę Jeziorzany i należy do powiatu lubartowskiego (zmiany przynależności administracyjnej występują stosunkowo często), Bohorodycę zmieniono na Brodnicę, Horyszów Ruski na Horyszów, Hutę Plebańską (biłg.) na Hutę Krzeszowską (niż.), Kolonia Łukówek Piękny (chełm.) to obecnie po prostu Łukówek itp. Niektóre miejscowości przestały istnieć na mapie Lubelszczyzny jako odrębne osady wskutek różnych decyzji administracyjnych, w tym z powodu przyłączenia do sąsiedniej, zazwyczaj większej miejscowości. Na przykład Kolonia Andrzejów (chełm.) została włączona do wsi Andrzejów, Stołpno (radz.) to obecnie część miasta Międzyrzec Podlaski, Majdan Rybie włączono do miejscowości Rybie (chełm.), a Błotków Duży to dziś dzielnica Terespoła. O tego typu zmianach oraz innych kwestiach redakcyjnych informujemy w przypisach.

Recenzje wydawnicze prof. Hryhorija Arkuszyna ze Wschodnioeuropejskiego Uniwersytetu Narodowego im. Łesi Ukrainki w Łucku i prof. Władysława Makarskiego z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie pozwoliły komisji PAN w Warszawie potwierdzić wysoką wartość naukową opracowania i podjąć decyzję

o przyznaniu środków na pokrycie części kosztów wydania. Zarówno recenzentom, jak i zespołowi oceniającemu wyrażamy ogromną wdzięczność.

Szczególne wyrazy wdzięczności należą się małżonce profesora, Marii Werbowskiej-Łesiów (1930-2022), dzięki której cenny maszynopis ocalał, a biblioteka męża i inne opracowania zgodnie z jego wolą zostały przekazane do Ukraińskiego Katolickiego Uniwersytetu we Lwowie oraz do Instytutu Języka Ukraińskiego NANU w Kijowie. Zarówno córka Hanna, jak i syn Roman, a także wnuki Michała i Marii Łesiówów dołożyli starań, by dorobek naukowy taty, dziadka i pradiadka został uratowany i udostępniony współczesnemu pokoleniu filologów sławistów. Za hojne wsparcie finansowe opracowania monografii, za udostępnienie fotografii oraz wszelką pomoc w przygotowaniu do druku wydania pragniemy złożyć serdeczne podziękowania rodzinie oraz wszystkim bliskim i znajomym prof. Michała Łesiowa.

Redaktorzy

Pawło Hrycenko

(NAN Ukrainy, Kijów,
0000-0002-5363-6585)

Michał Łesiów o polsko-ukraińskim pograniczu językowym w świetle mikrotoponimii

W dorobku naukowym i popularnonaukowym prof. Michała Łesiowa – dorobku o szeroko zakrojonej tematyce, adresowanej do różnego kręgu czytelników – centralne miejsce zajmują prace dotyczące polsko-ukraińskich wpływów językowych i kulturowych na terenach wschodniej Polski. Różnorodne przejawy zależności i wzajemnych wpływów dwóch sąsiadujących narodów to złożony przedmiot badań, zmieniający się w czasie i przestrzeni, powiązany z wieloma wydarzeniami i zjawiskami, których odbiór i ocena w różnych okresach były niejednokrotnie odmienne. To terytorium z całym spektrum problematyki pogranicza miało w osobie M. Łesiowa wszechstronnego badacza, którego prace na przestrzeni lat nie straciły wartości heurystycznych i wciąż są źródłem cennych informacji o tym dynamicznym, złożonym etnicznie i językowo obszarze. Badania te są ponadto odzwierciedleniem jego indywidualnego sposobu percepcji zjawisk językowych i kulturowych tego regionu oraz zajmują swoje miejsce na kartach historii polonistyki i ukrainistyki. Cechą charakterystyczną M. Łesiowa jako badacza była wieloaspektowość zainteresowań: jego publikacje przedstawiają rezultaty badań języka, folkloru, literatury ludowej zarówno na płaszczyźnie współczesnej, jak i historycznej, życia religijnego Ukraińców Polski Wschodniej; wiele jego studiów dotyczy zjawisk, wydarzeń i postaci nie tylko w wymiarze lokalnym, lecz także ogólnoukraińskim, ogólnopolskim czy w ogóle ogólnosłowiańskim. Szeroki kontekst etnokulturowy jest często obecny i wyraźnie widoczny, pojawia

się nawet wtedy, gdy charakter przedmiotu badań określony został jako *stricte lokalny*¹.

Badania lingwistyczne terytorium, gdzie styka się i przeplata polskie i ukraińskie kontinuum językowe, problematyka badań, przedmiot badań i metody analizy materiału z biegiem czasu ulegały zmianom, ale o wartości prac stanowią rzetelnie zebrane i usystematyzowane fakty językowe i etnokulturowe z dokładnym opisem lokalizacji. Zapisy terenowe od mieszkańców autochtonów (głosy lokalnych społeczności) dla M. Łesiowa zawsze były fundamentem dalszych studiów. Badacz ten był świadomy, że zebrane świadectwa za jakiś czas, za kilkadziesiąt czy kilkaset lat, osiągną status zabytków języka i kultury, i że te zabytki będą świadectwem epoki, w której dokonano ich zapisu.

W latach 1956-1960 M. Łesiów, uczestnicząc w specjalnych ekspedycjach, zebrał na terenie ówczesnego województwa lubelskiego ludowe (w większości nieznane z oficjalnych źródeł) nazwy własne obiektów fizjograficznych (mikrotoponimy) – nazwy gruntów uprawnych i nieuprawnych, pól, łąk, lasów, uroczysk, wzgórz itp. Inicjatywa systematycznego zapisywania mikrotoponimów wyszła spoza środowiska językoznawczego, aczkolwiek jeszcze przed początkiem tej akcji zbieraniem i analizą tego rodzaju nazw własnych sporadycznie zajmowano się w różnych ośrodkach akademickich. Wiadomo, że od połowy lat 50. XX w. w Polsce trwała ogólnokrajowa *akcja ustalania aktualnego stanu nazewnictwa miejscowości i obiektów fizjograficznych i wysuwania propozycji co do ich poprawnej urzędowej formy* [Smoczyński 1975: 280]. Bodźcem do takich badań stały się nowe okoliczności polityczne i gospodarcze. Ponieważ w powojennej Polsce zmieniły się formy własności ziemi, użytków rolnych i mienia, więc wraz z reformą straciły swoją aktualność mikrotoponimy, którymi tradycyjnie był określany każdy obiekt (przede wszystkim własności prywatnej), zwłaszcza

¹ Wielokierunkowość naukowych, a także szeroko rozumianych ogólnokulturowych zainteresowań prof. M. Łesiowa ilustruje bibliografia jego prac. [Zob. Borciuch, Jastrzębski 2009]. Literatura do tej części pracy znajduje się w ukraińskiej wersji przedmowy Pawła Hrycenki.

nazwy obiektów, często wskazujące na poszczególnych gospodarzy, dawnych właścicieli. W nowych warunkach społeczno-politycznych rozpoczął się proces odchodzenia w niepamięć wielu ludowych nazw, które miały wyjątkowe znaczenie – zachowywały przez stulecia przykłady i modele dawnego słowotwórstwa mieszkańców tego regionu, zarówno Polaków, jak i Ukraińców. Źródłowa i kulturowa wartość nazw zebranych na terenie całego województwa jest oczywista.

Unikalne zapisy mikrotoponimów zmotywowały językoznawców do wykorzystania zebranych informacji w specjalnych studiach lingwistycznych. W tym czasie w slawistyce takich opracowań nie było zbyt wiele, dlatego wyznaczenie zadań, metodologii i metajęzyka takich badań stawało się przedmiotem aktywnych poszukiwań. Ważna była też rosnąca świadomość potrzeby pełnego i dokładnego zapisywania informacji o obiektach fizjograficznych i ich nazwach od użytkowników gwar. Na tej podstawie był stworzony korpus mikrotoponimów, którego powstanie zachęciło językoznawców do zbadania tego materiału.

Potrzebę opracowania mikrotoponimów spotęgowały okoliczności zewnętrzne – głęboka etniczna i językowa transformacja Lubelszczyzny po wysiedleniach Ukraińców z tego niejednorodnego pod względem narodowościowym terytorium (do Ukrainy – w latach 1945-1946, na tereny zachodniej i północnej Polski, na tzw. Ziemie Odzyskane – w 1947 r.). Te procesy dotknęły także i Łemkowszczyznę, Nadsanie, Chełmszczyznę i Podlasie Południowe. Przesiedlenia skutkowały radykalnymi zmianami w językowym obrazie regionu: znikło wiele ukraińskich wsi z miejscowymi gwarami – językowymi kodami poszczególnych społeczności wiejskich, a co za tym idzie – znikły całe mikroareaty języka ukraińskiego, którego funkcjonowanie na tych terenach miało odległe i głębokie tradycje. Wiele wsi, gdzie do niedawna Polacy i Ukraińcy stanowili dwujęzyczne wspólnoty, przeistoczyło się w miejscowości monoetniczne i polskojęzyczne. Nieodwracalne zmiany dotknęły także szaty onomastycznej tego regionu: redukcja objęła cały system antroponimiczny (z wysiedlonymi Ukraińcami „wyjechały” na nowe tereny także ich imiona, nazwiska, barwne rodzinne i indywidualne przezwiska), a także nazwy terenowe miejscowości zarówno ukraińskich, jak

i mieszanych – polsko-ukraińskich. Polskojęzyczni mieszkańcy, którzy dzięki kontaktom z Ukraińcami byli obeznani z ukraińskim krajobrazem onomastycznym, używali (w większości wypadków pasywnie) ukraińskich nazw własnych, więc podczas badań toponimicznych w tym regionie zostali informatorami, którzy odtworzyli z pamięci znaczną liczbę antroponimów i nazw geograficznych używanych przez Ukraińców do czasu ich wysiedlenia.

Stratom ważnych onomastycznych informacji można było zapobiec poprzez archiwizację opracowań naukowych w formie publikacji. Takie zadania postawił przed sobą M. Łesiów, który przygotował monografię *Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny* [Łesiów 1972] w formie nie słownika czy indeksu nazw terenowych, lecz gruntownych wieloaspektowych studiów. Autor był świadomy złożoności powstawania i funkcjonowania mikrotoponimów Lubelszczyzny, które odzwierciedlają skomplikowaną historię tego terytorium etnicznego i językowego. To wszystko zobowiązywało autora do tego, aby zagłębić się w historię regionu, wyjaśnić źródła, czas i osobliwości powstania osad na tym terenie. W zasadzie każda wieś miała niepowtarzalny skład etniczny, swoje językowe i kulturowe tradycje, co w różny sposób odbiło się na warstwie nazewniczej – terenowych nazwach własnych, na rodowych i indywidualnych przezwiskach, a w dalszej kolejności i na nazwiskach. Nazwy własne zakodowały w swojej strukturze przeszłość, oznaczyły społeczności poszczególnych wsi, a zarazem odróżniły je od sąsiednich miejscowości.

Wschodnią część polskiego kontinuum językowego, do którego należała Lubelszczyzna, M. Łesiów charakteryzował jako złożone połączenie skutków różnych fal kolonizacyjnych:

zlepek przynajmniej czterech skrawków różnych historycznie i językowo odrębnych dzielnic: Małopolski, Mazowsza, Wielkiego Księstwa Litewskiego i ziemi chełmskiej, co przesądza o elementach językowych małopolskich, mazowieckich, północnoukraińskich i południowoukraińskich. Odrębności historyczne i językowe poszczególnych skrawków naszego województwa wpłynęły wyraźnie również na jakość części terenowych nazw własnych [Łesiów 1972: 6].

Należy zauważyć, że na początku lat 70. XX w. wiedza o mikrotoponimach polskojęzycznego kontinuum była dostępna tylko w odniesieniu do pewnych niewielkich obszarów. Praca M. Łesiowa była pierwszym studium w polonistyce, w którym przedstawione zostały materiały z całego województwa. Obejmowała ona różne obiekty fizjograficzne (lasy, pola, nieużytki, pastwiska, łąki, doły, wąwozy, drogi, góry). Poza przedmiotem zainteresowań autora pozostały nazwy obiektów wodnych (hydronimy i mikrohydronimy). W monografii przeanalizowane zostały 2942 jednostki nazewnictwa [Olejnik 2005: 181], które ze względu na motywację i strukturę zostały powiązane z wieloma grupami tematycznymi leksyki odnoszącej się do różnych klas gramatycznych. Obszar analizowanego w monografii materiału językowego autor określił tak:

W analizie nazw terenowych Lubelszczyzny brałem pod uwagę podstawy słowotwórcze, tematy wyrazów pospolitych, wchodzących w skład nazw terenowych; podzieliłem je na tematy rzeczownikowe, przymiotnikowe, zaimkowe, liczebnikowe i czasownikowe, z kolei tematy rzeczownikowe podzieliłem na 10 grup znaczeniowych. [...] Według formalnego stosunku terenowej nazwy własnej do wyrazu podstawowego wydzielić można cały szereg grup strukturalnych. Takiej metody opracowania nazw terenowych konsekwentnie przeprowadzonej nie znalazłem w żadnej pracy [Łesiów 1972: 7-8].

Nic dziwnego, że w wyniku realizacji nakreślonego przez M. Łesiowa planu gruntownej analizy każdego toponimu wyłoniły się informacje lingwistyczne, które wzbudziły duże zainteresowanie wśród polonistów i sławistów różnych krajów. W związku z tym w głównym dla onomastyki słowiańskiej roczniku „Onomastica”, w którym regularnie omawiane były i recenzowane ważne prace na temat nazw własnych z terytorium Polski oraz innych krajów słowiańskich (i nie tylko), zostało opublikowanych kilka recenzji tej monografii. Recenzentów zainteresowały nie tylko przedstawione w publikacji mikrotoponimy – znaki onimiczne lokalizowane w przestrzeni, lecz także sposób ujęcia, metody wydobycia ważnych informacji z każdej nazwy własnej. Tradycyjnie

w studiach onomastycznych lingwistów interesowała reprezentatywność pozyskanych świadczeń, ich przydatność do wyjaśniania cząstkowych i ogólnych problemów etno- i glottogenezy Słowian, wyjaśnienia czasu, kierunków oraz intensywności ruchów migracyjnych Słowian – zarówno odległych okresów historii, niepoświadczonych źródłami piśmiennymi, jak i współczesnych, kiedy odbywały się masowe przesiedlenia i migracje z różnych terytoriów. Te problemy historyczne i lingwistyczne należą do zadań onomastyki słowiańskiej. Oprócz śladów archaiczności w każdym toponimie dostrzegano wartość w wyjątkowości formy, motywacji powstawania nazw, możliwości odtworzenia związków między językami i dialektami oraz ustalenia na tej podstawie układów paralelnych.

Profesor P. Smoczyński, który orientował się zarówno w onomastyce, gwarach Lubelszczyzny, jak i w sytuacji językowej regionu, po przeczytaniu monografii M. Łesiowa stwierdził:

W analizach autor ześrodkował uwagę przede wszystkim na dwóch szerokich zagadnieniach. Spróbował dać nową klasyfikację nazw terenowych łącznie z dokładnym ich rozpracowaniem pod względem słowotwórczym oraz zamierzył uchwycić wszelkie rozwarstwienia geograficzne językowego materiału ze względu na złożone stosunki Lubelszczyzny w zakresie polskich i ukraińskich dialektów. Oba zagadnienia były możliwe do rozwiązania trafnego i wyczerpującego tylko dla tego badacza, który długo parł się zarówno onomastyką, jak dialektologią, przy czym miał należyte rozeznanie w zjawiskach i języka polskiego, i języka ukraińskiego. Osoba M. Łesiowa była do tego jakby predestynowana [Smoczyński 1975: 283].

Książka M. Łesiowa odpowiadała wysokim wymaganiom stawianym pracom z mikrotoponimii, które niezbyt często pojawiały się w słowiańskim językoznawstwie. Recenzenci okazali się zgodni co do pozytywnej oceny opracowania, podkreślali:

Wszechstronne i gruntowne przebadanie całego zgromadzonego materiału pod względem genetycznym wzbogaci zapewne w sposób istotny naszą znajomość stosunków językowych na obszarze wschodniej Lubelszczyzny [Witkowski 1976: 271].

Podkreślając semantyczną i strukturalną wielopłaszczyznowość przeanalizowanego materiału, recenzenci zwrócili uwagę na to, jak dokładnej klasyfikacji dokonał autor, ponieważ podział terenowych nazw własnych na różne typy był cenny nie tylko z powodu uporządkowania i opisu materiału, lecz także z punktu widzenia metodologii. Dotykał bowiem zasadniczego problemu onomastyki, tj. rozgraniczenia nazw własnych i apelatywów. Wiadomo, że nazwy ogólne obiektów geograficznych stosunkowo często stawały się podstawą do tworzenia terenowych nazw własnych i nierzadko przechodziły do kategorii mikrotoponimów bez formalnych zmian, poświadczając funkcjonalne rozszczepienie znaku językowego, który raz może występować jako apelatyw, innym zaś razem jako nazwa własna. Recenzentów zainteresowało również zróżnicowanie podstaw słowotwórczych terenowych nazw własnych ze względu na przynależność do określonych klas gramatycznych, chociaż słusznie zauważono, że:

Wszystkie wyrazy i zwroty występujące w funkcji nominatywnej, bez względu na swoją formę i genezę ulec musiały substancywizacji [Witkowski 1976: 270].

Szersze omówienia recenzentów [Jurkowski 1973; Gołębiowska 1974; Witkowski 1976], a zwłaszcza obszerna recenzja [Smoczyński 1975] nie tylko zwróciły uwagę wielu językoznawców na tę pracę, lecz także zachęcały autora do dalszych badań nad mikrotoponimami, do pokazania ich wartości w badaniach nad polsko-ukraińskimi wpływami na terytorium mieszanym pod względem językowym i etnicznym. Było oczywiste, że dzięki takim studiom naukowa interpretacja nazw terenowych Lubelszczyzny oraz sytuacji językowej tego regionu może stać się głębsza i pełniejsza. Ponadto, jak przewidywał M. Łesiów, archiwizacja i wydanie mikrotoponimii zmniejszyłyby zagrożenie utraty tych informacji. Słuszność tych przewidywań potwierdziły badania części Lubelszczyzny (powiat włodawski) pół stulecia później. Okazało się, że

Znaczna część nazw terenowych zaginęła, co, jak wiadomo, jest charakterystyczne dla mikrotoponimii. Często w miejsce zaginionych mikrotoponimów pojawiały się nowe, które determinowane były przez sytuację

polityczną, migrację ludności i zmiany własnościowe. W ciągu minionego półwiecza wiele obiektów zmieniło charakter [Olejnik 2014: 184].

Okazało się, że tylko 24,8% mikrotoponimów zapisanych przez M. Łesiowa i S. Warchoła zachowało się i było odnotowanych 50 lat później w tych samych gwarach (id.). Takie wnioski z analizy porównawczej mikrotoponimów tego samego terytorium w różnych okresach podkreślają językową i historyczno-kulturową wartość zbioru terenowych nazw własnych, utworzonych w różnym czasie.

Intensywne burzenie stosunkowo stałej architektury językowej Lubelszczyzny, tj. współegzystowania Ukraińców i Polaków na tym terenie, aktywnego przenikania się kultur obu narodów i ich języków, rozpoczęło się od połowy XX w., od masowych wysiedleń Ukraińców. Od tego momentu obserwacja żywej gwary Ukraińców w naturalnej przestrzeni etnicznej i kulturowej stała się o wiele trudniejsza, a nawet niemożliwa. Podobnie nierealne było prowadzenie badań nad funkcjonowaniem mikrotoponimów w mowie Ukraińców. W momencie eksploracji terenowej badacze mieli do czynienia z już transformowanym i zredukowanym ukraińskim komponentem – do niedawna dwujęzycznego krajobrazu językowego. Te okoliczności w znaczący sposób utrudniały zapisywanie ukraińskich mikrotoponimów oraz ich naukową interpretację; badacze byli bowiem zmuszeni do wykorzystywania relacji polskojęzycznych informatorów, ich komentarzy, o czym M. Łesiów wspomina tak:

Terenowe nazwy własne występujące współcześnie na terenie województwa lubelskiego zawierają w sobie również nazwy pochodzenia wschodniosłowiańskiego, najczęściej ukraińskiego. Nazwy te zostały zebrane od ludzi posługujących się językiem polskim, występują te nazwy już w językowym kontekście polskim, możemy więc je traktować jako polskie terenowe nazwy własne pochodzenia ukraińskiego.

Dalej pisze:

nazwy terenowe pochodzenia ukraińskiego zostały, niejednokrotnie w brzmieniu pierwotnym, czysto ukraińskim, niekiedy jednak zostały

one spolonizowane fonetycznie lub nawet morfologicznie, czasem tłumaczone [Łesiów 1975: 1].

Złożony charakter wpływów polsko-ukraińskich na terenie wschodniej Polski i konieczność uwzględnienia osobliwości eksploracji w tych warunkach postulował także K. Rymut:

Na pograniczu dwóch języków słowiańskich forma językowa nazwy uzależniona jest od kilku spraw – kto ją wymawia, kto ją zapisuje i w jakim języku. Nazwy o cechach fonetycznych ukraińskich Polak łatwo przetwarzał na polską, a Ukraińiec nazwę polską dostosowywał do ukraińskiego systemu językowego. W przeszłości nazwy ukraińskie w tekście polskim pisanym przez Polaka miały często polską formę językową [Rymut 1986: 222].

W oparciu o dokładne zapisy nazw terenowych badacze stwierdzali zachowanie właściwych cech gwarowych obu języków, a także zauważali różne skutki wzajemnego ich przenikania, wpływów gwar polskich na ukraińskie i odwrotnie. Wzajemne przenikanie się języków w tym regionie potwierdzają także rzetelne materiały gwarowe dwujęzycznego atlasu F. Czyżewskiego [Czyżewski 1986], atlasów AUM 2, AGWB oraz gruntownego opracowania jednego z autorów [Czyżewski 1994].

Michał Łesiów przewidywał, że nazwy terenowe, ze względu na ich nierozzerwalny związek z mową ludu, zawierają cenne dane językowe, które pozwolą sformułować istotne wnioski, zwłaszcza w odniesieniu do rozwoju gwarowego systemu fonetycznego:

Po analizie materiału nazewniczego od strony ich właściwości fonetycznych można będzie stwierdzić, które cechy fonetyczne są najbardziej podatne na zmianę, a które – są bardziej stałe i niezmiennie [Łesiów 1975: 1].

Perspektywa zgłębienia skutków przenikania języków polskiego i ukraińskiego na terenie Lubelszczyzny – w celu pokazania osobliwości realizacji modeli rozwoju systemów fonetycznych i wyjaśnienia roli elementów języka ukraińskiego na terenie występowania interferencji –

zainspirowała M. Łesiowa do nowego opracowania zebranych wcześniej terenowych nazw własnych. Tak powstało specjalne opracowanie *Nazewnictwo terenowe Lubelszczyzny z ukraińskimi cechami fonetycznymi*², którego tytuł wskazuje na zasady doboru materiału oraz wyznaczenia granic terenu badań. Jest nim wschodniopolski obszar językowy – gwary małopolskie i mazowieckie, które przez wiele lat współistniały z gwarami ukraińskimi, gdzie wskutek wzajemnych wpływów językowych formowały się lokalne systemy języka polskiego i ukraińskiego, a także modele ich transformacji. Z całego zasobu zebranych terenowych nazw własnych wybrane zostały mikrotoponimy z fonetycznymi cechami, które reprezentują ukraiński model historycznego rozwoju systemu fonetycznego w jego lokalnym wariantcie. Takich fonetycznych wskaźników autor wyodrębnił prawie 30. Wśród nich wyróżniają się centralne, reprezentowane całym szeregiem nazw, i peryferyjne, poświadczane pojedynczymi określeniami. Analiza materiału przedstawiona została w odniesieniu do poszczególnych zjawisk. Punktem wyjściowym do opisu są prasłowiańskie archetypy fonemów i grup spółgłoskowych. Jest to różnie realizowany rozwój:

– grup *TorT*, *TerT*, *TolT* (w śródgłosie – przeciwieństwo dwusylabowych kontynuantów form z pełnogłosem *ToroT*, *TereT*, *ToloT*, *TeleT* w gwarach ukraińskich do form bez pełnogłosu *TroT*, *TreT* / *TrzeT*, *Tlot*, *TleT* w gwarach polskich);

– zgłoskotwórczych **r*, **r'*, **l*;

– grup **tj*, **dj*;

– samogłosek nosowych **ø*, **ę*;

² Praca została przygotowana w 1975 r. Zachował się list M. Łesiowa do kierownika Komitetu Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk Mieczysława Basaja, w którym autor zgłosił monografię do planów wydawniczych Komitetu na rok 1977 (zob. s. 6). Okoliczności rozpatrzenia maszynopisu opracowania M. Łesiowa nie są znane; praca pozostała nieopublikowana; Autor zachował ją w swoim rodzinnym archiwum, a po jego śmierci małżonka Maria Łesiów (1930-2022) udostępniła maszynopis do opracowania i wydania. Maszynopis liczy 220 stron. Egzemplarz ma naniezione przez autora znaki diakrytyczne i pojedyncze poprawki. W tekście występują odsyłacze do kolejnych rozdziałów, ale w materiałach archiwum ich nie odnaleziono. Autor już nie podejmował prób ponownego opracowania tekstu i jego wydania.

- samogłosek zredukowanych *ɔ, *ɔ, zwłaszcza w grupie *ɔl;
- *dl z elementem -l-;
- tematów z nagłosowym o- (= z *je);
- *d', *t';
- form z zachowaną nagłosową grupą chw;
- *e w połączeniu z twardą spółgłoską w prepozycji;
- rozwój fonemów *i, *ě, *o, *r, *g;
- *ē w nowo powstałej sylabie zamkniętej; nieakcentowane *o, *e;
- zmiana -a- w -e- po spółgłosce miękkiej;
- wydłużenie spółgłosek w pozycji przed j;
- różna realizacja typowych modeli akcentowania (ważny wyznacznik różnicowania ukraińskich i polskich form gwarowych).

Wybrane cechy fonetyczne wskazują na przynależność mikrotoponimów do ukraińskiego bądź polskiego modelu językowego. Przy charakterystyce terenowych nazw własnych należących do ukraińskiego systemu językowego posłużono się wyznacznikami przestrzennymi. Wskazują one na występowanie tych nazw na obszarze wysuniętym bardziej na wschód, co pozostaje w zgodzie z ukraińskim kontinuum dialektalnym, nierzadko potwierdzonym mapami lingwistycznymi oraz innymi źródłami³. Jednocześnie cechy te były przeciwstawione innym nazwom terenowym, w których wyraźne były polskie cechy fonetyczne. W opisie każdego typu ukraińskiej nazwy własnej zawierającej określoną cechę fonetyczną podany został odpowiednik polski, często zapisany w nazwie tej samej miejscowości co ukraińska. Taka paralelna prezentacja obu języków w sposób wyraźny pokazuje odmiennosc lub zbieżność struktur anojkonimicznych, co wskazuje na kierunki i złożoność formalnych transformacji elementów językowych na terytorium aktywnych wzajemnych wpływów językowych.

³ Gdy M. Łesiów opracowywał zebrane materiały, prace nad atlasami językowymi, zwłaszcza nad *Atlasem języka ukraińskiego* (AUM), były dalekie od zakończenia, dlatego był on zmuszony opierać się na innych dostępnych źródłach informacji o geografii zjawisk gwarowych.

Cechy fonetyczne, które z zewnątrz mogą wydawać się niepowiązane, pozwalają na identyfikację głębszych integralnych przekształceń językowych, w różny sposób reprezentowanych wśród terenowych nazw własnych z różnymi cechami fonetycznymi. Takim powszechnym zjawiskiem fonetycznym jest dyspalatalizacja spółgłosek przed różnymi samogłoskami w gwarach ukraińskich na tle form z zachowaną dawną miękkością w gwarach polskich. Ważne, że autor konsekwentnie zwracał uwagę na związki syntagmatyczne samogłosek z poprzedzającymi je spółgłoskami, co ułatwia zrozumienie modeli zmian fonetycznych.

Oprócz wymienionych zjawisk fonetycznych występujących w strukturze anojkonimów zapisano inne cechy fonetyczne, które są relewantne dla gwar ukraińskich i polskich Lubelszczyzny. Należą do nich różnego rodzaju hiperpoprawne zmiany fonetyczne (hiperyzmy), z których wiele należy do form typowych w analizowanym materiale (np. utrata nagłosowego *h-* (\neq **g*) jako reakcja na rozpowszechnione formy z protetycznym *h-* *Orodzień* \neq *horod-* \neq **gord-*); zamiana etymologicznego nagłosowego *w-* na *h-* jako reakcja na odpowiednie protetyczne – *Horitce* \neq **Woritce* \neq ukr. *worota* / pol. *wrota* \neq **vort-a*; utrata nagłosowego *o-* – *Czeret*. W tym miejscu autor zauważył: *Jest to więc wyraz czysto ukraiński niemający swojej fonetycznej paraleli w wyrazach polskich*. Ważne są także świadectwa o nieregularnych fonematycznych zmianach wewnątrz słów, substytucja fonemów (np. zmiana *k* \Rightarrow *g* – *Wielgi Brzeg* zamiast *Wielki*), transformacja *-oro-* w *-ere-* (por. komentarz autora: *smeredyna* to jakaś gwarowa zniekształcona postać ukr. *smorodyna* ‘czarna porzeczek’). Obiektem specjalnego zainteresowania są liczne formy hybrydalne mikrotoponimów ukraińskich i polskich, w których odzwierciedlone są procesy różnych wzajemnych wpływów, co niekiedy znacznie zmieniało strukturę nazwy.

Terenowe nazwy własne zachowały w swojej strukturze liczne zmiany morfemowe, niektóre gramatyczne, słowotwórcze oraz leksykalne osobliwości gwar, co autor niejednokrotnie opisywał w zwięzły sposób. Przywołane w pracy mikrotoponimy zachowują szereg cech językowych (również kulturowych i historycznych). Ich wiarygodność

potwierdza przede wszystkim powtarzalność wyeksponowana w wielu formach gwarowych, zjawiskach zapisanych w różnych gwarach, a także poświadczonych w innych źródłach lingwistycznych.

Podobnie jak w monografii *Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny* [Łesiów 1972], również w nowej pracy każdą terenową nazwę własną skorelowano z obiektem nominacji (las, pole, pastwisko, nieużytek, dół, wzgórze, osada itp.). Ponadto podano nazwy miejscowości czy ówczesnego powiatu, gdzie występowały te obiekty. Taka dokładna lokalizacja danych daje możliwość stworzenia specjalnych map lingwistycznych dla szeregu zjawisk. W wielu wypadkach wyznaczono przestrzenne zestawienie analizowanych nazw i – odpowiednio – cech fonetycznych. Szczególnie często wskazywano na przynależność analizowanych cech do północno-wschodniej lub południowej części badanego regionu, co sprawia, że należy je rozpatrywać w szerszym ogólnoukraińskim kontinuum. Autor komentuje strukturę, motywację ojkonimów; toponimy pochodne o wspólnej podstawie rozpatruje według gniazd słowotwórczych, które nierzadko są rozbudowane. Może to świadczyć o konceptualnym statusie znaczeń wspólnej podstawy słowotwórczej nazwy w językowym obrazie świata wspólnoty lokalnej.

Z uwagi na różnorodne dane, które zgromadzone są w empirycznym materiale przeanalizowanym przez autora, należy zwrócić uwagę na kilka bloków tematycznych.

1. Ukraiński i polski model rozwoju fonetycznego

Zwrócenie uwagi na mikrotoponimy z wyraźnymi ukraińskimi cechami fonetycznymi determinowało dobór faktów językowych oraz zamieszczenie dodatkowych informacji do ich opisu. Zamysł M. Łesiowa polegał na tym, żeby poprzez analizę mikrotoponimów pogłębić wiedzę o tych procesach, które charakteryzują gwary ukraińskie Lubelszczyzny. Zabieg ten przyniósł pozytywne rezultaty. Po pierwsze, autor wykazał obecność szerokiej gamy mikrotoponimów, które łączy wspólny wyznacznik fonetyczny; tylko nieznaczna liczba cech fonetycznych reprezentowana jest przez pojedyncze nazwy. Taka sytuacja świadczy o trwałości wielu ukraińskich cech fonetycznych występujących w gwarach i utrwalono-

nych w strukturach nazw terenowych, na tle rozpowszechnionych na tym samym obszarze cech alternatywnych, typowych dla polskiego modelu rozwoju fonetycznego.

Przy weryfikacji zachowanych w mikrotoponimach podstawowych wyznaczników fonetycznych, charakterystycznych dla rozwoju języka ukraińskiego słuszne było zestawienie tych faktów z danymi pochodzącymi z innych źródeł, np. w [Łesiów 1975] zapisano wiele mikrotoponimów z typowym dla ukraińskiego modelu kontynuancją **ě* tj. [i] i pojedyncze przypadki z zachowanym dyftongiem [ie] w odróżnieniu od polskiego modelu z kontynuancją [e] oraz [a] po spółgłoskach miękkich – *Bilaja Krynycia, Chmilowatka, Chrin, Zaperedił, Klitnia, Zalisocze, Piski* itp.; jednocześnie zapisano nazwy z innymi kontynuancjami oraz fonetyczne warianty nazw – *Chrynowo, Dytietyko, Drymtyk* (ukr. *dpimamu*), *Pasyka, Ryczka, Sinożyń i Synożyti, Kruhły Lesok, Zalisoci i Zalesocze, Podlisina, Pomiry i Pomery, Chmilowatka i Chmylina, W Chmylinach* itp. Dla porównania w *Atlasie języka ukraińskiego* (AUM 2, m. 3, 6, 7, 10, 11) podano przykłady wyrazów z Lubelszczyzny z różnymi kontynuancjami **ě*: [i] oraz [y], [ie], [e], a F. Czyżewski w leksemie **chrěń* ‘chrzan’ odnotował kontynuancje **ě* – [i], [’i], [y], [y], [ie], [’ie], [e], [e], wskazując przy tym na zdolność wymienionych samogłosek do zmiękczenia bądź nie poprzedzającej spółgłoski [Czyżewski 1986, m. 21].

Występowanie paralelnych form z wyznacznikami ukraińskiego i polskiego rozwoju fonetycznego nie podważa zachowania ukraińskich nazw terenowych. Świadczy raczej o sytuacyjnym przełączaniu kodów w warunkach bilingwizmu. Typowym zjawiskiem jest współwystępowanie w jednym mikrotoponimie kilku cech (np. w nazwie *Zahostriwle* (= *za ostrowom*) występuje *l*-epentetyczne (= **-bj-e*) i protetetyczne *h* (*hostriw* = **ostriw*).

Zachowanie cech fonetycznych typowych dla języka ukraińskiego w strukturze terenowych nazw własnych potwierdza słuszność wykorzystania zbioru mikrotoponimów podanych w opracowaniu [Łesiów 1975]. Jest to cenne źródło badań nad ukraińskimi gwarami tego regionu. Wszystkie zjawiska występujące w tych nazwach mają ogromne zna-

czenie w kontekście całego ukraińskiego kontinuum jako potwierdzenie na peryferyjnym obszarze prawdopodobnej archaiczności pewnych zmian struktur – fonetycznych, morfologicznych, gramatycznych – oraz zachowania dawnej leksyki i semantyki. Wśród dawnych cech fonetycznych na szczególną uwagę zasługuje funkcjonalne wzniesienie średniowysokiej głoski [y] różnego pochodzenia (przede wszystkim z *ě, *o w sylabie zamkniętej w grupach spółgłoskowych **tortь*, **tolť* oraz o innej genezie) w porównaniu z [i] w tych samych pozycjach w wielu gwarach ukraińskich, por.: *Bryd*, *Perebrytek* na tle typowego ukr. *бpид*, *Horыдыć* – ukr. *horod*. Jednocześnie w miejscu regularnego ukraińskiego kontynuantu [y] w różnych formach odnotowano wariant polski z [i]. Wiele takich przykładów występuje w mianowniku liczby mnogiej (*Hajki*, *Dowholiski*, *Zadorożki*).

Inną cechą terenowych nazw Lubelszczyzny jest duża liczba struktur hybrydalnych, w których połączone zostały dwie cechy: ukraińska i polska. Dla terenu, gdzie takie zjawiska występują, sytuacja jest przewidywalna, por. uwagę:

Wielowiekowe przebywanie na tym samym obszarze ludności ukraińskiej i polskiej doprowadzić musiało do tworzenia nazw ukraińskich i polskich, a także hybrydalnych ukraińsko-polskich [Rymut 1986: 222].

Należy zaznaczyć, że w wielu studiach [B. Lindert, M. Łesiów, B. Czopek, M. Buczyński, S. Warchoń, F. Czyżewski, K. Rymut i in.] dokładnie opisano wyniki różnych polsko-ukraińskich wpływów. Niejednokrotnie zmiany strukturalne są na tyle głębokie i splecione w jednej nazwie, że przypisanie jej do jednego z języków jest raczej umowne niż jednoznacznie dowiedzione. Ustalono związek między zdolnością do rozwoju struktury ukraińskich nazw terenowych i jej bliskością do polskiego odpowiednika: formalna bliskość/identyczność toponimów w ukraińskich i polskich gwarach wzmacnia proces zastępowania fonetycznych cech ukraińskich (w tym morfemowych) polskimi odpowiednikami, a w sytuacji wyraźnego formalnego kontrastu struktur zauważalne jest zachowanie ukraińskich cech na tle polskich wpływów. Ten wniosek M. Łesiów sformułował tak:

Im bardziej rozszerzona jest słowotwórczo dana nazwa terenowa, tym łatwiej zachowuje swoje pierwotne cechy ukraińskie;

i dalej zaznaczył:

Stopień więc możliwości przekształcania nazw terenowych jest odwrotnie proporcjonalny do stopnia „skomplikowania” słowotwórczego danej nazwy.

Przedstawione wnioski są istotne dla analizy zmian w strukturze mikrotoponimów zarówno w kontekście aktywnej interakcji między językami, jak i w odniesieniu do miejsc, gdzie występują i oddziałują na siebie gwary jednego języka.

W oparciu o pracę M. Łesiowa [Łesiów 1975] można stwierdzić, że system fonetyczny gwar ukraińskich Lubelszczyzny w trakcie eksploracji terenowych w znacznej mierze nadawał się do modelowania rekonstrukcyjnego: na podstawie różnych form mikrotoponimów można wyznaczyć dla różnych gwar skład fonemów oraz ich realizację, syntagmatyczne zmiany, typy wymiany głosek i substytucji, kierunki i zaawansowanie polskich wpływów na gwary ukraińskie. Podobnie – w świetle podanych w pracy polskich i ukraińskich nazw terenowych – wiele cech gwar polskich znajduje potwierdzenie w związku z ich rozprzestrzenieniem i funkcjonowaniem na terenie Lubelszczyzny.

2. Formalna struktura mikrotoponimów

Modele tworzenia nazw terenowych, które funkcjonują na danym terytorium, a nie występują w ogóle bądź bardzo rzadko na innych obszarach, należą do wyraźnych cech odpowiednich tworów językowo-kulturowych i odgrywają rolę deskryptorów poszczególnych części rozległego terytorium. Rozumienie istnienia dwóch etapów historii mikrotoponimów, tj. pierwszego – apelatywnego, kiedy słowo jeszcze nie przeszło w nazwę własną, i drugiego, kiedy apelatyw już przeszedł do kategorii indywidualnego oznaczenia obiektu, wymaga zastosowania innych metod analizy w odniesieniu do nazw terenowych. Pod względem formalnym wśród mikrotoponimów na podstawie zebranego materiału wydziela się zróżnicowana grupa typów strukturalnych. W wyniku analizy terenowych

nazw własnych pogranicza polsko-ukraińskiego M. Łeśiów wydzielił 10 typów [Łeśiów 2005] występujących na Lubelszczyźnie. Na tle strukturalnie różnych tworów zauważalne jest rozpowszechnienie struktur przyimek/prefiks + podstawa słowotwórcza / temat; przyimki najczęściej wskazują na stosunek do obiektu: *za-*, *pid-/pod-*, *od-*, *pered-/przed-*, *do-* i in. Ten model rozpowszechniony jest zarówno w ukraińskiej, jak i polskiej anojkonimii Lubelszczyzny, np. nazwy ukraińskie: *Do Bridna*, *Do Zamolodycz*, *Pole Do Potereby*, *Meży Hajema*, *Na Wozyri*, *Na Wyrbliku*, *Od Dubyny*, *Pid Berężnoju*, *Pid Hajkom*, *Pod Płodowym Dołem*, *Pod Zaryczyną*, *Za Mohylkami*, *Za Horodamy* i in.; nazwy polskie: *Ku Grądowi*, *Koło Grobli*, *Między Choiny*, *Między Mostami*, *Na Grądkach*, *Pod Trzemczą*, *Od Brzegów*, *Pode Drożką* i *Za Drożką*, *Pod Dorożką*, *Przy Wygarynach*, *U Wilczego Dołu*, *W Dolinie*, *W Dębach*, *Za Błoniem*, *Za Wrotami* i in. Ponadto na tle połączeń przyimkowo-rzeczownikowych zapisało pochodne derywaty prefiksalne, niekiedy w tych samych punktach co i niezuniwerbizowane struktury. Występowanie tego modelu terenowych nazw własnych rozciąga się dalej na ukraińskie kontinuum, zwłaszcza w gwarach zachodnio-, środkowopoleskich i wołyńskich, gdzie funkcjonują mikrotoponimy tego samego modelu lub formalnie zbieżne nazwy z tymi z Lubelszczyzny, por. nazwy własne z najczęściej występującymi przyimkami: *bila vovka*, *bila brodu*, *bila duba*, *bila kamenia*, *bila kryżyka*, *dla* ('bila') *cerkvy*, *dla koniuszni*, *do duba*, *do kryniczky*, *za brodkami*, *za vovczoju*, *miż dorohamy*, por. także liczne uniwerbizowane derywaty – *zavovcze* 'pole', *zavlesicze* ('łąka za lasem' – nazwa ze zniekształconą podstawą *lis* 'las'), *zavitrjak*, *zaduby*, *zacerkva* 'ulica', 'zaułek', *meżylis*, *meżybahna*, *miżhaja* i in. za SMM; SMMR).

Typologia głównych modeli tworzenia terenowych nazw własnych na różnych obszarach na razie pozostaje kwestią przyszłości. O potrzebie takich studiów przekonują liczne izoglosy, które łączą różne obszary Slavii, w tym ukraińskiego i polskiego kontinuum, zresztą nie tylko w strefie ich bezpośredniego kontaktu.

3. Słotwórcza baza mikrotoponimów

Szczególną przestrzenią informacyjną jest semantyka podstaw słotwórczych terenowych nazw własnych, dzięki której można wyluskać motywy powstawania toponimów, ich związek z ludowym obrazem świata mieszkańców danego regionu. Niejednokrotnie na tle przejrzystości uzasadnionych nazw, które jednoznacznie wskazują, w jaki sposób powstały, zdarzają się twory zniekształcone, z nieco zatartą formalną strukturą. Wyjaśnienie ich genezy wymaga większego zaangażowania i dowodów, zwłaszcza w odniesieniu do geografii terenowych nazw własnych i ludowych nazw topograficznych. O tym, że te nazwy nierzadko powstały w odległej przeszłości, przekonują przytoczone przez M. Łesiowa nazwy *Berezochoża*, *Ochoża*, *Ochodża* oraz stwierdzenie:

Ochodza, ochodża czy ochoża to stary apelatyw pochodzący od pojęcia 'obchodzić' utworzonego za pomocą sufiksu -ja, a więc ochod-ja, znaczący jakieś mało dostępne miejsce, miejsce błotniste itp. Ogólnie rzecz biorąc, apelatyw ten znalazł się w terenowych nazwach tylko w północnej części Lubelszczyzny w zasięgu wpływów gwar północnoukraińskich i mazowieckich.

Komponentowi *-choż-* specjalne studium poświęcił Cz. Kosyl, który na podstawie obszernego materiału przeanalizował nazwy pochodne od *ochoż-/ochodz-* w polskim systemie językowym (przygotował mapę występowania tych nazw i derywatów), doprecyzował geografie nazw pochodnych o wspólnej podstawie, dołączył poświadczenia z innych języków słowiańskich, dzięki czemu mógł wyciągnąć wnioski o prasłowiańskich korzeniach i ustalić prawdopodobne pierwotne znaczenie tego *nomen actionis* [Kosyl 1976: 256]. Także na północnoukraińskim obszarze znane są terenowe nazwy własne *Ochoża* (*Oxóжа*) 'pastwisko', 'pole', 'las' [SMM 2:156], *Ochuszka* (*Oxýuka*) 'część wsi' [SMMR: 342], co poszerza kolekcje podobnych materiałów M. Łesiowa i Cz. Kosyla. Przykład *ochoż-/ochodz-* przekonuje o heurystycznej wartości świadectw terenowych nazw własnych i potrzebie ich historyczno-etymologicznej oraz terenowej analizy.

Dostępne materiały nierzadko nie pozwalają wyjaśnić semantyki podstaw słowotwórczych (na co niejednokrotnie zwraca uwagę autor niniejszej monografii); w pojedynczych wypadkach wysuwane przypuszczenia wymagają dalszych specjalnych badań, np. przy wyraźnym przejrzystym związku motywacyjnym podstawy **solbn-* ('słony', 'słońce – o gruntach, działkach ziemi, gdzie może występować sól') związek innego tematu ze „smakową” semantyką – **sold-* ('słod', 'słodki') nie jest oczywisty, dlatego autor zaznacza, że w *odniesieniu do nazwy gruntu wystąpił ten wyraz w jakimś znaczeniu przenośnym; 'podmokłe, błotniste pole'*. Brak przejrzystego motywu powstania terenowej nazwy własnej można prześledzić na podstawie wielu podanych w pracy M. Łesiowa mikrotoponimów (np. nazwy z tematem **vols-* 'włos'), a zaproponowane związki semantyczne – jak **pol-* 'próżny, nieurodzajny (o gruncie)' i *połonyna* 'pastwisko w górach' – wymagają głębszej weryfikacji.

Nowa rzeczywistość ukraińskiego i polskiego językoznawstwa po opublikowaniu wielu współczesnych słowników i atlasów gwarowych umożliwia pogłębienie oraz zmianę proponowanych dawniej interpretacji genezy wielu terenowych nazw własnych; dotyczy to np. powiązania przez autora mikrotoponimu *Zworota* 'łąki' z apelatywem *worota* (ukr. *wrota*), co może być poddane weryfikacji, ponieważ termin z dziedziny tradycyjnej uprawy roli *zworotá* 'koniec niwy, gdzie zawracano konie przy orce; miedza między polami' wydaje się bardziej zbliżony do psł. **v**řtěti* 'kręcić, wiercić, obracać' [ESUM 1: 350-360] niż do 'wrota'; por. ukraińskie *zworóta* 'miedza, pas ziemi, który zostawia się w polu jako przejazd' [SUM III: 496], 'droga między polami / na granicy pól' [Ž], por. także w gwarach poleskich: zachodniopolskie 'koniec grządki koło płotu, którego nie można zaorać pługiem' [SZPH: 183], liczne zapisy w gwarach środkowopoleskich nazw *zworotá/zworóta* (i inne warianty strukturalne), w znaczeniu 'koniec niwy, gdzie zawracano pługiem i bronami' [Nyk.: 34-35; Łys.: 82]; w znaczeniu 'opuszczone w orce miejsce' zapisano także w niektórych gwarach poleskich i słobodzkich [AUMI: m. 308], a także mikrotoponimy *zworotá* – nazwa lasu [SMMI: 301], *zworóta* – nazwa drogi [SMMR: 247].*

Przedstawione przez M. Łesiowa znaczenie podstawy nazwy terenowej służy jedynie jako wskazówka, która wymaga dalszej weryfikacji. O konieczności rekonstrukcji znaczenia podstawy słowotwórczej świadczy także fakt, że wiele mikrotoponimów powstało bardzo dawno, często przy użyciu archaicznych czy stricte lokalnych leksemów lub morfemów.

4. Przestrzenne rozmieszczenie terenowych nazw własnych

W licznych komentarzach do mikrotoponimów autor zauważa, że nazwy *ulokowane są tylko we wschodniej części Lubelszczyzny albo rdzeń ten w terenowych nazwach własnych wystąpił tylko w północnej części Lubelszczyzny*. Taki opis lokalizacji, zwłaszcza dotyczący nazw z ukraińskimi cechami językowymi, otwiera możliwość sprawdzenia, czy ten fakt językowy występuje poza obszarem Lubelszczyzny, przede wszystkim zaś w pasie ukraińskich gwar zachodnich i północnych.

Autor monografii podkreśla, jak ważne jest uwzględnienie parametrów lokalizacyjnych mikrotoponimów oraz ich formalnych cech, przede wszystkim fonetycznych. Nawet ogólne odniesienie do wschodniej czy zachodniej, północnej czy południowej części badanego terytorium powiązane jest z korelacją lingwistyczną, ponieważ na opozycji *północ – południe* opiera się ważne przeciwstawienie potencjalnych powiązań z północnoukraińskim (poleskim) czy południowo-ukraińskim archetypem dialektalnym, którym właściwy jest odmienny rozwój wielu zjawisk językowych, zwłaszcza fonetycznych. Występowanie określonych mikrotoponimów w zachodniej części regionu nasuwa potrzebę weryfikacji możliwych powiązań z gwarami małopolskimi (choć nie tylko), a we wschodniej – z gwarami ukraińskimi na wschód od rzeki Bug. Autor niejednokrotnie zwracał uwagę na występowanie wyraźnych śladów takich powiązań między terytoriami, mimo to przedstawiony w książce różnorodny pod względem struktury zbiór mikrotoponimów zasługuje na weryfikację przestrzenną, która umożliwi istotne poszerzenie bazy empirycznej zarówno dialektologii polskiej, jak i ukraińskiej, a nawet białoruskiej.

Szczególną wartość poznawczą mają dane dotyczące liczby zapisanych terenowych nazw własnych, w których strukturze występują znamienne fakty językowe. Mogą to być zarówno pojedyncze nazwy, jak i rozbudowane gniazda pochodzące od wspólnego rdzenia (podstawy).

5. Pozajęzykowa przestrzeń mikrotoponimów

Nazwy terenowe w pracach M. Łesiowa nie tylko przedstawiają duży fragment regionalnego obszaru nazewniczego, lecz także przyporządkowują nazwom różne obiekty rzeczywistości pozajęzykowej, które tradycyjnie wydzielano za pomocą nazw dobrze znanych i używanych przez członków mikrospołeczności, tj. w poszczególnych gwarach. Zmiana metod zagospodarowania środowiska oraz społeczno-ekonomicznej organizacji życia mieszkańców kraju, a także zmiany demograficzne dotyczące zarówno poszczególnych społeczności wsi w danym regionie, jak i w całym kraju, które wystąpiły po drugiej wojnie światowej, miały wpływ na nieoficjalne i tradycyjne ludowe nazewnictwo wielu obiektów ważnych dla człowieka. W nowych warunkach dużo nazw terenowych straciło swoją aktualność. Pozostały jedynie w pamięci zbiorowej jako znaki przeszłości i już nieistniejących tradycji. Zachowane dzięki terenowym nazwom własnym informacje o otaczającym świecie oraz jego podstawowych wyznacznikach stanowią w konceptualnym ujęciu relikty językowej i kulturowej przeszłości.

Dla studiów porównawczych oraz badań z zakresu geografii językowej zarówno rejestr obiektów nazwanych indywidualnymi nazwami terenowymi, jak i określenie liczby nazw ze wspólną podstawą słowotwórczą, to dodatkowe informacje o badanym obszarze językowym.

Praca M. Łesiowa pt. *Nazewnictwo terenowe Lubelszczyzny z ukraińskimi cechami fonetycznymi* stanowi cenne źródło informacji nie tylko o mikrotoponimach, lecz także o gwarach ukraińskich Lubelszczyzny, ich cechach strukturalnych, zróżnicowaniu terytorialnym, o charakterze wzajemnych wpływów z gwarami polskimi i polską przestrzenią

językową. To swego rodzaju relikty językowe w formie lingwistycznej bazy danych opatrzonej stosownym komentarzem. Materiał ten rejestruje stan rozwoju systemu językowego w tamtym czasie. Nie można go odtworzyć nie tylko ze względu na upływ czasu, lecz także na głębokie zmiany w sytuacji etnicznej i językowej regionu. Te okoliczności podkreślają wartość źródłową pracy M. Łesiowa.

Heurystyczną wartość prezentowanych poświadczeń językowych wzbogaca konsekwentna chronologiczna parametryzacja – odniesienie do określonego czasu zapisu materiału nazewniczego oraz do przestrzeni funkcjonowania każdego elementu struktury nazwy w momencie jej zapisywania. Przytoczone w monografii fakty językowe są przydatne do szerszego wykorzystania, przede wszystkim do wykazania cech, etapów ewolucyjnych, zmian fonetycznych w gwarach ukraińskich, do nakreślenia izoglos pokazujących powiązania z innymi terytoriami – z polskim, ukraińskim i białoruskim kontinuum, do pogłębiania wiedzy z zakresu polsko-wschodnio-słowiańskiego pogranicza.

Nazwy terenowe, które zostały zapisane w wersji polskojęzycznej, zawierają ciekawe informacje dla polskiej lingwistyki, zwłaszcza zaś dialektologii i historii języka. Lubelszczyzna jako terytorium peryferyjne zachowała elementy archaiczne, które funkcjonują na tle licznych innowacji, wiele z nich jest rezultatem wynikających interakcji z gwarami ukraińskimi. W licznych komentarzach M. Łeśiów wyraźnie wskazywał rolę czynnika ukraińskiego w powstaniu polskich nazw terenowych, ich cech charakterystycznych, transformacji strukturalnych. Ponadto niejednokrotnie zwracał uwagę nie tylko na ścisłe powiązania polskich gwar Lubelszczyzny z Mazowszem, lecz także na z pozoru przypadkowy związek poszczególnych gwar skrajnie wschodnich regionów Polski z oddalonymi centralnymi i zachodnimi gwarami polskiego kontinuum, co wskazuje na możliwość wydobycia nowych informacji kryjących się za tymi izoglosami.

Koncepcje opracowywane w publikacjach [Łeśiów 1972, Łeśiów 1975] autor rozwijał także na materiale antroponimii Lubelszczyzny [Łeśiów 1986]: nazewnictwa osób oraz lokalnych nazw terenowych, które poświadczyły zachowanie typowych ukraińskich cech dialektalnych,

a jednocześnie rezultatów typowych zmian strukturalnych na skutek aktywnych wpływów polsko-ukraińskich.

Prezentowane w pracy *Nazewnictwo terenowe Lubelszczyzny z ukraińskimi cechami fonetycznymi*: terenowe nazwy własne, interpretacja ich struktury formalnej i zmian w wyniku długotrwałych wzajemnych wpływów gwar ukraińskich i polskich, a także zaproponowane przez autora wyjaśnienia pochodzenia mikrotoponimów i charakterystyka przestrzenna każdej nazwy – wszystko to składa się na treść oryginalnego opracowania z językoznawstwa ukraińskiego i polskiego z połowy lat 70. XX w., które w kontekście dynamicznego rozwoju tej dyscypliny w XXI w. nadal zachowuje swoją wartość.

Przekazując do rąk językoznawców unikalny wycinek informacji z czasów jej zapisu w terenie, M. Łesiów przypomina czytelnikom od dawna znaną tezę: nikt nie wie kiedy, w jakich okolicznościach i przy zastosowaniu jakich metod badawczych zebrane i uporządkowane fakty mogą odegrać ważną, a niekiedy nawet decydującą rolę w poznaniu języka. Zwrócenie uwagi badaczy na terenowe nazwy własne Lubelszczyzny jako na źródło wiedzy o języku i sytuacji językowej regionu w kontekście badań ukraińskiego i polskiego kontinuum gwarowego swego czasu motywowało do pracy M. Łesiowa, a po latach skłoniło wydawców do opublikowania jej rezultatów.

Павло Гриценко

(Київ, НАН України,
0000-0002-5363-6585)

Михайло Лесів про польсько-українське мовне пограниччя засобами мікротопонімії

У науковій і науково-публіцистичній спадщині Професора *Михайла Лесева* – спадщині тематично вельми широкій, спрямованій на різні кола читачів – праці про міжмовну та міжкультурну взаємодію українців і поляків на теренах східної Польщі посідають центральне місце. Різноманітні прояви співжиття і взаємодії двох народів – складний об'єкт дослідження, мінливий у часі й просторових окресленнях, пов'язаний із подіями і явищами, які в різні епохи нерідко сприймали й оцінювали по різному. Ці терени, коло цих проблем мали в особі М. Лесева глибокого й різнобічно зацікавленого дослідника, праці якого упродовж тривалого часу зберігають евристичну цінність як джерело надійної інформації про етнічно й мовно складний, динамічний ареал і водночас – як оприявлення індивідуальної рецепції дослідником явищ мови і культури регіону, що окремою сторінкою посідає своє місце в історії полоністики та україністики. Прикметною рисою М. Лесева-дослідника була багатовекторність зацікавлень: у його публікаціях представлено результати вивчення мови, фольклору, народної літератури в їх сучасному стані й минулому, релігійного життя українців Східної Польщі; чимало студій охоплюють явища, події й постаті не локального, а загальноукраїнського, загальнопольського чи всеслов'янського формату; широкий етнокультурний контекст

часто присутній і чітко проступає навіть тоді, коли об'єкт пізнання означено як вузьколокальний¹.

Лінгвістичне дослідження теренів, де сходяться і переплітаються польський і український континууми, щодо проблематики, домінант зацікавлення та прийомів аналізу матеріалу з часом зазнавало змін, проте цінність праць завжди визначали докладно зібрані і систематизовані, чітко локалізовані в континуумі мовні й етнокультурні явища. Теренові записи від мешканців-автохтонів (голоси з локальних осередків) для М. Лесева завжди були передумовою й фундаментом дальшого студіювання; він був свідомий того, що записані свідчення згодом, через десятиліття і століття, здатні набути статусу пам'яток мови і культури і що такі пам'ятки репрезентують відповідну епоху, коли відбулося записування емпіричних свідчень.

Упродовж 1956-1960 років у спеціальних експедиціях М. Лесів зібрав народні (здебільшого не відомі з офіційних джерел) власні назви фізіографічних об'єктів (мікротопоніми) – назви оброблюваних і необроблюваних земельних ділянок, угідь, полів, лук, лісів, урочищ, пагорбів і под. – у Люблінському воєводстві. Ідея системного записування мікротопонімів виходила з-поза мовознавчого середовища, хоча ще до цієї акції збирання й аналіз цього різновиду географічних власних назв спорадично провадили в різних академічних осередках. Відомо, що від середини 50-х років ХХ ст. у Польщі тривала загальнодержавна *akcja ustalenia aktualnego stanu nazewnictwa miejscowości i obiektów fizjograficznych i wysuwania propozycji co do ich poprawnej urzędowej formy* [Smoczyński 1975: 280]. Поштовх до такого обстеження надали нові політичні й економічні обставини: у повоєнній Польщі змінилися форми власності на землю, природні угіддя, добра, тому й мікротопоніми, якими традиційно був позначений кожен об'єкт насамперед приватної власності,

¹ Багатоплановість наукових і широких загальнокультурних зацікавлень професора М. Лесева відтворює бібліографія його публікацій (див.: [Borciuch, Jastrzębski 2009]).

особливо назви межові, назви-орієнтири, що нерідко вказували на окремих господарів – давніших власників, втрачали свою актуальність. За нових суспільно-політичних обставин насувалося забуття багатьох народних назв, які мали особливу лінгвальну вагу: зберігали в часі зразки й моделі давнього мовотворення мешканців краю – як поляків, так і українців. Джерелознавча й загальнокультурна цінність таких назв, зібраних з усього регіону, була самоочевидною.

Можливість оперувати унікальними записами мікротопонімів наштовхнула мовознавців на ідею використання зібраної інформації для спеціальних лінгвістичних студій. У той час таких досліджень у славістиці не було багато, тому визначення кола завдань, методика й метамова такого аналізу залишалися у стані активних пошуків. Важливо, що було усвідомлення необхідності повно й точно записувати від носіїв говірок інформацію про географічні мікрооб'єкти та їхні назви. На таких засадах був сформований корпус мікротопонімів, наявність якого спонукала лінгвістів до його спеціального опрацювання.

Необхідність вивчення мікротопонімів посилювала зовнішня обставина – глибока етнічна і мовна трансформація Люблінщини після відселення із цього етнічно неоднорідного ареалу українців (до України – у 1945-1946 та у північно- і західнопольські області – у 1947); ці процеси заторкнули також і Лемківщину, Надсяння, Холмщину, Південне Підляшся. Відселення мало наслідком радикальну зміну мовної архітекτονіки краю: зникло багато українських сіл зі своїми говірками – мовними кодами окремих соціумів, відповідно – зникли мікроареали української мови, яка мала на цих теренах глибокі традиції функціонування. Чимало сіл, які донедавна об'єднували польську і українську громади, традиційно були двомовними, перетворилися на моноетнічні польськомовні поселення. Незворотних втрат зазнав і ономастикон краю: редукція охопила усю систему антропонімів (із відселеними українцями на нові терени виїхали і їхні імена, прізвища, колоритні родинні й індивідуальні прізвиська), а також теренові назви українських та

часто і змішаних українсько-польських поселень. Польськомовні мешканці, які з контактів з українцями були обізнані з українським ономастикомом, користувалися (здебільшого пасивно) українськими власними назвами, під час топонімічного обстеження краю стали інформантами, які відтворили з пам'яті значну частину антропонімів та географічних назв, уживаних українцями до їх масового виселення.

Запобігти втратам важливої онімної інформації можна було шляхом її архівування, спеціального наукового опрацювання та публікування. Таке завдання поставив перед собою М. Лесів, який підготував монографію *Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny* [Łesiów 1972], обравши формат не словника чи індексу теренових назв, а їх ґрунтового різноаспектного дослідження. Автор усвідомлював складність формування та функціонування мікротопонімікону Люблінщини, що віддзеркалювали непросту історію цього етномовного простору. Усе це зобов'язувало заглиблюватися в історичне минуле краю, з'ясовувати джерела, час і особливості постання людських спільнот на цих теренах. Чи не кожне поселення мало неповторний етнічний склад, свої мовні й культурні традиції, що по-різному оприявнювалися в ономастиконі – у власних теренових назвах, індивідуальних і родинних прізвиськах, а згодом – і в прізвищах. Власні назви кодували у своїй структурі минуле, маркуючи мікросоціуми кожного поселення на тлі інших сусідніх поселень.

Східну частину польського континууму, до якої належала Люблінщина, М. Лесів оцінював як складне поєднання наслідків різних колонізаційних потоків, відзначивши, що це

zlepek przynajmniej czterech skrawków różnych historycznie i językowo odrębnych dzielnic: Małopolski, Mazowsza, Wielkiego Księstwa Litewskiego i ziemi chełmskiej, co przesądza o elementach językowych małopolskich, mazowieckich, północnoukraińskich i południowoukraińskich. Odrębności historyczne i językowe poszczególnych skrawków naszego województwa wpłynęły wyraźnie również na jakość części terenowych nazw własnych [Łesiów 1972: 6].

Зауважимо, що на початку 70-х років ХХ ст. інформація про мікротопоніми польськокомовного континууму була відома в науці лише стосовно окремих невеликих ареалів. Праця М. Лесева стала першою в полоністиці студією, у якій було представлено матеріали з усього воєводства, до того ж охоплено назви різних фізіографічних об'єктів суходолу (ліс, поле, необроблювана частина землі – невдоба, пасовище, лука, долина, дорога, гора), поза увагою залишено назви водних об'єктів (гідроніми і мікрогідроніми). У книзі, за підрахунками [Olejnik 2005, s. 181], проаналізовано 2942 номінативні одиниці, які мотиваційно і структурно пов'язані із широким колом тематичних груп лексики різних граматичних класів. Простір аналізованого у книзі мовного матеріалу автор визначив так:

W analizie nazw terenowych Lubelszczyzny brałem pod uwagę podstawy słowotwórcze, tematy wyrazów pospolitych, wchodzących w skład nazw terenowych; podzieliłem je na tematy rzeczownikowe, przymiotnikowe, zaimkowe, liczebnikowe i czasownikowe, z kolei tematy rzeczownikowe podzieliłem na 10 grup znaczeniowych. [...] Według formalnego stosunku terenowej nazwy własnej do wyrazu podstawowego wydzielić można cały szereg grup strukturalnych. Takiej metody opracowania nazw terenowych konsekwentnie przeprowadzonej nie znalazłem w żadnej pracy [Łesiów 1972: 7-8].

Закономірно, що реалізація накресленого М. Лесевим плану ґрунтового аналізу кожного топоніма уможливила представлення такої лінгвістичної інформації, яка ввікликала значне зацікавлення полоністів і славістів різних країн, а центральний для слов'янської ономастики річник *Onomastica*, який рецензіями й оглядами регулярно супроводжував важливіші праці про власні назви як із польського ареалу, так і інших слов'янських (і не тільки) країв, надрукував кілька відгуків на це видання. Рецензентів зацікавили не тільки представлені в книзі власні назви як локалізовані у мовному просторі лінгвальні знаки, а й прийоми, методика видобування надійної інформації із опису кожної власної назви.

Традиційно в ономастичних студіях лінгвістів цікавила презента- тивність здобутих свідчень, їхня придатність для розв'язання част- кових і загальних питань етно- і глотогенезу слов'ян, з'ясування часу, напрямів та інтенсивності міграційних рухів слов'ян – як віддалених періодів історії, не засвідчених писемними джерелами, так і новочасних, коли відбувалися масові переселення й дозасе- лення різних теренів. Ці історико-лінгвістичні проблеми належать до констант слав'янської ономастики. Окрім слідів давнини у кож- ному топонімові цінність вбачали в ексклюзивності форми, моти- вах постання назв, відтворенні міжмовних і міждіалектних зв'яз- ків, паралелей.

Проф. П. Смочинський, який був добре обізнаний як з оно- мастикою, діалектами Люблінщини, так і з мовною ситуацією краю, після прочитання монографії М. Лесева зазначив:

W analizach autor ześrodkował uwagę przede wszystkim na dwóch szerokich zagadnieniach. Spróbował dać nową klasyfikację nazw terenowych łącznie z dokładnym ich rozpracowaniem pod względem słowotwórczym oraz zamierzył uchwycić wszelkie rozwarstwienia geograficzne językowego materiału ze względu na złożone stosunki Lubelszczyzny w zakresie polskich i ukraińskich dialektów. Oba zagadnienia były możliwe do rozwiązania trafnego i wyczerpującego tylko dla tego badacza, który długo parął się zarówno onomastyką, jak dialektologią, przy czym miał należyte rozeznanie w zjawiskach i języka polskiego, i języka ukraińskiego. Osoba M. Łesiowa była do tego jakby predestynowana [Smoczyński 1975: 283].

Книга М. Лесева відповідала високим запитам до праць із мі- кротопонімії, що зрідка з'являлися в слов'янському мовознавстві. Рецензенти виявилися однозгідними в позитивній оцінці дослі- дження, зокрема, підкресливши, що

Wszechstronne i gruntowne przebadanie całego zgromadzonego mate- riału pod względem genetycznym wzbogaci zapewne w sposób istotny naszą znajomość stosunków językowych na obszarze wschodniej Lubel- szczyzny [Witkowski 1976: 271].

Відзначаючи семантичну й структурну багатоплановість проаналізованого в книзі матеріалу, читачі звернули увагу на докладну авторову класифікацію мікротопонімів, оскільки поділ теренових власних назв на типи стосувався не лише процедури упорядкування й опису матеріалу, а мав і методологічну цінність, заторкуючи засадничу проблему ономастики – розмежування власних назв і апелятивів. Відомо, що загальні назви геофізичних об'єктів нерідко не лише є основою для творення теренових власних назв, а часто переходять до кола мікротопонімів без формальних змін, засвідчуючи функціональне розщеплення мовного знака, який набуває здатності виступати то як загальною, то як власною назвою. Рецензентів зацікавила і диференціація твірних основ теренових власних назв за належністю до граматичних класів, хоча, як було слушно зауважено, що

Wszystkie wyrazy i zwroty występujące w funkcji nominatywnej, bez względu na swoją formę i genezę ulec musiały substantywizacji [Witkowski 1976, s. 270].

Широке обговорення [Jurkowski 1973; Gołębiowska 1974; Witkowski 1976], зокрема, розгорнута рецензія [Smoczyński 1975], не лише привернуло увагу багатьох лінгвістів до цієї праці, а й стимулювало автора до дальшого вивчення мікротопонімів, до розкриття їх цінності для дослідження українсько-польської взаємодії у цьому етнічно і мовно змішаному ареалі. Стало очевидним, що такі студії здатні поглибити наукову інтерпретацію теренових назв Люблінщини та мовної ситуації краю в цілому; водночас архівування й видання мікротопонімії зменшило б загрозу втрати цієї інформації, що передбачав М. Лесів. Обґрунтованість цих візій підтвердили обстеження частини Люблінщиним (Володавщина) через пів століття. Виявилось, що

Znaczna część nazw terenowych zaginęła, co, jak wiadomo, jest charakterystyczne dla mikrotoponimii. Często w miejsce zaginionych mikrotoponimów pojawiały się nowe, które determinowane były przez sytuację polityczną, migrację ludności i zmiany własnościowe.

W ciągu minionego półwiecza wiele obiektów zmieniło charakter
[Olejnik 2014: 184].

Також було відзначено, що лише 24,8% записаних М. Лесевим і С. Вархолем мікротопонімів збереглися і були зафіксовані через пів століття у тих самих говірках (id.). Такі висновки із порівняльного вивчення мікротопонімів того самого ареалу за різними хронологічними зрізами підкреслюють лінгвальну й історико-культурну цінність колекцій власних теренових назв, сформованих за записами різного часу.

Інтенсивне руйнування від середини ХХ ст. відносно усталеної мовної архітекτονіки Люблінщини, співжиття українців і поляків на цих теренах, активної міжетнічної й міжмовної взаємодії розпочалося із масового спланованого відселення українців, після чого спостереження над живим говірковим мовленням українців у сформованому досі природному етнокультурному просторі стало ускладненим, а подекуди – неможливим. Так само неможливим стало і спостереження над функціонуванням мікротопонімів у мовленні українців. На момент обстеження ареалу дослідники спостерігали вже трансформований і зредукований український мовний складник донедавна цілісного багатомовного ландшафту. Ці обставини відчутно ускладнювали фіксування українських мікротопонімів та їх дальшу наукову інтерпретацію; дослідникам довелося використовувати свідчення польськомовних інформантів, їхні коментарі, про що М. Лесів зауважив:

Terenowe nazwy własne występujące współcześnie na terenie województwa lubelskiego zawierają w sobie również nazwy pochodzenia wschodniosłowiańskiego, najczęściej ukraińskiego. Nazwy te zostały zebrane od ludzi posługujących się językiem polskim, występują te nazwy już w językowym kontekście polskim, możemy więc je traktować jako polskie terenowe nazwy własne pochodzenia ukraińskiego.

і далі зазначив:

nazwy terenowe pochodzenia ukraińskiego zostały, niejednokrotnie w brzmieniu pierwotnym, czysto ukraińskim, niekiedy jednak zostały one spolonizowane fonetycznie lub nawet morfologicznie, czasem tłumaczone [Łesiów 1975: 1].

Складний характер польсько-української взаємодії на східних теренах Польщі та необхідність урахувати особливості експлоатації в цих умовах констатував і К. Римут, зауваживши:

Na pograniczu dwóch języków słowiańskich forma językowa nazwy uzależniona jest od kilku spraw – kto ją wymawia, kto ją zapisuje i w jakim języku. Nazwy o cechach fonetycznych ukraińskich Polak łatwo przetwarzał na polską, a Ukraińiec nazwę polską dostosowywał do ukraińskiego systemu językowego. W przeszłości nazwy ukraińskie w tekście polskim pisanym przez Polaka miały często polską formę językową [Rymut 1986: 222].

Спираючись на докладні записи теренових назв, дослідники констатували збереження питомих діалектних рис обох мов і водночас виявляли різноманітні наслідки обоїпільно спрямованої міжмовної взаємодії, впливів говірок польських на українські, як і впливи зворотні. Двоспрямованість міжмовної взаємодії в регіоні підтверджена надійними діалектними матеріалами двомовного атласу Ф. Чижевського [Czyżewski 1986], атласів AUM 2, AGWB та узагальнювального дослідження [Czyżewski 1994].

М. Лесів передбачав, що теренові назви, зберігши нерозривний зв'язок із говірками, здатні забезпечити надійними мовними свідченнями, які уповажнюють на важливі узагальнення, зокрема щодо розвитку фонетичної системи у говірках регіону, зазначаючи:

Po analizie materiału nazewniczego od strony ich właściwości fonetycznych można będzie stwierdzić, które cechy fonetyczne są najbardziej podatne na zmianę, a które – są bardziej stale i niezmiennie [Łesiów 1975: 1].

Перспектива заглибитися в українсько-польську міжмовну взаємодію на терені Люблінщини, аби розкрити особливості реалізації української й польської моделей розвитку фонетичних систем, з'ясувати роль українського етномовного складника у цьому інтерферентному ареалі, спонукали М. Лесева до нового опрацювання зібраних раніше власних теренових назв. Так постала спеціальна студія *Nazewnictwo terenowe Lubelszczyzny z ukraińskimi cechami fonetycznymi*², титул якої вказує на *zasadi doboru mownego materiału та визначення меж ареалу дослідження*: це східнопольський мовний простір, де малопольські і мазовецькі діалекти перебували тривалий час у тісному контакті з українським діалектами, де сформувалися локальні системи української і польської мов, моделі їх трансформацій внаслідок міжмовної взаємодії. Із широкого зібрання власних теренових назв було відібрано мікротопоніми з фонетичними рисами, які репрезентують українську модель історичного розвитку звукової системи в її локальних виявах. Таких фонетичних маркерів автор виокремив майже 30, серед яких вирізняються центральні, які представлені широкими рядами назв, і периферійні, що репрезентовані поодинокими назвами. Аналіз матеріалу подано за окремими явищами, а вихідним пунктом для опису обрано праслов'янські архетипи фонем та їх сполук, зокрема це наслідки розвитку:

– сполук *TorT, TerT, TolT* (в основі – протиставлення повноголосних двоскладових рефлексів *torot, teret, tolot, telet* в українських

² Працю завершено 1975 р. Зберігся лист М. Лесева до керівника Комітету слов'янознавства Польської Академії Наук Мечислава Басая, у якому автор запропонував Комітетові розглянути монографію і внести до плану видань 1977 р. (див.: с. 6). Обставини розгляду рукопису праці М. Лесева не відомі; дослідження залишилося неопублікованим, збереглося в сімейному архіві автора та недоступне для опрацювання й видання дружиною Марією Лесів (1930-2022). Машинопис студії обіймає 220 с., редактований автором, містить дописані ним діакритичні знаки та окремі виправлення; до поновного опрацювання тексту для його видання автор не встиг повернутися.

говірках та неповноголосних односкладових *trot, tret / trzet, tlot, tlet* у польських говірках);

- складотворчих *ʃ, *ʃ', *ʒ;
- сполук *tj, *dj;
- носових *o, *e;
- голосних неповного творення *ʊ, *ɔ, зокрема в сполучі *ʊl;
- *dl; похідні з епентетичним -l-;
- словоформи з ініціальним o- (= із *je);
- *d', *t';
- форми зі збереженою ініціальною групою chw;
- *e у поєднанні з попереднім твердим приголосним;
- розвиток фонем *i, *ě, *o, *r, *g;
- *ě в новоутвореному закритому складі; ненаголошені *o, *e;
- зміна -a- в -e- після м'якого приголосного;
- подовження приголосних у позиції перед наступним j;
- як важливий маркер диференціації українського і польського

діалектних архетипів використано протиставлення типових моделей наголошування.

Обрані фонетичні риси маркують належність мікротопонімів до української чи польської мовної моделі. Віднесення теренової назви до відповідного мовного типу, зокрема до українського, нерідко посилено опертям на просторові характеристики – продовження ареалів поширення рис-маркерів далі на схід, в українському діалектному континуумі, що нерідко має надійне підтвердження лінгвістичними мапами чи іншими джерелами³. Водночас ці риси виразно протиставлені тереновим назвам, у яких відбиті польські фонетичні ознаки. У нарисах про кожен тип українських теренових назв відповідно до визначених фонетичних ознак наведено відповідні польські назви, нерідко зафіксовані у тих самих населених пунктах, що й українські назви. Таке паралельне представлення

³ На час опрацювання матеріалів М. Лесевим створення атласів, зокрема АУМ, було далеке від завершення, тому авторові доводилося спиратися на інші джерела інформації про географію діалектних явищ.

ня даних обох мов надійно увиразнює контрастне протиставлення чи збіжність структур теренової назви в обох ідіомах, що водночас репрезентує напрями і глибину формальних перетворень мовних елементів в ареалі активної міжмовної взаємодії.

Фонетичні риси зовні можуть видаватися не пов'язаними між собою, однак уповажнювати на виокремлення глибших інтегральних мовних перетворень, які в різний спосіб виявлені у теренових назвах із різними фонетичними ознаками; таким широкоохопним фонетичним явищем є депалаталізація приголосних перед різними голосними в українських говірках на тлі збереження у цих позиціях давньої м'якості у польських говірках. Важливо, що автор послідовно враховував синтагматику голосних звуків у поєднанні з попередніми приголосними, що удокладнює розуміння моделей фонетичних змін.

Окрім наведених фонетичних явищ у структурі теренових назв зафіксовано інші фонетичні риси, які релевантні для характеристики українських і польських говірок цього ареалу. Зокрема, це різноманітні гіперпоправні фонетичні зміни (гіперизми), чимало з яких належить до повторюваних (до прикладу, втрата ініціального *h-* (\Leftarrow $*g$) як реакція на поширені словоформи з *h*-протетичним *Orodzień* \Leftarrow *horod-* \Leftarrow $*gord-$); заміна ініціального етимологічного *w-* на *h-* як реакція на відповідні протетичні – *Horitce* \Leftarrow $*Woritce$ укр. *worota* / пол. *wrota* \Leftarrow $*vort-a$; втрата ініціального *-o* – *Czeret* [автор зауважив: *Jest to więc wyraz czysto ukraiński niemający swojej fonetycznej paraleli w wyrazach polskich.*]; також важливі свідчення про нерегулярні фонематичні заміни у межах словоформ, фонемне субституювання (напр., зміна $k \rightleftharpoons g$ – *Wielgi Brzeg* замість *Wielki*; трансформація *-oro-* в *-ere-* пор. коментар автора: *smeredyna to jakaś gwarowa zniekształcona postać ukr. smorodyna* 'czarna porzeczką'); об'єкт спеціального зацікавлення становлять численні гібридні форми мікротопонімів українських і польських назв, у яких відбиті наслідки різноспрямованих міжмовних взаємовпливів, що інколи відчутно змінювали структуру назви.

Теренові назви зберегли у своїй структурі численні морфемні, окремі граматичні, словотвірні та лексичні особливості говірок, які автор неодноразово лапідарно коментував. Отже, подані в дослідженні мікротопоніми зберігають широке коло мовної (водночас – і культурної та історичної) інформації, надійність якої підтверджена насамперед повторюваністю виявлених рис і явищ у багатьох словоформах, зафіксованих у різних говірках, а також свідченнями інших лінгвістичних джерел.

Як і в монографії *Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny* [Łesiów 1972], у новій праці кожен теренову назву співвіднесено з об'єктом номінації (ліс, поле, урочище, низовина, підвищення, поселення тощо), подано її локалізацію в орієнтації на окремий населений пункт чи повіт; така докладна локалізація емпіричних даних уповажнює на створення для низки явищ спеціальних лінгвістичних карт. У багатьох випадках визначено просторове (зональне) протиставлення аналізованих назв і, відповідно – фонетичних рис; зокрема, часто коментовано належність аналізованих ознак до північно-східної чи південної зон досліджуваного ареал, що спонукає до їх розгляду в ширшому загальноукраїнському континуумі. Автор коментує формальну структуру, мотиваційні зв'язки теренових назв; спільнокореневі похідні топоніми розглядає за дериваційними гніздами, які нерідко доволі розгалужені, що може свідчити про концептуальний статус значень спільного кореня / твірної основи у локальній картині світу.

Із різнопланової інформації, акумульованої в широкому емпіричному матеріалі та проаналізованої автором, звернемо увагу на кілька блоків.

1. Українська і польська моделі фонетичного розвитку

Домінування уваги на теренових назвах із виразними українськими фонетичними маркерами визначило добір мовних фактів та залучення додаткової інформації для їх коментування. Задум М. Лесева засобами теренових назв поглибити знання про ті процеси, які характеризують українські говірки Люблінщини, виявився

результативним. Насамперед автор показав наявність широких рядів мікротопонімів, об'єднаних спільним фонетичним маркером; лише незначна кількість фонетичних рис репрезентована поодинокими назвами. Така ситуація засвідчує стійкість багатьох українських фонетичних рис, що поширені в говірках і закріплені у структурах теренових назв, на тлі наявних у цьому самому ареалі альтернативних ознак, типових для польської моделі фонетичного розвитку.

Для верифікації стану збереження тереновими назвами визначальних фонетичних маркерів українського типу розвитку показовим є зіставлення зі свідченнями інших джерел, напр.: у [Łesiów 1975] зафіксовано чимало мікротопонімів із типовими для української моделі рефлексом *ě як [i] та окремими випадками збереження дифтонга [ie] на протигагу польській моделі з рефлексом [e] та [a] після м'яких шиплячих – *Bilaja Kryncia, Chmilowatka, Chrin, Zaperedił, Klitnia, Zalisocze, Piski* тощо; водночас записано назви з іншими рефlekсами та фонетичні варіанти назв – *Chrynowo, Dytielko, Drymłyk* (укр. *дрімаму*), *Pasyka, Ryczka, Sinożyń i Synożyti, Kruhły Lesok, Zalisoci i Zalesocze, Podlisina, Pomiry i Pomery, Chmilowatka i Chmylina, W Chmylinach* тощо. Зазначимо, що в (AUM 2, м. 3, 6, 7, 10, 11) наведено словоформи із говірок Люблінщини з різними рефlekсами *ě: як [i] та як [y], [ie], [e], а Ф. Чижевський у словоформі **chrěń* 'chrzan' зафіксував рефлекси *ě – [i], ['i], [y], [y], [ie], ['ie], [e], [e], підкресливши протиставлення здатності/нездатності голосних пом'якшувати попередній приголосний [Czyżewski 1986, м. 21].

Наявність паралельних форм із маркерами українського і польського типів фонетичного розвитку не підважують збереження українських теренових назв, а радше засвідчують ситуативне перемикання мовних кодів за умов білінгвальності. Типовим є поєднання в межах теренової назви кількох маркерів, напр., у назві *Zahostriwle* (= *za ostrowom*) поєднано *l*-епентетичне (= *-bj-e) і протетичний *h* (*hostriw* = **ostriw*).

Збереження у структурі теренових назв типових для української мови фонетичних рис підтверджує доцільність використання колекції мікротопонімів, поданих у [Łesiów 1975] як цінного джерела дослідження українських говірок регіону. Окремі зафіксовані явища важливі у контексті усього українського континууму як підтвердження через периферійний ареал ймовірної архаїчності окремих змін структури – фонетичних, морфемних, граматичних перетворень, збереження давньої лексики і семантики. Серед давніх фонетичних рис на спеціальну увагу заслуговує функціональне посилення звука неверхнього підняття [y] різної генези (насамперед з *ě, *o в новозакритому складі, у сполуках **tortъ*, **toltъ* та іншого походження) супроти [i] у тих самих позиціях у багатьох українських діалектах, пор.: *Bryd*, *Perebrytek* на тлі типового укр. *брід*, *Норуду́с* – укр. *horod*. Водночас на місці закономірного українського рефлексу [y] в різних словоформах зафіксовано як варіант польський рефлекс з [i], зокрема чимало у флексії Nom. pl. (*Hajki*, *Dowholiski*, *Zadorożki*).

Інша прикметна риса теренових назв Люблінщини – велика кількість гібридних утворень, у структурах яких поєднано типові українські і польські риси. Для інтерферентних ареалів така ситуація є передбачуваною, пор. зауваження:

Wielowiekowe przebywanie na tym samym obszarze ludności ukraińskiej i polskiej doprowadzić musiało do tworzenia nazw ukraińskich i polskich, a także hybrydalnych ukraińsko-polskich [Rymut 1986: 222].

Зазначимо, що в багатьох студіях [Б. Ліндерт, М. Лесів, Б. Чопек, М. Бучинський, С. Вархол, Ф. Чижевський, К. Римут та ін.] докладно описано результати різноспрямованих польсько-українських взаємовпливів. Нерідко структурні зміни настільки глибокі й переплетені у просторі однієї назви, що віднесення назви до однієї з мов стає радше умовним, аніж однозначно доведеним. Встановлено кореляцію між здатність до динаміки структури українських теренових назв від її близькості до польського відповідника: формальна близькість / ідентичність топоніма в українських

і польських говірок посилює заступлення українських фонетичних (і морфемних) рис польськими відповідниками, а в ситуації виразного формального контрасту структур відзначено збереження українських маркерів на тлі польських впливів. Цей висновок М. Лесів сформулював так:

Im bardziej rozszerzona jest słowotwórczo dana nazwa terenowa, tym łatwiej zachowuje swoje pierwotne cechy ukraińskie;

і далі зазначив:

Stopień więc możliwości przekształcania nazw terenowych jest odwrotnie proporcjonalny do stopnia „skomplikowania” słowotwórczego danej nazwy.

Наведені висновки актуальні для аналізу змін структури мікротопонімів як у контексті активної міжмовної взаємодії, так і стосовно ареалів, де поширені й взаємодіють діалекти однієї мови.

Отже, на підставі праці [Łesiów 1975] звукова система українських говірок Люблінщини часу записування теренових матеріалів значною мірою надається до реконструктивного моделювання: на підставі різних словоформ мікротопонімів можна визначити для різних говірок склад фонем та їх звукові реалізації, синтагматичні зміни, типи звукових чергувань і субституювань, напрями і глибину польського впливу на українські говірки. Так само багато рис польських говірок знаходять підтвердження щодо свого поширення й функціонування на теренах Люблінщини у світлі поданих у праці польських і українських теренових назв.

2. Формальна структура мікротопонімів

Моделі творення теренових назв, що поширені в одних ареалах і відсутні чи представлені зрідка в інших ареалах, належать до виразних маркерів відповідних територіальних мовно-культурних утворень, відіграють роль дескрипторів окремих частин широких континуумів. Розуміння наявності двох етапів історії мікротопонімів – доонімної, коли слово ще не перетворилося у власну назву, і онімної, коли мовний знак перейшов у розряд індивідуального

позначення виокремленого з-поміж інших об'єкта, вимагає застосування окремих аналітичних процедур стосовно теренових назв. За формальною ознакою серед мікротопонімів виділяється на підставі зібраних колекцій матеріалу різна кількість структурних типів. За даними теренових назв польсько-українського пограниччя М. Лесів виділив 10 типів [Łesiów 2005], окремі з яких поширені в онімному просторі Люблінщини. Зокрема, на тлі структурно різних утворень примітне поширення структури прийменник / префікс + твірна основа/корінь; прийменники найчастіше вказують на відношення до об'єкта-орієнтира: *za-*, *pid-/pod-*, *od-*, *pered-/przed-*, *do-* та ін. Ця модель поширена в українській і польській підсистемах мікротопонімів Люблінщини, напр. українські назви: *Do Bridna*, *Do Zamolodycz*, *Pole Do Potereby*, *Meży Hajema*, *Na Wozyri*, *Na Wyrbliku*, *Od Dubyny*, *Pid Berëzynoju*, *Pid Hajkom*, *Pod Płodowym Dołem*, *Pod Zaryczyną*, *Za Mohylkami*, *Za Horodamy* та ін.; польські назви: *Ku Grądowi*, *Koło Grobli*, *Mindzy Choiny*, *Między Mostami*, *Na Grądkach*, *Pod Trzemcą*, *Od Brzegów*, *Pode Drożką* і *Za Drożką*, *Pod Dorożką*, *Przy Wygarynach*, *U Wilczego Dołu*, *W Dolinie*, *W Dębach*, *Za Błoniem*, *Za Wrotami* тощо. Водночас на тлі прийменниково-іменникових сполук зафіксовано похідні від них префіксальні деривати, інколи – у тих самих пунктах, що й неунівербізовані структури. Ареал цієї моделі теренових назв має продовження в українському континуумі, зокрема в західно-, середньополіському та волинському діалектах, де функціонують мікротопоніми цієї самої моделі чи формально збіжні назви, що відомі й на Люблінщині, пор., власні назви з окремими домінантний прийменниками: *біля вовка*, *біля броду*, *біля дуба*, *біля каменя*, *біля крижика*, *для* ('біля') *церкви*, *для конюшні*, *до дуба*, *до кринички*, *за бродками*, *за вовчою*, *між дорогами*, пор. також численні універбізовані похідні – *завовче* 'поле', *завлесіче* ('сінокіс за лісом' – назва зі зневиразненою основою *ліс*), *завітряк*, *задуби*, *зацерква* 'вулиця', 'куток', *межиліс*, *межибагна*, *міжгая* тощо – за SMM; SMMR).

Типологія домінантних моделей творення теренових власних назв різних ареалів наразі залишається справою майбутнього; необхідність таких студій актуалізують непоодинокі ізголоси, що об'єднують різні зони Славії, зокрема й українського та польського континуумів, до того ж – не лише в зоні їхнього безпосереднього контакту.

3. Твірна база мікротопоніма

Спеціальний інформаційний простір – семантика твірних основ теренових назв, завдяки якій відкриваються передумови й мотиви постання топонімів, їх зв'язок із народною картиною світу мешканців краю. Нерідко на тлі прозоро мотивованих назв, що однозначно вказують на шлях їх виникнення, трапляються утворення зі зневираженою, дещо *затертою* формальною структурою, пояснення генези яких передбачає залученням ширшого кола свідчень, зокрема щодо географії власних теренових і народних топографічних назв. У тому, що ці назви нерідко мають глибокі в часі корені, переконує наведені М. Лесевим назви *Berezochoża*, *Ochoża*, *Ochodża* та узагальнення:

Ochodza, ochodża czy ochoża to stary apelatyw pochodzący od pojęcia 'obchodzić' utworzonego za pomocą sufiksu -ja, a więc ochod-ja, znaczący jakieś mało dostępne miejsce, miejsce błotniste itp. Ogólnie rzecz biorąc, apelatyw ten znalazł się w terenowych nazwach tylko w północnej części Lubelszczyzny w zasięgu wpływów gwar północnoukraińskich i mazowieckich.

Компонентові *-choż-* спеціальну студію присвятив Ч. Косиль, який на великому матеріалі розглянув похідні від *ochoż-/ochodz-* у польському континуумі (уклав карту поширення цих назв і дериватів), удокладнив географію похідних зі спільною основою *i*, залучивши свідчення інших слов'янських мов, дійшов висновку про його праслов'янське джерело та припустив вихідне значення у різних мовах *nomen actionis* [Kosyl 1976: 256]. У північноукраїнському ареалі також відомі власні теренові назви *Охóжа* 'пасовище', 'поле', 'ліс' [SMM 2:156], *Оху́шка* 'куток (частина) села' [SMMR:

342], що розширює колекції відповідних матеріалів М. Лесева й Ч. Косиля. Приклад з *ochoż-* / *ochodz-* переконує в евристичній цінності свідчень теренових назв і доконечній потребі їх історико-етимологічного та ареального аналізу.

Семантика основ нерідко залишається не поясненою на підставі доступних свідчень (на що неодноразово вказує автор); в окремих випадках висловлені припущення потребують дальшого спеціального дослідження, напр., при виразно прозорому мотиваційному зв'язку основи **solbn-* ('солоний', 'солонець – про ґрунти, ділянку землі, де може виступати сіль') зв'язок іншої основи зі «смаковою» семантикою – **sold-* ('солод', 'солодкий') не є самоочевидним, тому автор зазначає, що *w odniesieniu do nazwy gruntu wystąpił ten wyraz w jakimś znaczeniu przenośnym; 'podmokłe, błotniste pole'*; відсутність «прозорого» мотиву постання власної теренової нави можна простежити на багатьох поданих у праці М. Лесева мікротопонімах (напр.: назви з основою **vols-* 'волос'), а запропоновані окремі семантичні зв'язки (як **pol-* 'порожній, неродючий (про ґрунт)' і *полонина* 'пасовище в горах') потребують глибшої верифікації.

Реальність українського і польського мовознавства, що склалася після опублікування багатьох нових діалектних словників і атласів, уможливило поглиблення чи зміну пропонованих давніше інтерпретацій генези низки теренових назв; це стосується, напр., пов'язання автором *Zworota* 'łaki' з *worota*, що може бути переглянute, оскільки термін традиційного рільництва *zworotà* 'кінець ниви, де повертали коней при оранні; межа між полями' стоїть ближче до плс. **v^ortėti* 'вертати, обертати' [ESUM 1: 350-360], ніж до 'ворота'; пор.: в українському стандарті *zvoròta* 'межа, яку залишають у полі для проїзду' [SUM III: 496], 'межова дорога між полями' (Ž), пор. також у поліських діалектах: західнополіське 'кінці грядки біля тину, які не можна зорати плугом' [SZPH: 183], численні фіксації в середньополіському діалекті *zvorotà/zvoròta* (і структурні варіанти) зі значенням 'кінець ниви, де розвертаються з плугом і бороною' [Nyk.: 34-35; Łys.:

82]; зі значенням ‘пропуск в оранці’ зафіксовано також в окремих поліських, слобожанських говірках [AUMI: т. 308], а також мікротопоніми *зворота́* – назва лісу [SMMI: 301], *зворота* – назва дороги [SMMR: 247].

Ескізно прокресена М. Лесевим семантика кореня / основи власної теренової назви слугує лише орієнтиром, який потребує дальшої верифікації; необхідність реконструювання значення твірної основи також актуалізує та обставина, що виникнення багатьох мікротопонімів належить віддаленому часу, до того ж нерідко із використанням архаїчних чи вузьколокальних лексем чи морфем.

4. Просторове розміщення теренових назв

У численних коментарях до теренових назв зауважено, що назви *ulokowane są tylko we wschodniej części Lubelszczyzny* чи *rdzeń ten w terenowych nazwach własnych wystąpił tylko w północnej części Lubelszczyzny*. Така локалізація, особливо стосовно назв із українськомовними ознаками, відкриває перспективу перевірки можливості продовження ареалу за межами Люблінщини, насамперед в українській західній та північній діалектних зонах.

Автор наголошує на важливості урахування ареальних параметрів теренових назв, а з ними – і їхніх формальних ознак, насамперед фонетичних. Навіть узагальнене віднесення до східної чи західної, північної чи південної зон досліджуваного терену пов’язане з лінгвальною кореляцією, оскільки за протиставленням *північ – південь* проступає важлива опозиція потенційних зв’язків із північноукраїнським (поліським) чи південноукраїнським діалектним архетипом, яким притаманний неоднаковий розвиток багатьох явищ, зокрема фонетичних. Західна зорієнтованість ареалу мікротопоніма актуалізує потребу верифікації можливих зв’язків насамперед із малопольським (хоча – не тільки) діалектом, а східна локалізація – із українськими говірками на схід від річки Буг. Окремі виразні прояви таких міжзональних тотожностей автор неодноразово коментував, проте представлений у книзі структурно розмаїтий мікротопонімікон заслуговує на фронтальну просторову

верифікацію, що уможливило істотне розширення емпіричних баз як польської, так і української й білоруської діалектології.

Спеціальну пізнавальну вагу зберігають свідчення про кількість зафіксованих теренових назв, у структурі яких відтворено відповідні мовні характеристики: це можуть бути як одиничні назви, так і розгалужені гнізда похідних зі спільним коренем / основою.

5. Реалемний простір мікротопонімів

Теренові назви праць М. Лесева відтворюють не лише великий сегмент регіонального онімного простору, а й співвідносні з назвами різнотипні об'єкти позамовного світу, які традиційно виокремлювали за допомогою назв, що були добре відомі й усталені у вживанні в мікросоціумах (= окремих говірках). Зміна прийомів господарського використання довкілля та суспільно-економічної організації життя мешканців краю, а також демографічні зміни в окремих мікросоціумах та регіоні в цілому, що наростали після другої світової війни, вплинули на традиційне неофіційне називання багатьох важливих для людини об'єктів. Чимало теренових назв у нових умовах виявилися неактуальними, залишаючись у колективній пам'яті маркерами минулого часу і минулих традицій. Збережена завдяки тереновим назвам інформація про довкілля та доміанти в його концептуальному осмисленні становить різновид мовно-культурних пам'яток.

Для зіставних та ареальних студій реєстр об'єктів, названих власними тереновими назвами, як і зазначення кількості назв зі спільною твірною основою, є додатковою інформацією про досліджуваний мовний простір.

Праця М. Лесева *Nazewnictwo terenowe Lubelszczyzny z ukraińskimi cechami fonetycznymi* належить до джерел інформації не лише про мікротопоніми, а значно ширше – про українські

говірки Люблінщини, їх структурні риси, просторову диференціацію, характер взаємодії з польськими діалектами / мовним простором. Це своєрідна мовна пам'ятка у форматі коментованої бази лінгвальних даних, що відтворює мовний розвиток відповідного періоду і яку не можна поновно сформуванати не тільки з огляду на інший час, а й на глибокі зміни етнічної й мовної ситуації в регіоні; ці обставини підкреслюють джерелознавчу цінність студії М. Лесева.

Евристичну цінність презентованих мовних свідчень посилює їх послідовна хронотопічна параметризація – віднесення до окресленого часу записування та до простору функціонування кожного структурного елемента в момент його записування. Наведені в книзі мовні факти надаються для широкого використання, передусім для виявлення рис, етапів еволюційних фонетичних перетворень в українських говірках, для встановлення ізоглосних пов'язань з іншими зонами польського, українського і білоруського континуумів, для пізнання польсько-східнослов'янського суміжжя.

Теренові назви, що записані в польськомовній версії, становлять значний інтерес для польської лінгвістики, насамперед для діалектології та історії мови. Люблінщина як східний окраїнний ареал затримав у своїй структурі архаїчні елементи, які функціонують на тлі численних інновацій, чимало з яких вилонили з активної взаємодії з українськими говірками. У численних коментарях М. Лесів виразно продемонстрував роль українського чинника у постанні польських теренових назв, їхніх характерних рис, структурних трансформацій. Водночас у коментарях неодноразово звернуто увагу не тільки на тісний зв'язок польських говірок Люблінщини з Мазовшем, а й на зовні випадкові дистантні пов'язання окремих говірок крайнього сходу Польщі із територіально віддаленими говірками центру й західного ареалу польського континууму, чим підкреслено можливість видобування нової ексклюзивної інформації, прихованої за такими незвичними ізгласами.

Ідеї, реалізовані в [Łesiów 1972, Łesiów 1975], автор опрацював і на матеріалі антропонімії Люблінщини [Łesiów 1986]:

словоформи іменувань людей, як і теренові назви, засвідчили збереження виразних українських діалектних рис і водночас – закономірні структурні зміни внаслідок активної польсько- української взаємодії.

Презентовані в праці *Nazewnictwo terenowe Lubelszczyzny z ukraińskimi cechami fonetycznymi* власні теренові назви, авторова інтерпретація їхньої формальної структури та змін унаслідок тривалих взаємовпливів українських і польських говірок, а також запропоновані пояснення походження мікротопонімів та наведені ареальні характеристики кожної назви – усе це складає зміст оригінальної студії з українського і польського мовознавства середини 70-х років ХХ ст., яка і в контексті динамічного ХХІ ст. зберегла свою цінність.

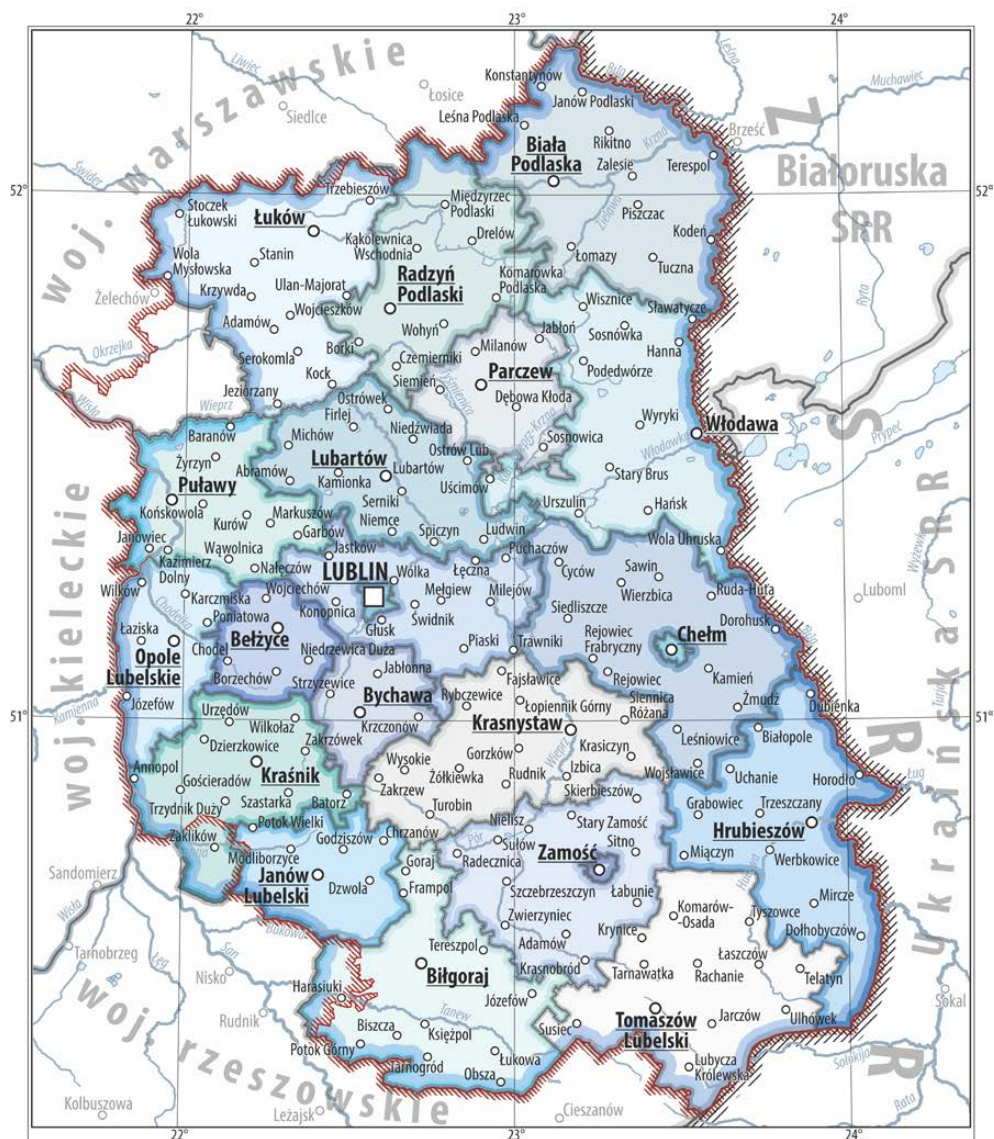
Даючи до рук мовознавців унікальний зріз лінгвальної інформації часу її записування у терені, М. Лесів нагадує читачам віддавна відоме положення: нікому не відомо з певністю, коли, за яких обставин і в яких дослідницьких процедурах зібрана і впорядкована колекція автентичних фактів може відіграти важливу, інколи – вирішальну, роль у пізнанні мови. Перспектива звернення дослідників до власних теренових назв Люблінщини як джерела пізнання мови і мовної ситуації краю у контексті дослідження українського і польського діалектних континуумів свого часу спонукали до праці М. Лесева, а через роки – мотивували еditorів до її опублікування.

Література

- AUM – *Атлас української мови*. Т. 1-3. Київ, 1984-2001.
- Borciuch, Jastrzębski 2009 – *Scripta manent. Bio-bibliografia Profesora Michała Łesiowa na osiemdziesięciolecie urodzin* / pod red. M. Borciuch, M. Jastrzębski. Lublin.
- Czyżewski 1986 – Czyżewski F. *Atlas gwar polskich i ukraińskich okolic Włodawy*. [Rozprawy Slawistyczne. 2]. Lublin.

- Czyżewski 1994 – Czyżewski F. *Fonetyka i fonologia gwar polskich i ukraińskich południowo-wschodniego Podlasia*. [Rozprawy Sławistyczne. 3]. Lublin.
- Czopek 1986 – Czopek B. *Ukraińskie cechy językowe w nazwach miejscowych dawnej ziemi chełmskiej i bielskiej // Formacje hybrydalne w językach słowiańskich*. [Rozprawy Sławistyczne. 1]. Lublin.
- ESUM – *Етимологічний словник української мови*. Т. 1-6 / Відп. ред. О.С. Мельничук. Київ, 1982-2012.
- Formacje 1986 – *Formacje hybrydalne w językach słowiańskich*. [Rozprawy Sławistyczne. 1]. Lublin.
- Gołębiowska 1974 – Gołębiowska T. [Rec. na:] Łesiów M. *Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny*. Lublin, 1972. // *Onomastica*, XIX.
- Jurkowski 1973 – Jurkowski M. [Rec. na:] Łesiów M. *Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny*. Lublin, 1972. // *Poradnik Językowy*, 1973, nr 7.
- Kosyl 1976 – Kosyl Cz. *Nazwa miejscowa Ochodza // Ochoża // Slavia Orientalis*. Roczn. XXV, nr 2.
- Łesiów 1972 – Łesiów M. *Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny*. Lublin, 1972.
- Łesiów 1975 – Łesiów M. *Nazewnictwo terenowe Lubelszczyzny z ukraińskimi cechami fonetycznymi*. Lublin [Maszynopis].
- Łesiów 1986 – Łesiów M. *Polsko-ukraińskie hybrydy antropimiczne // Formacje hybrydalne w językach słowiańskich*. [Rozprawy Sławistyczne. 1]. Lublin.
- Łesiów 2005 – Łesiów M. *Klasyfikacja słowotwórcza mikrotoponimów z pogranicza polsko-ukraińskiego // Mikrotoponimia na pograniczach językowo-kulturowych*. Lublin.
- Łys. – Лисенко П.С. *Словник поліських говорів*. Київ, 1974.
- Нук. – Никончук М.В. *Сільськогосподарська лексика правобережного Полісся*. Київ, 1985.

- Olejnik 2005 – Olejnik M. *Indeks alfabetyczny terenowych nazw własnych (mikrotoponimów) zawartych i opisanych w pracy Michała Łesiowa „Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny”*. Lublin 1972 // *Mikrotoponimia na pograniczach językowo-kulturowych*. Lublin.
- Olejnik 2014 – Olejnik M. *Mikrotoponimia powiatu włodawskiego*. [Rozprawy Slawistyczne. 25]. Lublin.
- Rymut 1986 – Rymut K. *Pogranicze polsko-ukraińskie w świetle nazw miejscowych // Formacje hybrydalne w językach słowiańskich*. [Rozprawy Slawistyczne. 1]. Lublin.
- SMM – *Словник мікротопонімів і мікрогідронімів північно-західної України та суміжних земель / Упоряд. та підгот. до друку Г.Л. Аркушин. Т. 1-2. Луцьк*.
- SMMR – *Словник мікротопонімів і мікрогідронімів Ровеницини / Упоряд. та підгот. до друку С.В. Шийка. Тернопіль, 2016*.
- Smoczyński 1975 – Smoczyński P. [Rec. na:] Łesiów M. *Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny*. Lublin, 1972. // *Onomastica*, XX.
- SUM – *Словник української мови. Т. 1-11. Київ, 1970-1980*.
- SZPH– Аркушин Г.Л. *Словник західнополіських говірок*. Вид. друге. Луцьк, 2016.
- Witkowski 1976 – Witkowski W. [Rec. na:] Łesiów M. *Terenowe nazwy własne Lubelszczyzny*. Lublin, 1972. // *Onomastica*, XXI.
- Ž – Желеховский С., Недільский С. *Малорусько-німецький словар*. Т. 1-2. Львів, 1886.

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE W LATACH 1957-1975

0 10 20 km
 Opracowanie kartograficzne: EXGEO Professional Map, www.exgeo.pl

granice województwa lubelskiego w latach 1957-1975	akweny wodne	LUBLIN ośrodek wojewódzki
granice powiatów w latach 1957-1975	rzeki	Zamość ośrodek powiatowy
granice Polski od 1951 r.	kanały	Goraj siedziby gmin (po 1973 r.)
granice województwa lubelskiego od 1997 r.		Nisko pozostałe miejscowości

Wykaz skrótów

- bełż. – powiat Bełżyce
 - biał. – powiat Biała Podlaska
 - biłg. – powiat Biłgoraj
 - bych. – powiat Bychawa
 - chełm. – powiat Chełm
 - hrub. – powiat Hrubieszów
 - jan.lub. – powiat Janów Lubelski
 - krasn. – powiat Krasnystaw
 - kraśn. – powiat Kraśnik
 - lubart. – powiat Lubartów
 - lubl. – powiat Lublin
 - łuk. – powiat Łuków
 - niż. – powiat Nisko
 - opol. – powiat Opole Lubelskie
 - parcz. – powiat Parczew
 - puł. – powiat Puławy
 - radz. – powiat Radzyń Podlaski
 - tom. – powiat Tomaszów Lubelski
 - włod. – powiat Włodawa
 - zam. – powiat Zamość
-
- bałt. – bałtycki
 - czes. – czeski
 - gr. – grecki
 - gwar. – gwarowy
 - hebr. – hebrajski
 - lit. – litewski
 - łac. – łaciński
 - niem. – niemiecki
 - pie. – praindoeuropejski

pol. – polski
psł. – prasłowiański
ros. – rosyjski
st.-pol. – staropolski
st.-rus. – staroruski
tat. – tatarski
ukr. – ukraiński
węg. – węgierski

Nazewnictwo terenowe pochodzenia ukraińskiego na Lubelszczyźnie

Terenowe nazwy własne występujące współcześnie na terenie województwa lubelskiego zawierają w sobie również nazwy pochodzenia wschodniosłowiańskiego, najczęściej ukraińskiego. Nazwy te zostały zebrane od ludzi posługujących się językiem polskim, występują już w językowym kontekście polskim, możemy więc je traktować jako polskie terenowe nazwy własne pochodzenia ukraińskiego. Obecność takich nazw we wschodnich powiatach województwa jest uzasadniona mieszanym składem narodowościowym tej części Lubelszczyzny, gdzie silnie oddziaływał i częściowo oddziałuje do dziś język ukraiński w postaci miejscowych gwar, znanych nie tylko Ukraińcom, ale też Polakom współżyjącym z nimi. Mimo przesiedleń miejscowej ludności ukraińskiej na teren Ukrainy Radzieckiej (w latach 1945-1946) i na polskie Ziemie Zachodnie i Północne (1947 r.) nazwy terenowe pochodzenia ukraińskiego zostały zachowane, niejednokrotnie w brzmieniu pierwotnym, czysto ukraińskim, niekiedy jednak zostały spolonizowane fonetycznie lub nawet morfologicznie, czasem były tłumaczone. Na przykład ukraińska nazwa *Horodysko* odpowiadająca fonetycznie polskiej nazwie *Grodzisko* występuje najczęściej w brzmieniu pierwotnym, ale niekiedy zostaje spolonizowana przez ubezdźwięcznienie początkowego *h-* lub jego zanik, a także poprzez zamianę grupy *-dy-* na *-dzi-*, a więc obok nazwy *Horodysko* spotkamy *Chorodzisko*, *Orodysko*; ukr. nazwa *Horodok* występuje w postaci *Horodek* lub *Chorodek*, gdzie ukr. postać sufiksu deminutywnego *-ok* została zastąpiona przez odpowiednią polską formę *-ek*. Mamy tutaj do czynienia ze zmianą sufiksu według analogii: ukr. *kawałok*, *mołotok* – pol. *kawałek*, *młotek* itp. O tego typu przekształceniach będziemy mówili w odpowiednich rozdziałach poświęconych poszczególnym zjawiskom fonetycznym.

Niniejsza praca traktuje o nazwach pochodzenia ukraińskiego występujących w kontekście polskim. Są one często widoczne gołym

okiem, w wielu jednak wypadkach dopiero głębsza analiza językoznawcza przekonuje nas o ich pochodzeniu.

Nazwy terenowe pochodzenia ukraińskiego omówię według wyróżników fonetycznych, morfologicznych i czysto leksykalnych na szerszym tle podobnych nazw z terenu całego województwa. W pierwszym rozdziale omówię cechy fonetyczne odróżniające nazwy terenowe pochodzenia wschodniosłowiańskiego od nazw historycznie językowo polskich, w drugim rozdziale elementy morfologiczne odróżniające nazwy pochodzenia ukraińskiego od historycznie polskich, w trzecim zaś rozdziale omówię elementy leksykalne bez wyróżników fonetycznych czy morfologicznych tkwiące w terenowych nazwach własnych pochodzenia ukraińskiego. Wiele tutaj może nam pomóc zastosowanie metody geografii językowej. W zakres tego rozdziału będą wchodziły też nazwy od własnych imion osobowych.

I. Nazwy terenowe pochodzenia ukraińskiego z wyróżnikiem fonetycznym

W omówieniu nazw terenowych wyjdę od pewnych refleksów prasłowiańskich, które w różny sposób rozwinęły się w obu językach słowiańskich – polskim i ukraińskim. Takich cech mających swoje odbicie w lubelskim materiale terenowych nazw własnych można wymienić ok. 30. Refleksy fonetyczne ukraińskie różne od polskich w ustach Polaków mogą się zmienić w odpowiednie polskie, szczególnie wtedy, gdy ta odpowiedniość jest uświadamiana, a to jest zawsze możliwe w sytuacji dwujęzyczności mieszkańców wschodnich powiatów Lubelszczyzny. Po analizie materiału nazewniczego od strony ich właściwości fonetycznych można będzie stwierdzić, które cechy fonetyczne są najbardziej podatne na zmianę, a które są bardziej stałe i niezmiennie. Zależy to od podstawowego morfemu (najczęściej rdzenia) czy też od danej cechy fonetycznej.

Przeanalizuję materiał terenowych nazw własnych zebranych współcześnie z terenu Lubelszczyzny według fonemów i grup

fonetycznych prasłowiańskich, mających inne refleksy w językach i gwarach polskich i ukraińskich, w ramach zaś każdej grupy fonetycznej wyjdę od morfemów głównie apelatywnych w kolejności alfabetycznej.

1. Nazwy z grupą *TorT* w morfemach

Prasłowiańskie połączenie głosek *or* między dwiema spółgłoskami, tzw. grupa *TorT*, zostało konsekwentnie przekształcone w języku polskim na *-ro-* (*TroT*), a w językach wschodniosłowiańskich, w tym również w języku ukraińskim – na *-oro-* (*ToroT*), tzw. pełnogłos, np. polskiemu *broda*, *wrona*, *krowa*, *gród* odpowiada ukraińskie *boroda*¹, *worona*, *korowa*, *horod* itp. Ten historycznofonetyczny fakt jest jednym z wyróżników w ocenie pochodzenia jakiejś nazwy na terenie województwa lubelskiego. Nazwy wykazujące ukraiński refleks psł. grupy **TorT* omówię według rdzeni słownych, wchodzących w skład terenowych nazw własnych na szerszym tle.

****borda*** (pol. *broda*, ukr. *boroda*¹)

Ten rdzeń wystąpił w dwóch terenowych nazwach: *Borodacz/Brodacz*, las w gromadzie¹ Komarówka (radz.) i *Brodate*, las koło Żulinek (radz.). Nazwy te są prawdopodobnie metaforą na oznaczenie terenu ‘porosłego lasem’. W jednym wypadku nazwa ma dwie oboczne formy: z pełnogłosem i fonetyką polską, w zależności od tego, w jakim kontekście językowym się pojawiały.

¹ W latach 1954-1972 gromada była najniższą jednostką podziału administracyjnego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. W latach 1956-1960, kiedy autor zapisywał nazwy terenowe, nie istniały gminy [przyp. red.].

***boršbno** (ukr. *boroszno* ‘mąka’)

Temat tego wyrazu ukraińskiego tkwi w nazwie: *Borosznylówki, -wek*, łąka w Błotkowie² (biał.). Bezpośrednio nazwa łąki pochodzi od osobowej nazwy *Borosznyło*, związanej z apelatywem *boroszno*.

***chvorstb** (pol. *chrust*, ukr. *chworost*, ukr. gwar. *chorost*)

Nazwy terenowe pochodzące od tego apelatywu występują również w brzmieniu ukraińskim *chworost*: *Chworostnica*, pole w Dubowie (biał.), *Chworościanka*, las w gromadzie Kościeniewiczze (biał.), lub też w brzmieniu *chorost* (dialektyzm południowo-zachodnio-ukraiński): *Choroszcze*, pole w Siemierzu (tom.), *Podchoroszcze*, pole w gromadzie Nieledew (hrub.), *Choroszcza*, las w gromadzie Nieledew (hrub.), *Chorośnica*, pole k. Malewsczyzny (zam.), a także w postaci przymiotnika pochodnego z sufiksem *-ny*: *Chorosne*, łąki k. Rogali i Smólska Dużego (biłg.) i las k. Podlesia (biłg.). Nazwy z pełnogłosem wystąpiły więc tylko we wschodniej części województwa z wyraźną repartycją: *chworost-* (z zachowaną grupą *chw-*) na północy, a *chorost-* (z zanikiem *-w-*) – na południu. Nazwy z tym rdzeniem w brzmieniu polskim występują z rzadka w części zachodniej województwa: *Chrust*, *Duży Chrust*, *Wilczy Chrust*, *Chrusty*, *Chrusta*, *Koło Chrustów*, *Pod Chrustami*, *Podchrusty*, *Podchruście*, *Chruściaki*, *Chruśniak*, *Chruślak*, *Chruśnice*.

Nazwy *Chworostnica*, *Chworościanka* są częściowo spolonizowane, niezmienione zostały tylko pełnogłosowe *-oro-* i nagłosowa grupa *chw-*, mówiące o pochodzeniu tych nazw. W nazwach *Choroszcze*, *Chorośnica* i *Chorosne* jedynie pełnogłosowe *-oro-* jest świadectwem ich ukraińskiego pochodzenia. Nazwy *Chworostnica* (pn.-wsch.), *Chorośnica* (pd.-wsch.) i *Chruśnice* (pn.-wsch.) o tej samej budowie morfologicznej, tylko z różnymi brzmieniami rdzenia, świadczą najlepiej o rozmieszczeniu pewnych fonetycznych wariantów na terenie Lubelszczyzny.

² W 1983 r. Błotków Duży włączono do miasta Terespol, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19830100052/O/D19830052.pdf>, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

***dorga** (pol. *droga*, ukr. *doroha*)

Z apelatywem *droga* związane są liczne terenowe nazwy własne na całej Lubelszczyźnie. Nieduża część tych nazw nosi ślad pochodzenia ukraińskiego w postaci pełnogłosu: *Dorózki*, pole w Kaniwoli (lubart.), *Zadorożki*, pole w Wierzbicy (tom.), *Za Dorózką*, pole w Klonowicy Mł.³ (biał.), *Pod Dorózką*, pole w Kosobudach (zam.), *Koło Kryżowych Dorohiw*, pole w Szychowicach (hrub.), *Zadoroże*, pola w radz., chełm. i hrub., *Dorożyska*, łąka w Grabanowie (biał.). Rdzeń *doroh-* ma prawdopodobnie nazwa *Spódoróż*, pole k. Wolicy (hrub.), którą można wytłumaczyć jako urzeczownikowanie wyrażenia przyimkowego *spód dorohy* ‘spod drogi’. Odpowiednimi polskimi nazwami są m.in. *Dróżka*, *Zadrożki*, *Za Drózką*, *Podę Drózką*, *Koło Drogi*, *Zadrodze* itp. notowane na terenie całej Lubelszczyzny.

Nazwy terenowe z rdzeniem *doroh-* notujemy we wschodnim pasie Lubelszczyzny i w powiecie lubartowskim, sąsiadującym z terenem występowania gwar ukraińskich.

***gorchъ** (pol. *groch*, ukr. *horoch*)

We wschodnich powiatach Lubelszczyzny notujemy kilka nazw terenowych o podstawowym rdzeniu *groch-* w brzmieniu polskim: *Grochowiska*, pola w Blizocinie (radz.), *Grochowiny*, łąki k. Honiatyna (hrub.) lub ukraińskim: *Horoszki*, las w gromadzie Horostyta (włod.). W jednym wypadku nazwa ma podwójne brzmienie *Grochowe Kąty / Horoszkowy Kuty*, łąka w Szóstce (radz.). Zastanawiającą rzeczą jest to, że w zachodniej części województwa nie zanotowano nazw z rdzeniem *groch*.

³ Na mapie województwa lubelskiego z 1965 r. istnieje Klonownica Wielka z sufiksem *-nica*. W *Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* (Warszawa 1880-1902, t. IV, s. 162) wymienione są Klonownica Mała w gminie Pawłów oraz Klonownica Wielka w gminie Rokitno, więc występująca w tekście nazwa miejscowości Klonowica jest najprawdopodobniej pomyłką. W wykazie urzędowych nazw miejscowości istnieją Klonownica Mała i Klonownica Duża, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Klonownica%20Du%C5%B-Ca&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyj. red.].

***gordь** (pol. *gród*, ukr. *horod*)

Rdzeń ten w znaczeniu ‘gród’ i ‘ogród’ występuje w terenowych nazwach własnych niekiedy z pełnogłosem *-oro-*. W postaci z sufiksem *-ok, -ek*: *Horodek*, las k. Drelowa (radz.) i k. Gęsi (parcz.), *Zahorodocze*, pole w Pawlukach (włod.). Analogiczne polskie postaci: *Gródk*, *Gródka*, *Podgródk* wystąpiły w północno-zachodniej części Lubelszczyzny. Z sufiksem *-ec*: *Horodiec*, 2 lasy i łąka w radz. i włod., *Horojec/Horojce*, pole k. Kościaszyna w hrub. (forma *Horojec* pochodzi od *Horodziec*, podobnie jak *Złojec* od *Złociec*, *kojec* od *kociec*). Nie notujemy tego typu nazw z polskim rdzeniem *gród*.

Twory z sufiksem *-ba*: *Horodba*, łąka w Klonowicy Wlk.⁴ (biał.) i z przymiotnikowym sufiksem *-eń*: *Orodzień, -dnia*, łąka w Dąbiu (łuk.). Ukraińska forma przeniesiona na czysto polski teren powiatu łukowskiego spolonizowała się przez zanik nagłosowego *h-* (*Orodzień*).

Stosunkowo częste są derywaty z sufiksem *-isko* oraz *-iszcze*: *Horodysko*, grunta w Howcu (zam.), *Horodysko/Orodysko*, łąki k. Urszulina (chełm.), *Horodyska, -sk*, łąki k. Ostrowia (biał.) i pole k. Gródka (hrub.), *Horodzisko*, las k. Kosobud (zam.). Analogiczne nazwy z rdzeniem *grad-*: *Grodzisko* i *Grodziska* notujemy na terenie powiatów kraśnickiego, puławskiego, lubartowskiego, radzyńskiego i łukowskiego. Nazwy z sufiksem *-iszcze* notowane są tylko na wschodzie i zawsze z rdzeniem w brzmieniu ukraińskim: *Horodyszcz*, pole i 3 łąki w włod. i tom., *Horodyszcz*, *-ów*, łąka w Połoskach (biał.), oraz forma częściowo spolonizowana poprzez zmazurzenie *Horodysc, -a*, las k. Dołhołęki (radz.).

Polskiemu *ogród* odpowiada ukraiński *horód*. Taki apelatyw spotykamy również w terenowych nazwach własnych: *Za Horodamy / Za Ogradami*, łąka k. Wyżłowa (hrub.), *Pidhorody*, pole w Wierzbicy (tom.), *Zahorody*, pole k. Lisek (hrub.), *Zahorodie*, 12 łąk, pastwisko, pole w biał., parcz., włod., chełm. i hrub., *Zahorodie*, pole w Dubowie (biał.), łąki i pola k. Bereścia (hrub.), *Zahorodi, -iw*, łąki k. Peresołowic (hrub.). Odpowiednie polskie formy fonetyczne to notowane nazwy

⁴ Zob. przyp. 3. Obecna nazwa wsi to Klonownica Duża [przyp. red.].

Za Ogrodami, Zaogrody, Zaogrodzie, dość licznie występujące na terenie Lubelszczyzny.

Zdrobniła forma nazwy *ogród* w brzmieniu ukraińskim to *Horydyć, -dcia*, łąki w gromadzie Żmudź (chełm.), co byłoby gwarową formą ukr. *horodec* znaczącego to samo, co pol. *ogródek*.

***korf-** (pol. *król*, ukr. *korol*)

Nazwy terenowe z tym rdzeniem i z pełnogłosem to: *Korolek*, łąka w Polubiczach (włod.), *Korolicha*, las k. Odletajki (hrub.) i *Korolówka*, łąki i pola w gromadzie Nieledeu (hrub.). Niektóre z tych nazw mogą pochodzić od własnego imienia osobowego *Korol*, w każdym razie występują one tylko we wschodniej części Lubelszczyzny. Analogiczne nazwy z rdzeniem w brzmieniu polskim to m.in. *Królówka, Królewszczyzna* itp. notowane w różnych częściach województwa.

***korpavъ** (pol. *chropawy*, ukr. *koropawyj* ‘szorstki’)

Przymiotnik ten w formie rzeczownika z sufiksem *-ka* wystąpił w jednej nazwie własnej gruntów: *Koropawka* (*Kuròpauka* i *Kurupawka*), łąki i pole k. Lisek, gromada Żniatyn (hrub.). Chodzi tu najprawdopodobniej o nierówny, szorstki wygląd terenu. Odpowiednich nazw terenowych z tym rdzeniem w brzmieniu polskim nie znaleźliśmy.

***kortъk** (pol. *krótki*, ukr. *korotkyj*)

Rdzeń ten stosunkowo rzadko występuje w formie pełnogłosewej: *Korotkie*, pole w Ludwinowie (chełm.), nazwa *Krótkie* występuje o wiele częściej. Są poza tym nazwy z rdzeniem *korot-* w różnych formach bez paraleli polskich: *Korotysze*, pole w Dębowie (włod.), *Korotysza* (pl.), łąka i las w Zasiadkach (radz.), *Korotoszyno*, pole k. Kobła (hrub.). Ta ostatnia nazwa pochodzi od jakiejś nazwy osobowej *Korotocha*, mającej w sobie również ten sam rdzeń.

***porse** (pol. *prosię*, ukr. *porosia*)

Nazwę tę spotykamy w terenowych nazwach własnych dwa razy: w fonetycznej wersji ukraińskiej *Porosiuki*, las w gromadzie Biała

Podlaska, i w wersji polskiej *Prosiątko*, pole Przytoczna (radz.). Chodzi tu prawdopodobnie o dzikie prosięta, pojawiające się tam często.

***skord-** (pol. *skrudlić*, ukr. *skorodyty* ‘bronować’)

Nazwy z tym rdzeniem notowane są najczęściej z pełnogłosem: *Skoroda*, las k. Kodeńca w parcz. (może tu chodzi o nazwę rośliny *skoroda*, Hr.⁵); *Skorodki/Skorodka*, łąki k. Bohutyna (parcz.), *Podskorodki/Podskorodka*, las k. Bohutyna (parcz.), *Skorodne*, las k. Paszeniek (parcz.), *Błoto Skorodeńskie*, łąka k. wsi Kodeniec w parcz. (od nazwy lasu *Skoroda*), *Skorodnica*, łąki k. Suchawy i Lubienia (włod.). Nazwy mające ten rdzeń notujemy jedynie w powiecie parczewskim i włodawskim.

Odpowiednie polskie nazwy: *Skruda*, las k. Parczewa, *Skrody* / *Skrodnia Phuska*, pole k. Skrudek (puł.), *Zaskruda*, pole w Stoczku (lubart.) wystąpiły tylko w pow. parcz., puol. i lubart., a więc jest to jak gdyby przedłużenie na zachód ukraińskiego *skoroda*.

***smord-** (pol. *smród*, ukr. *smorid*)

Ten rdzeń mamy w nazwie: *Smeredyna*, las w gromadzie Cyców (chełm.), i odpowiednik polski: *Smrodynowy Dół*, wąwóz w gromadzie Szczecyn (kraśn.). *Smeredyna* to jakaś gwarowa, zniekształcona postać ukr. *smorodyna* ‘czarna porzeczką’, pełnogłosowe *-oro-* zostało zmienione na *-ere-*, niemniej pełnogłos pozostał jako ślad wschodniosłowiańskiego brzmienia tej nazwy.

***sorka** (pol. *sroka*, ukr. *soroka*)

Na terenie Lubelszczyzny wschodniej wystąpiły nazwy związane z ukraińską formą wyrazu *soroka*: *Sorocze*, pole w Bójkach w gromadzie

⁵ Autor niniejszej pracy niejednokrotnie powoływał się na słownik B. Hrinchenki, który oznaczał skrótem „Hr.” (*Словарь української мови*, za red. Бориса Грінченка, Київ 1907-1909, t. I-IV). Jednak słowo *skoroda* nie występuje w tym słowniku. Wyraz *skoroda* oznaczający roślinę z rodziny turzycowatych (*Carex L.*) odnajdujemy w monografii Iwana Sabadosza (Іван Сабадош, *Історія української ботанічної лексики (XIX початок XX ст.)*, Ужгород 2014, s. 190, 198) [przyp. red.].

Ostrów Lubelski (lubart.), *Soroczyn*, łąki k. Żukowa (hrub.), *Soroczyń*, łąka w Hołownie (włod.), *Suroczyn*, łąka w Kolonii Krzywowierzba (parcz.). Nazwy te w większości wypadków powstały od nazwy własnej osobowej *Soroka*. Odpowiednich nazw o rdzeniu w brzmieniu polskim nie znalazłem.

***vorb-** (pol. *wrób*, ukr. gwar. *worobeć*, *worobią*)

Ten rdzeń mamy w nazwie *Worobietnik*, łąki w gromadzie Czuczycy (chełm.); byłoby to miejsce, gdzie dużo wróbli się zbiera.

W nazwach *Wróblowa Góra* i *Wróblówka* (tom. i parcz.) tkwi nazwisko *Wróbel*.

***vorna** (pol. *wrona*, ukr. *worona*)

Z wyrazem tym w brzmieniu ukraińskim są takie nazwy: *Woroniec*, łąki i pola wsi Drohiczany (hrub.), lasy k. Wohynia i Puchacz (radz.), *Woronyczy*, łąki k. Hrebennego (hrub.), *Nadworiecka*, pole w Romaszkach (biał.).

W brzmieniu zaś polskim tego rdzenia są nazwy: *Wronów*, *Wronowa Góra*, *Wroni Dół*, *Wroni Dolek*, *Wroniak*, notowane w puł., lubl., bych., kraśn., jan.lub., a więc w zachodniej części Lubelszczyzny.

***vorta** (pol. *wrota*, ukr. *worota*)

Ukraiński wyraz *worota* wchodzi w skład takich nazw: *Zworota*, -ów, łąki k. Podhorzec (hrub.) i *Huritce*, -ciów, pole k. Luty (włod.). Ostatnia nazwa *huritce* wystąpiła ze zmianą nagłosowego *w-* na *h-* (podobnie jak ukr. *horobeć* z *worobeć*) i z zamianą wzdłużonego *o* na *i*, odpowiadałaby ona pol. *wrótka*.

Polski wyraz *wrota* mamy w takich nazwach: *Za Wrotami*, łąki w Łysołajach (lubl.), *Przywrocie*, las i 2 pola w tom. i puł.

Nazwy z prasłowiańską grupą **TorT* mające pełnogłos mogą być zmieniane na odpowiednią grupę polską *TroT* w wypadku bardzo powszechnie używanego apelatywu. Świadectwem takiej zamiany mogą być oboczności typu *Borodacz/Brodacz*, *Horoszkowy Kut* / *Grochowe Kąty*, *Za Horodamy* / *Za Ogrodami* itp. Nie wszystkie nazwy

zapisaliśmy z obocznościami, w wielu więc wypadkach przypuszczamy, że pierwotnie po ukraińsku brzmiąca nazwa łatwo otrzymała swoje polskie brzmienie bez pełnogłosu i obecnie funkcjonuje w nowej polskiej formie. Takie przekształcenia na pewno miały miejsce we wschodniej części Lubelszczyzny.

2. Nazwy z grupą *TerT* w morfemach

Prasłowiańskie połączenie głosek **-er-* między dwiema spółgłoskami, tzw. grupa *TerT*, brzmi w języku polskim jak *rze* lub *rzo*, w języku ukraińskim natomiast zmieniło się w *-ere-*, tzw. pełnogłos, np. ukraińskim wyrazom *bereh*, *berest*, *bereza*, *derewo* odpowiadają polskie: *brzeg*, *brzost*, *brzoza*, *drzewo* itp.

Ten fakt historycznofonetyczny jest jednym z wyróżników pochodzenia danej nazwy. Omówię nazwy terenowe z tą cechą fonetyczną jako świadectwo ukraińskiego pochodzenia danej nazwy terenowej na tle podobnych nazw polskich.

****bergъ*** (pol. *brzeg*, ukr. *bereh*)

Nazwy terenowe z podstawą wyrazową *brzeg* notujemy najczęściej w południowo-wschodniej części Lubelszczyzny, z tego kilka nazw ma ukraiński pełnogłos: *Podbereże*, pole w gromadzie Horodło (hrub.) i k. Łuszkowa (hrub.), *Bereźnica*, pole i łąki k. Teratyna (hrub.). Od odpowiednich nazw własnych miejscowych pochodzą takie nazwy terenowe: *Bereżeckie Błonie*, łąki k. Turki (chełm.) i *Berehowski Ług*, łąka k. Radzynia (radz.). Warto również wspomnieć o nazwach miejscowych *Bereźnica* (wieś), *Zbereże* (wieś), *Pobereżany* (przedmieście Hrubieszowa).

Odpowiednie polskie z pochodzenia nazwy brzmią: *Brzegi*, *Mały Brzeg*, *Duży Brzeg*, *Wielgi Brzeg*, *Szerokie Brzegi*, *Od Brzegów*, *Białobrzegi*, *Brzyżki*, *Brzezunki* i są notowane na terenie głównie południowo-wschodniej Lubelszczyzny.

***berstʼ** (pol. *brzost*, ukr. *berest*)

Ta nazwa jednego z gatunków drzewa występuje w terenowych nazwach własnych również z fonetyką ukraińską: *Berestki*, pole w gromadzie Międzyrzec (radz.), *Berestkyʼ*, łąki k. Pławanic (chełm.). Jest poza tym nazwa wsi w hrub. *Bereść*, od nazwy tej pochodzi *Berestęczyna*, łąka k. Zaborzec (hrub.).

W polskiej wersji fonetycznej wyraz *brzost* tkwi w takich nazwach terenowych: *Brzostki*, pole w opol., *Brześcina*, łąki i las w hrub. i radz., *Brzestowa*, las w puł., *Podbrześcia*, pole w łuk. (ta ostatnia nazwa pochodzi z wyrażenia *pod brzostami*).

***berza** (pol. *brzoza*, *brzezina*, ukr. *bereza*)

Spośród bardzo licznych nazw terenowych o rdzeniu tego wyrazu część ma brzmienie ukraińskie. Są to: złożenie *Berezochoża*, łąka k. Pieszowoli (włod.), *Berezochoża*, łąka w Rossoszu (biał.); rzeczownikowione wyrażenie przyimkowe *Zaberezie*, łąki i pola k. Żmudzi (chełm.); przymiotniki *Berézowe*, łąka w Korniach (tom.), *Berezowyj Mostek*, łąka w Łyniewie (włod.); derywaty rzeczownikowe *Berézyna*, łąka i pole k. Matcza (hrub.), las k. Przewodowa (hrub.), *Berezynyʼ*, łąka w Kodeńcu (parcz.), *Pid Berézynoju*, pole k. Cichobuża (hrub.), *Berézniak*, las k. Szach (radz.), *Zabereźnik*, pole w Steniatynie (tom.), *Berezowiec*, pole w Lechutach (biał.), *Berezowęczyna*, las k. Skryhiczyna (bo tylko brzozy tam rosły). Odpowiednie nazwy bez pełnogłosu są częstsze, m.in. *Brzóza*, *Suchobrzezie*, *Podbrzezie*, *Brzozowy Bród*, *Brzozowy Grąd*, *Brzozowa Ławka*, *Brzezowe Bagno*, *Brzozowo Bagno*, *Brzozowy Dół*, *Brzózki*, *Brzezina*, *Brzezinka*, *Brzeźniak*, *Brzeźnik*, *Brzeźnica*, *Brzozowiec*, *Brzozowce*, *Brzozowiec*, *Brzozowica*, *Brzeżiczne* i tym podobne licznie występujące na całym terytorium Lubelszczyzny nazwy.

***čermʼcha** (pol. *czerecha*, pol. gwar. *trzemcha*, ukr. *czerecha*, *czereucha*)

Wyraz ten, brzmiący we współczesnym polskim języku literackim z ruska, tylko w części północno-wschodniej Lubelszczyzny wystąpił

z pełnogłosem: *Podczereпча*, las k. Bohutyna (parcz.), *Czereчmchowy Bagien*, las w gromadzie Dołha (radz.), *Czereчmchowo*, pole w Holeszowie (włod.), *Czereчmszyny*, las w gromadzie Huszcza (biał.), *Czereчmuszne*, łąka i pole w gromadzie Łukówek Pięкny (chełm.).

Podobne nazwy terenowe z fonetyką polską *Trzemcha*, *Pod Trzemchą*, *Podtrzemcha*, *Trzamucha*, *Trzemuśnik* wystąpiły w biłg., lubart. i łuk. na terenie już czysto polskim.

***čerpъ** (pol. *czerep*, st.-pol. *trzop*, ukr. *czerep*)

Rdzeń wyrazowy *czerep* notujemy w jednej nazwie *Za Czerepkim*, pole i łąka k. Nowosiółek (hrub.), w której tkwi nazwisko gospodarza *Czerepko*. Były to grunta położone niedaleko zabudowań *Czerepki*.

***čert-** (ukr. *czeret*, *oczeret* ‘*Scirpus* L., trzcina’)

Ta nazwa rośliny występuje tylko w postaci fonetycznej ukraińskiej: *Czeret*, las w gromadzie Pratulín (biał.), łąka w Polatyczach (biał.), *Czerét*, łąka w Dobratyczach (biał.), w postaci więc *Czeret* tylko w powiecie Biała Podlaska. W innych powiatach wschodnich nazwa ta ma formę *Oczeret* z prefiksem *o-*: *Oczeret*, 2 łąki w hrub. i włod., *Oczerét*, łąka k. Honiatycz (zam.), *Oczerety*, 2 łąki i 2 pola we włod., chełm., krasn. i hrub., *Oczereta*, -ów, łąka k. Siedliszcza (hrub.), *Oczeretok*, łąki k. Kosynia (włod.). Jest to więc wyraz czysto ukraiński niemający swojej fonetycznej paraleli w wyrazach polskich. Jak wynika z rozłożenia tych nazw, *Czeret* to forma północnoukraińska, *Oczeret* – południoukraińska z tendencją ogólniejszą.

***červo** (pol. *trzewo*, *trzewie*, ukr. *czerewo* ‘brzuch’)

Rdzeń ten mamy w dwóch terenowych nazwach własnych wskazujących prawdopodobnie na jakąś wypukłość w terenie, obie nazwy mają ten rdzeń w brzmieniu wschodniosłowiańskim: *Czerewacz*, łąka i las we włod., i *Czerewatka*, łąka w Janowie Podlaskim (biał.). Ten ostatni wyraz pochodzi od przymiotnika *czerewatyj* w znaczeniu ‘gruby, zaokrąglony’. Nazwy o tym rdzeniu ograniczają się do terenu Lubelszczyzny północno-wschodniej.

****derza*** (ukr. *dereza*, rośl. ‘Galium aparine’)

Według podania ludowego roślinę tę można wykorzystać do wywołania kłótni w domu, dlatego też *dereza* ma w języku ukraińskim dodatkowe znaczenie ‘człowiek zadyorny, kłótniwy’. Wyraz ten w brzmieniu ukraińskim bez polskich paraleli notujemy w nazwach: *Dereźnie*, *-i*, łąka i pole w Woli Dereźniańskiej (biłg.), w tymże pow. biłg. wsie *Dereźnia*, *Dereźnia-Zagrody*, *Wola Dereźniańska*. Z wyrazem tym można łączyć również nazwę *Derehownia*, łąka w Wilczynie (biał.), w której rdzeń *derg-* (*g-* jest tutaj pierwotne w stosunku do *z*) łączy się z sufiksem *-ownia* (podobnie jak w nazwach *Zawołownia*, *Żwirownia*, *Żydownia* itp.). Nazwy *Dereźnie* i *Derehownia* oznaczały pierwotnie miejsce, gdzie rośnie *dereza*, a może tu chodzi o jakąś kłótnię?

****per-T*** (prefiks pol. *prze-*, ukr. *pere-*)

Licznie występują terenowe nazwy własne z prefiksem *pere-* w brzmieniu ukraińskim: *Perechreście*, pole w Rzeplinie w tom. (*perrechreście* ‘skrzyżowanie dróg’), *Zaperedił*, pole k. Luty w włod. (*peredil* ‘przedział’), *Perekale*, pastwisko k. Korolówki (włod.) i *Perekal*, pole i łąka k. Orchówka w włod. (*perekale* ‘miejsce z błotnistymi rowami’ złożone z prefiksu *pere-* i rdzenia *kał*), *Perespa*, łąka k. Czerniejowa w chełm. (*perespa* ‘nasyp z ziemi’ – *pere-* + rdzeń **sʰp-* spokrewniony z czasownikiem *sypać*); nazwy te nie mają oboczności polskich.

Inne nazwy z prefiksem *pere-* mają odpowiedniki w innych podobnych nazwach z prefiksem *prze-*:

Perebrytek, łąka k. Kobła (hrub.) i *Przebród*, łąka k. Świerż w chełm. (tutaj rdzeń *bród*, *brodzić*).

Perechód, droga w gromadzie Wołoskowola (włod.), *Perechody*, pole Wólki Łużeckiej⁶ (radz.) i odpowiedniki polskie: *Kowalów Przechód*, *Kramarzów Przechód*, *Przechody*, *Na Przechodach*, pola i łąki

⁶ Obecnie Wólka Łużecka, powiat bialski, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=W%C3%B3lka%20%C5%81%C3%B3lka&sort=, dostęp 9.02.2023 [przyp. red.].

w lubart. Prefiks *prze-*, *pere-* może być zastąpiony innym prefiksem ukr. *pro-* w takich nazwach: *Prochód*, łąka k. Stulna (włod.) i *Prochoda*, -ów, łąka k. Pławanic (chełm.).

Perhunowa/Perhuniwskie, łąka k. Syczyna (chełm.) odpowiada polskim: *Przegón*, *Pod Przegónym*, pola, łąki i drogi w południowej części Lubelszczyzny.

Perehoroda, droga do Przewodowa (hrub.), *Perehorda*, źródło w gromadzie Ułhówek (tom.) odpowiada polskiemu apelatywowi *przegroda*.

Perekopy, pole w Worsach (radz.) i polskie *Przekop/Krzekop*, las k. Żurawnicy (zam.).

Perytok, łąka we wsi Ludwin (lubart.), *Perytok/Perytockie*, pole i łąka k. Kulczyna (włod.), *Perytoczek*, pole w Hannie (włod.), *Perytyczki*, pole i las k. Rudki (chełm.) odpowiadają polskim formom nazw terenowych: *Przetok*, *Przetoka*, *Przytoki*, *Zaprzetok*, zanotowanym w radz., lubl., chełm., hrub. i zam. Nazwa ta oznaczała ‘rzeczkę łączącą dwa zbiorowiska wody’ (ukr. *peretik*) lub ‘miejsce, gdzie przetaczano na saniach zboże w lecie, bo wozem nie można było wywieźć’.

Perewał, wzgórek k. Hołubia⁷ (hrub.) i odpowiedniki polskie: *Przewał*, dół za wsią Grobelki (hrub.), *Przewala/Przewale*, łąka k. Raciborowic (hrub.), *Za Przewałem*, pole k. Grobelek (hrub.). Formą ukraińską tego wyrazu jest również *Prowale*, pole, dół i pastwisko w hrub. z innym zamiennym prefiksem *pro-*. Nazwy: *Perewał*, *Przewał* i *Prowale* występują tylko na terenie powiatu hrubieszowskiego. Polska forma *Przewał* jest najprawdopodobniej kalką ukraińskiego *perewał*, geografia występowania tych nazw nasuwa nam taką myśl.

Perewołoka/Przewłoka, las w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), oraz polskie *Przewłoka*, *Przywłoka*, *Przewłocka* notowane w lubart., zam., kraśn. i biał.

⁷ Obecnie Gołębie, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Go%C5%82%C4%99bie&sort=, dostęp 9.02.2023 [przyj. red.].

Perewiżcie, -a, pole w Kołpinie⁸ (biał.), *Zaperewizie*, pole k. Zbereża (włod.) mają tematy odpowiadające polskim: *Przewóz*, *Przewozówka* i *Przywoźnia*, nazwom terenowym zanotowanym w lubart., opol. i biłg.

Prefiks *pere-* w nazwach pochodzenia ukraińskiego często był przekształcany na *prze-*, gdyż odpowiedniość tych dwóch prefiksów jest aż nadto wyraźna.

***perd-** (pol. *przed-*, *przód*, ukr. *pered*)

Rdzeń ten mamy z pełnogłosem w nazwach terenowych jako prefiks: *Peredsili*, pole k. Chłopiatyna (hrub.), *Peredcile*, łąka w Radczu (parcz.), *Percyle*, pole w Dyniskach (tom.). Nazwy te mają też polską kalkę *Przedciele*, pole k. Płus (biłg.), i twór podobny *Przedewsie* w puł. Mała liczba takich nazw z przedrostkiem *pered-* wobec wielu polskich typu *Przedemłyn*, *Przedwola*, *Przedbokowie*, *Przedosie*, *Przedsobie* itp. tłumaczy się tym, że przedrostek *pered-* mógł być łatwo zmieniony na *przed-*.

Rdzeń ten występuje w przymiotniku *perednij* – *przedni*, a nazwy terenowe od niego pochodzące mają zachowany pełnogłos w kilku wypadkach: *Perednia*, pole w Olchówce (parcz.), *Peredna*, pole k. Machnówka (hrub.), *Peredni*, pole w Kwasówce (radz.). Polskich odpowiednich nazw jest o wiele więcej: *Przednia*, *Przednie*, *Przedni Dół*, *Przednia Góra*, *Przednie Hony*, *Przedni Las*, *Przednie Łąki*, *Przednie Rudki* itp. Wszystkie zresztą nazwy mające wymieniony temat notowane są tylko we wschodniej części Lubelszczyzny, byłyby to więc nazwy ukraińsko-kresowopolskie, tylko na wschodzie zastosowane do nazw terenowych.

Rdzeń *pered-* mamy też w nazwie z sufiksem *-iszcze*: *Peredziszcza*, -szcz, łąki Przechodziska (radz.). Być może były to łąki ‘naprzód wysunięte’, nie ma ta nazwa odpowiedniej analogii polskiej.

⁸ Obecnie Kołpin-Ogrodniki, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20062401746/O/D20061746.pdf>, dostęp 9.09.2023 [przypr. red.].

***perk-** (pol. *przezyć, poprzeczny*, ukr. *pereczyty, poperek, poperecznyj*)

Rdzeń ten w czystej postaci występuje w terenowych nazwach własnych tylko w brzmieniu polskim: *Przyc, Wierzbiany Przyc* (Gen. *Przecu*), *Przece, Przyce* i *Przeczyki* tylko na terenie powiatu łukowskiego.

Z pełnogłosem zanotowaliśmy ten rdzeń w takich derywatach: *Popereczka*, pole w Muratynie w tom. (dość liczne odpowiedniki polskie: *Poprzeczka, Poprzyczka, Poprzeczki* występują masowo w różnych postaciach na terenie całej Lubelszczyzny), *Poperecznia, -i*, pole k. Korolówki w włod. (masowo występują odpowiedniki polskie: *Poprzecznia, Poprzecznie, Poprzeczna, Poprzeczne* itp.), *Poperecznycia*, łąka w gromadzie Hanna we włod. (i odpowiedniki polskie *Poprzecznicza* w lubart.).

***serd-** (pol. *średni, środek*, ukr. *serednij, seredyna*)

Rdzeń ten w terenowych nazwach własnych wystąpił z pełnogłosem w postaci przymiotnika: *Seredna*, pole wsi Machnówek (hrub.), *Serednia*, łąka k. Szuminki (włod.), *Serednie*, 2 pola i łąka w radz., włod. i biał., *Seredni Horb*, pole k. Lisek (hrub.), *Serednia Ruka / Średnia Ręka*, pole w Szychowicach (hrub.), a także z polonizacją za pomocą zmiękczenia: *Zasierednie*, łąka w Bukowej⁹ Wielkiej (chełm.), *Siredeń*, łąka i pole k. Bukowy Małej (chełm.) i rzeczownika pochodnego z sufiksem *-ak*: *Seredniaki*, pole w Zawalowie (hrub.), *Sieredniaki*, łąka i pole k. Smólska Dużego (biłg.). Odpowiedniki polskie tych nazw wystąpiły masowo na terenie całej Lubelszczyzny: *Średnia, Średnie, Ośrednie, Szednie, Oszednie, Średni Dół, Dział Średni, Średni Garb, Średnia Droga, Średniak, Średnik* itp.

Związana z tym rdzeniem nazwa *Oseredek* notowana na oznaczenie 3 pól, 1 łąki i lasu na terenie Lubelszczyzny północno-wschodniej (pow. biał., radz., parcz. i chełm.) nie ma swojego odpowiednika polskiego w nazewnictwie terenowym Lubelszczyzny, nie została ta nazwa

⁹ Gen. *Bukowy*, Loc. w *Bukowie Wielkiej*, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Bukowa%20Wielka&sort=, dostęp 10.09.2023 [przyp. red.].

przekształcona na jakiś *Ośrodek*. Jest ona również nazwą wsi w tom. i nazwą kilku części wsi w hrub., parcz. i radz. Część wsi Zbereże (włod.) nazywa się *Oseredce/Oseredok*, a części wsi Krasówka (włod.) i Nowosiółki (biał.) – *Oseredki, -ów*.

***smerk-** (pol. *smrek, smreczyna*, ukr. *smereka*)

Wyraz ten występuje w składzie terenowych nazw własnych tylko na terenie powiatu tomaszowskiego w fonetycznej postaci ukraińskiej *Smreczyna*, las w gromadzie Majdan Sopocki i w gromadzie Hrebenne (tom.) oraz w fonetycznej postaci polskiej *Smrekowa Lenia*, droga w lesie w gromadzie Dyniska (tom.). Nazwę *Smreczyna* ma również przysiółek wsi Łosiniec (tom.).

***terb-** (pol. *trzebić*, ukr. *terebyty*)

Czasownik *trzebić, terebyty* znaczy m.in. to, co ‘karczować, oczyszczać pole z krzaków’, i w takim znaczeniu wchodzi w użycie jako terenowa nazwa w różnej postaci morfologicznej, w większości wypadków w formie pełnogłosowej. A więc z sufiksem *-a*: *Tereba, -y*, las w gromadzie Talczyn (radz.), *Tereby, -ów / Tereba*, pole k. Paszk Małych (radz.); z sufiksem *-ina*: *Terebina*, łąka w Poizdowie (radz.); z sufiksem *-enica*: *Terebienica*, łąka w Curynie (włod.); z sufiksem *-eż*: *Terebeże, -ów*, łąka k. Wyryk (włod.), *Terebiże, -iw*, łąka k. Korolówki (włod.), *Terebież, -zi*, pole w Kołaczach (włod.); w złożeniu *Terebyhoszcz*, łąka w Dąbrowicy Małej (biał.).

Również od czasownika *poterebyty* powstały terenowe nazwy własne, które w stosunku do podstawowego czasownika są:

– derywatami wstecznymi: *Potereb*, łąka w Radczu (parcz.), *Potereby, -ów*, 5 łąk, 1 las, 1 pole w radz., biał., włod., chełm.;

– tworami sufiksalnymi z formantami *-a* oraz *-ka*: *Potereba, -y*, 5 pól, 4 łąki w parcz., włod., chełm. i lubl., *Pole Do Potereby*, pole k. Wojciechowa (chełm.), *Potereby, -eb*, pole i łąka w chełm., *Poterebki*, łąka k. Bereżnicy (hrub.), *Potyrybki*, łąka w gromadzie Wierzbica (chełm.).

Od czasownika *proterebyty*, który odpowiadałby pol. *przetrzebić*, mamy takie nazwy terenowe: *Protereb*, łąki w gromadzie Kopytów

(biał.), *Protereby*, -eb, łąka k. Pniówna (chełm.), *Protereba*, -ów, łąka k. Orchówka (włod.).

Notujemy też nazwę od czasownika *wyterebyty* – *Wytereba*, łąka w Cichostowie (parcz.).

Wszystkie te nazwy zajmują obszar wschodniej części Lubelszczyzny bez jej południowego skrawka.

Występuje nieco mniej odpowiednich form z tym rdzeniem bez pełnogłosu w brzmieniu niezupełnie polskim *treb-* lub w brzmieniu polskim *trzeb-*.

Nazwy z rdzeniem w postaci *treb-*: *Trebyka*, łąka w Polatyczach (biał.), *Potreby*, łąka i pole w Wólce Plebańskiej (biał.), *Netreba*, pole i las w gromadzie Żurawce (tom.), *Nietreba*, las w gromadzie Nowosiółki (tom.) wystąpiły tylko w części wschodniej Lubelszczyzny. Jest to jakieś skrócenie, czyli uproszczenie grupy *tereb* na *treb-*.

Nazwy z rdzeniem w postaci *trzeb-*: *Trzebiesa*, pole w gromadzie Zagłoba (opol.), *Trzebęc*, łąka w gromadzie Biała (jan.lub.) i las k. Krzemienia (jan.lub.) wystąpiły na terenie zachodniej części Lubelszczyzny. Za fonetyczną transpozycję ukraińskiego *Potereby* uważamy nazwę *Potrzeby*, 3 łąki w biał., radz. i włod. oraz pole w Walinie (radz.).

****wersь*** (pol. *wrzos*, ukr. *weres*)

Nazwa *wrzosu* wystąpiła w terenowych nazwach własnych także w postaci pełnogłosowej: *Weresá*, -iw / *Wrzos*, pole w Matiaszówce (biał.), *Weresowa Góra*, góra w lesie k. Tuczęp (hrub.), *Podwereski*, łąka i pole k. Wólki Okopskiej (chełm.), *Weresica*, las w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Wereszyca*, las i pole w gromadzie Lubycza Królewska w tom. (do ostatniej wojny była tam wieś o takiej samej nazwie); w jednym wypadku tego typu nazwa wystąpiła z polonizacją przez zmiękczenie: *Wiereski*, łąka w Gołowierzchach (łuk.). Na terenie powiatu łukowskiego polonizacja nazwy ukraińskiej jest uzasadniona, nazwa ta przywędrowała ze wschodu, z sąsiednich wsi ukraińskich.

Odpowiednie nazwy polskie są równie rzadkie: *Wrzos*, pole w gromadzie Sosnowica (parcz.), *Wrzosy*, 2 pola (parcz. i łuk.), *Wrzosy/Wrzosiska*, pole w gromadzie Zarzecze (puł.), *Za Wrzosem*, pole w lubart., *Wrzosek*, pole w Pilaszkowicach (krasn.), i występują również w zachodniej części Lubelszczyzny.

***żerdło** (pol. *źródło*, ukr. *žerelo*)

Wyraz ten wystąpił jako nazwa łąk k. Sosnowicy (parcz.), *Żerela*, w ukraińskiej pełnogłosowej postaci. Polskie formy tego wyrazu w nazwach terenowych: *Źródła*, las w kraśn., *Źródłkowy Dół*, wąwóz w kraśn., i w postaci gwarowej *Zorziódle*, pole Niedźwiady Dużej (opol.).

Grupa *TereT* może być zmieniona, przetransponowana na polskie *TrzeT*, *TrzoT*, w zasadzie jednak dużo nazw pozostaje w brzmieniu ukraińskim z *TereT*.

3. Nazwy z grupą *TolT* w morfemach

Prasłowiańskie połączenia głosek *ol* między dwiema spółgłoskami, tzw. grupa *TolT*, brzmi w języku polskim jak *-ło-*, a w języku ukraińskim jak *-olo-* (tzw. pełnogłos), np. polskim wyrazom *bloto*, *chłodno*, *głos*, *młody* odpowiadają ukraińskie *bołoto*, *cholodno*, *hołos*, *mołodyj* itp.

Rozpatrzmy terenowe nazwy własne mające pełnogłos *TołolT* na tle szerszym według poszczególnych rdzeni wyrazowych.

***bolnŷje** (pol. *blonie*, ukr. *bolonnia*, *oboloń*)

Rdzeń *-boln-* w fonetycznej postaci z pełnogłosem *-bołon-* wystąpił w terenowych nazwach: *Obolonie*, 4 pola, 9 łąk w tom., hrub., chełm., włod., *Obolonie Za Huską*, pastwisko wsi Husynne (hrub.), *Obolonia*, *-ów*, łąka k. Prehoryłego (hrub.). Na tym samym terenie notujemy nazwy bez pełnogłosu: *Obłonie*, łąka k. Siedliszcza (włod.), *Obłonia*, łąka k. Krobonoszy (chełm.) i *Obłonie/Obolonie*, łąka k. Matcza i Bereżnicy (hrub.). *Obłonie* to wyraz spolonizowany przez zmianę *-olo-* na *-ło-*, świadczy o tym geografia występowania nazwy *Obłonie* pokrywająca

się z bardziej masowym występowaniem nazw *Obolonie* (wschodnia część Lubelszczyzny).

Masowo rozrzucone po całym terytorium Lubelszczyzny nazwy terenowe: *Błonie, Błonia, Na Błoniu, Za Błoniem, Zabłonie* itp. mają tylko polskie brzmienie rdzenia. Przeciwstawia się więc ukraińskie *Obolonie* polskiemu *Błonie*.

****bolto*** (pol. *bloto*, ukr. *boloto*)

W grupie wielkiej liczby terenowych nazw własnych powstałych od apelatywu *bloto* kilkanaście z nich wystąpiło z pełnogłosem: *Bołoto*, pastwisko k. Szuminki (włod.), *Bołotà*, pole k. Starowsi (hrub.), *Bàbyne Bołoto*, pastwisko k. Świerż (chełm.), *Mykitieczy Bołotà*, las k. Osowy (włod.), *Pidbołoc*, łąka w Rzeplinie (tom.), *Podbołocie*, las k. Miętkiego (hrub.), *Podbołocie/Podbłocie*, pole w Szóstce (radz.), *Podbólocie*, łąka w Werchlisie (biał.), *Pódbołoto*, łąka w gromadzie Żuków (włod.), *Zabołotie*, łąki k. Lipówki (włod.), *Bołótce*, 2 łąki w biał. i radz., *Zabołótce*, pole w Błotkowie¹⁰ (biał.), *Bołótecza, -czok*, łąka w Cieleśnicy (biał.), *Zabołojec, -jca*, pole w Kolechowicach (lubart.). Nazwy z pełnogłosem w rdzeniu notujemy na wschodnim pasie Lubelszczyzny. Rdzeń *bloto–boloto* jest tak wyrazisty i zrozumiały, że łatwo mógł być zmieniany na tym terenie z *boloto* na *bloto* i na odwrót, oba występowały też w podwójnym brzmieniu w zależności od tego, kto ich używał lub w jakim kontekście: polskim czy ukraińskim.

Odpowiednie nazwy w brzmieniu polskim są bardzo liczne i występują w każdym powiecie województwa: *Błoto, Błota, Babie Błoto, Babinie Błoto, Ciepłe Błota* (bardzo częste nazwy składające się z wyrazu *bloto* i jakiejś przydawki), *Na Błocie, Na Błotach, Pod Błotem, Za Błotem, Zabłoto, Zbłocie, Podbłocie, Błótka, Suche Błoteczko, Błojca* (por. *Zabołojec*), *Błocki, Podbłotek, Zabłotki, Zabłotnik, Błoczna, Naddatki Błotnie, Zabłotni Las* itp.

¹⁰ Zob. przyp. 2 [przyp. red.].

ukr. *chołosznia* ‘spodnie płócienne, portki’

Wyraz ten wystąpił jako nazwa własna wzgórza w gromadzie Paary (tom.) – *Chalosznia*. Akanie tutaj mogło się pojawić pod wpływem wymowy rosyjskiej znanej chociażby ze szkoły pod zaborem rosyjskim. Jest to nazwa przenośna i równocześnie żartobliwa. Sam wyraz uważany jest za ukraiński, niemający paraleli w języku polskim.

***gold-** (pol. *głód, głodny*, ukr. *hołod, hołodnyj*)

Ten rdzeń wyrazowy z dwiema właściwościami ukraińskimi – pełnogłosem i nagłosowym *h-* – pojawia się w kilku terenowych nazwach własnych: *Hołodnica*, pole w Cześnikach w zam. (jest też wieś *Hołodnica* w gromadzie Rokitno w biał.), chodzi tutaj być może o nieurodzajne pole lub szczególnie biedną wieś. Z nazwiskiem *Hołod* lub *Hołodowski* wiążą się takie nazwy: *Hołodowski Las*, las w gromadzie Hańsk (włod.), *Hołodowska Łąka*, łąka k. Żdzarki (włod.) i *Zaholodie*, łąka w Sielcu w chełm. (= łąka za *Hołodem*).

W brzmieniu polskim rdzeń ten mamy tylko raz w postaci przyimiotnika w nazwie pola k. Krasnobrodu (zam.): *Głodny Ogród* (tzn. nieurodzajny ogród).

***golva** (pol. *głowa*, ukr. *hołowa*)

Taki morfem pienny zanotowano również w postaci ukraińskiej (z pełnogłosem i nagłosowym *h-*) w nazwach: *Hołowy/Hołow*, pole k. Orchówka (włod.), *Whólów/Wgłów*, pole i łąka k. Hrubieszowa; notujemy poza tym nazwę wsi *Hołowno* we włod. i nazwę kolonii *Hołowka* w chełm.

Odpowiednie formy polskie tego rdzenia są również rzadkie w nazewnictwie terenowym: *Kozia Głowa*, pole i łąka w lubart., *Wołowa Głowa*, 2 pola w kraśn., *Głowy*, las w radz., *Zgłowy*, pole w łuk., *Zagłówki*, łąka i droga w tom. i krasn., *Wyzejgłówki*, pole w puł., *Wezgłówki*, pole w lubart.

***mold-** (pol. *młody*, ukr. *molodyj*)

Ten wyraz w brzmieniu ukraińskim tkwi w takich nazwach terenowych: *Mołodnyk*, las w gromadzie Krzywówka (biał.) i *Mołodnia*, łąka k. Ślipcza (hrub.). Rdzeń ten tkwi również w nazwach wsi *Mołodiatyczne* w hrub., *Mołodutyn* w chełm. i *Zamołodyczne* we włod., a także w wywodzących się od nich nazwach terenowych: *Borek Mołodutyński*, las k. Strachosławia (chełm.), *Zamołodycy Las*, las we włod., *Do Zamołodycz*, pole k. Lipówki (włod.).

Nazwy terenowe z wyrazem *młody* w brzmieniu polskim wystąpiły także rzadko: *Młoda Kępa*, pastwisko w puł., *Młody Las*, 2 lasy w radz., *Młoda Sadzonka*, las w krasn., *Młodzie*, pole w biłg., *Zamłodzie*, pastwisko w puł., *Młodnik*, las w gromadzie Wilczyn w biał. (por. *Mołodnyk*), *Młodniak*, 2 lasy w radz.

***pold-** (pol. *plod-*, ukr. *połod-*)

Ten rdzeń wystąpił w terenowych nazwach własnych tylko w północnej części Lubelszczyzny: na zachodzie z fonetyką polską: *Plódy*, -ów, 3 pola, 1 łąka, 1 nieużytek w łuk., puł. i lubart., *Pod Płodowym Dołem*, pole w Mysłowie (łuk.); a na wschodzie z fonetyką wschodniosłowiańską (ukraińską): *Połod*, las k. Wyryk (włod.), *Połoda*, -ód (pl.), las k. Zasiadek (radz.), *Zapołodzie*, las k. Szach (radz.), *Zapołodź*, las k. Sokula (radz.), *Zapołodzkie Bagno*, las w leśniczówce Sokule (radz.), *Połodek*, las w Sokulu (radz.), *Połod* i *Połod* to również nazwy części wsi Dobrynka (biał.) i wsi Wyryki (włod.), skąd pochodzi nazwa łąk w gromadzie Wyryki *Połodzkie Łąki*. Pochodzenie tego rdzenia nie jest całkowicie wyjaśnione. Najprawdopodobniej jest to rdzeń pochodzenia bałtyckiego *palte* ‘kałuża’, zapożyczony przez Słowian od Jadźwingów w czasach, kiedy przodkowie Słowian zachodnich i wschodnich nie byli jeszcze całkowicie rozdzieleni. Byłby to jeden ze śladów jadźwińskich na terenie Podlasia i Mazowsza¹¹. Geografia rozprzestrzenienia tego wyrazu na terenie Lubelszczyzny też by na to wskazywała. Jako nazwę pochodzenia bałtyckiego traktuje W.A. Nikonow nazwę *Połota* (prawy

¹¹ J. Otrębski, „Lingua Posnaniensis”, VIII, 1960, s. 285.

dopływ Dźwiny), wiążąc ją z bałt. *pal* ‘błoto’¹². Z tym samym rdzeniem jest wyraz *połód* i *połod* występujący w dwóch wersjach fonetycznych na terenie Lubelszczyzny północnej w terenowych nazwach własnych. Wyraz ten występował niewątpliwie jako nazwa topograficzna pospolita.

****poln-*** (pol. *plony* ‘pusty, nieurodzajny’, ukr. *połonyna*)

Rdzeń ten w terenowych nazwach własnych wystąpił tylko w północnej części Lubelszczyzny, z tego w brzmieniu ukraińskim z pełnogłosem *połon* – w części północno-wschodniej: *Połonne*, łąki k. Okuninki (włod.), *Zapołonne*, las k. Okuninki (włod.), *Podpołonia-ste*, pole w Woroncu (radz.), *Polońska*, łąka w Żeliźnie (radz.), *Połona*, -y, pole i las w gromadzie Ostrów Lubelski (lubart.), *Połona*, -on (pl.), łąka k. Sobiboru (włod.), *Połoniec*, pole w Nosowie (biał.) i las k. Wyrzyk (włod.), *Połonki*, pole w Hannie (włod.); odpowiednie zaś nazwy w brzmieniu polskim *plon-* notujemy głównie w części północno-zachodniej: *Płonne*, -go, pole w gromadzie Żuków (lubl.), *Płonny Bagien*, las w parcz., *Płonna Biel*, łąka w Dąbiu (łuk.), *Płom*, -a, łąka w Czeberakach (parcz.), *Płoń*, łąka w Łubach (radz.), *Płonie*, łąka w Łubach (radz.), *Płoniki*, dół k. Karmanowic (puł.), *Płonka*, pole wsi Dąbrówka (kraśn.), *Płonki*, pole w Trębaczowie (lubl.), *Płoniawa*, łąka w Nowej Woli (lubart.), *Płoniewa*, -ew, łąka w Dubicy Dolnej (włod.). Nazwy te wskazują na grunt nieurodzajny, pusty, ich brzmienie ukraińskie pokrywa się z zasięgiem oddziaływania gwar północnoukraińskich, na ogół jest to toponim północnolubelski.

Warto też wspomnieć, że nazwa *Opolone*, dotycząca 4 bagien na terenie pow. biał. i włod., ma również ten sam rdzeń w brzmieniu ukraińskim z dodatkowym prefiksem *o-* (por. *blonie* i *obołonie*, *bróg* i *oborih* itp.).

¹² В.А. Никонов, *Краткий топонимический словарь*, Москва 1966, s. 337.

***polsa** (pol. *plosa*, ukr. *polosa* ‘wąski pas ziemi’)

Wyraz ten ma znaczenie nieokreślone jako ‘wąski pas ziemi’ lub znaczenie bardziej konkretne ‘pas ziemi mający 12 zagonów; stajanie’. Nazwa dotyczy więc chłopskich gruntów, toteż nic dziwnego, że wystąpiła dość licznie w nazewnictwie terenowym, z tego na terenie północno-wschodnim województwa w brzmieniu wschodniosłowiańskim z pełnogłosem: *Połosá*, pole k. Orchówka (włod.), łąka i pole w gromadzie Dołhobrody (włod.), *Połosy*, pole k. Szuminki (włod.), *Połosy Siedzące* i *Połosy za Bahońcem*, pola w Pereszczówce (radz.), *Połoski*, łąka w Stawkach (włod.), poza tym w powiecie Biała jest wieś *Połoski* i kolonia *Podpołoski*, a we włod. część wsi Przechód nazywa się również *Połoski*. Tego typu nazwy z pełnogłosem zanotowano tylko w pow. włod., radz. i biał.

Nazwy terenowe pochodzące od tego wyrazu w polskim brzmieniu *plos-*, *plós-* zanotowano na szerszym obszarze, najczęściej jednak na północy województwa (zdarzają się również na południu). Są to takie nazwy: *Plósa*, *Plósy*, *Płosy*, *Płoszczy*, *Plósowe Działki*, *Plósna Niwa*, *Plósiana Droga*, *Plóska*, *Ploska*, *Plóski*, *Ploski*, *Duże Plóski*, *Plóskoniwy*, *Plósecki*, *Szeroka Plósia* itp. Nazwy mające w sobie rdzeń *plos-* (bez ścieśnienia rdzennego *o*) wystąpiły jedynie w części wschodniej Lubelszczyzny (pow. biał., radz., włod., tom.), w związku z tym traktujemy nazwy typu *Płosy*, 2 pola w radz., *Płoszczy*, łąka we włod., *Ploska*, pole w biał., *Plóski*, 2 pola i łąka w radz. i tom., jako twory powstałe z odpowiednich nazw ukraińskich *Połosy*, *Połoska*, *Połoski* przez zastąpienie w nich pełnogłosowej grupy *-olo-* odpowiednią grupą polską *-lo-* (analogicznie do odpowiedniości: *bołoto*, *mołodyj* – pol. *bloto*, *młody*). Za czysto polskie uważać należy te nazwy, które w rdzeniu mają *-ó-* ścieśnione, a więc *Plósa*, *Plósy*, *Plósna Niwa*, *Drugopuska*, *Plóski* itp., takie nazwy zanotowano głównie w zachodniej części Lubelszczyzny.

***polv-** (pol. *plowy*, ukr. *polowyj* ‘żółty z odcieniem szarym’)

Wyraz ten w fonetycznej oprawie wschodniosłowiańskiej mamy w nazwach: *Połowe Lasy*, pole w Zahajkach (radz.), *Połowieckie*, kolonia w gromadzie Wisznice (włod.), a także przypuszczalnie w nazwie

Bołowiec, las w gromadzie Majdan Sopocki (tom.), gdzie nastąpiło udźwięcznienie nagłosowego *p*- (rodzaj asymilacji). Znotowano również jedną nazwę z tym rdzeniem w brzmieniu polskim, a mianowicie *Płowizna*, pole Wólki Łabuńskiej (zam.). Nazwy te pochodzą od odpowiedniego koloru nazywanych kawałków gruntu.

***sold-** (pol. *słód*, *słodki*, ukr. *sołod*, *sołodkyj*)

Rdzeń ten wystąpił w nazewnictwie terenowym Lubelszczyzny w fonetycznej postaci z pełnogłosem w takich nazwach: *Sołodowni*, *-weń*, łąka w Kopytowiu (biał.), *Sołodownia*, jezioro w Sławatyczach (włod.), a także *Sołoducha*, dolinki przy polu k. Barbarówki (chełm.) i *Ciągłe pod Sołoduchę*, pole k. Barbarówki (chełm.). *Sołodownia* to ukraiński odpowiednik polskiego *słodownia* ze znaczeniem ‘pomieszczenie w browarze, w którym się słód wyrabia’. *Sołoducha* natomiast oznacza ‘rodzaj zupy słodkiej sporządzanej z dwóch części żyta i jednej części mąki gryczanej’, w odniesieniu do nazwy gruntu wystąpił ten wyraz w jakimś znaczeniu przenośnym: ‘podmokłe, błotniste pole’.

Nie mamy tutaj odpowiednich nazw w brzmieniu polskim.

***solbn-** (pol. *słony*, ukr. *solonyj*)

Przymiotnik ten w postaci z pełnogłosem wystąpił w kilku terenowych nazwach własnych: *Sołone Bołoto* / *Słone Błoto*, łąka w Chutczu (chełm.), *Sołonowe*, łąka w Żukowie (włod.), *Sołonéc/Sołonieć/Słoniec*, łąka k. Budynina (hrub.), *Sołoniec*, pole w gromadzie Ulhówek (tom.), *Sołońci*, pole Machnówka (hrub.). Nazwa *sołonéc* oznacza w języku ukraińskim ‘solnisko, grunt obfitujący w sól’, odpowiedników polskich poza kalką *Słoniec* występującą obocznie nie ma w terenowych nazwach własnych. W brzmieniu polskim wystąpił tylko przymiotnik *słony*: *Słona Góra*, pole k. Kawęczyna (zam.), *Słona Łoza*, pole k. Uhruska (włod.). Jest rzeczą ciekawą, że nazwy terenowe mające za podstawę przymiotniki *słony* i *solonyj*, w tym również rzeczowniki pochodne *sołonéc*, *sołoniec*, *słoniec*, ulokowane

są tylko we wschodniej części Lubelszczyzny, czyżby to był toponim ukraińsko-kresowopolski?

***volka** (pol. *włoka*, *włóczyć*, ukr. *wołok*, *wołoka*, *wołoczyty*)

Wyraz ten głównie w znaczeniu miary gruntu (ok. 30 morgów) wystąpił w szeregu terenowych nazw własnych również w postaci fonetycznej ukraińskiej z pełnogłosem: *Wołoka*, 1 pole, 2 lasy (włod.), *Wołóka/Włóka*, rów w gromadzie Różanka (włod.), *Wołoki*, 3 pola w parcz. i włod., *Wołoki / Duże Włóki*, grunta w Sosnowicy (parcz.), *Senkawołoki*, łąka w Strzyżówce w radz. (nazwa zrost = *Wołoki Seńka*, *Seńko* – imię osobowe pochodne od *Semen* ‘Szymon’, stąd też nazwisko *Sienkiewicz*), *Suwołoki*, pole k. Mycowa (hrub.), łąka i pole k. Hulcza (hrub.) i podobne, nieco różne fonetycznie *Suwołowki*, pole w Wierzbicy w tom. (nazwy te złożone są z prefiksu *su-* = pol. *są* – i rdzenia rzeczownikowego *wołok* lub *wołow-*), *Kutwołoki*, las k. Pieszowoli we włod. (złożenie *kut* ‘kąć’ + *wołok*), *Zawołocze*, las k. Żłóbka (włod.), *Wołoczki*, 3 pola, 1 łąka we włod., biał. i hrub., *Wołoczyńska*, łąka k. Sobiboru (włod.). Nazwy terenowe z rdzeniem *wołok-* zanotowano tylko w części wschodniej Lubelszczyzny.

Odpowiednie nazwy terenowe o rdzeniu *włok-* (bez ścieśnienia rdzennego *-o-*): *Włoki*, łąka w Oseredku (tom.), *Zawłoki*, łąka w Steniatynie (tom.), *Półwołoczki/Puwłoczki*, łąka w Białej Podlaskiej, *Powłoczki*, grunta w Sosnowicy (parcz.), wystąpiły na tym samym terenie, co i nazwy z *wołok-*; jest przypuszczenie, że są to polskie przekształcenia z ukraińskiego *wołok-*, podobnie jak to było z nazwami *płosa* w stosunku do ukr. *połosa* i pol. *plósa* (zob. wyżej). Za czysto polskie nazwy można uznać te, które mają w rdzeniu *-o-* ścieśnione: *włók-*. Takie nazwy terenowe pojawiają się również w zachodniej części Lubelszczyzny, np. *Włóka*, pole i pastwisko w lubart., *Pięciowłóki*, pole i łąka wsi Zagózdź (puł.), chociaż o wiele częściej znajdziemy je w powiatach wschodnich.

***vols-** (pol. *włos*, ukr. *wołos*)

Ten rdzeń wchodzi w skład kilku terenowych nazw własnych z pełnogłosem: *Wołoski*, pole k. Parczewa, *Wołosów*, łąka w Radczu (parcz.), *Wołosin*, pole w Kołaczach (włod.), *Wołosyń*, pastwisko k. Zawadki (biłg.), pole w gromadzie Chmielów (biłg.), *Wołosacka*, łąka w Lacku (włod.), a więc w powiatach wschodnich. Polska postać tego rdzenia notowana jest tylko w pow. radz. i łuk., a więc na samym północnym krańcu województwa: *Włoski*, las w Przychodach (radz.) i *Włosieniec*, łąka i pole w Woli Okrzejskiej (łuk.).

4. Nazwy z grupą *TelT* w morfemach

Prasłowiańskiemu połączeniu głosek **-el-* między dwiema spółgłoskami, tzw. grupie *TelT*, odpowiada w języku polskim grupa *-le-*, *-lo-*, a w języku ukraińskim *-olo-* (pełnogłos), np. polskim wyrazom *mleko*, *plewa*, *żleb* odpowiadają ukraińskie *mołoko*, *połowa*, *żołob* itp.

Oto rdzenie wchodzące w skład terenowych nazw własnych z fonetyką ukraińską:

***melk-** (pol. *mleko*, *mlecz*, ukr. *mołoko*, *mołoczaj/mołoczij*)

Ten rdzeń wystąpił w dwóch terenowych nazwach własnych w postaci z pełnogłosem: *Mołoczaj*, łąka w Berdyszczach w chełm. (nazwa pospolitej na polach rośliny przeniesiona została na oznaczenie łąki, na której rósł w większej ilości mlecz), *Mołokitne*, łąka w Ciciborze Małym w biał. (przymiotnik od nazwy *mołocz*, *mołoczij*). Nie zanotowaliśmy podobnych nazw z rdzeniem w brzmieniu polskim *mlek-*, *mlecz-*.

***żelbъ** (pol. *żleb* ‘dolina w górach’, ukr. *żołob*, *żolib* ‘żłób’ i ‘głęboka i wąska dolina’)

Wyraz ten ze znaczeniem ‘jakieś wgłębienie w terenie’ notujemy na terenie wschodniej części Lubelszczyzny głównie w postaci z pełnogłosem: *Żołób*, pole k. Jarosławca (hrub.), *Żołoby/Żłoby*, pole k. Szychowic w hrub. („po chłopsku – *Żołoby*, a po demokratycznym, delikatnie to *Żłoby*” – stwierdził informator z tej wsi), *Żołobéc*,

pastwisko w Horodyszczu (włod.), *Żołobci*/*Żłóbki*, pole k. Metelina (hrub.), *Żołobina*, łąka w Rzeplinie (tom.), pole w Steniatynie (tom.) i k. Nabroża (hrub.), *Żołobyna*, pole w Herebennem (tom.), *Żołobyska*, pastwisko w Mościskach (parcz.), *Żołobyszcze*, pole k. Bytynia (włod.). Trochę dziwnymi z punktu widzenia fonetyki rdzenia są nazwy: *Żałóbówka*, łąka w gromadzie Jabłeczna w biał. (akanie?) i *Żelebsko*, las k. Rzeczyc w biłg. (archaizm?).

Odpowiednie polskie formy nie mają tego rdzenia w domniemanej formie *żleb-*, tylko *żłób-*, *żłób-*: *Żłób*, pole (bardzo głęboki wąwóz) w gromadzie Strzyżów (hrub.), łąka między wzniesieniami w gromadzie Werbkowice (hrub.), łąki Ludwinowa (biał.) i w Kolonii Putnowice (chełm.), *Żłoby*, -ów, 3 pola i 2 łąki w radz., hrub., *Żłóbek*, pole i łąka k. Hrubieszowa, a więc również tylko na terenie wschodnich powiatów Lubelszczyzny. Geografia występowania tych nazw, a także fonetyczna forma (*żłób*, a nie *żleb*) wskazują na to, że polskie formy *Żłób*, *Żłoby* i *Żłóbek* są transpozycjami ukraińskich postaci *Żołob*, *Żołoby* i *Żołobéc*. Świadczą o tym również zapisane oboczne formy na oznaczenie jednego i tego samego obiektu (zob. wyżej). Tłumaczenie ukraińskich nazw na polskie w tym wypadku było mechaniczne, według fonetycznej analogii: ukr. *bołoto*, *mołodyj* odpowiada pol. *błoto*, *młody*. Trzeba jednak wiedzieć, że pol. *żłób* nie odpowiada ukr. *żołob* w znaczeniu ‘długiej i wąskiej doliny’, to znaczenie tkwi w wyrazie polskim *żleb*, nieznanym gwarom polskim Lubelszczyzny.

5. Nazwy z psł. *ʃ w morfemach

Prasłowiańskie *ʃ rozwinęło się w języku polskim w *-ar-*, w językach zaś wschodniosłowiańskich, w tym i w języku ukraińskim, dało grupę *-or-*, w związku z tym polskim wyrazom *garb*, *karczma*, *garnek*, *barszcz* odpowiadają ukraińskie *horb*, *korczma*, *horszczyk*, *borszcz* itp. W nazwach terenowych Lubelszczyzny zdarzają się poszczególne nazwy mające ukraiński refleks psł. *ʃ. Przedstawimy je według rdzeni wyrazowych na tle wszystkich nazw terenowych pochodzących od tych wyrazów (z rozwojem polskim i ukraińskim):

***bryb** (pol. *barć*, ukr. *borń*)

Wyraz *barć*, *borń* w znaczeniu ‘siedlisko pszczoł w drzewie w lesie’ i w kolejnym znaczeniu ‘część lasu z takimi barciami’ weszło w nazewnictwo terenowe z fonetyką ukraińską (-or-): *Bortnica*, łąka w Pienianach (tom.), *Zabortne*, łąka w Kożanówce (biał.), lub z fonetyką polską: *Barć*, 2 lasy w bełż. i biłg., *Pod Barcią*, pole w kraśn., *Bartnice*, łąka w puł., *Barci Dół*, dół w zam., *Bartniki*, dół w tom.

***gryb** (pol. *garb*, ukr. *horb* ‘pagórek’)

Wyraz *garb*, *horb* ze znaczeniem ‘pagórek, wzniesienie’ wszedł w skład wielu terenowych nazw własnych na terenie powiatów wschodnich Lubelszczyzny (bez północnego krańca tego terenu). Rdzeń ten występuje z fonetycznym rozwojem ukraińskim lub też polskim. W brzmieniu ukraińskim (nagłosowe *h-* i śródgłosowe *-or-*) wystąpiły takie nazwy: *Wysokij Horb*, *Seredni Horb / Horby*, pole k. Lisek (hrub.), *Horby*, 3 pola i łąka w zam., tom., hrub. i włod., *Na Horbie*, pole wsi Olszanka (krasn.), *Za Horbom*, łąka w Wólce Wierzbieckiej (tom.), *Podhorbie*, łąka i pole k. Hrebennego (hrub.), *Horbki*, las w gromadzie Łosiniec (tom.), *Hurbki*, pole k. Chłopiatyna (hrub.), wyraz ten tkwi również w nazwie wsi *Horbów* (biał.) i pochodzącej stąd nazwie lasu *Horbowszczyzna*.

Na tym samym terenie występują nazwy mające polską wersję wyrazu *garb*: *Garb*, *Koszarnyj Garb*, *Średni Garb*, *Garby*, *Zagàrb*, *Zagarbie*, *Garbowiec* i *Garbate Przymiarki*. Zatem rdzeń *garb* i *horb* wystąpił jedynie na terenach dawnego czy też współczesnego zasięgu oddziaływania gwar ukraińskich. Wymowa taka czy inna tego wyrazu w terenowych nazwach własnych zależała od kontekstu językowego.

***gryn̄čarb** (pol. *garncarz*, ukr. *honczar*, gwar. *horszczar*)

Ta nazwa zawodu stała się częścią składową nazwy łąki k. Tarasiuk (włod.) *Horszczarowa Nowinka / Gorszczarowa Nowinka*. Druga nazwa oboczna została częściowo spolonizowana przez zamianę nagłosowego *h-* na *g-*, w obu nazwach jednak pozostało ukraińskie śródgłosowe

-or-. Ukraińskiego pochodzenia są również jeszcze dwie nazwy terenowe związane z tym wyrazem: *Za Ganczarzem*, pole w gromadzie Zagroda (chełm.), *Ganczorka*, łąka pod Guciwem (zam.); mimo że -or- zostało zastąpione tutaj przez -ar-, została jednak forma z zanikiem *r* pod wpływem dysymilacji znana językom wschodniosłowiańskim (ros. *gonczar*, ukr. *honczar*), w języku polskim *garncarz* (zanika tu zazwyczaj -n- w wymowie).

***krčb** (pol. *karcz*, *karczunek*, ukr. *korcz*, *korczuwaty*)

Wyraz *korcz* i *karcz* ‘krzak’ notujemy tylko w powiatach wschodnich Lubelszczyzny (biał., włod., parcz., chełm., hrub., zam. i biłg.) w terenowych nazwach własnych. Wyraz ten występuje w przytłaczającej większości z ukraińskim śródgłosowym -or-: *Korcz*, *Przed Korczem*, *Korczy*, *Korczy/Krzaki*, *Korczyki*, *Korczowa*, *Korczewa*, *Korczówka*, *Korczyska*, *Korciuska* i *Korczijama*. Dodajmy do tego nazwę wsi w biłg. *Korczów*, wsi *Korczówka* w biał. i kolonii *Korczyska* w biał. Nazwy z grupą -ar-: *Krągłe Karce*, pole k. Bukowy Wielkiej (chełm.) i *Karczyci*, pole w Żmiarkach (parcz.), są nazwami pochodzenia ukraińskiego ze zmianą -or- na -ar- (rodzaj polonizacji fonetycznej), wystąpiły zresztą tylko w powiatach wschodnich.

W południowo-wschodniej części Lubelszczyzny spotykamy nazwy terenowe związane z wyrazem *korczunek* (z -or-): *Korczunek*, 12 pól, 2 lasy w hrub. i tom., *Korczunki*, 6 pól w tom., hrub. Nazwy te przeciwstawiają się z jednej strony nazwom czysto polskim *Karczunek*, *Karczunki*, *Pod Karczunkiem*, *Karcunek*, *Karcunki* notowanym na całym terenie Lubelszczyzny. Nazwy *Korczunek*, *Korczunki* wyglądają na zapożyczenie z języka polskiego z wprowadzeniem do rdzenia wyrazu ukraińskiego odpowiednika -or- na miejsce -ar-. Z drugiej zaś strony przeciwstawiają się te nazwy północnoukraińskim nazwom terenowym powiązanim z wyrazami *Tereba*, *Potereby*, *Protereb* itp. mającym związek z ukraińskim czasownikiem *terebyty* oznaczającym to samo co *karczować*, *korczuwaty*.

***krčьma** (pol. *karczma*, ukr. *korczma*)

Wyraz ten z fonetyką ukraińską tkwi obecnie tylko w nazwie wsi w tom. *Korczmin* i pochodzącej stąd nazwie wzgórza: *Korczmińska Góra*, w gromadzie Ulhówek (tom.). Na terenie całej Lubelszczyzny zanotowano wiele nazw terenowych z podstawą słowotwórczą *karczma* lub *karczmarz*, ale tylko z rdzenną grupą *-ar-*: *Karczma*, *Pod Karczmq*, *Zakarczma*, *Zakarcmie*, *Zakarczemne*, *Zakarczmianne*, *Karczemka*, *Karczmiśko*, *Podkarczmiśko*, *Kaczmarka*, *Karczmarśka*, *Kaczmarśkie* itp. We wschodnich powiatach mogły te nazwy brzmieć obocznie z *-or-*, obecnie jednak takich nazw w kontekście polskim nie odnotowano.

***křk-** (pol. *kark*, ukr. gwar. *korkusz* ‘kark’, *korkośi* ‘plecy’)

Wyraz *korkoś* wystąpił w terenowych nazwach własnych raz z rdzennym *-or-*: *Korkośów Dól*, dół k. Bondyrza w zam. (chyba od nazwiska *Korkoś*), i raz z polskim *-ar-*: *Karkośe*, łąka w Paarach (tom.). Jest to chyba wyraz pochodzenia ukraińskiego (pochodzący z gwar południowo-zachodnio-ukraińskich), w tym drugim przypadku spolonizowany przez zamianę *-or-* na *-ar-*.

***přt-** (pol. *parciany*, ukr. *portky*, *portianka*)

Z ukraińską fonetyką (*-or-*) mamy ten rdzeń w nazwach *Portka*, las k. Zagrobli (zam.) i *Portki*, 3 pola w zam., krasn. i lubl. (Wólka Łańcuchowska), a więc na styku gwar ukraińskich z polskimi (w niedalekiej przeszłości). Nazwa ta mogła również przejść z polskiego *portki* (wyraz również pochodzenia wschodniosłowiańskiego), pojawiły się te nazwy przerośnie ze względu na grunt w kształcie „portek”, spodni (por. nazwy podobne: *Jóźkowy Nahawyci*, pole k. Witkowa w hrub.), *Chalośznia*, wzgórze w tom., związane ze spodniami, pośrednio wskazujące na kształt gruntu).

Z fonetyką polską rdzeń ten mamy w takich nazwach: *Parcion*, las w Toczyskach (łuk.), *Partanina*, pole w Sławinku (lubl.), i chyba *Purtowizna*, pole w Dębownicy (łuk.), związane z *partać*, *partaczyć* lub *parciany*. Nazwy te notujemy na terenie czysto polskim.

***smrǫjǃ** (pol. *smardz*, ukr. *smorz* ‘rodzaj grzyba’)

Ta nazwa grzyba pojawiła się w nazewnictwie terenowym raz w brzmieniu ukraińskim (-*or-* i -*ż-*): *Smorzówka*, las w gromadzie Leśna Podlaska (biał.), i raz w brzmieniu polskim (-*ǫr-* i -*dz-*): *Smǫrdzówki*, pole i pastwisko k. wsi Wypnicha (lubart.). Na tym terenie wyjątkowo obficie rosły w przeszłości smardze, a może to od imion osobowych (*Smorz* czy *Smardz*)?

6. Nazwy z psł. *ǃ w morfemach

Prasłowiańskie *ǃ rozwinęło się w języku polskim w -*ir-*, co później dało -*er-/erz-*, a w pozycji przed spółgłoskami przedniojęzykowo-zębowymi twardymi w -*ar-*, w języku zaś ukraińskim psł. *ǃ dało zawsze -*er-* po spółgłosce twardej, które po spółgłoskach *č*, *ž*, *š* mogło się rozwinąć w -*or-*. Na przykład ukraińskim *ternia*, *werba*, *werch*, *smert*, *czornyj* odpowiadają wyrazy polskie *ciern*, *wierzba* (st.-pol. i gwar. *wirzba*), *wierzch*, *śmierć*, *czarny* itp. Rozpatrzenie refleksów tej cechy prasłowiańskiej może również pomóc w rozpoznaniu pochodzenia niektórych terenowych nazw własnych. Rozpatrzmy je według poszczególnych rdzeni wchodzących w ich skład.

***bǫdo** (pol. *bardo*, ukr. *berdo* ‘stromie zbocze góry, przepaść’)

Wyraz ten oznaczający ‘przepaść’ lub ‘wzniesienie’ pojawił się kilka razy w nazewnictwie terenowym z fonetyką ukraińską, są to następujące nazwy: *Berdyszczce*, wieś (chełm.), *Berdyczewo*, sadzawka w gromadzie Bubel Stary¹³ (biał.), a także nazwy z metatezą -*rd-* na -*dr-*: *Bedro*, łąka w Studziance (biał.) i *Bedra*, łąka w Ortelu Królewskim (biał.). Nazwy o tym rdzeniu ułożone są na terenie północno-wschodniej Lubelszczyzny, korespondują z nazwą miasteczka na Śląsku *Bardo*

¹³ Obecnie Stary Bubel, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=-Stary%20Bubel&sort=, dostęp 16.02.2023 [przyp. red.].

i podobnymi, na terenie Lubelszczyzny jednak wersji polskiej tego rdzenia w nazewnictwie terenowym nie zanotowano.

***břv-** (pol. *bierwiono/bierzwiono*, st.-pol. *bierno, birwno, birzwno* ‘belka, drzewo’, ukr. *berwa* ‘mostek’, *berweno* ‘kłoda’, *berwennia* ‘kawałki drzewa’)

Ten rdzeń wyrazowy w ukraińskiej wersji językowej tkwi w takich nazwach terenowych: *Podberwy*, grunta i część kolonii *Kazanówka*¹⁴ w gromadzie *Rossosz* (biał.), *Baberwy*, pole *Stołpna* w radz. (rodzaj podwojenia części rdzenia), a także w nazwie pochodzącej od nazwiska *Berwiński*: *Berwińszczyzna*, pole w *Dubowie* (biał.). Rdzenia tego w fonetycznej wersji polskiej nie notujemy w nazewnictwie terenowym Lubelszczyzny.

***čřn-** (pol. *czarny*, ukr. *czornyj, czerneć*)

Cały szereg nazw terenowych ma przymiotnik *czarny* w swoim składzie tylko w fonetycznej wersji polskiej, np. *Czarna*, *Czarne*, *Czarne Bagno*, *Czarne Błoto*, *Czarny Wygon*, *Czarnokruhy*, *Czarnoloza*, *Czarnołozie*, *Podcarnie* i wiele innych. Mamy też nazwy terenowe z tym rdzeniem w postaci *czern-*: *Czernewo*, pole w *Wierzbiicy* (tom.), *Czerniowo*, łąka w *Olszynie* (biał.), *Czerniów*, łąka i pole k. *Wołoskowoli* (włod.), *Czerniówka*, góra w gromadzie *Olszyn* (biał.), *Czarniawa*, pole i łąka k. *Zadębiec* (hrub.), *Czernisz*, łąka, pole w gromadzie *Berezówka* (biał.), a więc jedynie w powiatach wschodniej Lubelszczyzny. Uważamy je za nazwy pochodzenia ukraińskiego, w których *ř pozostało w postaci *-er-* nawet po č, jeśli po tej grupie następowała spółgłoska miękka. Odpowiednie polskie nazwy terenowe

¹⁴ Możliwe, że kolonia została przyłączona do innej miejscowości lub zmieniono jej nazwę, ponieważ obecnie w wykazie urzędowym nazw miejscowości i ich części z 2019 r. w województwie lubelskim nie istnieją wsie *Kazanówka* czy *Kolonia Kazanówka*, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Kazan%C3%B3wka&sort=, http://maps.mapywig.org/m/WIG_maps/series/100K_300dpi/P41_S36_LOMAZY_1938_300dpi_bcu298445-289448.jpg, dostęp 26.02.2023 [przyp. red.].

to *Carnowe*, łąka w Sięciaszce (łuk.), *Podcarnie*, pole w Kocku w radz. itp. (zob. wyżej).

***čŕtŭ** (pol. *czart*, ukr. *czort*)

Nazwy terenowe pochodzące od wyrazu *czart*, *czort* zanotowano tylko w części wschodniej województwa lubelskiego, zarówno z *-or-* w rdzeniu: *Czortowe Błoto*, las k. Ludwinowa (chełm.), *Czortowiec/Czortywéc*, las w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Czortowska Grobel*, grobla w gromadzie Sosnowica (parcz.), *Czortówka / Staw Anielski*, staw k. Sosnowicy (parcz.), *Czortoryje*, pole w Białowodach (hrub.), *Czortoryja / Zadni Las*, las k. Grabowca (hrub.), *Pod Czortoria*, łąka we wsi Świdniki (hrub.), jak i z *-ar-* w rdzeniu: *Czartowe Pole*, las w gromadzie Majdan Sopocki (tom.), *Czartowskie Bagno*, łąka w gromadzie Zamość, *Czartowiec Wielki*, pole w Czartowcu (tom.), *Czartoryja*, wąwozy w gromadzie Czartowiec (tom.), *Ciartolija*, pole w Wąwolnicy (puł.). Nazwy z rdzeniem *czart-* na ogół wyglądają na przeróbkę odpowiednich ukraińskich nazw z rdzeniem *czort-*. Wymienione nazwy dotyczą głównie lasów i wąwozów oraz innych miejsc, gdzie według wierzeń miejscowej ludności ukazują się i straszy *czort*, *czart*, czyli *diabeł*. Nazwa *czortoryja* i *czartolija* mówi o wierze ludności, że diabeł swą ogromną siłą wyrył głębokie rowy, wąwozy itp. Gdzie indziej mamy nazwy związane z wyrazem *diabeł* (*Diabłowo*, *Kępa Diabla* w krasn.).

***dŕt-** (pol. *darty*, ukr. *dertyj*)

Wyraz ten mamy w nazwie lasu k. Marianki (włod.) – *Dertyny*. *Dertyna* w języku ukraińskim znaczy kawał ‘drzewa równo obłupanego’. Nie notujemy polskiego odpowiednika tej jednej nazwy terenowej z fonetyką ukraińską na terenie Lubelszczyzny.

***smŕdĕti** (pol. *śmierdzieć*, ukr. *smerdity*)

Zasownik ten mamy w kilku terenowych nazwach własnych w postaci imiesłowu biernego w fonetycznej wersji ukraińskiej: *Smerdiacze*, kawał miejsca (dawniej „grzebowisko”) w Szóstce (radz.),

a także w brzmieniu polskim: *Śmierdzące*, las k. Krzczonowa (bych.), *Śmierdzący Dół*, dół k. Pilaszkowic (krasn.), i *Smierdzącka*, łąka i pole w Żyłkach (łuk.).

***tʲn-** (pol. *cierni*, *tarnina*, ukr. *ternia*, *ternyna*)

Rdzeń ten w ukraińskiej postaci *tern-* tkwi w takich terenowych nazwach własnych: *Za Ternom*, łąka k. Miętkiego (hrub.), *Ternowo*, pole k. Pławanic (chełm.), *Ternowy Rów*, pole w Krzyczewie (biał.), *Ternowa Dolina / Tarnowa Dolina*, łąka i krzewy k. wsi Bończa (krasn.), *Zaternówle*, łąka k. Hańska (włod.), *Terki*, pole w Adamowie (chełm.), *Tyrkowa Góra*, góra w gromadzie Majdan Wielki (tom.), *Tyrchowica*, las w gromadzie Grabowiec (hrub.), w nazwach tych mających już morfologiczną „oprawę” polską pozostał jednak rdzeń z fonetyką wskazującą na ich ukraińskie pochodzenie.

Bardzo liczne są nazwy terenowe z tym samym rdzeniem z fonetyką polską *tarn-* lub *torn-* (z pochylonym *a*), głównie w zachodnich powiatach Lubelszczyzny, a więc: *Tornów*, *Tarnowy Dół*, *Tarnowa Droga*, *Tarny Gród*, *Tarny Dół*, *Tarniny*, *Tarninki*, *Tarninowy Dół*, *Tarnowiec*, *Tarnawka*, *Tarnowatka*, *Tarkawka*, *Tarkowisko*, *Tarkownia*, *Torczaty Dół*, *Ciarlina* itp.

***tʲpěti** (pol. *cierpieć*, ukr. *terpity*)

Ten rdzeń w brzmieniu ukraińskim widzimy w nazwie lasu w gromadzie Świerże (chełm.), *Terpinowo*, pochodzącej najprawdopodobniej od nazwy osobowej (nazwisko czy przezwisko) *Terpin*, które z kolei wiąże się z czasownikiem *terpity*. Rdzenia tego w fonetycznej wersji polskiej wśród nazw terenowych Lubelszczyzny nie odnotowaliśmy.

***vʲba** (pol. *wierzba*, ukr. *werba*)

Wśród całego szeregu nazw związanych pochodzeniem z wyrazem *wierzba* notujemy również terenowe nazwy własne mające ten rdzeń w brzmieniu ukraińskim *werb-*: *Zawerble/Zawerbie*, łąka w Wyczółkach (biał.), *Werbka*, 3 łąki w radz., hrub. i zam., *Na Wyrbliku*, łąka w Wólce Łańcuchowskiej (lubl.), *Werbniki*, pole w Hołownie (włod.),

Wərbyna, pastwisko w gromadzie Kopytów (biał.), *Werbyna*, pole i łąka w biał., *Werbina*, las w gromadzie Łomazy (biał.) i łąka k. Brusa Starego¹⁵ (włod.), *Werbyny*, pole w Sosnowicy (parcz.), *Werbyniki*, łąka w Cieleśnicy (biał.), i ze zmiękczonego nagłosowego *w-* (próba polonizacji?): *Wierbyniki*, łąka w Hołodnicy (biał.). Do tego warto dodać nazwę wsi w hrub. *Werbkowice* (ukr. *Werbkowyczy*), oboczne nazwy wsi *Wierzbica/Werbycia* w tom.

Tym nazwom odpowiadają liczne nazwy terenowe z rdzeniem polskim *wierzb-* notowane na całym obszarze województwa: *Pod Wirzbamy*, pole w lubart., *Za Wierzbami*, łąka k. Kaniego (chełm.), *Podwierzbie*, *Podwirzbie* (radz., lubart., opol.), *Zazowierzbie/Zawierzbie*, pastwisko w puł., *Wierzbina* (biał., włod., chełm.), *Wierzbiny/Wirzbiny*, pole i las w biał. i łuk., *Zowierzbinie* (puł.), *Wierzbiniki* (łuk.), *Wierzbionki* (łuk.), *Wierzbowa* (łuk.), *Wierzbowe Bagno* (radz.), *Wierzbiany Przyc* (łuk.), *Wierzbowie* (jan.lub.). W tym rdzeniu odróżnienie nazwy ukraińskiej od polskiej jest wyjątkowo łatwe oraz instruktywne.

****vŕchъ*** (pol. *wierzch*, ukr. *werch*)

Rdzeń wyrazowy nawiązujący do psł. **vŕchъ* wystąpił w nazewnictwie terenowym Lubelszczyzny w dwóch wersjach fonetycznych: polskiej i ukraińskiej. Oto nazwy terenowe z owym rdzeniem w postaci *werch-*: *Werch*, łąka w Pogorzelcu (włod.), *Werch/Werchne*, łąka i pole k. Zamołodycza (włod.), *Wirzch/Werch*, łąka i pole w gromadzie Woskrzenice Duże (biał.), *Werchí*, łąka k. Korolówki (włod.), *Zawerchi*, pole w Szóstce (radz.), *Zawersze/Zawirsze*, łąka w Polubiczach (włod.), *Zawersze*, pole i las we włod., *Zawersz*, 2 lasy w radz., *Werszki*, las k. Drelowa (radz.). Ten sam rdzeń w funkcji prefiksu może mieć również fonetyczną postać ukraińską: *Werchtoby*, pole w Przeorsku (tom.), *Werłoka*, pole i las w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Werpole*, pole w gromadzie Turkowice (hrub.), *Werstaw/Werstawy*, łąka

¹⁵ Obecnie Stary Brus, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Stary%20Brus&sort=, dostęp 16.02.2023 [przyp. red.].

k. Żmudzi (chełm.), *Werchlisie*, pole w Sitnem (radz.). Te ostatnie nazwy występują często z zanikiem *-ch-*, co mocno zaciera ich pierwotne znaczenie. Nazwy z rdzeniem w postaci *werch-* wystąpiły tylko we wschodnich powiatach Lubelszczyzny.

Analogiczne nazwy polskie z rdzeniem *wierzch-*, *wirzch-*, *wirzk-* notowane są również najczęściej we wschodniej części Lubelszczyzny, jednak pojawiają się i w części zachodniej (w powiatach kraśn., opol., puł. i łuk.), np. *Wierzch*, *Mokry Wirzch*, *Wierzchy*, *Wirzchy*, *Kobyle Wirzchy*, *Kołowierzk*, *Wierzchowina*, *Wirzkowina*, *Wierzchowiny*, *Wirzchowiny*, *Wirzkowiny*, *Wierzcholaśna*, *Wirzpole*, *Wirztok* (*wirzch* + *stok*).

Za kontaminację nazw o brzmieniu polskim i ukraińskim można uznać formy: *Wierszek*, las k. Olchówki (parcz.) oraz *Wirszkowiny*, łąka k. Góry Grabowiec (hrub.).

Nazwy typu *Werchlisie*, *Wirzpole* powstały z dawnych wyrażen typu *werch lisa*, *wierzch pola*, w których wyraz *werch*, *wierzch* pełnił rolę przyimka, a wyrażenia te mogły oznaczać ‘wyżej od lasu, za lasem’, ‘wyżej od pola, za polem’ itp.

****čotvŕtŕb*** (pol. *ćwierć*, *czwarty*, ukr. *czwert’*, *czetwert’*, *czetwertyj*)

Rdzeń ten jako liczebnik porządkowy występuje tylko w polskiej wersji fonetycznej w terenowych nazwach własnych: *Czwarty Polatek*, pole w Łukowisku (radz.), *Towarzystwo Czwarte*, pole we wsi Dąbrówka (puł.).

Jako rzeczownik pochodny może mieć fonetyczne postaci ukraińskie: *Czerŕ* w pow. hrub., *Czwerti*, 2 pola, *Czwerti Do Bohutyecz* i *Czwerti Do Wiski*, pola. Analogiczne nazwy polskie *Ćwierć*, *Ćwierci*, *Ćwirci*, *Ćwiercie*, *Ćwierciowa* itp. są bardzo liczne i notowane są na całym południu Lubelszczyzny.

Drugą postacią fonetyczną ukraińską jest *czetwertŕ*, wchodzi ona również do nazw terenowych we wschodniej części Lubelszczyzny. W pow. hrub.: *Czetwertŕi*, *Czetwertki*, w pow. włod., parcz. i biał.: *Czetwertynŕna*, *Czetwercina*, *Czetwertynŕ*, *Czetwertynŕ*. Nazwa *Ćwiercynŕ*, pole k. Rejowca (chełm.), jest chyba kalką ukraińskiego *Czetwertynŕ*.

W tych oto rdzeniach wyrazowych wchodzących w skład nazw terenowych na Lubelszczyźnie obserwujemy częściej lub rzadziej element fonetyczny ukraiński: refleks *-er-* po twardej spółgłosce na miejscu psł. **ŕ*, który najczęściej koresponduje z odpowiednimi nazwami z tymi samymi rdzeniami w fonetycznej postaci polskiej.

7. Nazwy z psł. **ŕ* i **ŕ* w morfemach

Prasłowiańskie **ŕ* i **ŕ* sonantyczne rozwinęły się w języku ukraińskim niezależnie od pozycji w *-ot-*, a później w *-ow-* (*ou*), w języku polskim zaś *-el-*, *-lu-*, *-il-* w zależności od sąsiedztwa spółgłosek, np. psł. **dŕgъ*, **stŕpъ*, **vŕkъ*, **pŕnъ* itp. odpowiadają polskie wyrazy *dlugi*, *stup*, *wilk*, *pełny*, a odpowiednie wyrazy ukraińskie brzmią: *dowhyj*, *stowp*, *wowk*, *pownyj*. W terenowych nazwach własnych spotykamy ukraińskie refleksy wskazujące na wschodniosłowiańskie pochodzenie tych nazw. Występują one w takich oto rdzeniach wyrazowych, wchodzących w skład tych nazw:

****dŕb-*** (pol. *dlubać*, ukr. *dowbaty*)

Rdzeń ten mamy w dwóch terenowych nazwach własnych Lubelszczyzny w brzmieniu ukraińskim: *Dowbów*, pole i łąka w gromadzie Szóstka (radz.), i *Dobno* (z zanikiem *u* niezgłoskotwórczego), pole w Neplach (biał.). Odpowiednich nazw z tymże rdzeniem w brzmieniu polskim nie notujemy.

****dŕg-*** (pol. *dlug*, *dlugi*, ukr. *dowh*, *dowhyj*)

Ten przymiotnik prasłowiański wystąpił w terenowych nazwach Lubelszczyzny licznie. Wśród tych nazw zanotowano również ich brzmienie ukraińskie, a więc w postaci:

doth- (postać archaiczna bez przejścia *-l-* w *u*): *Dolha*, pole w Muratynie (tom.), łąka w Kolanie (parcz.), *Dolha/Dohwa* (*Dohwa* to ciekawy przykład metatezy), łąka w Bytyniu (włod.), *Dothe*, pole w Korniach

(tom.), łąka k. Żłóbka Małego¹⁶ (włod.), *Dolhie Ozyro / Długie*, jezioro w Pawlukach (włod.), *Zadotha/Zadługa*, las i łąka k. Lisek (hrub.), *Dołżak*, góra i wąwóz w gromadzie Krynice (tom.).

Ponadto można wspomnieć o nazwach wsi *Dolha* (radz.), *Dołhobyczów* (hrub.), *Dołhobrody* (włod.), *Dołholiska* (włod.) i *Dołholęka* (kolonia w radz.). Rdzenne *-ł-* w tych nazwach zachowało się jako archaizm wschodniosłowiański podtrzymany częściowo przez oddziaływanie języka polskiego.

dowh-/dough- (z przejściem *-ł-* przed spółgłoską na *u* niezgłoskotwórcze, wymawiane też jako *w*): *Dowha*, 2 łąki i 1 las w biał., *Dowhe*, 2 łąki, 1 pole w radz. i włod., *Dowhy*, *-ów*, pole k. Pachola (parcz.), *Dowhi Nadbuhy*, łąka k. Matcza (hrub.), *Dohwe Pole* (z metatezą), las k. Zbereża (włod.), *Dowholiski*, pole w Zahajkach (radz.), *Podouhy Lasek*, pole w Utrówce (radz.), *Podouże*, łąka w Kolonii Wola Wereszczyńska (włod.), *Zdoużnie*, *-ego*, pole w Woroncu (radz.).

dołg-, dowg- (z wprowadzeniem polskiego *g* zamiast *h*, a więc częściowa polonizacja lub też russyfikacja nazwy): *Dowha/Dołga*, łąka w Choroszczyńce (biał.), *Douga*, pole k. Berezy¹⁷ w radz. (ale mówi się *Piotr z Douhy*), nazwy te są ciekawym przykładem próby nadania nazwie brzmienia polskiego.

Odpowiednie nazwy o rdzeniu w brzmieniu historycznie polskim są bardzo liczne i występują mniej więcej równomiernie na całym obszarze Lubelszczyzny (nazwy z rdzeniami *dolh-*, *dowh-*, *dołg-*, *dowg-* tylko we wschodnich powiatach tom., hrub., włod., parcz., biał., radz.).

¹⁶ Żłobek Mały od 2009 r. stanowi integralną część wsi Żłobek w powiecie włodawskim, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=%C5%BB%C5%82o-bek%20Ma%C5%82y%20&sort=, dostęp 16.02.2023 [przyp. red.].

¹⁷ Obecnie Bereza znajduje się w granicach administracyjnych powiatu bialskiego, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Bereza&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

Nazwy terenowe z rdzeniem o brzmieniu *dlug-* występują licznie i wszędzie, np. *Długa, Długie, Długi Bagien, Długie Błota, Długa Dolina, Długi Dół, Długie Pole* (jako przydawka wyraz *długi* wystąpił bardzo licznie), *Przymiarek Dłuzsy, Dłużnice, Dłużek, Podłużne, Podłużni Dół, Podłużne Łąki, Podłużniaki, Wzdłużni Wygon, Zdłużne, Złużnie, Złużne Pole* i wiele innych.

***k**ł**b-** (rdzeń ten tkwi w pol. *kielb, kielbasa*, w ukr. *kowbasa, kowban* i *kowbania*)

W powiatach wschodnich Lubelszczyzny (tom., biłg., hrub., zam., włod. i lubart.), a więc tam, gdzie możliwy był wpływ gwar ukraińskich, wystąpił w terenowych nazwach własnych wyraz *kołbania, kowbania: Kowbania*, 2 łąki i 1 las, *Uroczysko Kowbanie*, pole w Ostrowie Lubelskim (lubart.), *Koło Kołbani*, pole w Żurawlinie (hrub.), *Kołbanka*, dół k. Czarnegostoku (biłg.), poza tym nazwy kilku jezior i stawów *Kowbań, Kubania*. W nieco innej wersji fonetycznej: *Kubanie*, 2 łąki (tom.) i *Kalaban*, łąka k. Szuminki (włod.).

Rdzeń ten w innych wyrazach wchodzących w skład nazw terenowych ma historyczne brzmienie polskie, a więc: *Kielbówka*, las k. Stojeszyna w jan.lub. (od *kielb*), *Kielbasa, Kielbasy, Kielbasiniec, Kielbasionka* itp. na terenie powiatów biłg., jan.lub., kraśn., chełm. i lubart.

***m**ł**ć-** (pol. *milczeć*, ukr. *mowczaty*)

Rdzeń ten w ukraińskiej wersji językowej notujemy w terenowych nazwach własnych: *Mowczan*, las i pole w gromadzie Dzierążnia (tom.) oraz jezioro w gromadzie Zimno (tom.), *Mołczany* – nazwa kolonii w gromadzie Dołhobyczów (hrub.). Nazwy te są prawdopodobnie pochodzenia odosobowego, a nazwa osobowa *Mowczan* byłaby formą imiesłowu czasownika *mowczaty* ‘milczeć’.

***st**ł**p-** (pol. *ślup*, ukr. *stowp, stowbur*)

Wyraz nawiązujący do prasłowiańskiego ***st**ł**p-** występuje w terenowych nazwach własnych Lubelszczyzny w postaci ukraińskiej i polskiej. Ukraińską formę tego wyrazu mamy w takich nazwach:

Stoupcce/Stopce, łąka i pole w gromadzie Zawalów (hrub.), *Stobne*, -ego, las k. Olszan (krasn.), *Stowpycja*, łąka w Woskrzenicach Małych (biał.). Rdzeń ten tkwi również w nazwie wsi *Stolpie* (chełm.) i pochodnych nazwach: *Stołpski Las*, *Stolpiańskie* (chełm.), a także w nazwie przedmieścia Międzyrzeca: *Stołpno* (radz.).

Odpowiednie nazwy w brzmieniu polskim: *Białe Słupy*, pole w Krasnem (zam.), *Cztery Słupy*, pole w Leszczanach (chełm.), *Za Słupem*, łąka k. Chełma (chełm.), *Malowany Słupek*, las w Bartłomiejowicach (puł.), *Słupki*, droga w chełm., *Słupskie*, pole i łąka wsi Popów (kraśn.), wystąpiły w różnych częściach województwa.

****wlkъ*** (pol. *wilk*, ukr. *wowk*)

Nazwa tego drapieżnego zwierzęcia leśnego tkwi dość często w terenowych nazwach własnych (pól, łąk, lasów i in.) zarówno w fonetycznej postaci polskiej (*wilk*), jak i ukraińskiej (*wolk*, *wowk*). Nazwy z tym rdzeniem w fonetyce ukraińskiej mają postać:

– rzeczowników pochodnych z różnymi sufiksami: *Wolczyniec*, łąka i las w gromadzie Podedwórze w włod. (odpowiednik polski: *Wilczyniec*, wąwóz k. Chorupnika, krasn.), *Wolkowiska*, łąka w gromadzie Zimno w tom. (w tym miejscu często wilki napadały na konie), odpowiednik polski: *Wilcyska*, las k. Ustrzeszy (radz.); do tego trzeba dodać nazwy wsi *Wolczyny* (włod.), *Wolkowyje*, w 1943 r. zmienione na *Wilków* (hrub.), i *Wolkowiany* (chełm.), a także nazwy części wsi Dębowa D.¹⁸ (biał.) – *Wolczycha*;

– przymiotników pochodnych: *Wowcza*, łąka w Rozwadówce (włod.), *Wolcza Jama*, dół w gromadzie Machnów w tom. (było tam kiedyś dużo wilków), *Wowcza Ochoża*, las k. Wołczyn (włod.), *Wowcze*, 2 łąki w włod. i biał., bagno w radz., *Wowków Grud*, łąka k. Włodawy, *Wolkowe*, pole k. Kolonii Putnowice (chełm.), *Wówkowo*, część wsi

¹⁸ Wolczycha stanowi część wsi Dąbrowica Duża, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Wo%C5%82czycha&sort=, dostęp 26.02.2023 [przyp. red.].

Buśno (hrub.). Odpowiednie nazwy polskie są jeszcze liczniejsze i wystąpiły na całym obszarze województwa, np. *Wilcza*, *Wilcza Buda*, *Wilca Droga*, *Wilcza Góra*, *Wilcza Grzęda*, *Wilcza Jama*, *Wilcza Łąka*, *Wilczy Chrust*, *Wilczy Dół*, *U Wilczego Dołu*, *Wilczy Grąd*, *Wilcy Ług*, *Wilcze*, *Wilcze Błoto*, *Wilcze Doły*, *Wilcze Jamy*, *Wilcze Kąty*, *Wilcze Łąki*, *Wilczydół*, *Wilczygóra*, a także: *Wilk*, *Wilka Dolina*, *Zawilcze*, *Wilcok*, *Wilkówka*, *Wilczówka* itp.

Wszystkie te nazwy są na ogół związane z faktem przebywania na nazywanym terenie wilków, niektóre jednak nazwy mogą też pochodzić od nazw osobowych *Wilk* czy *Wowk*.

***žlt-** (pol. *żółty*, ukr. *żowtyj*)

Przymiotnik *żółty* wszedł w skład kilku terenowych nazw własnych z polskim rozwojem fonetycznym *żólt-*: *Żółta Góra* (opol.), *Żółta Górka* (kraśn.), *Żółty Piasek* (zam.), *Zółta Rzeka*, łąka w puł. i *Koło Żółty Figury*, pole w lubart., i w jednym wypadku w brzmieniu ukraińskim *żowt-*: *Żowtuchy/Żowtucha*, pole k. Bidaczowa (biłg.). Ta ostatnia nazwa wiąże się prawdopodobnie z nazwą rośliny, która zapisana w *Słowniku języka ukraińskiego* B. Hrinchenki¹⁹ jako *żowtuszk* ‘*Helichrysum arenarium*’ została tak nazwana od żółtego koloru kwiatów.

8. Nazwy z refleksami psl. grupy *tj

Prasłowiańska grupa spółgłoskowa *tj rozwinęła się w językach zachodniosłowiańskich, a więc i w polskim, w *c*, we wschodniosłowiańskich zaś, a więc i w języku ukraińskim, w *cz*, np. polskim *świeca*, *siedzący*, *depce* odpowiadają ukraińskie *swicza*, *sydiaczyj*, *dopczu* itp. Ta cecha językowa pojawiająca się niezbyt często w morfemach rdzennych jest również jednym z jaskrawych wyróżników pochodzenia danej nazwy.

¹⁹ *Словарь української мови*, за ред. Б. Грінченка, Київ 1907-1909, т. I, s. 490.

Cecha ta ujawnia ukraińskie pochodzenie nazwy poprzez:

a) rdzeń wyrazowy:

– **kōtja* (ukr. *kucza* ‘marne pomieszczenie, chlew dla świń’)

Występuje ten wyraz w terenowych nazwach własnych w postaci *kucza* tylko w powiatach wschodnich Lubelszczyzny (tom., biłg., biał.), a więc: *Kucza*, łąka w Choroszczynce (biał.), *Kuczak*, las w gromadzie Huta Plebańska²⁰ (biłg.), *Kuczna*, las k. Ciosmów (biłg.), *Zakuczenie*, pole w Koszozłach (biał.) i *Kuczyńskie Łąki*, łąka w Rzeczycy (tom.). Wyraz ten w postaci polskiej *kuca* zanotowano raz: *Kucak*, pole Momot Dolnych (jan.lub.).

– **pektō* (pol. *piec*, ukr. *picz*, grupa **kī* daje refleksy takie same jak i **tj*)

Głoskę *-cz-* w tym morfemie mamy w kilku terenowych nazwach własnych: *Peczysko*, łąka w Sławacinku (biał.), *Pieczyska*, pole Jelnicy (radz.), las w gromadzie Janów Podlaski (biał.), pole w Wysokiem (radz.), *Piczyska*, łąka w gromadzie Połoski (biał.), *Peczyska*, łąka w Jabłoni (parcz.), pole k. Chłopiatyna (hrub.), *Pyczyska Mała* i *Pyczyska Duża*, pole k. Żniatyna (hrub.), *Meżypeczyszczce*, pole k. Chłopiatyna (hrub.), *Pieczyzna*, droga w gromadzie Kąkolewnica (radz.), *Pieczonki*, łąki w gromadzie Dąbrowica (biłg.). Takie formy z *-cz-* zanotowano w powiatach wschodnich Lubelszczyzny (biał., radz., parcz., hrub., biłg.). Odpowiednie nazwy z brzmieniem polskim *piec-* notujemy także w części zachodniej Lubelszczyzny, np. *Piecysko* (lubart.), *Dziechciorski Piec*, las w gromadzie Lipa (kraśn.), *Smolne Piece*, *Smolone Piece*, *Stare Piece*, *Podsmolnopicz*, *Picowe*, *Picowcy Dół*, *Piecuch*.

b) w sufiksie imiesłowu czynnego **-ētj-* (participium praesentis activi, np. pol. *siedzący*, *robiący*, ukr. *sydiaczyj*, *roblaczyj*)

Nazwy terenowe w postaci imiesłowu czynnego są na ogół nieliczne, niektóre z nich występują z ukraińską formą sufiksu *-aczyj*: *Bryniacza*,

²⁰ W 1962 r. nazwa wsi Huta Plebańska została zmieniona na Huta Krzeszowska (obecnie powiat niżański), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP19630030006/O/M19630006.pdf>, dostęp 16.02.2023 [przyp. red.].

-ej, grunta w Lisiowoli (radz.), pole w Berezie²¹ (radz.), *Siediacze*, grunta w Przechodzisku (radz.), *Siedziacze/Siedzące*, *Siedziaczki/Sidiaczki/Sydiaczki*, łąka k. Brusa Starego²² (włod.), *Smerdiacze*, dawne „grzebowisko” w Szóstce (radz.).

Tego typu form z polskim sufiksem *-ący* jest nieco więcej: *Kupującej*, *Sidząca*, *Lgniące*, *Łyszczące*, *Śmierzące*, *Bieżący Rów*, *Siedzący Dział*, *Połosy Siedzące*, *Śpiący Ług*. Nazwy terenowe z imiesłowem czynnym najczęściej występują we wschodniej części Lubelszczyzny, chociaż zdarzają się i na zachodzie.

c) w sufiksie dzierżawczym utworzonym z **-ęł-* + **jb*, np. psł. **tel-ęł-jb*, odpowiada pol. *cielęcy*, ukr. *telaczyj*

Kilka nazw tego typu w postaci przymiotnika zakończonego na *-aczyj*: *Kuracze*, łąka w gromadzie Dobratycze (biał.), *Kuracza Niżka / Hrudyk*, część wsi Brus Nowy²³ (włod.), *Mykitieczy Bolotà*, las k. Osowej (włod.) i odpowiednich w postaci polskiej zakończonych na *-ęcy*: *Bydlęcy Dół*, pole wsi Rokitów (krasn.), *Cielęce*, las k. Latyczyzna (zam.) odnotowano tylko we wschodnich powiatach Lubelszczyzny. Jest rzeczą wiadomą, że sufiks ten częściej występuje jako dzierżawczy w języku ukraińskim niż w polskim, por. ukraińskie *kuriaczyj*, *husiaczyj*, *medwediaczyj*, *koziaczyj* itp. odpowiadają polskim *kurzy*, *gęsi*, *niedźwiedzi*, *kozi* itp.

d) z sufiksem dzierżawczym **-itj-* (pol. *-ic*, ukr. *-ycz*, np. pol. *dziedzie*, *Malice*, ukr. *didycz*, *Małydzi*)

Ta ukraińska cecha odbija się najczęściej w nazwach miejscowych typu patronimicznego zakończonych na *-icze*, *-yche* na terenie wschodnich powiatów Lubelszczyzny, nazwy wsi: *Bohutycze/Bogucice* (hrub.), *Bortatycze* (zam.), *Depułytycze Królewskie*, *Depułytycze Stare*, *Depułytycze*

²¹ Zob. przyp. 17 [przyp. red.].

²² Zob. przyp. 15 [przyp. red.].

²³ Obecnie Nowy Brus, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=-Nowy%20Brus&sort=, dostęp 16.02.2023 [przyp. red.].

Nowe (chełm.), *Dobratycze* (biał.), *Dobromirzyce/Dobromiryczi* (hrub.), *Honiatycze* i *Honiatyczki* (zam.), *Kościeniewicze* (biał.), *Malice/Małyczy* (hrub.), *Małaszewicze* (biał.), *Markowicze* (biłg.), *Mołodiatycze*, *Moniatycze*, *Peresołowice/Peresołowyczy* (hrub.), *Polatycze* (biał.), *Polubicze* (włod.), *Putnowice/Putnowyczy* (hrub.), *Samowicze* (biał.), *Sławatycze* (włod.), *Śniatycze* (tom.), *Szychowice/Szychowyczy* (hrub.), *Udrycze* (zam.), *Werbkowice/Werbkowyczy* (hrub.), *Wichowicze* (biał.), *Wronowice/Wronowyczy* (hrub.), *Zamolodycze* (włod.), nazwy kolonii: *Bogdanowicze* (łuk.), *Mandarowicze* (biał.), *Ratajewicze* (włod.), *Szarowicze* (biał.), *Zaświatycze* (włod.) oraz części miejscowości: *Salnicze*, przedmieście Sawina (chełm.), *Tymieczycze*, część wsi Krzywówka (biał.).

Te nazwy miejscowe ustalone w formie ukraińskiej sufiksu na terenie wschodniej części Lubelszczyzny lub też występujące obocznie, np. *Wronowice/Wronowyczy*, mają swoje liczne paralele w nazwach z polskim brzmieniem rdzenia, np. *Bronowice*, *Raławicze*, *Bartłomiejowice* itp.

Podobne nazwy trafiają się również wśród terenowych nazw własnych: z sufiksem *-icze*, *-ycze*: *Dubicze*, pole w Maniach (radz.), *Karpowicze*, łąka w Hannie (włod.), *Katryczy*, łąka k. Mircza (hrub.), *Krywdy-czy*, łąka w Hannie (włod.), *Płotycze*, pole i łąka w gromadzie Urszulin (włod.), *Rawodycze*, pole, łąka w gromadzie Zagroda (chełm.), *Sajewicze*, pole w Hannie (włod.), *Woronyczi*, łąka k. Hrebennego (hrub.), *Wujkowie/Wujkowyczy*, pole w Koble (hrub.), *Żukowycza*, *-ycz*, pastwisko w gromadzie Macoszyn Duży (włod.). Również w postaci polskiej takich nazw terenowych jest stosunkowo niewiele, np. *Małaszycze* pole, *Sobowice* łąka, *Śnidowice* łąka, *Wojunice* pole.

Oprócz tych nazw patronimicznych lub też pseudopatronimicznych jest trochę nazw terenowych mających w swym składzie nazwisko z sufiksem *-icz*, *-ycz*, *-owicz*, *-ewicz*, jak wiadomo, pochodzenia wschodniosłowiańskiego, w formie:

1) bezsufiksального przeniesienia nazwy osobowej: *Okowicz*, bagno w lesie k. Danówki (biał.), *Wypiórkiewicz*, staw k. Sosnowicy (parcz.), *Dubicz*, część wsi Rogoźnica (radz.);

2) przymiotnika dzierżawczego: *Okowicz/Okowiczów*, bagno k. Dąnówki (biał.), *Latyczów*, wieś w krasn., *Markiewiczów*, kolonia w krasn., *Ratyczów*, wieś w tom., *Plotyczowo*, jezioro w gromadzie Stulno (włod.), *Popiczowa Parośle*, las k. Osowy (włod.);

3) przydawki dopełniaczowej: *Turewicza Kąt*, łąka i pole k. Dubienki (hrub.), *Wąwóz Borowicza*, droga k. wsi Bystrzyca (kraśn.), *Kuncewiczki Las*, las k. Lipska (zam.);

4) derywatów rzeczownikowych: *Markowiczyna*, leśniczówka (zam.), *Babiczkówka*, pole k. Siedliszcza (chełm.). Takie nazwy trafiają się z rzadka z sufiksem *-icz* również w zachodnich powiatach Lubelszczyzny: *Wąwóz Borowicza* (kraśn.), *Las Mazurkiewiczów*, las (bełż.), nazwy osobowe bowiem typu *Borowicz*, *Mazurkiewicz* ze wschodniosłowiańskim *-icz* rozpowszechniły się od dawna na terenie całej Polski.

9. Nazwy z ukraińskimi refleksami psł. grupy *dj

Prasłowiańska grupa spółgłoskowa *dj rozwinęła się w języku polskim w *dz*, w ukraińskim zaś, jak i we wszystkich językach wschodniosłowiańskich, w *dż* i w następnej kolejności w *ż*, np. polskiemu *miedza*, *chodzę* odpowiada ukraińskie *meża*, gwarowe *medża*, *chodżu* itp. Zjawiska te mamy głównie na granicy morfemów. Są one również wyróżnikiem fonetycznym ważnym w ocenie pochodzenia terenowych nazw własnych na Lubelszczyźnie. Ukraińskie refleksy psł. grupy *dj mamy w takich grupach nazw terenowych:

a) w przymiotniku dzierżawczym pochodzącym od rzeczownika *medwid* ‘niedźwiedź’: *Mydwedży*, *-ów*, pole k. Szuminki (włod.). Odpowiednie polskie nazwy to: *Niedźwiedzi Dół*, pole k. Grabowca (hrub.), *Niedźwiedzi Kierz*, łąka w Serokomli (łuk.) itp.;

b) nazwy pochodzące od tworu *ochodja, co daje w języku ukraińskim *ochodża* lub *ochoża*, a w polskim – *ochodza*

Ochodza, *ochodża* czy *ochoża* to stary apelatyw pochodzący od pojęcia *ochodzić* ‘obchodzić’ utworzonego za pomocą sufiksu *-ja*, a więc *ochod-ja*, oznaczający jakieś mało dostępne miejsce, miejsce błotniste itp. Nazwy terenowe o brzmieniu *Ochodża* i częściej *Ochoża* notujemy wyłącznie na terenie północno-wschodniej części Lubelszczyzny, a w brzmieniu polskim *Ochodza* w powiatach łuk., radz., lubart., puł. i włod., czyli w północno-zachodniej części województwa. Ogólnie rzecz biorąc, apelatyw ten znalazł się w terenowych nazwach własnych tylko w północnej części Lubelszczyzny w zasięgu wpływów gwar północnoukraińskich i mazowieckich. Oto materiał: *Ochodża*, 9 łąk, 2 lasy, 1 pole, 1 bagienko w radz., biał., parcz., włod., *Jedlińska Ochodża*, las w gromadzie Wólka Dobryńska (biał.), *Berezochoża*, łąka w Rossoszu (biał.), *Ochódzka*, łąka k. Pachola (parcz.), *Óchidzka*, bagno k. Osowy (włod.), *Óchódzki*, łąka k. Korolówki (włod.), *Podochódże*, łąka w Grabanowie (biał.). Są to nazwy w archaicznym brzmieniu ukraińskim z *-dź-*. Za nowszy refleks psł. **dj* w języku ukraińskim uważa się głoskę *-ż-*, która o wiele częściej występuje w nazwach od tego apelatywu pochodzących: *Ochoża*, 27 łąk, 3 pola, 5 lasów, 1 pastwisko, 4 bagienka w biał., radz., parcz., włod., chełm., *Danowska Ochoża*, pole w Danówce (radz.), *Duża Ochoża* i *Mała Ochoża*, stawy k. Tyśmienicy (parcz.), *Wowcza Ochoża*, las k. Wołczyn (włod.), *Berezochoża*, łąka k. Pieszowoli (włod.), *Podochocha*, las w gromadzie Dubów (biał.), pastwisko w Jamach (lubart.), łąka w gromadzie Wiski (radz.), *Zaochaża*, 3 lasy, 2 łąki, 1 pole w lubart., parcz., radz., włod., *Ochózka*, 5 łąk, 3 lasy w biał., lubart., radz., parcz., włod., *Ochózki*, las k. Zasedel (radz.), *Zachoże*, pole w Dawidach (parcz.), *Zachoże*, łąka Danówki (radz.), *Zachożny*, pole w Kwasówce (radz.). Można jeszcze wspomnieć o nazwie wsi w gromadzie Staw (chełm.): *Ochoża*. Spotkano w jednym wypadku formę ukraińską tej nazwy w postaci zmazurzonej: *Ochoza*, łąka w Strzelcach (radz.).

Stosunkowo nieliczne są nazwy terenowe o tym samym temacie z odpowiednim polskim refleksem *dz*: *Ochodza*, łąka w Krasewie (radz.), *Uchodza*, pole k. Kolonii Przybysławice (puł.), *Ochodza*, na

Ochodzach, łąka w Czemiernikach (lubart.), *Ochodzy*, łąka k. Korolówki (włod.), *Ochodzik*, las i pastwisko k. Gołowierzchów (łuk.). Są to więc pojedyncze przykłady występujące w znikomej liczbie w stosunku do tych, które w części północno-wschodniej mają fonetyczną cechę wschodniosłowiańską *Ochodża* i *Ochoża*;

c) nazwy terenowe związane z psł. rdzeniem **medja* (pol. *miedza*, *między*, ukr. *meża*, *meży*)

Rzeczownik *miedza* tkwi w kilkunastu terenowych nazwach własnych w różnych częściach Lubelszczyzny, np. *Duża Miedza*, *Jurkowa Miedza*, *Kajtanowska Miedza*, *Krzywa Miedza*, *Miedze*, *Miedze Boro-we*, *Na Wysoki Miedzy*, *Pod Księżdomiedzą*, *Miedzki*, *Międzok*, *Mięzoki* itp. W tym rzeczownik ten tylko raz w zapisanym przez nas materiale wystąpił w brzmieniu ukraińskim: *Za Meżeju*, pole w Wierzbicy (tom.).

Przyimek *meży* notujemy o wiele częściej w terenowych nazwach własnych w postaci wyrażenia przyimkowego: *Meży Hajema* / *Między Gajami*, łąka k. Wyżłowa (hrub.), *Meży Horamy* / *Między Górami*, pole k. Mycowa (hrub.), w postaci urzeczownikowionej: pola *Meżybir*, *Meżybory*, *Meżyhory*, *Meżyliski*, łąki *Meżyhaji*, pastwisko *Meżyriczki*, w postaci urzeczownikowionej i z sufiksem *-*byje*: *Meżymoście*/*Między-moście*, łąka w Hannie (włod.), *Meżyhòrie*, pole w Dąbrowicy Małej (biał.), *Meżylisie*, las k. Kaplonos (włod.), *Meżyłuż*, łąka w Żurawcach (tom.), *Meżypeczyszcze*, pole k. Chłopiatyna (hrub.), *Meżyrowie*, pole w Moroczynie (hrub.), *Meżyriwle*, pole Husynnego (hrub.), *Meżyrycze*, łąka w Pukarzowie (tom.), *Meżyrudcze*/*Międzyrudcze*, łąka i pole k. Bereścia (hrub.), *Meżysmuże*, pole i łąka w Krzywówce (biał.).

Nazwom tym można przeciwstawić o wiele liczniejsze nazwy z polską formą tego przyimka *między*, *miedzy*, np. *Miedzy Drogami*, *Mindzy Dołami*, *Mindzy Choiny*, *Między Mostami*, *Międzydoły*, *Międzydrogi*, *Międzygościńce*, *Międzynowinka*, *Międzybużki*, *Międzygaje*, *Międzygóry*, *Międzydole*, *Międzydroże*, *Miedzygoździe*, *Międzyjazie*, *Międzylesie*, *Łąki Międzybrodnie*, *Międzydworskie Doły* i wiele innych. Nazwy terenowe z polską postacią tego zaimka *między* występują na całym

terytorium Lubelszczyzny, z jego ukraińską postacią natomiast – we wschodnich powiatach województwa.

Na terenie tych powiatów wschodnich ukraińskie *meży* łatwo mogło być zastępowane przez polskie *między*, świadczą o tym nazwy zapisane obocznie typu *Meży Hajema / Między Gajami* (zob. wyżej). Ciekawą rzecz można zaobserwować w praktyce używania nazwy wsi *Międzyleś* (biał.). W terenie zapisano tylko polską nazwę tej wsi *Międzyleś*, ale nazwa mieszkańca tej wsi brzmi z ukr. *meży*: *Meżyłyszczan* ‘mężczyzna z Międzylesia’ i *Meżyłyszka* (kobieta).

10. Nazwy z ukraińskim refleksem psł. nosówki tylnej **o*

Prasłowiańska nosówka tylna **o* występuje w języku polskim w postaci jakiejś samogłoski nosowej *ą* lub *ę* (po spółgłosce twardej), w języku zaś ukraińskim – samogłoska ustna *u*, np. polskim wyrazom *dąb, gęba, kąt, pręt, wąski, węgiel* odpowiadają ukraińskie *dub, huba, kut, prut, wużkyj, wuhol* itp. To jest również jeden z ważnych wskaźników elementu ukraińskiego w nazwach miejscowych czy terenowych pochodzących od rdzeni ogólnosłowiańskich. Znajdujemy te refleksy w terenowych nazwach własnych pochodzących od takich rdzeni apelatywnych na terenie Lubelszczyzny:

****boʙn*** (pol. *bęben*, ukr. *bubon*)

Z wyrazem tym w brzmieniu ukraińskim pojawiły się takie terenowe nazwy własne: *Bubnów*, łąka w Kulczynie (chełm.), *Bubnowo/Bubnów*, 2 łąki w chełm. i włod., *Pod Bubnowem*, 2 pola w włod. i *Bubnowszczyzna*, pole w Zachorowie (biał.), a więc tylko w północno-wschodniej części Lubelszczyzny. Nazwom tym odpowiadają nazwy terenowe z rdzeniem polskim *bęben*: *Bęben*, pole i las w lubl. i jan.lubl., *Bębny*, pole i łąka w lubl. i radz., *Bębły*, łąka w biłg., *Bębenek*, łąka i pastwisko w zam. i parcz., *Bębniak*, łąka w włod. Apelatyw *bubon, bęben* wszedł do terenowych nazw własnych chyba w znaczeniu przenośnym na oznaczenie terenu wypukłego czy okrągłego

(takie znaczenie wyrazu *bęben* notuje warszawski *Słownik języka polskiego*²⁴).

***dqbъ** (pol. *dąb*, ukr. *dub*)

Z nazwą tego cenionego w gospodarce drzewa związany jest cały szereg terenowych nazw własnych w różnych postaciach słowotwórczych, tak w fonetycznej formie polskiej *dąb-*, *dęb-*, jak i ukraińskiej *dub*. Wymienię te nazwy, które mają w sobie fonetykę ukraińską, i przytoczę analogiczne nazwy o polskim brzmieniu tego rdzenia:

- a) w postaci czystego rdzenia: *Dąb*, las w gromadzie Perespa (tom.), jezioro we wsi Dołhobrody (włod.), jest to też nazwa wsi w powiecie tomaszowskim i kolonii w gromadzie Wieprzów Tarnawacki w tom. (odpowiedniki polskie: *Gruby Dąb*, las w gromadzie Lipa w kraśn., *Dęby*, 2 lasy w hrub. i bych.);
- b) w formie collectivum: *Dubie*, -a, las i łąka w parcz. i radz. (odp. pol. *Dumbie*, pastwisko wsi Szczekarków w lubart.);
- c) w rzeczownikowionej postaci wyrażenia przyimkowego: *Zaduby*, pole i łąka k. Stulna (włod.), *Poddubie*, las k. Alojzowa w chełm. (odp. pol. *Poddębnie*, *Zadębnie*, a także *Pod Dębem*, *Pod Dębami*, *Koło Dęba* i *W Dębach*);
- d) w formie zdrobniałej za pomocą sufiksu -ek, -ok: *Poddubki*, łąka w Derle (biał.), *Póldubek*, łąka w Rusiłach w włod. (odp. pol. *Dąbek*, *Dąbki*, *Pod Dąbkiem*, *Poddąbce*, *Dąbkowa*, *Dąbkowe*, *Dębek*, *Pod Dębkiem*, *Dębacek*);
- e) w formie przymiotnika z sufiksem -ów: *Dubowo*, łąka w Izkach (radz.), *Dubowe*, las k. Osowy (włod.), a także nazwa wsi *Dubów* w biał. (odp. pol. *Dębowa*, *Dębowe*, *Poddębowe*, *Dębowy* (las), *Dębowy Las*, *Dębowy Dół*, *Dębowa Góra*, *Dębowy Grąd*, *Dębowe Kładki*, *Dębowy Lód*, *Niwa Dębowa*, *Dębowy Pasek*);
- f) rzeczownik pochodny z sufiksem -ina, -yna: *Dubyna*, 3 pola i 1 łąka w biał., włod. i tom., *Do Dubyny* i *Od Dubyny*, pola k. Kopyłowa

²⁴ Tzw. słownik warszawski to *Słownik języka polskiego*, pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego i W. Niedźwiedzkiego, Warszawa 1900-1927 [przypr. red.].

(hrub.), *Za Dubynoju*, łąka w Wólce Wierzbickiej (tom.), *Dubyny*, 2 łąki i 1 pole w biał. i włod., *Dubiny*, 2 pola, 1 łąka, 1 pastwisko w radz. i tom., *Poddubynie*, las k. Kaplonos (włod.), *Poddubinie*, pole i łąka w Polatyczach (biał.), *Zadubinie*, łąka k. Orzechowa Nowego²⁵ (parcz.), *Poddubyńska*, łąka w Hannie (włod.), a także w zdrobniałej formie tego wyrazu: *Dubeńka*, pole w Gielczwi (krasn.), *Dubynki*, pole i łąka w gromadzie Dobratycze (biał.), *Pod-dubinka*, pole w Neplach (biał.). Odpowiednie nazwy z polskim brzmieniem rdzenia występują w terenowych nazwach własnych o wiele liczniej na całym terenie województwa, np. *Dębina*, *Czerwona Dębina*, *Gniła Dębina*, *Taratyńska Dębina / Taratyńskaja Dubyna*, *Pod Dębiną*, *Za Dębiną*, *Dębiny*, *Poddębiny*, *Husińska Dębinka*, *Dębinka*, *Zadębinka*, *Dębinki*, *Poddębinki* itp. Nazwy *dębina*, *dubyna* oznaczają po prostu ‘dębowy las’;

- g) rzeczownik pochodny z sufiksem *-niak*: *Dubnièk*, las k. Wyrık (włod.), *Dubniaki*, las k. Starowsi w hrub. (odp. pol. *Dębniak*, *Pod Dębniakiem*, *Za Dębniakiem*, *Poddębniak*, *Dębniaki* licznie występują w zachodniej części Lubelszczyzny);
- h) rzeczownik pochodny z sufiksem *-nik*: *Dubnik*, łąka k. Ochoży (chełm.) i polski odpowiednik: *Demniki*, łąka w Jelnicy (radz.);
- i) rzeczownik pochodny z sufiksem *-owiec*, *-oweć*: *Dubowiec*, łąka i pole w gromadzie Berezówka (biał.), *Dubówéć/Dębowiec*, pole k. Sulimowa w hrub. (odp. pol. *Dębowiec*, *Pod Dębowcem*, *Koło Dębowca*, *Dębowce* występują w różnych częściach Lubelszczyzny);
- j) rzeczownik pochodny z sufiksem *-owica*: *Dubowica*, pole k. Kozi-góry (chełm.) i odpowiednik polski: *Dębowica*, 3 pola w łuk., zam. i chełm.;
- k) innego typu twory sufiksalne mające tylko ukraińską postać fonetyczną wyrazu *dub-*: *Dubiska*, łąka w gromadzie Woskrzenice

²⁵ Obecnie Nowy Orzechów, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Nowy%20Orzech%C3%B3w%20&sort=, dostęp 16.02.2023 [przyp. red.].

Duże (biał.), *Dubicz*, las k. Zaścianek (radz.), *Dubicze*, pole w Maniach (radz.), a może też *Dubis*, nieużytek w gromadzie Zaklików (kraśn).

Należałoby jeszcze wspomnieć o nazwach miejscowości związanych z wyrazem *dub*: *Dub*, wieś w tom., kolonia w tom., *Wola Dubowska*, wieś w biał., *Dubów*, wieś w biał., *Dubeczno*, kol. w włod., *Dubica Dolna* i *Dubica Górna*, wsie w gromadzie Wisznice (włod.), *Dubnik*, kol. w gromadzie Włodawa, *Zadubce/Zadębce*, wieś w hrub., *Dubienka*, osada miejska w hrub.

***gqstjb, *gqstja** (pol. *gąszcz, gęsty*, ukr. *huszcza, hustyj*)

Temat ten wystąpił w terenowych nazwach własnych w fonetycznych wersjach ukraińskiej i polskiej w postaci rzeczownika: *Huszcza*, grunta w Zahajkach (radz.), 3 lasy i 2 łąki w włod. i chełm., *Huszczyn Kut*, łąka w Grabanowie (biał.), *Huszczak*, las pod Mostami (włod.), *Huszczaki*, pole w Mostach (włod.), i w wersji polskiej: *Gąszcz*, 3 lasy w tom. i zam., *Gąsc*, pole w Stójce (lubart.), *Gujsc*, las w Rolach (łuk.), *Pod Gąscem*, pole w Czemiernikach (lubart.), *Gąszczyk*, las k. Łazor²⁶ (biłg.), *Gęszczawizna*, las k. Starowski (hrub.). Warto tutaj zwrócić uwagę na nazwy wsi od tego tematu pochodzące: *Huszcza* w biał., *Huszczka Duża* i *Huszczka Mała* w zam. oraz *Podhuszczka* w zam.

Ten sam rdzeń mają nazwy: *Husne*, łąka w gromadzie Małków (hrub.) i *Husteć*, łąka w Kobylanach (biał.), mające za swoją podstawę przymiotnik *hustyj* ‘gęsty’.

***gqsb** (pol. *gęś*, ukr. *huś, huska*)

Nazwa tego ptaka domowego występuje kilka razy w terenowych nazwach własnych: w ukraińskiej wersji fonetycznej *hus-*, np. *Huska*, las k. Husynnego (hrub.), *Za Husko*, łąka i pole k. Husynnego

²⁶ Obecnie wieś Łazory znajduje się w granicach administracyjnych powiatu niżańskiego w województwie podkarpackim, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=%C5%81azory&sort=, dostęp 16.02.2023 [przyp. red.].

(hrub.), *Usak* (= *husak* ‘gęsior’), las k. Rogoźnicy (radz.), *Husaki*, pole w Maniach²⁷ (radz.); trzeba tutaj wspomnieć o nazwach wsi *Gęś/Huś* w parcz., skąd *Podhusie/Podgęś*, grunta Łubna (parcz.), *Husiny*, wieś w zam., *Husinka*, wieś w biał., *Husynne*, 2 wsie w hrub. i chełm., skąd nazwa lasu: *Husyński Las*.

Odpowiednie polskie nazwy to: *Gęś*, łąka w Rozkopaczowie (lubart.), *Gęsi Dół*, pole przy Kolonii Potok Wielki (jan.lub.), *Gąsieniec*, łąka w Zakalewie²⁸ (radz.), *Gąsówka*, łąka k. Teptiukowa (hrub.) itp.

***głqbb** (pol. *głqb*, *głębia*, ukr. *hłubyna*)

Ten rdzeń zapisany został raz z ukraińskim refleksem *-u-*: *Głubina*, łąka w gromadzie Kopytów (biał.). Nieco częściej pojawia się ten rdzeń w fonetycznej postaci polskiej w nazwach terenowych, np. *Głqb* (łuk.), *Głębiec* (puł.), *Głębokie*, *Głęboka*, *Głęboka Debra* itp. Szczególnie dużo jest nazw mających w swym składzie przymiotnik *głęboki*, ale wyłącznie w brzmieniu polskim.

***golqbb** (pol. *golqb*, ukr. *holub*)

Nazwę tę mają w brzmieniu ukraińskim takie nazwy geograficzne: *Holubie* (od pewnego czasu zaczęto wprowadzać nazwę *Gołębie*²⁹), wieś w gromadzie Kryłów (hrub.), *Holubka*, kolonia w gromadzie Dąbrowica Duża (biał.), *Gołubkowe Bagno*, bagno w lesie w gromadzie Włodawa. Od tego samego wyrazu, ale w polskiej wersji fonetycznej pochodzą nazwy terenowe: *Gołębiów*, łąka w Domaszewnicy (łuk.),

²⁷ Obecnie wieś Manie znajduje się w granicach administracyjnych powiatu białskiego, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Manie&sort=, dostęp 16.02.2023 [przyp. red.].

²⁸ Obecnie wieś Zakalew znajduje się w granicach administracyjnych powiatu lubartowskiego, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Zakalew&sort=, dostęp 16.02.2023 [przyp. red.].

²⁹ Zob. przyp. 7 [przyp. red.].

Gołębiówka, 2 pola, 1 łąka w łuk. i tom., *Gołębnik*, las w Jedlance w parcz. (w tym miejscu dzieci hodowały gołębie). Większość tych nazw ma chyba bezpośredni związek z gołębiami, np. na danym terenie mogło się znajdować dużo gołębi dzikich, czy też domowych.

***grąd** (pol. *grąd*, ukr. *hrud* ‘wzniesienie, wzgórze’)

Wyraz ten o znaczeniu ‘miejsce wzniosłe i suche wśród łąk błotnistych, łąd, ostrów między wodą’ bardzo często wchodzi w użycie jako terenowa nazwa własna w różnych postaciach morfologicznych w ukraińskiej lub też polskiej formie fonetycznej. Przedstawimy fonetyczne postaci ukraińskie tych nazw, przytaczając odpowiedniki polskie. Wyraz ten wystąpił w terenowych nazwach własnych:

a) w postaci czystego tematu w liczbie pojedynczej:

Hrud, 5 pól, 3 łąki, 1 las, 1 pastwisko w biał., włod. i chełm., *Hrud*, -*di*, las k. Suchawy (włod.), *Hamajdyw Hrud*; odpowiedniki polskie są liczniejsze: *Grąd*, -*du*, 12 pól, 5 łąk, 2 lasy w łuk., radz., lubart., chełm., jan.lub., biłg., poza tym cały szereg nazw, w których *grąd* wchodzi w zestawienie z jakąś przydawką, np. *Jacków Grąd*, *Pański Grąd*, *Górecki Grąd*, *Długi Grąd*, *Wysoki Grąd*, *Brzozowy Grąd*, *Sosnowy Grąd*, *Barani Grąd*, *Wilczy Grąd*, *Ławczany Grąd* (ok. 45 takich nazw złożonych) i *Myszogrąd*;

b) w postaci liczby mnogiej:

Hrudy, 3 łąki, 1 las, 1 pole w biał., radz. i włod., *Hruda*, -*ów*, pole i łąka w Bokince Pańskiej (biał.), odpowiednie postaci polskie również liczniejsze: *Grądy*, 11 pól, 15 łąk, 2 lasy, 1 pastwisko w różnych powiatach, poza tym *Grędy* (*Gryndy*), *Jasne Grądy*, *Kocie Grądy*, *Suche Grądy* i *Zielone Grądy*;

c) w rzeczownikowionej postaci wyrażen przyimkowych z tym wyrazem: *Zahrudie*, łąka w Woskrzenicach Dużych (biał.), *Zahrudzie*, las w Romaszkach (biał.), *Zagrudzie*, droga w Radczu w parcz. (liczne odpowiedniki polskie: *Podgrąd*, *Zagrąd*, *Podgrądzie*, *Zagrądzie*, a także w formie wyrażen przyimkowych: *Ku Grądowi*, *Na Grądzie*, *Pod Grądem*, *Pod Grądami*, *Za Grądem*, *Za Grądami*);

- d) w postaci rzeczownika pochodnego z sufiksem *-ek, -ok*: *Hrudok*, łąka i pole w Cieleśnicy (biał.), *Hrudki*, 1 pole, 2 łąki, 1 las w biał., parcz. i chełm., *Grudki*, pole w Sokulu (radz.), łąka w Woli Chomejowej (radz.), *Podhrudecze*, łąka w Kożanówce (biał.). Dość liczne są polskie odpowiedniki fonetyczne takich nazw, np. *Grądek*, 5 pól, 4 łąki, 1 pastwisko, *Koci Grądek*, *Muraszyn Grądek*, *Parczewski Grądek*, *Pod Grądkiem*, *Za Grądkiem*, *Grądkki*, *Zielone Grądkki*, *Trzegrądkki*, *Na Grądkach*, *Grądkowszczyzna*;
- e) w postaci rzeczownika pochodnego z sufiksem *-ik, -yk*: *Hrudyk* (dzieli się na: *Duży Hrudyk* i *Mały Hrudyk*), grunta Uhnina (parcz.), *Hrudik*, wzgórek na łąkach Krzewicy³⁰ (radz.), *Hrudyki*, łąka k. Żdżarki (włod.). O wiele częstsze są odpowiednie polskie nazwy: *Grądzik*, 3 pola, 5 łąk, 3 lasy, 1 pastwisko, 1 góra, *Grądziki*, 3 łąki, 1 pole, 1 pastwisko w różnych powiatach Lubelszczyzny;
- f) w postaci rzeczownika z sufiksem *-eć* tylko z tym rdzeniem w fonetycznej formie ukraińskiej: *Hruděć*, łąka w Horodyszczu (włod.), *Hrudcie*, -ów, łąka k. Uhnina (parcz.), *Hruccie/Grudcie*, pole w Lisowólce (parcz.). Są to formy zdrobniałe od wyrazu *hrud*.

***gręz-** (pol. *pogrążyć, grzęski*, ukr. *hruzyty, hruż* ‘miejsce błotniste, grzęskie’, *hrużkyj*)

Ten rdzeń wystąpił w kilku terenowych nazwach własnych w ukraińskiej formie fonetycznej: *Hruż*, *-zi*, łąka i moczary w Bohukałach (biał.), *Hruzkaja*, *-eji*, pole w Bokince Królewskiej (biał.), *Hruzawyna/Grzędawina*, łąka k. Wolicy (hrub.). Fonetyczne odpowiedniki polskie są dość liczne: w postaci *gręz-*: *Zagręzie*, las w biłg., *Grzędłowe*, pole i łąka w lubart. i częściej w postaci *grzęd-*: *Grzędka*, *Grzędkie*, *Zagrzędka*, *Grzędki Patok*, *Grzędkie Łąki*, *Małe Grzędowo*, *Duże Grzędowo*, *Grzędawy*, *Grzędawina* wystąpiły przede wszystkim we wschodnich

³⁰ Obecnie wieś Krzewica znajduje się w granicach administracyjnych powiatu bialskiego, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Krzewica&sort=, dostęp 1.03.2023 [przyp. red.].

powiatach Lubelszczyzny i poza tym w lubartowskim. Byłby to więc, najogólniej rzecz biorąc, rdzeń charakterystyczny dla terenowych nazw własnych wschodniej części Lubelszczyzny.

***kɔd-** (pol. *kędy*, *dokąd*, ukr. *kudy*, *kuda*)

Zaimek przysłowny *kudy* ‘dokąd’ tkwi w jednej nazwie terenowej: *Kudyjamy*, pole w Kosobudach (zam.). Jest to zrost powstały z wyrażenia *kudy jamy*, co mogło znaczyć ‘(w stronę), dokąd (ciągną się) jamy’. Tenże temat tkwi prawdopodobnie również w nazwie wsi w biał. *Dokudów*³¹.

***kɔpati** (pol. *kapać*, ukr. *kupaty*)

Od tego tematu pochodzi jedna nazwa pola zanotowana w brzmieniu ukraińskim: *Kúpeleć*, *-lcia*, pole k. Kolonii Dobromierzyce³² (hrub.). Nazw terenowych z polskim brzmieniem tego rdzenia zanotowano kilka: *Kąpie*, łąka w puł., *Kąpalina*, łąka w parcz., *Kąpaliny*, 2 łąki w lubart. i biłg. (zapisano w terenie wiadomość, że „urządzano kiedyś na tej łące obchody świętojańskie”), *Kąpanica*, łąka w krasn. Nazwy te, przeważnie łąk, mają jakiś związek z kąpaniem się lub z obchodami świętojańskimi.

***kɔtja** (ukr. *kucz*)

Nazwy terenowe związane z tym tematem wyrazowym *Kucz*, *Kuczak*, *Kuczna*, *Zakuczenie*, *Kucak* (z ukr. *-u-* oraz *-č-*) omówione zostały wyżej w rozdz. 8 (s. 105).

***kɔtʲ** (pol. *kąt*, ukr. *kut*)

Wyraz ten tkwi w wielu terenowych nazwach własnych w fonetycznej postaci ukraińskiej i polskiej. Oznaczają one zazwyczaj jakiś kawał gruntu, położony w jakimś kącie: między rzekami, wbijający się klinem

³¹ Por. S. Warchoń, *Nazwy miast Lubelszczyzny*, Lublin 1964, s. 45-47.

³² Obecna oficjalna nazwa Dobromierzyce-Kolonia, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Dobromierzyce-Kolonia%20&sort=, dostęp 27.02.2023 [przyp. red.].

w jakiś inny rodzaj użytków rolnych itp. Nazwy terenowe w ukraińskiej postaci *kut* występują:

- a) w postaci rdzennej w liczbie pojedynczej: *Kut*, 3 pola, 2 pastwiska, 1 łąka, 1 bagno, części czterech wsi w pow. biał., włod., tom. Niektóre z tych nazw zapisane zostały w dwóch obocznych formach *Kut/Kąť*. Poza tym wystąpił ten wyraz w zestawieniach: *Banaczykowyj Kut*, las k. Osowy (włod.), *Hrycyjiw Kut*, pole k. Hołubia³³ (hrub.), *Huszczylów Kut*, pole w Kosyniu (włod.), *Kateryny Kut*, łąka k. Hołubia (hrub.), *Panasów Kut*, pastwisko w Zbereżu (włod.), *Zająca Kut*, pole k. Kułakowic II (hrub.) czy w złożeniu: *Kutostup*, pole w Przechodzisku (radz.). Odpowiednie polskie formy fonetyczne w nazwach terenowych są jeszcze liczniejsze, występują najczęściej też we wschodniej części województwa, zdarzają się poza tym w łuk., lubart., lubl., a więc *Kąť* (15 pól, 6 łąk), poza tym w licznych zestawieniach: ponad 40 nazw typu *Karćmarski Kąť*, *Żydowski Kąť*, *Piszczany Kąť*, *Kaczy Kąť*, *Czarny Kąť*, *Siny Kąť* itp., *Kryczokąť*, *Karpowiczkąť*, *Mazurkąť*;
- b) w formie liczby mnogiej: *Kuty'*, 2 łąki, 1 pole, 1 las w biał., włod. i tom., *Kowty'*, las we wsi Dołhobrody (włod.), *Kutá*, łąka w Muratynie (tom.), *Horoszkowy Kutý' / Grochowe Kąty*, łąka w Szóstce (radz.). Bardzo liczne są nazwy w fonetycznej wersji polskiej: *Kąty*, 40 pól, 12 [łąk], 8 [lasów]³⁴, 2 doły (wąwozy) w różnych częściach województwa, a także w zestawieniach: *Bliższe Kąty*, *Ciągłe Kąty*, *Dalsze Kąty*, *Duże Kąty*, *Lisowe Kąty*, *Małe Kąty*, *Wilce Kąty*. Zasługuje na uwagę forma *Kąta*, -ów, pole k. Majdanu Ryb.³⁵ (chełm.),

³³ Zob. przyp. 7 [przyp. red.].

³⁴ W maszynopisie był zapis 12 ł, 8 ł. Zapewne miało być ł i ł, czyli 12 łąk, 8 lasów lub odwrotnie [przyp. red.].

³⁵ Prawdopodobnie chodzi o wieś Majdan Rybie. Według *Słownika geograficznego Królestwa Polskiego* z 1889 r. istniały wsie Rybie i Majdan Rybie (t. X, s. 54). Obecnie Majdan jest integralną częścią wsi Rybie (powiat chełmski, gmina Rejowiec), https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Majdan%20Rybie&sort=, dostęp 27.02.2023 [przyp. red.].

- która została przerobiona z ukraińskiego *Kutá*, wskazuje na to końcówka *-a* dla l. mn. (por. ukr. *Kutá*);
- c) w wyrażeniu przyimkowym oraz w formie rzeczownikowionej: *Za Kutom*, łąka k. Cichobuża (hrub.), *Zákuía*, pole k. Budynina (hrub.), *Zákuti*, *-a*, część wsi Budynin (hrub.), *Zákuty/Zakąty*, bagienka w Rudnie III (parcz.). Notujemy takie odpowiedniki polskie: *Do Lisiego Kąta*, *W Kącie*, *W Kątach* i *Zakąt*;
- d) w formie rzeczownika pochodnego z sufiksem *-ok*, *-ek*: *Kutok* to nazwa kilku części wsi w biał., hrub. i tom. Niektóre z tych nazw mają też oboczności polskie: *Kutok/Kątek*. W formie polskiej *Kątek* są to nazwy pól, łąk i pastwisk w powiatach biał., radz., lubart., hrub., zam.: *Kątek*, *Kątki*, *Podkątki*, w powiecie łukowskim natomiast zanotowano nazwę: *Zakętki*, pole w Tęczkach (łuk.);
- e) w formie rzeczownika pochodnego z sufiksem *-ik*, *-yk*: *Kutyk*, łąka w Hanowie (parcz.), łąka i pole w Krzywówce (biał.), *Kútyki*, pole w Wygnance (włod.), w formie częściowo spolonizowanej: *Kucik*, pole w Utrówce (radz.), łąka w Lisiówce (radz.), *Kuciki/Kąciki*, grunta w Komarówce (radz.) lub całkowicie spolonizowanej fonetycznie: *Kącik*, las w Misiach³⁶ (radz.), *Kąciki*, 2 pola, 1 łąka w parcz. i włod. Nazwy tego typu ograniczają się do Lubelszczyzny północno-wschodniej, uważamy je za nazwy ukraińskie z pochodzenia;
- f) inne formy nazw mające ukraiński rdzeń *kut* bez polskich odpowiedników: rzeczownik *Kutawica*, las k. Pachola (parcz.), byłaby to nazwa analogiczna pod względem morfologicznym do nazw typu *Glinawica*, *Łukawica*, *Łozawica* czy *Orzechawica* notowanych w północnej części województwa. W formie przymiotnika z sufiksem *-ny*, *-ni*: *Kutne*, łąka k. Busówna (chełm.), *Kutna Droga*, droga w opol., *Kutnia Droga*, droga k. Góry Grabowiec (hrub.).

³⁶ Obecnie wieś Misie znajduje się w granicach administracyjnych powiatu białskiego, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Misie&sort=, dostęp 27.02.2023 [przyp. red.].

Ogólnie rzecz biorąc, nazwy terenowe z *kut* i *kąq* są najczęstsze w części wschodniej województwa, chociaż zdarzają się i na zachodzie.

***krqg-** (pol. *krąg*, *okrągły*, ukr. *kruh*, *kruhlyj*)

Prasłowiański rdzeń **krqg-* w fonetycznej postaci ukraińskiej *kruh-* spotykamy w terenowych nazwach własnych na Lubelszczyźnie w różnych formach morfologicznych:

- a) jako rzeczowniki z sufiksami *-ało*: *Krużało*, pole w Olszynie (biał.), *-owina*: *Krugowina*, pole i pastwisko w biał., *Krugowiny* k. Tuliłowa w radz. (odpowiednik polski: *Kręgowiny*, łąka w Czerniejowie w lubart.), *-el*, *-ol*: *Kruhel/Kruhlik*, las k. Zwierzyńca (zam.), *Kruhele*, łąka i las w Jabłecznej (biał.), *Zakruhole Duże* i *Zakruhole Małe*, łąka k. Dubienki w hrub. (odpowiednik polski: *Okręgiel*, pole w Kobiałkach Nowych³⁷);
- b) jako przymiotnik *kruhlyj* (pol. *krągły*, *kręgły*, *okrągły*, *okręgły*): *Kruhle*, 2 łąki, 3 pola, 1 las, 1 pastwisko w radz., parcz., włod., hrub., *Kruhe*, pole k. Przewodowa (hrub.), *Kruhła*, 2 łąki w biał. i włod., *Kruhła Dołyńna*, las w gromadzie Dobratycze (biał.), *Kruhly Lesok*, pole w Rozwadówce (włod.). Tylko we wschodniej części Lubelszczyzny wystąpiły odpowiednie polskie formy: *Krągłe*, *Krągła*, *Krągła Łózka*, *Krągłe Karce*, *Kręgłe Bagna*, *Kręgła Cholina*, *Kręgła Góra*, *Kręgły Lasek*, *Kręgła Łoza*, *Kręgła Nowinka*, *Kręgły Rów*. Są to staropolskie formy utrzymane na tym terenie pod wpływem ukraińskiej formy *kruhlyj* albo po prostu kalki ukraińskiego *kruhlyj*. Kilka nazw związanych z przymiotnikiem w formie *okrągły* czy *okręgły* występuje również w zachodniej części województwa;
- c) rzeczownik pochodny od przymiotnika *kruhlyj* z sufiksem *-ik* w terenowych nazwach własnych jest wyłącznie ukraińskiego

³⁷ Obecnie Nowe Kobiałki, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Nowe%20Kobia%C5%82ki%20&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

pochodzenia: *Kruhlik*, pole w Klonowicy Wlk.³⁸ (biał.), łąka k. Pławanic (chełm.), las w gromadzie Styrzyniec (biał.), *Kruhliki*, pole Stołpna³⁹ (radz.), *Zakruhlik*, pole k. Lisek (hrub.), notujemy też formy z zamianą ukraińskiego *-h-* na *-g-*: *Kruglik*, las w leśniczówce Sokule w radz. (a może to wpływ wymowy rosyjskiej, kiedyś tutaj oficjalnej?) lub też z zanikiem nieznanego polszczyźnie *-h-* dźwięcznego: *Krulik*, pole w Wasylowie (tom.) i w Łazach (łuk.), łąka w Bortatyczach (zam.), w Białoobrzegach (zam.) i k. Kroczyzna (chełm.), las w gromadzie Nowosiółki (tom.). Nazwa ta z zanikiem *-h-* przywędrowała aż do powiatu łukowskiego;

- d) z rdzeniem *kruh-* ma prawdopodobnie związek również nazwa *Krulej*, pastwisko k. Żuka Nowego⁴⁰ (biłg.);
- e) rdzeń ten tkwi również w nazwie-złożeniu: *Czarnokruhy*, 2 łąki i 1 las w tom. (por. pol. *Kręgi* w kraśn. oraz *Duży Krąg* i *Mały Krąg* w kraśn.).

***krqt-** (pol. *kręcić*, ukr. *krutyty*)

Rdzeń ten w ukraińskiej postaci fonetycznej tkwi w nazwach: *Kruc*, pagórek w lesie w gromadzie Huta Plebańska⁴¹ (biłg.), *Kruciów*, łąka k. Świerż (chełm.) i *Podkruczie*, pole w gromadzie Mazanówka w biał. (por. ukr. *krucza* ‘załom, urwisko’). Rdzeń ten sam w polskim brzmieniu odnotowano w takich nazwach terenowych: *Kręciborek* (jan.lub.), *Kręczone Dziury* (parcz.), *Kręcony Wygon* (krasn.) i *Krętawki* (radz.).

³⁸ Zob. przyp. 3 [przyp. red.].

³⁹ Obecnie Stołpno stanowi część miasta Międzyrzec Podlaski, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Sto%C5%82pno&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

⁴⁰ Obecnie Żuk Nowy znajduje się w granicach administracyjnych powiatu nizańskiego, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=%C5%BBuk%20Nowy%20&sort=, dostęp 9.03.2024 [przyp. red.].

⁴¹ Zob. przyp. 20 [przyp. red.].

**lqgъ* (pol. *ląg, lęg, ług*, ukr. *łuh*)

Ten wyraz w różnych postaciach fonetycznych *lęg, ląg, lęka, ług, łuh, łuk* wystąpił w licznych terenowych nazwach własnych na Lubelszczyźnie. Czysto ukraińskie brzmienia tych nazw, takie jak: *Łuh*, 5 łąk, *Bućki Łuh*, łąka, *Woryłuh*, łąka w Sosnowce (włod.), *Łuhý*, łąka w tom. i pastwisko w parcz. wystąpiły tylko we wschodniej części Lubelszczyzny.

Najczęściej występuje wyraz w postaci *ług* i to na całym terenie województwa: *Ług* (7 pól, 18 łąk, 2 lasy, 6 pastwisk), cały szereg nazw zestawień z *Ług*, np. *Brodzin Ług*, *Biały Ług*, *Koryciasty Ług*, w l. mn.: *Ługi* (8 pól, 5 łąk, 1 pastwisko, 1 nieużytek), w zestawieniach *Babie Ługi*, *Baranie Ługi*, *Kobyle Ługi* itp., w wyrażeniach przyimkowych typu *Koło Ługa*, *Pod Ługiem* itp. oraz ich formach rzeczownikowionych typu *Podług*, *Załug*, *Podługi*, *Załugi*, a także z sufiksem **-bje*, gdzie zauważamy ciekawe zjawisko, a mianowicie: formy z *-dz-* w części zachodniej: *Podłudze*, las w Gołębiu Poduch.⁴² (puł.), *Załudze*, pole wsi Zofianówka (lubart.), a z odpowiednią inną spółgłoską *-ż-* w części wschodniej: *Podłuże*, 3 łąki w biał. i chełm., *Pidłuże*, łąka w gromadzie Machnów (tom.), *Załuze*, 3 pola i 1 łąka w biał., radz. i łuk. Te ostatnie nazwy z *-ż-* mogą być tak ukraińskiego, jak i polskiego pochodzenia, nazwy *Podłudze*, *Załudze* to już samodzielny twór polski, przypuszczalnie powstały przez analogię do *noga – na nodze*, *srogi – srodze* itp. Wymienione tutaj nazwy z *ług* nie są ukrainizmami, mają one *-u-* jeszcze z epoki prasłowiańskiej, kiedy rdzeń ten występował w obocznych postaciach *łqg/ług*, toteż ich pochodzenie można w tym wypadku ustalić na podstawie innych cech fonetycznych.

⁴² Obecnie w powiecie puławskim istnieją miejscowości Gołąb i Wólka Gołębska, natomiast wieś Gołąb Poduch. nie została zlokalizowana ani w wykazie urzędowych nazw miejscowości, ani w *Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego*, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Go%C5%82%C4%85b&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

***łąka** (pol. *łąka*, ukr. *luka*)

Wśród wielkiej liczby terenowych nazw własnych mających w swoim składzie wyraz *łąka* rozsianych po całej Lubelszczyźnie we wschodniej części trafiają się nazwy z ukraińskim wariantem tego wyrazu *luka*: *Łuka*, 3 łąki i 1 las w hrub. i chełm., *Łukà*, las w gromadzie Horostyta (włod.), *Za Łuko*, las k. Gozdowa (hrub.), *Zalukà*, łąka w Horostycie (włod.), *Łuki / Nowe Łuki*, łąka k. Rudki (chełm.), *Łuczka*, 5 łąk, 2 pola w biał., włod., hrub., *Silska Łuczka*, łąka k. Orchówka (włod.), *Za Łuczko*, pole k. Żółkiewki (krasn.), *Łuczki*, 1 łąka, 2 pola w chełm., parcz. i włod., *Zalucze*, las k. Korolówki (włod.). Do tego dodać jeszcze można nazwy kolonii w radzyńskim *Przyłuki*, *Zalucze Nowe* i *Zalucze Stare*⁴³, wsie w włod., kolonia *Paluczne* w gromadzie Tarnawatka (tom.).

W wersji polskiej *łąka* występuje w dużej liczbie nazw przeważnie w zestawieniach typu *Kozłowa Łąka*, *Dziadowska Łąka*, *Nowa Łąka*, *Wielga Łąka* itp., *Kozłowe Łąki*, *Babskie Łąki*, *Serwietutnie Łąki* itp., w zestawieniach przyimkowych i ich formach urzeczownikowych typu *Pod Łąką*, *Podłącze*, *Podłąki*, w formach derywacyjnych *Łączka*, *Łączyna*, *Łączyska*, *Łączny Lasek*, *Łączana Góra* itp. Nazwy terenowe z wyrazem *łąka* dotyczą nie tylko łąk, lecz także innych rodzajów użytków rolnych.

***rąbati** (pol. *rąbać*, ukr. *rubaty*)

Rdzeń ten tkwi w kilku terenowych nazwach własnych w ukraińskiej wersji fonetycznej w różnych postaciach słowotwórczych: *Rubajka*, pole wsi Olszanka (krasn.), *Rubań*, pole w Rudzie Żurawieckiej (tom.), *Dweroruby*, łąka w Woroncu (radz.), *Rubczaki*, część wsi Międzyleś (biał.), *Obrubaniec*, łąka w Żukach (biał.), *Porub*, las k. Witoroża (radz.), *Porubki/Porąbki*, las k. Matcza (hrub.), *Poruba*, część wsi Chojno Stare (chełm.), *Proruby*, pole w Hrebennem (tom.), *Zrubok*,

⁴³ Obecnie Stare Załucze i Nowe Załucze, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Nowe%20Za%C5%82ucze%20&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

las w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Wyrub*, pastwisko i pole k. Dubnika (włod.), *Wyrubéc*, las w gromadzie Żuków (włod.).

Niektóre z tych nazw mają na innym terenie swoje odpowiedniki polskie (fonetyczne): cały szereg nazw związanych z wyrazami *porąb*, *poręb*, *poręba* na całym obszarze województwa, np. *Porąb*, *Stary Porąb*, *Poręb*, *Poręba*, *Paręba* (lubart.), *Poręby*, *Małe Poręby*, *Pod Porębą*, *Porąbka*, *Porąbki*, *Porębka*, *Porębne*, *Poremni Rów* i wiele innych; nazwy o podstawie wyrazu *zrąb*: *Zrąb Sowiecki*, *Zręby*, *Zdrąbek*, *Zdrąbkowa*; nazwy związane z wyrazem *wyrąb*: *Wyrąb*, *Stary Wyrąb*, *Wyręb*, *Wyręba*, *Wyręby*, *Wyrębie*, *Wyrębisko*, *Wyrębiska*, *Wyrąbaniec* itp.

Z jednej strony nazwy z ukraińską fonetyką typu *Rubajka*, *Rubań*, *Rubczaki*, *Proruby* nie mają odpowiedniości fonetycznych polskich, z drugiej zaś strony nazwy terenowe z polską wersją fonetyczną omawianego rdzenia typu *Rąbanina*, *Rąbież* (łuk.) nie mają swoich paraleli w odpowiednich nazwach z fonetyką ukraińską.

Wszystkie te nazwy, albo co najmniej zdecydowana większość, związane są znaczeniowo z rąbaniem drzewa, wyrąbywaniem lasu.

***rōka** (pol. *ręka*, ukr. *ruka*)

Wyraz *ręka* i *ruka* w znaczeniu ‘jakaś część gruntu’ wystąpił w terenowych nazwach własnych tylko wschodniej części Lubelszczyzny. Taki apelatyw zanotowany jest w *Słowniku języka ukraińskiego*, *ruka* ze znaczeniem ‘jedna ze zmian pola, kawał pola’⁴⁴. Fakty te wskazują wyraźnie na to, że jest to nazwa pochodząca z wpływu języka ukraińskiego. Występują tego typu nazwy w fonetycznej wersji ukraińskiej i polskiej. Nazwy w wersji polskiej uważamy za fonetyczną transformację nazwy ukraińskiej. Występują one w takich formach: *Pierwsza Ręka*, *Druga Ręka*, *Trzecia Ręka*, *Ostatnia Ręka*, *Prawa Ręka* / *Prawà Rukà*, *Lewa Ręka* / *Liwà Rukà*, *Średnia Ręka* / *Serednia Rukà*, *Nadbużna Ręka*, *Tanta Ręka*, *Zaruka*, *Pod Zaruką*, *Podrucze*. Wszystkie te nazwy są przede wszystkim nazwami pól, ich zasięg nie wykracza poza powiaty hrub., krasn., zam., chełm., włod. i biał.

⁴⁴ *Словарь української мови*, за ред. Борис Грінченко, Київ 1907-1909, т. IV, s. 86.

***sok-** (pol. *sęk*, ukr. *suk*, *suczok*)

Rdzeń ten mamy w nazwie pola k. Świerż (chełm.) w fonetycznej wersji ukraińskiej *Suczów* (bardzo możliwe, że pochodzi ona bezpośrednio od imienia osobowego *Suczok* lub od odpowiedniego apelatywu) i w fonetycznej wersji polskiej: *Sękarki*, łąka wsi Gródek (parcz.), możliwe, że pochodzi od nazwy ‘obrabiarki służącej do wiercenia płytkich otworów w miejscach występowania sęków...’.

***skop-** (pol. *skopy*, ukr. *skupyj*)

Przymiotnik ten kilka razy wystąpił w roli terenowej nazwy własnej, tak w wersji ukraińskiej: *Skupa*, łąka w Rossoszu (biał.), *Skupa/Skapa*, droga w gromadzie Łomazy (biał.), jak i w fonetycznej wersji polskiej: *Skąpiec*, grunta w Kocku (radz.). Wymieniono wyżej również wersje obocznie używane: *Skapa/Skupa*. Nazwy te ograniczają się do dwóch najbardziej na północ wysuniętych powiatów, bialskiego i radzyńskiego. Przymiotnik ten mógł pierwotnie oznaczać ‘mały, nieduży’.

***stop-** (pol. *stąpać*, ukr. *stupaty*)

Rdzeń ten tkwi w kilku terenowych nazwach własnych w ukraińskiej wersji fonetycznej na terenie Lubelszczyzny północno-wschodniej (radz. i włod.): *Kutostup*, pole w Przechodzisku (radz.), *Stupki*, pastwisko k. Żdzarki (włod.), *Stupica*, pole w gromadzie Sosnowica (włod.). Nazwy te możemy porównać z ukraińskimi apelatywami *stupa* ‘krok, ślad’, *stupycia* ‘drewniany potrzask na zwierzęta’; może te nazwy stały się podstawą utworzenia wymienionych nazw terenowych.

***ogul-** (pol. *węgiel*, ukr. *wuhol*)

Ten wyraz w postaci ukraińskiej stał się w jednym wypadku nazwą własną łąki w gromadzie Sidorki⁴⁵ (biał.): *Wuhło*, -a, a więc jakiś ‘kął,

⁴⁵ Obecnie Sidorki to część miasta Biała Podlaska, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Sidorki&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

zakątek'. Prawdopodobnie nazwa *Węglík*, łąka w Dąbrowicy Małej (biał.), ma ten sam wyraz zdrobniały w wersji polskiej.

***ogłbje** (pol. *węgiel*, ukr. *wuhol*, *wuhilla*)

Kilka terenowych nazw własnych obszarów związanych z wypaleniem węgla lub ze „zwęgleniem”, czyli spalaniem się, ma w sobie wyraz *węgiel* lub *wuhol*. W wersji fonetycznej ukraińskiej: *Uholnia*, pastwisko k. Zbereża (włod.), *Uhlarki*, pole k. Zatyła (tom.). W fonetycznej wersji polskiej nazw o temacie *węgiel* jest nieco więcej: *Węglarnia*, pole w Stajnem⁴⁶ (chełm.), *Węglarka*, las w gromadzie Dzierążnia (tom.), poza tym: *Węglisko*, pole w Ruskiej Wsi⁴⁷ (radz.), *Węgliska*, pole wsi Kaznów (lubart.) i wsi Blinów Pierwszy (kraśn.), *Węglarzysko*, pole k. Kawęczyna (zam.) i dół k. Zastawia (biłg.), *Węgielny Dół*, dół w lesie k. Kolonii Wojszyn w gromadzie Janowiec (puł.), *Las Węgielski*, las k. Kruszyny (puł.).

***qzvk-** (pol. *wąski*, ukr. *wużkyj*, ukr. gwar. *hużkyj*)

Obok wielu nazw terenowych, w których tkwi przymiotnik *wąski* w polskiej wersji fonetycznej, np. *Wąska*, *Wąskie*, *Wąski*, *Działek Wąski*, *Wąskie Działki*, *Wąskie Śnurki*, *Zawąskie Drogi*, *Wązsze Żmiarki*, *Węziki*, *Węziniec* i wiele innych (szczególnie dużo jest nazw z *wąski* w zestawieniu), odnotowano kilka nazw z ukraińską gwarową formą tego przymiotnika: *Wuski*, pole i łąka k. Chłopiatyna (hrub.), *Wuska*, łąka k. Chłopiatyna (hrub.), *Uzki*, Gen. *Uzek*, pole w Wólce Łuz.⁴⁸ (radz.), *Huśkie*, *-ego*, pole i łąka w Międzylesiu (biał.), *Huśkie*, *-owa*,

⁴⁶ Obecnie wieś Stajne to część miasta Rejowiec Fabryczny w powiecie chełmskim, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Stajne&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

⁴⁷ Obecnie Ruska Wieś znajduje się w granicach administracyjnych powiatu lubartowskiego, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Ruska%20Wie%C5%9B%20&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

⁴⁸ Zob. przyp. 6 [przyp. red.].

pole w Krzywówce (biał.), *Huski*, -iw, pole w Okczynie (biał.); jak widzimy, niektóre z tych nazw zatraciły już charakter przymiotnika, zaczęto je traktować w odmianie jak rzeczowniki, chyba nie bez wpływu analogii do wyrazu *huska* ‘gęś’, np. *Huski*, -iw; *Uski*, *Uzek*.

***zqbъ** (pol. *zqb*, ukr. *zub*)

Ten rdzeń mamy w kilku nazwach geograficznych w ukraińskiej postaci fonetycznej: *Zuby*, kolonia i osada młyńska w gromadzie Ciotusza Nowa (tom.), *Zubówka*, kolonia i pole w gromadzie Wożuczyn (tom.) i nazwa wsi *Zubowice* w powiecie tomaszowskim. Nazwy te mają za bezpośrednią podstawę osobową nazwę własną *Zub*. W polskiej postaci fonetycznej zanotowano ten rdzeń w nazwie *Zęby*, pole pod osadą Kamionka (lubart.).

Prefiks *sq- (pol. *sąsiad*, ukr. *susid* itp.) notujemy w nazwach *Suwołoki* i *Suhołowki*, 3 pola i 1 łąka w hrub. i tom. (por. s. 88), a także w nazwach *Sumiż*, -eża, łąka w Kozłach (biał.), *Sumież*, -eża, 2 lasy w radz. i biał. (ukr. *sumiż* znaczy ‘obok, niedaleko’, np. *Moje pole z joho sumiż*). Nie zdołaliśmy zauważyć tego prefiksu w brzmieniu polskim w lubelskich nazwach terenowych.

Taki jest na ogół zasób terenowych nazw własnych na Lubelszczyźnie, w których element ukraiński można zauważyć na podstawie obecności refleksu psł. *q jako -u- w przeciwstawieniu do polskich samogłosek nosowych. Nie ulega wątpliwości, że w takich nazwach często owo -u- może być zamienione przez polską nosówkę, głównie wtedy, gdy chodzi o wyraz znany jako apelatyw.

11. Nazwy z ukraińskim refleksem psł. nosówki przedniej *ę

Prasłowiańska nosówka przednia *ę występuje w języku polskim w postaci samogłoski nosowej ę lub ą po spółgłosce miękkiej, w języku zaś ukraińskim (podobnie jak i we wszystkich językach słowiańskich) na miejscu psł. *ę występuje samogłoska ustna -a- (po historycznie miękkich), np. polskiemu *język*, *częsty*, *miękki*, *święty*, *wiąz*, *piąty*, odpowiadają ukraińskie wyrazy *jazyk*, *czastyj*, *mjahkyj*, *swiatyj*,

wiaz, piatyj itp. Ten ukraiński refleks psł. *ę odnajdujemy w niektórych rdzeniach wyrazowych i sufiksach wchodzących w skład terenowych nazw własnych:

a) w rdzeniach

***čęst-** (pol. *częsty*, ukr. *czastyj*, ros. *czaszcza* ‘gęsty las’)

Wyraz *czaszcz(a)* w brzmieniu wschodniosłowiańskim pojawił się w kilku terenowych nazwach własnych w formie liczby pojedynczej: *Czaszcz, -a*, 4 lasy w chełm. i włod., *Czaszcz, -u*, łąka k. Wólki Kraśniczyńskiej (krasn.) i k. Chojenca (chełm.), lub w formie liczby mnogiej: *Czaszcze, -ów*, las k. Sitnego (radz.) i pole w Orzechowie Nowym⁴⁹ (parcz.), *Czaszcze Dalsze* i *Czaszcze Bliższe*, pole k. Pasięki (parcz.), *Czaszczy*, las k. Lubienia (włod.). Są to nazwy pochodzenia wschodniosłowiańskiego, występują w takiej formie z *-a-* tylko w części wschodniej woj. lubelskiego (krasn., chełm., parcz., włod. i radz.).

Na polski odpowiednik takich nazw wygląda nazwa *Duże Cząsce*, las k. Łązka Ordynackiego (jan.lub.).

***gręda** (pol. *gręda*, ukr. *hriada, hriadka*)

Rzeń w tym ukraińskim brzmieniu (z *-a-* po spółgłosce twardej) wystąpił w kilku terenowych nazwach własnych: *Hrada, -y*, pole w Pogorzelcu (włod.), *Hrada/Grada*, las w gromadzie Horostyta (włod.), *Hrad, -di*, las w gromadzie Żuków (włod.), w postaci z sufiksem *-ka*: *Hradka*, pole w Dobrzyniu Wlk.⁵⁰ (biał.), a także w postaci przymiotnika *Hradinowe, -owego*, łąka w Łuzkach⁵¹ (radz.). Formy te nawiązują do ukraińskiego wyrazu *hriada* (stwardnienie *ř* jest tutaj cechą

⁴⁹ Zob. przyp. 25 [przyp. red.].

⁵⁰ Najprawdopodobniej chodzi o wieś w powiecie białskim, która obecnie nosi nazwę Dobryń Duży, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Dobry%C5%84%20Du%C5%BCy%20&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

⁵¹ Obecnie Łózki, powiat białski, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=%C5%81%C3%B3zki&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

gwarową) w znaczeniu ‘wyspa, kępa’, ‘miejsce, gdzie rzeka przechodzi wąskim korytem’ lub po prostu ‘grzęda, grzędka’. Nazwy w takim brzmieniu notujemy jedynie w północno-wschodniej części Lubelszczyzny (włod., biał., radz.).

W południowo-wschodniej części województwa zanotowano w terenowych nazwach własnych wyraz ten z innym refleksem psł. *ę, a mianowicie -y-: *Pidhrydki* i *Zahrydki*, pola w Korniach (tom.). Prawdopodobnie ten sam rdzeń, ale z zanikiem początkowego *h-*, mamy w nazwie *Rydnica*, droga z Antonówki do Dominikanówki (tom.). A więc takie nazwy występują tylko w pow. tomaszowskim w zasięgu oddziaływania gwar południowo-zachodnio-ukraińskich.

Odpowiednie nazwy w fonetycznym brzmieniu polskim notujemy tylko we wschodnim pasie województwa (biał., radz., parcz., chełm., hrub., zam., tom.) i w dwóch powiatach północno-zachodnich: łuk. i lubart.: *Grzęda*, *Wilcza Grzęda*, *Grzędy*, *Czarne Grzędy*, *Pogrzędzie*, *Grzędka*, *Zagrzędka*, *Grzędki*, *Grzędek*, *Grzędziska*. Poza tym godne uwagi są jeszcze dwie nazwy terenowe z tym samym rdzeniem, w którym odbija się pomieszanie językowe terenu wschodniej części Lubelszczyzny, a mianowicie:

– *Grędówki*, -ek, las k. wsi Pościsz-Stare⁵² (radz.), gdzie zachowane jest polskie ę, ale występuje ukraińskie -r- na miejscu zwykłego polskiego -rz-;

– *Grzydnicza*, pole w Pańkowie (tom.), gdzie wprowadzone zostało pol. -rz-, ale zachowany został ukraiński gwarowy refleks psł. *ę w postaci -y- (por. *Pidhrydki* czy *Rydnicza*).

Można na ogół stwierdzić, że nazwy terenowe nawiązujące do psł. *gręda wystąpiły na terenie zasięgu gwar ukraińskich i mazowieckich.

⁵² Obecnie wieś Pościsz, powiat bialski, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Po%C5%9Bcisze&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

***języкъ** (pol. *język*, ukr. *язык*)

Wyraz ten zawiera jedna nazwa o znaczeniu przenośnym, a mianowicie: *Psi Jazyky*, pole wsi Machnówek (hrub.). Musiały to być jakieś nieduże i nieurodzajne kawałki pola.

***кнѣзь** (pol. *książe, ksiądz*, ukr. *князь*)

Ukraiński wyraz *князь* może mieć w terenie różne znaczenia: ‘książe’, ‘urzędnik sądu wiejskiego’, ‘wójt’, ‘młodzieniec po zaręczynach’. W takim brzmieniu i w którymś z wymienionych znaczeń wystąpił ten wyraz w kilku terenowych nazwach własnych w postaci rzeczownika: *Kniażki*, las przy Zielonem (tom.), najczęściej jednak w postaci przymiotnika dzierżawczego: *Knieże*, -a, pole w Gęsi w parcz. (mamy tu cechę gwarową -a- ≙ -e-), *Kniażne*, pole i 2 łąki w gromadzie Stulno (włod.), *Kniażowe*, łąka k. Osowy (włod.), *Kniażnowa*, łąka k. Woli Uhruskiej (włod.). Rdzeń *князь*- wystąpił w nazwach terenowych jedynie w tom., parcz. i włod.

Ten sam rdzeń w postaci polskiej *ksiądz-/księż-* notujemy w licznych terenowych nazwach własnych na całej Lubelszczyźnie; są to nazwy wskazujące zazwyczaj na przynależność dawniejszą lub obecną danego gruntu do księdza, np. *Księżę*, *Książowskie*, *Księdzowskie*, *Księdza Kąt*, *Księżyzna*, *Księżówka* itp.

***колѣзь** (ukr. *колодіз* ‘studnia’)

Wyraz ukraiński *колодіз* ‘studnia’ notujemy w kilku terenowych nazwach własnych w południowo-wschodniej części Lubelszczyzny, a mianowicie: *Kołodiazek*, łąka w gromadzie Zimno (tom.), *Kołodiazki*, las w gromadzie Tomaszów Lubelski (tom.), *Kołodziżki*, łąka w Korhyniach (tom.) i *Kołodziażny Dół*, las k. Wywłóczki (zam.). Polskiego odpowiednika fonetycznego nie ma.

***лѣд-чъ** (st.-pol. *lęch*, stąd węg. *lengyel*, lit. *lėnkas*, st.-rus. *lach*, ukr. hist. *lach* ‘Polak’)

Ta stara ukraińska nazwa Polaków weszła w skład kilku terenowych nazw własnych w radz., lubart., parcz., włod., chełm., krasn.,

hrub., gdzie poszczególne osoby we wsiach ukraińskich mogły się w przeszłości wyróżniać przez swoją przynależność narodowościową lub po prostu przez przynależność do Kościoła rzymskokatolickiego. Rdzeń *lach-* mają następujące nazwy terenowe: *Lachy'*, *-iw*, pole w Krzywowie (włod.), *Lacki Kąt / Lackie Kąty*, pole k. Sitego (radz.), *Laćki*, *-ów*, pole w gromadzie Uścimów w parcz. (jest to forma przymiotnika pojęta ostatecznie jak rzeczownik w l. mn.), *Lachowe*, pole i łąka k. Pniówna (chełm.), *Lechowe Studło*, las k. Janostrowa w hrub. (mamy tu przejście 'a ⇒ e, możliwe dla gwar ukraińskich na tym terenie, lub też nazwa ma podstawy w imieniu *Lech*), *Lachowskie Łąki / Na Lachach*, łąka k. Łopiennika Dolnego (krasn.), *Laszkowa Droga*, droga w Luszawie (chyba od przezwiska *Laszek*), *Laszycha*, w *Laszysy*, las i pole wsi Wierchowiny (krasn.), *Lachószczyna*, pole k. Dominiczyzna w włod. (od nazwiska *Lachowski*?) i *Lacha*, las w gromadzie Hanna w włod. (jest to chyba dopełniacz l. poj. od słowa *lach*, pełni funkcję dzierżawczą: *las Lacha* ⇒ *Lacha*).

Odpowiedniej formy w fonetycznym brzmieniu polskim nie znajdujemy na terenie Lubelszczyzny, tylko na terenach mieszanych nie-Polacy nazywali swoich sąsiadów tym imieniem po swojemu.

***sężeń** (pol. *sążeń*, ukr. *sazeń*, st.-rus. *siazeń*)

Wyraz ten w jednym wypadku wystąpił w postaci fonetycznej ukraińskiej w nazwie *Sażnie*, *-i*, łąka k. Pachola (parcz.).

Ten sam wyraz w terenowych nazwach własnych w fonetycznej wersji polskiej jest nieco częstszy: *Sążnie*, łąka k. Drewnika⁵³ (radz.) i k. Brodziak (biłg.), *Pięciosążnie*, *-ich*, pole i łąka k. wsi Syry w lubart. (o szerokości 5 sążni), *Ośmiosążniowe*, pole i łąka w Skokach⁵⁴ (lubart.).

⁵³ Obecnie Drewnik stanowi część wsi Jeziorzany, powiat lubartowski, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Drewnik&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

⁵⁴ Obecnie Skoki znajdują się w granicach administracyjnych powiatu radzyńskiego, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Skoki%20&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

Jak widzimy, nazwy związane z wymienioną miarą długości występują głównie we wschodniej części Lubelszczyzny.

***tęg-** (pol. *ciąg, ciągły*, ukr. *tiah, tiahnuty, tiazkyj*)

Ten rdzeń wystąpił w kilku nazwach terenowych w fonetycznej postaci ukraińskiej: *Tiahwà*, las w gromadzie Zabłocie (biał.), *Tiahotka*, łąka w Górkach (parcz.) i *Wyciaż, -ża*, łąka w gromadzie Woskrzenice Duże (biał.). W tym ostatnim wyrazie mamy ten sam temat, co w polskim *wyciąg*, w wyrazie *Wyciaż t* zostało zmienione na *ć*, *-a-* jednak pozostało.

W polskiej wersji językowej rdzeń ten mamy w takich nazwach terenowych jak *Ciągle, Ciągłowe* itp., głównie we wschodniej części województwa, z rzadka również odnotowujemy je na zachodzie.

***vęzb** (pol. *wiąz*, ukr. *wiaz*, ‘*Ulmus campestris*’)

Nazwy terenowe o temacie *wiąz* lub *wiaz*, a więc jak w polskiej, tak i w ukraińskiej wersji fonetycznej, wystąpiły tylko na terenie północno-wschodniej części Lubelszczyzny:

1) z fonetyką ukraińską: *Wiazynki, -nek*, łąka w Krzyczewie (biał.), *Podwiaziny*, las i łąka w gromadzie Horodyszczce (włod.), *Wiazuki*, pole w Sitniku (biał.);

2) w ukraińskiej wersji gwarowej z *-e-*: *Wież, -u*, łąka k. Sobiboru (włod.);

3) w polskiej wersji fonetycznej z nosówkami: *Wiązek*, łąka w Kolanie (parcz.), *Więżowa*, łąka w Woroncu (radz.), *Wiązowy Grąd*, pole k. Przechodziska⁵⁵ (radz.).

⁵⁵ Obecnie Przechodzisko znajduje się w granicach administracyjnych powiatu bialskiego, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Przechodzisko&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

***žeti** (pol. *żąć*, ukr. *žaty*, *sinožať*)

Rdzeń ten w ukraińskiej wersji fonetycznej tkwi w wyrazie *sinožať* ‘sianokos’ lub gwarowe *sinožyt’*, wchodzi niekiedy ten wyraz do terenowych nazw własnych, a więc:

1) z *-a-*: *Sinožać*, łąka w Jabłoniu (parcz.), *Sinožatki/Sianožatki*, łąka k. Pachola (parcz.), *Sinožatki*, łąka w Zezulinie⁵⁶ (lubart.), *Sienožatki*, grunta w Górkach (parcz.);

2) z *-y-*: *Melnykowa Sinožyt’*, łąka k. Kosmowa (hrub.), *Synožyti*, łąka k. Starej Wsi (hrub.), *Synožyci/Synožyti*, łąka k. Ślipseza (hrub.).

Nazwy z *-a-* w rdzeniu ulokowane są w północno-wschodniej części Lubelszczyzny, z *-y-* natomiast w powiecie hrubieszowskim, czyli w części południowo-wschodniej. Nazwy te bywają polonizowane przez zmianę *-ť-* na *-ć-*, zmianę *-i-* (z **-ě*) na *-e-* lub *-a-*, nigdy zaś przez wprowadzenie nosówki na miejsce *-a-*, *-y-*, pochodzących z psł. **ę*. W tym wyrazie refleks ukraiński prasłowiańskiego **ę* jest stały i nie ulega zmianie chyba dlatego, że wyraz *sinožať* nie ma paraleli w języku polskim.

b) w sufiksach

***-ęť-** (wyabstrahowany z odmiany rzeczowników typu *cielę*, *cielęcica*, ukr. *tela*, *telaty*, pol. *cielątko*, ukr. *telatko* itp.)

Sufiks ten w wersji ukraińskiej zawierają stosunkowo liczne nazwy miejscowości pochodzące od imion osobowych z przyrostkiem *-ata*: *Chłopiatyn*, wieś w hrub., *Honiatyn*, wieś w hrub., *Muratyn*, wieś w tom., *Myślatyn*, kolonia w tom., *Steniatyn*, wieś w tom., *Szczelatyn*, wieś w hrub., *Szczepiatyn*, wieś w tom., *Szlatyn*, wieś w tom., *Teratyn*, wieś w hrub., *Telatyn*, wieś w hrub., *Żniatyn*, wieś w hrub., *Honiatycze*, wieś w zam., *Honiatyczki*, wieś w zam., *Mołodiatycze*, wieś w hrub., *Moniatycze*, wieś w hrub., *Śniatycze*, wieś w tom., *Wolica Śniatycka*,

⁵⁶ Obecnie Zezulín znajduje się w granicach administracyjnych powiatu łączyńskiego, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Zezulin&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

wieś w zam., *Teniatyska*, wieś w tom. Nazwy mające w sobie sufiks *-at-* nie wykraczają poza obręb południowo-wschodniej Lubelszczyzny (hrub., tom., zam.).

Mamy również kilka nazw terenowych utworzonych chyba analogicznie do wymienionych wyżej nazw miejscowości, a więc: *Wyszatyn*, las w gromadzie Łykoszyn (tom.), *Usiatyna*, las w gromadzie Dubienka w hrub. (czy nie od *husiatyna?*), *Za Szumiatą*, łąka k. Nowosiółek (hrub.), *Sestratyn*, las w gromadzie Świerże (chełm.). Te nieliczne terenowe nazwy własne z sufiksem *-at-* również nie wychodzą poza obręb południowo-wschodniej części Lubelszczyzny.

**-etj-* (sufiks imiesłowy mający w języku polskim refleks *-ęc-/-ęc-*, np. *siedzący*, *śmierdzący*, w ukraińskim zaś *-acz-*, np. *sydiaczyj*, *smerdiaczyj* lub jest to sufiks dzierżawczy typu *cielący*, ukr. *telaczyj*)

Nazwy terenowe w formie imiesłowu przymiotnikowego czynnego z sufiksem *-ący* lub *-aczyj* są stosunkowo rzadkie. Obok takich nazw jak *Kupującyj* (las), *Sidząca* (pole), *Lgniące* (łąka), *Łyszczące*, *Śmierdzące*, *Siedzące*, *Bieżący Rów* (dół, wąwóz), *Glibiący Dół* (dół, wąwóz), *Siedzący Dział* (pole), *Połosy Siedzące* (pole), *Śpiący Ług* (las), *Śmierdzący Dół* (dół, wąwóz) notujemy podobne nazwy w fonetycznej wersji ukraińskiej z *-acz-*: *Bryniacza*, grunta w Lisiowólce (radz.), *Siediache*, grunta w Przechodzisku (radz.), *Siedziacze/Siedzące*, pole w Berezie⁵⁷ (radz.), *Smerdiacze*, grzebowisko w Szóstce (radz.), poza tym imiesłów *sydiaczyj* może występować z sufiksem *-ka* w funkcji terenowej nazwy własnej: *Sydiaczki*, 3 pola (włod.), *Sidiaczka*, pole w Olchówce (parcz.), *Sidiaczki*, pole k. Szuminki (włod.), *Sydieczka*, pole k. Suszna (włod.), *Sydiczka*, pole k. Suchawy (włod.), *Sydziczka*, pole w PGR Zinki (włod.), *Siediczka*, łąka k. Łomnicy (włod.), *Siedziaczki*, pole i 2 łąki (włod.). Podobnym tworem jest element *dzwoniaczka* w nazwie *Koło Dzwoniaczki*, pole we wsi Ostrów Krupski (krasn.).

Nazw terenowych z sufiksem dzierżawczym *-aczyj* i *-ęcy* zanotowano na Lubelszczyźnie kilka, tylko we wschodniej części województwa:

⁵⁷ Zob. przyp. 17 [przyp. red.].

z ukraińskim sufiksem *-aczyj*: *Kuracze*, pastwisko, łąka w gromadzie Dobratycze (biał.), *Kuracza Niżka*, koniec wsi Brus Nowy⁵⁸ (włod.) i w jego wersji polskiej: *Bydlęcy Dół*, pole wsi Rokitów (krasn.), *Cielęcce*, las k. Latyczyna (zam.).

Taki jest udział ukraińskiego refleksu psł. *ę (-a- i warianty gwarowe) w terenowych nazwach własnych współczesnej Lubelszczyzny.

12. Nazwy z ukraińskim refleksem psł. jeru twardego (*ʋ)

Prasłowiański jer twardy (ʋ) w pozycji mocnej zwokalizował się w języku polskim, przyjmując postać głoski *e*, w języku ukraińskim zaś – postać głoski *o*, np. psł. **lěšʋkʋ*, **sʋnʋ* brzmią w języku polskim jak *lasek*, *sen*, a w ukraińskim – *lisok*, *son* itp. Takie właśnie *o*, które można przeciwstawić w odpowiednich wyrazach polskiemu *e* i psł. jerowi twardemu, jest wskaźnikiem ukraińskiego pochodzenia jakiejś nazwy terenowej na Lubelszczyźnie.

Ukraińskie *-o-* pochodzące z jeru twardego spotykamy:

a) w rdzeniach wyrazowych

**kʋrʋ* (pol. *kierz*, ukr. gwar. *kor* ‘krzak’)

W północno-wschodniej części Lubelszczyzny notujemy terenowe nazwy własne o temacie *kor*, co jest fonetycznym odpowiednikiem polskiego *kierz*: *Kor*, Gen. *Kra*, grunta w Szóstce (radz.), łąka w gromadzie Polubicze (włod.) i w Rudnie (parcz.). Nazwa ta może też wystąpić z przestawką dwóch głosek: *Kro*, Gen. *Kra*, pole i łąka w Terebeli (biał.) i pole w Dokudowie (biał.). Z nazwą *kor* związana jest również nazwa *Zakorskie*, pole w Wygnance (radz.).

Nieco częstsze są nazwy terenowe o temacie w postaci *kierz*: *Kierz*, *Podkierz*, *Kierzki*, *Podkierzkówce* itp., spotykamy je głównie w północnej części Lubelszczyzny, tylko wyjątkowo w części południowej.

⁵⁸ Zob. przyp. 23 [przyp. red.].

**вѣѣ* (pol. *wesz*, ukr. *wosz*)

Z tym rdzeniem wiąże się przymiotnik ukraiński *woszywyj* ‘wszawy’, który spotykamy w kilku nazwach terenowych właśnie z rdzeniem *-o-*: *Woszywa*, *-y*, łąka w gromadzie Czuczycze (chełm.), *Woszywa Hóra*, część wsi Hanna (włod.) i w postaci rzeczownika pochodnego *Uszywka*, pole k. Zamchu w biłg. (w tej ostatniej nazwie zanikło początkowe *w-* traktowane chyba jako protetyczne, *o-* natomiast uległo ścieśnieniu zgodnie z wymową tamtejszych gwar ukraińskich). Przymiotnik *woszywyj* występuje tutaj w jakimś przenośnym znaczeniu ‘marny, nic niewart, byle jaki’, wyraża się tutaj negatywny stosunek mieszkańców do nazwanych kawałków terenu. Odpowiednich polskich terenowych nazw własnych nie notujemy na Lubelszczyźnie.

b) w przyrostkach sufiksalnych

**кѣ* (por. pol. *kąt-ek*, *las-ek*, *staw-ek*, ukr. *kut-ok*, *lis-ok*, *staw-ok*)

Przyrostek ten o głównej funkcji zdrabniającej występuje dość licznie w terenowych nazwach własnych, z rzadka również w brzmieniu ukraińskim. Są to następujące nazwy (wyjdę od nazw z tym sufiksem w brzmieniu ukraińskim i przytoczę polskie paralele):

Bródok, bagno w gromadzie Stefankowice (hrub.). Analogiczne nazwy z sufiksem w brzmieniu polskim są liczniejsze: *Brodek*, *Bródek*, *Ruski Brodek*, *Zielony Brodek* (ok. 10 takich nazw);

Domirok, pole w Muratynie w tom. (odpowiednie nazwy w brzmieniu polskim: *Domiarek*, pole w włod. i tom., *Domiaraki*, 9 pól w tom., łąka w tom., łąka i pole w lubart.). *Domiarek* i *domirok* oznacza ‘grunt domierzony później’, pewne części gruntów zostały dodane gospodarzom później, tzn. po zasadniczym rozdaniu ziemi po zniesieniu pańszczyzny, po komasacji czy w czasie realizacji reformy rolnej;

Hrudok, łąka i pole w Cieleśnicy (biał.). Liczniejsze są nazwy o brzmieniu polskim *Grądek*, 6 pól, 4 łąki, 1 pastwisko. O nazwie *Podhrudecze*, łąka w Kożanówce (biał.) można sądzić, że tutaj nastąpiła zamiana ukraińskiego *-ocze* na bardziej polskie *-ecze*;

Kutok, nazwa kilku części wsi we wschodnim pasie Lubelszczyzny: *Kutok* (biał., hrub.), *Hnyłyj Kutok* (tom.), *Małyj Kutok* (tom.).

Odpowiednie polskie paralele występują również tylko na wschodzie, są to jak gdyby transpozycje ukr. *Kutok*, co bardzo lekko przekłada się na: *Kątek*, pole w Obroczy (zam.), łąka w Moroczynie (hrub.), pastwisko w gromadzie Kopytów (biał.), *Woźnikiwski Kątek*, pole w gromadzie Czerniczyn (hrub.), *Ślepy Kątek*, pole w Jawidzu (lubart.). Dwujęzyczne wersje tej nazwy mogą też występować obocznie w zależności od tego, kto ich używa, udokumentowane jest to w takich zapisach: *Hnyłyj Kutok / Gnily Kąk*, część wsi Korczmin (tom.) i *Małyj Kutok / Mały Kąk*, część wsi Korczmin (tom.). Widocznie *kątek* w tym wypadku nie brzmiał dla ludności polskiej swojsko, wobec tego wyraz ten zastąpiony został przez bardziej powszechne polskie *kąk*;

Lisok, łąka w Wyrykach (włod.), łąka Kopyłowa (hrub.), pole w gromadzie Jabłoń (parcz.), 3 lasy w biał. i włod., *Łesok*, pastwisko w Horostycie (włod.), *Łysok*, las w gromadzie Mazanówka (biał.), łąka k. Matcza (hrub.), *Kruhły Lesok*, pole w Rozwadówce (włod.). Odpowiednie formy w polskiej oprawie fonetycznej wystąpiły na terenie całej Lubelszczyzny w dużej liczbie: *Lasek*, 11 pól, 10 łąk, 4 lasy, 5 pastwisk, 1 nieużytek, 7 dołów, 2 góry, 1 droga. Jeszcze więcej jest takich nazw w zestawieniu z jakąś przydawką, np. *Adamowski Lasek*, *Księży Lasek*, *Olszowy Lasek*, *Duży Lasek*, *Zadni Lasek*, *Kręgly Lasek*, *Bejdów Lasek* itp.;

Oczeretok, łąka k. Kosynia w włod. (rdzeń ten omówiłem na s. 74). Wymieniona nazwa nie ma polskich paraleli.;

Oseredok/Oseredce, część wsi Zbereże (włod.). Odpowiednie nazwy z przyrostkiem *-ek* mają również rdzeń w brzmieniu ukraińskim: *Oseredek*, 3 pola, 1 łąka, 1 las w biał., radz., parcz. i chełm. Na tym przykładzie widzimy, jak łatwo zmienia się ukraiński sufix *-ok* na odpowiednik polski *-ek*. Taka zmiana jest jednym z częstszych sposobów polonizowania nazw pochodzenia ukraińskiego (o nazwach z wymienionym rdzeniem zob. s. 78-79).

Ostriwok/Ostrówek, pole k. Mycowa (hrub.), *Hostrówok/Ostrówek*, łąka k. Matcza (hrub.), *Hóstriwok*, pole Machnówka (hrub.). Jak widzimy, takie nazwy najczęściej z oboczną nazwą w brzmieniu polskim notujemy na terenie powiatu hrubieszowskiego. Odpowiednia polska

forma tej nazwy *Ostrówek* występuje częściej i to zasadniczo na całym terenie województwa;

Pławok, jezioro w Berdyszczach (chełm.) bez odpowiedniej polskiej paraleli;

Prydatok, pole k. Chłopiatyna (hrub.). Liczniejsze są odpowiednie nazwy z przyrostkiem *-ek*: *Przydatek*, 6 pól w lubl., opol. i puł., *Przedatek*, pole k. Poniatowej w bełż. i *Prodatek*, pole w Neplach (biał.). W nazwie *Prodatek* prawdopodobnie zamieniony został sufix *-ok* na *-ek*, bo temat słowotwórczy jest tutaj ukraiński;

Pysok, pole w gromadzie Wierzbica (chełm.), nieużytek w gromadzie Żuków (włod.). Odpowiednie nazwy z przyrostkiem *-ek* są częstsze: *Piasek*, 6 pól w biał., chełm., hrub., łuk., tom., las w gromadzie Majdan Wielki⁵⁹ (tom.), *Żółty Piasek*, las k. wsi Guciów (zam.). O wiele częstsze są nazwy terenowe mające ten wyraz w formie l. mn. *Piaski*, *Piski*, *Pyski*;

Sadoczki, las w gromadzie Horodyszcz (włod.). Odpowiednia nazwa z przyrostkiem *-eczek* to *Sodecek*, pole w Walentynowie (łuk.);

Stawok, las w gromadzie Brus (włod.), *Stawok/Stawek*, łąka w Ślipiczu (hrub.), *Zastawocze*, łąka w gromadzie Dobratycze (biał.). Nazwy *Stawek* i pochodne są znacznie częstsze i o większym zasięgu;

Stòczok, rów k. Suchawy (włod.) i analogicznie *Stoczek*, 3 pola w biłg., puł., lubart., 2 lasy w biłg. i włod., łąka w krasn.;

Wyżarok, łąka i las w Hannie (włod.) i *Wyżarek*, pole i łąka w Nosowie (biał.). Nazwy o temacie *wyżar-* notujemy tylko w północno-wschodniej części Lubelszczyzny;

Zhorok, tego typu nazwa wystąpiła w zestawieniu: *Lewuszów Zhorok*, las w Horodyszczu (włod.) i ma paralele z sufiksem *-ek*: *Zgórek*, 4 pola w łuk., parcz., krasn., *Belczany Zgórek*, pole w krasn., *Kozi Zgórek*, las w włod., *Szatanów Zgórek*, góra w krasn.;

⁵⁹ Obecnie Majdan Wielki znajduje się w granicach administracyjnych powiatu zamojskiego, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=3&per_page=5&q=Majdan%20Wielki&sort=, dostęp 6.06.2024 [przyp. red.].

Zrubok, las w gromadzie Lubycza Królewska (tom.) i odpowiednia polska forma gwarowa: *Zdrąbek*, las w Gąsiorach w łuk. (ze wstawnym *-d-*);

Zamóstok/Zamostek, las k. Jarosławca (hrub.);

Samogłoska *-o-* jest również na miejscu psł. jeru twardego w nazwach takich jak: *Zahrudocze*, część wsi Dołhobrody (włod.), *Zahorodocze*, pole Pawluk (włod.), *Zalisocze*, łąka k. Kopiny⁶⁰ (chełm.), pole i las w Suchawie (włod.), część Kolonia Garbatówka⁶¹ (chełm.), kolonia w gromadzie Dorohusk (chełm.), *Zalesocze*, łąka w Pawłowie Nowym⁶² (biał.), *Zastawocze*, łąka w gromadzie Dobratycze (biał.), w których *-o-* zachowane zostało zgodnie z tendencją rozwojową języka ukraińskiego. Odpowiednie czysto polskie nazwy brzmiałyby bez jakiegokolwiek głoski na miejscu psł. jeru twardego i mamy to udokumentowane nazwami: *Podlosce* i *Zalosce*, pole Grabówki (kraśn.). Czasami nazwy z tym ukr. *-o-* są zamieniane na odpowiednie formy z *-e-*: *Podhrudecze*, łąka w Kożanówce (biał.), *Zarudecze*, pole w Chłopiatyńce (hrub.). Nazwy te zostały zmienione świadomie przez analogię do faktu, że ukraińskie *-o-* odpowiada polskiemu *-e-*;

Wschodniosłowiański refleks *-o-* z jeru w sufiksie *-ok* mamy również w nazwie zewnętrznie jakoby polskiej *Podgrodoczyna*, pole k. Podgórze w hrub. (pole pod Gródkiem), a także w postaci przymiotnika: *Zakorytoczne*, łąka k. Budynina (hrub.).

Zwróćmy uwagę jeszcze na nazwy z sufiksem *-ok* po tematach miękkich, po których jer twardy zmieniał się na jer miękki, wobec tego w językach wschodniosłowiańskich spodziewany byłby samogłoskowy

⁶⁰ Obecnie Kopina znajduje się w granicach administracyjnych powiatu łączyńskiego, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Kopina&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

⁶¹ Obecnie Garbatówka-Kolonia znajduje się w granicach administracyjnych powiatu łączyńskiego, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Garbat%C3%B3wka-Kolonia%20&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

⁶² Obecnie Nowy Pawłów, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Nowy%20Paw%C5%82%C3%B3w%20&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

refleks *-ek*. Pod akcentem jednak takie *-e-* pochodzące z jeru miękkiego zmieniało się w *-o-* w języku ukraińskim, stąd mamy w nazwach również sufiks *-ok* po tematach miękkich:

Hajok, -jku, łąka w Ulhówku (tom.), *Hajok/Gajek*, las k. Rudki (chełm.), *Pidhajok / Pid Hajkom*, pole w Machnówku (hrub.), *Zahajok*, pole w Machnówku (hrub.). Nazwy z sufiksem w postaci *-ek*: *Gajek, Gojek*, a nawet *Zahajek* wystąpiły trochę częściej;

Kowszok, łąka wsi Polubicze (włod.) i *Kowszek*, łąka w Nietiahach (parcz.);

Majok, jezioro w Błotkowie⁶³ (biał.);

Łużok, łąka w Pawlukach (włod.). Oprócz tego notujemy nazwy z *-ek*: *Łużek*, pole w Dereczance (biał.), *Załużek*, las w gromadzie Szarowola (tom.), *Krężny Łużek*, las w gromadzie Biała (jan.lub.);

Paszok, łąka w Radczu (parcz.).

Jak widzimy, nazwy terenowe z sufiksem *-ok*, który odpowiada polskiemu *-ek*, są bardzo podatne na zmianę, ponieważ ludność obszaru mieszanego dokładnie zdaje sobie sprawę z tej odpowiedności i przechodząc na język polski, prawie automatycznie zmienia *Pisok, Stawok, Hajok* itp. na *Piasek, Stawek, Gajek*. Niemniej jednak tych kilkadziesiąt nazw z sufiksem *-ok* jest świadectwem ich ukraińskiego pochodzenia.

***-vł-**

Sufiks ten mamy w nazwach mających rdzeń *krqg-* (zob. s. 121-122):

Zakruhole Duże i *Zakruhole Mate*, łąki k. Dubienki (hrub.). Odpowiednio do *-o-* z jeru twardego mamy *-e-* w takich nazwach: *Okręgiel*, pole w Kobiałkach Nowych (łuk.), *Kruwel/Kruhlik*, las k. Zwierzyńca (zam.), *Kruhele*, las i łąka w Jabłecznej (biał.). W ostatnich dwóch nazwach to *-e-* zostało wprowadzone na miejsce *-o-* w wyniku tendencji do spolszczenia nazwy.

⁶³ Zob. przyp. 2 [przyp. red.].

Wyraz *tiahłyj* odpowiadający polskiemu *ciągły* mamy chyba w nazwie *Tiaholka*, łąka w Górkach (parcz.), w której *-o-* pochodzi z jeru twardego w pozycji mocnej.

Historycznie nieuzasadnione jest *-o-* w nazwach pochodzących od wyrazów pospolitych *węgiel* i *cegła*. Tutaj jednak działała analogia do innych wyrazów, a także tendencja rozbijania zbitek spółgłoskowych. Stąd obok takich nazw o brzmieniu polskim, jak: *Las Węgielski*, las k. Kruszyny (puł.), *Węgielny Dół*, dół k. Kolonii Wojszyn (puł.), mamy również: *Uholnia* k. Zbereża w włod. (psł. forma nazwy podstawowej: **ogłbje*, zob. s. 127). Analogiczne jest również *-o-* w nazwie *Cyholnia*, pole k. Wyżłowa (hrub.). Zazwyczaj mamy tutaj *-e-*: *Cehelnia*, pole w Rozwadówce (włod.) i bardzo liczne nazwy terenowe o brzmieniu już czysto polskim: *Cegielnia*, *Na Cegielni*, *Koło Cegielni*, *Za Cegielnią*. Wyraz ten pochodzi z niem. *Ziegel*, a ukr. *-o-* zostało wprowadzone tutaj analogicznie w celu większej ukrainizacji nazwy. W ukraińskim języku literackim wyraz ten występuje z *-e-*: *cehelnia*.

*-*ьn-* (pol. *bagno*, Gen. pl. *bagien*, *bagienny*, ukr. *bahno*, Gen. pl. *bahon*)

Sufiks *-*ьn-* mamy w nazwach pochodzących od apelatywu *bagno*, *bahno* i w odpowiednich pozycjach psł. jer twarde zwokalizowany jest w *-e-* lub *-o-*.

Z *-o-* zanotowano takie nazwy terenowe pochodzące od tego apelatywu:

Bahon, pole i łąka w gromadzie Hanna (włod.) i wiele nazw w brzmieniu z *-e-*: *Bagien*, 5 pól, 7 łąk, 3 lasy, 2 pola, kilkanaście razy wyraz *Bagien* wystąpił z jakąś przydawką, np. *Czeremchowy Bagien*, *Długi Bagien*, *Pański Bagien* itp., poza tym *Zabagien*, *Ryzbagien*. Męska forma tego wyrazu wystąpiła jedynie w północnej części Lubelszczyzny.

Bahoneć, część wsi Krasówka (włod.), *Bahoniec/Bagoniec*, bagno w gromadzie Żerocin (radz.), *Bagoniec*, 2 pola w radz., *Polosy za Bahoncem*, pole w Pereszczówce (radz.) i odpowiednik z *-e-*: *Bagieniec*,

łąka w Korhyniach (tom.), las w gromadzie Księżpol (biłg.). Wydaje mi się, że forma *Bagieniec* jest transpozycją ukr. *Bahoneć*.

Bagonica, las w gromadzie Cicibór Wielki⁶⁴ (biał.).

Podbahonie, łąka w Pereszczówce (radz.), *Zabahonie*, pole w Okczynie (biał.), we wsi Stawek (chełm.) i w Derewicznie (radz.), *Podbagonie*, łąka w Kolanie (parcz.), część wsi Dębów (włod.), *Zabagonie*, pole w Stawku (chełm.), łąka k. Kolonii Żłobek (włod.) i las k. Wyryk (włod.). Odpowiednie polskie twory nie mają na miejscu psł. jeru twardego samogłoski pełnej, gdyż w tej pozycji jer był na gruncie języka polskiego w pozycji słabej, a więc za czysto polskie uważamy takie odpowiednie formy: *Nadbagnie*, *Podbagnie*, *Zabagnie*, notowane na całym północnym obszarze województwa lubelskiego.

***-bmbk-** (np. pol. *rodzin-eńka*, ukr. *rodyn-ońka* itp.)

Sufiks ten o funkcji zdrabniającej zanotowaliśmy w jednej nazwie terenowej pochodzącej od imienia osobowego *Safatońko*, co jest zdrobnieniem od imienia *Safat* = *Josafat* – ‘Józefat’, więc: *Safatońkowa Łąka*, łąka k. Metelina (hrub.).

***-bv-** (pol. *cerkiewny*, *pastewny*, *krew*, ukr. *cerkownyj*, ukr. gwar. *pastowen* ‘pastwisko’, *krow* itp.)

Sufiks ten w postaci *-ow-* notujemy w dwóch nazwach terenowych pochodzących od wyrazu *cerkiew* (ukr. *cerkwa*, *cerkownyj*): *Cerkówne*, pole w Ciotuszy Nowej (tom.), *Cerkowisko*, pole w Strzyżówce w radz. (obok: *Cerkwisko*, góra w gromadzie Tereszpol w biłg. i *Cerkwisko*, łąka, pastwisko i góra w gromadzie Horodyszczce w włod.). Obok tego możemy wskazać również na nazwę z sufiksem w postaci *-ew-*, a mianowicie: *Cerkiewka*, droga do Borsuk w gromadzie Bubel Stary⁶⁵ (biał.). Wszystkie zresztą nazwy związane z wyrazem *cerkiew*

⁶⁴ Obecnie Cicibór Duży, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Cicib%C3%B3r%20Du%C5%BCy%20&sort=, dostęp 19.03.2023 [przyp. red.].

⁶⁵ Zob. przyp. 13 [przyp. red.].

występują na terenie wschodniego obszaru Lubelszczyzny, więc tam, gdzie znajdowała się lub znajduje ludność obrządku wschodniego.

Sufiks ten w postaci *-ow-* odnajdujemy również w nazwach: *Pastoweń*, *-wnia*, 5 łąk w chełm., hrub., i krasn., *Pastowień*, pole Majdanu Krynickiego (krasn.), pole k. Wiszenek (zam.), łąka k. Uchań (hrub.), łąka przy wsi Niedziałowice (chełm.), pastwisko k. Pawłowa (chełm.), łąka k. Żulina (krasn.), łąka i pole k. Strachosławia (chełm.). Tego typu nazwy mogą też wystąpić z *-ew-* (może to jakieś przekształcenie): *Pastewiń*, *-wnia*, łąka k. Szczelatyna (hrub.), *Pastyweń*, łąka k. Chochłowa (hrub.).

Pastownia, *-i*, 6 łąk w chełm. i krasn., pole k. Leszczan (chełm.), pastwisko k. wsi Krzywe (krasn.).

Pastownie, *-a* (r.n.), 8 łąk w hrub. i tom. Taki typ nazwy z *-ew-*: *Pastewni*, *-a*, 2 łąki w hrub.

Nazwy te mogą mieć również formę liczby mnogiej z końcówką *-e* lub *-i*: *Pastownie*, *-i*, pole w Nowosiólkach (tom.), łąka w gromadzie Małków (hrub.), łąka w gromadzie Turka (chełm.), *Pastownie*, *-ów*, łąka w Tarnoszynie (tom.), *Pastowni*, *-i*, na *Pastowniach*, 6 łąk w chełm., hrub. i zam., *Pastowni*, *-ów*, łąka Żmudzi (chełm.), *Pastowni*, *-wien*, łąka k. Rogowa (hrub.), pole i łąka k. Strachosławia (chełm.).

Nazwy terenowe o brzmieniu *Pastowień*, *Pastoweń*, *Pastownia*, *Pastownie*, *Pastowni*, a także ich nieliczne polskie odpowiedniki *Pastewiń*, *Pastewni* wystąpiły jedynie w południowo-wschodniej części Lubelszczyzny i wiążą się niewątpliwie z gwarami południowo-zachodnio-ukraińskimi.

Pastownik, łąka w gromadzie Zimno (tom.), *Pastowniki/Pastowiń*, łąka k. wsi Strzyżowiec (hrub.), *Pastówniki*, łąka w Wólce Pukarzewskiej (tom.). Odpowiadają im liczniejsze twory z *-ew-* występujące w zasadzie tylko we wschodniej części województwa: *Pastewnik*, *Pastewniki*, *Pastewnyki*, *Pastylnyki*.

Za ukraińskie można uważać również nazwy w brzmieniu: *Pasowisko*, *Pasowiska* występujące na terenie powiatów hrub., chełm., zam. i włod., a także *Paszowisko* i *Paszowiska* zanotowane w kilku punktach najbardziej na zachód wysuniętych okolic powiatu chełmskiego. Na

całym obszarze natomiast są odpowiednie nazwy bez *-o-*: *Pastwisko, Pastwiska, Paswisko, Paświsko, Paświska, Paszwisko* itp.

c) w przedrostku

***bezb-**

Przedrostek **bezb-* ze zwokalizowanym jerem twardym wystąpił w nazwie terenowej pochodzącej od apelatywu *bezodnia* i *bezednia* ‘otchłań, przepaść’. *Bezodnia* to głównie nazwy 4 jeziorok i 2 źródełek, a także 1 łąka i 1 pole w tom., hrub., chełm. i biał., poza tym: *Bezodnia / Koło Bezedni*, łąka k. Dołhobyczowa (hrub.), *Na Bezedni*, pole w Radostowie (hrub.). Odpowiednie nazwy z *-e-* na miejscu psł. jeru twardego są rzadsze i też notowane tylko we wschodniej części województwa: *Bezednia*, łąka w Cześnikach (zam.) i k. Rogali (biłg.), las k. Tereszpoła (biłg.), *Bezednia Staruszkowa*, dół w gromadzie Kukawka (chełm.), *Bezednie*, las k. Kosobud (zam.), *Pod Bezednią*, pole wsi Stryjów w krasn. (pod wsią *Bezednia*). Geografia rozprzestrzenienia tych nazw z *-o-* oraz *-e-* nasuwa nam myśl, że nazwy te są ukraińskie z pochodzenia.

Takie nazwy terenowe z *-o-* pochodzącym ze zwokalizowanego jeru twardego wystąpiły na terenie Lubelszczyzny wschodniej. Jak widzimy, takie *-o-* bardzo łatwo zamieniane bywa na *-e-*.

13. Nazwy z ukraińskim refleksem psł. jeru miękkiego (*b)

Prasłowiański jer miękki (*b) w pozycji mocnej zwokalizował się w języku polskim, przyjmując postać *-e-* po spółgłosce miękkiej, w języku ukraińskim zaś dał *-e-* po spółgłosce twardej, np. polskim wyrazom *dzień, len, pies, kociel/kocioł* odpowiadają wyrazy ukraińskie *deń, len, pes, kotel*. Samogłoska *-e-* niemiękcząca poprzedniej spółgłoski (pochodząca z psł. *b) jest dowodem ukraińskiego pochodzenia jakiejś nazwy. Zjawisko to spotykamy:

a) w rdzeniach wyrazowych

***kot^olb** (pol. *kocioł, kociel*, ukr. *kotel*)

Temat ten z ukraińskim rozwojem **b* upatrujemy w nazwach terenowych: *Kóтели/Kóтели́/Kótyli*, pole k. Szuminki (włod.), *Kotyli*, pole i łąka k. Rostoki (chełm.), *Koteléc*, pastwisko w Krzywowierzbie (włod.), *Kótelnice*, pole w Jacni (zam.) i w gromadzie Józefów (biłg.), *Kotelugi*, łąka w Kłodzie (biał.), które odnajdujemy na terenie wschodnich powiatów województwa. Odpowiednie nazwy z polskim *-e-* po samogłosce miękkiej to: *Kocielki* (puł., biłg.), *Podkocielek*, pole w Łęcznowoli (łuk.), *Kocielec*, las w Zagrodach Łukowieckich (lubart.). Wszystkie te nazwy mają za podstawę wyraz oznaczający jakieś wgłębienie w terenie, spokrewniony z wyrazem *kotlina*.

***st^obb^o** (pol. *źdźbło*, gwar. *ździebło, ściebło*, ukr. *steblo*)

Ten wyraz w brzmieniu ukraińskim stał się podstawą jednej nazwy własnej pastwiska: *Styblowo, -a*, pastwisko k. Ochoży (chełm.). Poza tym nie spotkałimy tego wyrazu w żadnej formie w terenowym nazewnictwie Lubelszczyzny.

b) w sufiksach

***-bc^o** (pol. *chłopiec, gościnięc*, ukr. *chłopeć, hostyneć*)

Jest to sufiks występujący w terenowych nazwach własnych bardzo często, wśród tej ogromnej liczby nazw znajdziemy też jego brzmienie ukraińskie:

Bahoneć, -ńcia, jezioro w gromadzie Stulno (włod.).

Bródynéc, jezioro w gromadzie Stulno (włod.).

Czerwyweć, pole i łąka w Konstytucynie (włod.).

Hostyneć, pastwisko w Chłopiatynie w hrub. (i *Zahóstynecze*, pole w Chłopiatynie w hrub.).

Hrudéc, łąka w Horodyszczu (włod.), *Hurydyć*, łąka w Pobołowicach (chełm.), *Hustéc*, łąka w Kobylanach (biał.), *Husyweć*, pole k. Lisek (hrub.), *Zahusuweć*, łąka k. Lisek (hrub.), *Kupelec*, pole

k. Kolonii Dobromierzyce⁶⁶ (hrub.), *Kùpowateć/Kupowatka*, łąka k. Ślip-cza (hrub.), *Lisowéć*, łąka w gromadzie Wiszniów (hrub.), *Melkiweć*, jezioro w Husynnem (chełm.), *Mlinéć*, las w Krzywowierzbie (włod.), *Ohnywéć*, pole w Różance (włod.), *Ozyrec*, łąka w Błoniu (biał.), *Rósochateć*, las w gromadzie Zabłocie (biał.), *Szyszłoweć*, łąka w Cieleśnicy (biał.), *Ślipyteć*, łąka w Krzywowierzbie (włod.), *Wyróbéć*, las w gromadzie Żuków (włod.), *Zahrybiwéć/Zahrybowecze*, pole w Chłopia-tynie (hrub.), *Zasósniwéć*, pole k. Hulcza (hrub.), *Żołóbéć*, pastwisko w Horodyszczu (włod.), *Żabec*, część wsi Polubicze Dworskie (włod.).

Sufiks ten jest bardzo często polszczony, właściwie z przejściem ludności miejscowej na język polski nazwy takie otrzymują najczęściej ten sufiks w brzmieniu polskim. Stąd tyle form obocznych, z których jedna używana jest przez Polaków, druga – przez Ukraińców, np.:

Babiniec/Bábyneć, pole i łąka w Orchówku (włod.), *Czepiec/Czepeć*, las k. Lisek (hrub.), *Czortowiec/Czortywéć*, las w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Dębowiec/Dubówéć*, pole k. Sulimowa (hrub.), *Jankowiec/Jankiweć*, pole k. Rudki (chełm.), *Kozarzec/Kozareć*, łąka i ba-gna w gromadzie Horostyta (włod.), *Lipowiec/Łypoweć*, wieś w gromadzie Mołożów (hrub.), *Michalowiec/Michałiweć*, pole k. Pławanic (chełm.), *Sołowiec/Sołoneć*, łąka k. Machnówka (hrub.) itp.

Stąd też wiele nazw z sufiksem *-ec* w brzmieniu polskim, ale o ukraińskiej podstawie słowotwórczej, np. *Bagoniec*, las k. Zasiadek (radz.), *Prudziec*, pole Międzyrzeca (radz.), *Żurawliniec*, pole w Żukach (biał.), *Tysiec*, łąka k. Husynnego (chełm.), *Woroniec*, łąka i pole wsi Drohiczany (hrub.) itp.

Czysto polskich terenowych nazw własnych z sufiksem *-ec* występuje bardzo dużo na terenie całej Lubelszczyzny. Nazwy takie z ukraińskim brzmieniem tego sufiksu zachowały się tylko gdzieś tam, gdzie została jeszcze ludność mówiąca po ukraińsku) we wschodniej części województwa.

⁶⁶ Zob. przyp. 32 [przyp. red.].

***-bn-** (pol. *winien*, *godzien*, ukr. *wynen*, *hoden*)

Prasłowiański sufiks ***-bn-**, tworzący przede wszystkim przymiotniki, widoczny jest w niektórych nazwach terenowych w jego brzmieniu ukraińskim:

Zabrodeń, pole w Tarnoszynie w tom. (por. *Brodnie Łąki*, *Zabrodnia*, pole, *Zabrodnie Pola*, *Łąki Międzybrodnie* itp.). Na podstawie tych nazw można wydzielić przymiotnik *brodni*, będący ich podstawą. *Zabrodeń* to przekształcona forma przymiotnika *zabrodni* – ‘leżący za brodem’.

Dubeńka, pole w Gielczwi w krasn. (por. pol.-ukr. *Dubienka*), i *Dubeńskie Pasowisko*, las k. Dubnika (włod.).

Zahumyny, pole w gromadzie Hrebenne (tom.), *Zahumynia*, pole w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Zahumenki*, pole k. Peresółowic (hrub.). Takie nazwy są niekiedy polonizowane przez zmiękczenie spółgłoski przed *-e-*, np. *Zagumienie*, 13 pól w biań., radz. i chełm., droga w parcz., *Zagumienek*, pole k. Rogowa (hrub.), *Zagumienki*, 61 pól w krasn., zam., tom., chełm., hrub., 2 łąki w hrub. i tom., pastwisko w hrub., 2 drogi w zam., *Zagumienko*, droga wsi Bończa (krasn.). Wszystkie te nazwy, jak wynika z przedstawionego materiału, wystąpiły we wschodnich powiatach województwa, a więc mogą być ukraińskie z pochodzenia. Ten sam temat z sufiksem ***-bn-** w brzmieniu ukraińskim i polskim ma nazwa *Gumienko/Owenko/Uhenko* zanotowana w *Słowniku geograficznym*⁶⁷ jako: *Chumeńko*, jezioro w gromadzie Orzechów Nowy⁶⁸ (parcz.).

Kołodeń/Banki, część Kolonii Andrzejów⁶⁹ w chełm. (od wyrazu *kołoda* ‘kłoda’ poszerzonego sufiksem ***-bn-** (por. pol. *Kłodnica*, łąka w Chodlu w bełż.)).

⁶⁷ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego i W. Walewskiego, t. 1-15, Warszawa 1880-1902.

⁶⁸ Zob. przyp. 25 [przyp. red.].

⁶⁹ W 2008 r. Andrzejów-Kolonia została włączona do wsi Andrzejów, [https://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej%C3%B3w_\(powiat_che%C5%82mski\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej%C3%B3w_(powiat_che%C5%82mski)), dostęp 6.06.2024 [przyp. red.].

Oseteniec, jeziorka w gromadzie Turka w chełm. (od nazwy *oset*, *osetny* z sufiksem *-ec*, byłyby to miejsce zarosłe ostami).

Pąstyweń, łąka k. Chochłowa (hrub.), *Pastoweń*, 5 łąk w chełm., hrub., krasn. Takie nazwy są niekiedy polonizowane przez zmiękczenie spółgłoski przed *-e-*: *Pastewiń*, łąka k. Szczelatyna (hrub.), *Pastowień*, 2 pola w krasn. i zam., 2 łąki w hrub. i chełm., pastwisko k. Pawłowa (chełm.). Są to nazwy mające w podstawie przymiotnik analogiczny do pol. *pastewny*, por. ukr. *pastiweń* ‘ogrodzone pastwisko koło mieszkania’. Geografia rozprzestrzenienia tej nazwy i jej etymologia wskazują na pochodzenie ukraińskie.

Zarudenie, łąka w gromadzie Turka w chełm. (por. *Rudny Staw*, łąka k. Sewerynowki w parcz., i nazwisko *Rudny*). *Zarudenie* to urzeczownikowana postać wyrażenia przyimkowego (okolicznika miejsca) *za rudnym*, *Za Rudnym* lub *Za Rudnem*.

Siredeń, łąka i pole w Bukowie Małej (chełm.) oraz *Średnieśczyzna*, pole wsi Jaślików (krasn.). Nazwy te nawiązują do przymiotnika częstego w terenowych nazwach własnych *średni*, *serednij*, np. *Średnia*, *Średnie*, *Seredna*, *Serednie*, *Średnia Góra*, *Średnia Ręka*, *Średnie Błonie*, *Średni Dół*, *Zasierednie*, *Średniok*, *Seredniaki* itp.

Jeśli chodzi o sufiks **-bn-*, wystąpił on przede wszystkim w nazwach terenowych mających coś w rodzaju sufiksu *-eń*: *Zabrodeń*, *Kołodeń*, *Pastoweń*, *Pąstyweń*, *Siredeń*; te nazwy terenowe przypominają nazwę własną *Kodeń*, wieś w biał., i *Kodeniec*, wieś w parcz., od których pochodzi nazwa *Kodeńszczyzna*, las w gromadzie Krzywówka (biał.).

Odpowiednie nazwy z sufiksem *-eń* po spółgłosce miękkiej również notujemy na terenie Lubelszczyzny: *Orodzień*, łąka w Dąbiu w łuk. (od wyrazu *horod*), *Kostrzeń*, las w gromadzie Kocudza (jan.lub.), *Soroczeń*, łąka w Hołownie (włod.), *Lubień*, łąka w gromadzie Wola Różaniecka (biłg.), *Wieleń*, las w gromadzie Majdan Sopocki (tom.). Wszystkie te nazwy mogły mieć w podstawie odpowiedni przymiotnik z sufiksem **-bn-* (*-ny* lub *-ni*).

Takie są najważniejsze formacje, w których można obserwować ukraińskie brzmienie psł. **b* w terenowych nazwach Lubelszczyzny.

Jak widzimy, mogą być one łatwo polonizowane przez zmiękczenie spółgłoski przed *-e-* pochodzącym z **-b-*.

14. Nazwy z ukraińskim refleksem psł. **dl*

Prasłowiańska grupa spółgłoskowa *dl* zachowana została w języku polskim, we wschodniosłowiańskich zaś językach, a więc i w ukraińskim, została uproszczona do *-l-*. Uproszczona grupa *-dl-* w postaci *-l-* w terenowych nazwach własnych jest fonetycznym wskaźnikiem ukraińskiego pochodzenia danej nazwy.

Taki element fonetyczny notujemy w sufiksach *-dło*, *-adło*, *-idło*, *-ydło*, które w brzmieniu ukraińskim występują jako *-ło*, *-ało*, *-iło*, *-yło* (analogicznie do takich wyrazów pospolitych, jak pol. *mydło*, *sadło*, *widły* – ukr. *myło*, *sało*, *wyła* itp.).

Nazwy z sufiksem *-ło* (*-dło*)

Kryłówka, łąka k. Strachosławia (chełm.) i *Kryłów*, wieś (hrub.). Ukraińskiemu wyrazowi *kryło* odpowiada polskie *skrzydło*, które też notujemy w nazwach: *Skrzydła*, *-deł*, góra k. Wólki Poznańskiej (łuk.) i *Skrzydłowiec/Skrzydowiec/Strzedowiec*, dół w Celejowie (puł.);

Zarelec, *-lca*, pole w Kolechowicach (lubart.) i łąka w Rudce Kijańskiej (lubart.). Nazwa ta wiąże się prawdopodobnie z wyrazem *redło* uproszczonym do *reło*. Ten wyraz mamy również w nazwach *Redli*, *-a* / *Redlowe*, las k. Wytyczna (włod.), *Redlunka*, łąka przy os. Kamionka (lubart.), *Redlice*, pole i nieużytek k. Wólki Kątnej (puł.);

Seliska, *-sk*, pole w Ciciborze Małym (biał.) i łąka w Hrudzie (biał.), *Seliska*, *-sek*, pole w Neplach (biał.) i łąka w Klonowicy Małej⁷⁰ (biał.), *Seliska*, *-sk/-sek*, łąka i pole w Bublu⁷¹ (biał.) i w Polubiczach (włod.), *Sielisko*, *-a*, pole k. Rożdżałowa (chełm.), *Sieliska*, łąka w Cieszynie (zam.), *Selyska*, *-sk*, łąka i pole w Pawlukach (włod.), *Setyska*, *-sok*, łąka k. Chłopiatyna (hrub.), *Zaselyska*, pole k. Chłopiatyna (hrub.),

⁷⁰ Zob. przyp. 3 [przyp. red.].

⁷¹ Zob. przyp. 13 [przyp. red.].

Sętycki, -sok, pole k. Szuminki (włod.). Występują też nazwy oboczne z -t-/-l- i dl: *Seliska/Siedliska*, łąka w Hrudzie (biał.), *Sętyńska*, -siok /*Siedliska*, -sek, łąka k. Żniatyna, z których forma pierwsza jest ukraińską, druga zaś – polską. Odpowiedniki polskie zresztą występują również w części zachodniej województwa: *Siedlisko*, 2 pola w opol. i łuk., *Siedliska*, 20 pól w hrub., kraśn., lubart., opol., parcz., puł., radz. i włod., a więc w różnych częściach województwa;

Seliszcz, -ów, pole w gromadzie Dobratycze (biał.), *Sieliszcz*, -a, pole w Mazanówce (biał.). Tym ukraińskim z pochodzenia nazwom odpowiada polska *Zasiedliszcze*, pole w Pożarowie (lubart.). Z rdzeniem tym związane są jeszcze nazwy *Sieleniec*, dół w gromadzie Batorz (kraśn.) i *Posilenie*, łąka k. Horyszowa Ruskiego⁷² (hrub.);

Szyłowe/Szydłowe, łąka w Sosnówce (włod.). Tym dwóm obocznym formom odpowiada czysto polska *Szydło*, łąka i góra k. Kopiny (chełm.). Z tematem tym jest chyba związana nazwa *Szylawy*, -ów, łąka i pole w Wasylowie (tom.). Wyraz *szydło*, *szyło* wystąpił tutaj w jakimś przenośnym znaczeniu ‘czegoś wciętego, jakiegoś cypla’, chociaż nie jest wykluczone pośrednictwo własnej nazwy osobowej;

Wyły, -ów, pole i łąka k. Hrebennego (hrub.), łąka k. Żmudzi (chełm.), łąka k. Suchawy (włod.), *Wyły*, Gen. *Wył*, łąka k. Sielca (chełm.), w Tarnoszynie (tom.) i w Świerszczowie (hrub.), *Wyłki*, las w gromadzie Kopytów (biał.), *Wiły*, -ów, łąka w Horodyszczu (włod.), *Wilki*, -tek, pole w Szachach (radz.). Mamy też formy oboczne -t-/-dl-: *Wyły/Widły*, łąka w Dubie (tom.), łąka k. Suchawy (włod.), *Wyła/Widły*, łąka k. Lipowca (hrub.), pierwsza z tych oboczności używana jest przez mówiących po ukraińsku, druga – przez mówiących po polsku. Odpowiedniki polskie z -dl- występują również tylko w powiatach wschodniej Lubelszczyzny, jest to widocznie nazwa związana w jakiś sposób z tym terenem. Takie nazwy jak *Widły*, *Widła*, *W Widłach*, *Widelki* zanotowaliśmy wielokrotnie w powiatach biał., lubart., chełm., hrub., krasn., zam., tom. i biłg.

⁷² Horyszów Ruski po II wojnie światowej został przemianowany na Horyszów (gmina Miączyn, powiat zamojski), <https://pl.wikipedia.org/wiki/Horysz%C3%B3w>, dostęp 6.06.2024 [przyp. red.].

Podstawą tych nazw jest wyraz *wyły, wyla, widły* w znaczeniu ‘jakieś rozwidlenie w terenie, utworzone przez dwie rzeczki, dwie drogi itp.’.

Nazwy z sufiksem *-ało (-adło)*

Gwizdało, pole w Werchlisie w biał. (od *gwizdać*, nazwano tak ze względu na gwizdanie wiatru), *Krużało*, pole w Olszynie (biał.). Nie spotkaliśmy nazw z tym sufiksem w wersji polskiej *-adło*.

Nazwy z sufiksem *-yło, -iło (-ydło, -idło)*

Chodyłówka, -i, las w gromadzie Rybczewice w krasn. (podstawą jest tutaj chyba nazwa osobowa *Chodyło* powstała od czasownika *chodyty* ‘chodzić’);

Huszczylów Kut, pole w Kosyniu (włod.). Podstawą jest tutaj chyba nazwa osobowa *Huszczycyło* oparta na wyrazie *huszcza* – ‘gąszcz’;

Kadylnica, pole k. Wiszniowa (hrub.), łąka k. Wiszniowa (hrub.), las w gromadzie Niedziałowice (chełm.) i k. Rejowca (chełm.), *Pod Kadylnicą*, łąka k. Majdanu Ryb.⁷³ (chełm.). Nazwa ta pochodzi od wyrazu *kadyło*, który jest ukraińskim odpowiednikiem polskiego *kadzidło*. Powyższe nazwy terenowe tłumaczyć można przez fakt palenia ogniska na danym terenie, częste dymienie się. Notujemy je tylko w powiatach hrub. i chełm.;

Moczyło, pastwisko w Hubinku (tom.), *Moczyła, -ył*, łąka k. Korchowa (biłg.). Odpowiedniki polskie takich nazw – *Moczydło, Mocydło, Moczydła, Mocydła, Mocydły, Za Mocydlami, Moczydlowa, Mocydlana Droga* – zanotowano w łuk., lubart., lubl., parcz., zam. i kraśn. Wyrazy *moczydło* i *moczyło* oznaczają ‘miejsce, gdzie moczy się len i konopie’;

Popilila, -ów, pole w Kolonii Hańsk (włod.). Podstawą tej nazwy jest wyraz *popił* ‘popiół’ rozszerzony sufiksem *-iło*;

Topila, -iw, bagno w gromadzie Dołha (radz.), *Topilec*, łąka w Radczu (parcz.). Nazwy te mają w podstawie czasownik *topić*, oznaczają ‘miejsce grząskie, gdzie może się utopić człowiek lub zwierzę’.

⁷³ Zob. przyp. 35 [przyp. red.].

Ta cecha fonetyczna charakteryzuje wymienione wyżej nazwy terenowe jako ukraińskie z pochodzenia. Ponieważ występuje ona jedynie w sufiksach rzadkich, nie jest zbyt szeroko rozpowszechniona.

15. Nazwy z *l* epentetycznym, powstałym z połączenia spółgłoski wargowej i następującej *j*

Prasłowiańskie połączenia spółgłosek wargowych i *j* dały w językach wschodniosłowiańskich, a więc i w języku ukraińskim, połączenia spółgłosek wargowych z tzw. *l* epentetycznym, w językach zachodniosłowiańskich zaś, a więc i w języku polskim – spółgłoski miękkie bez tego *l*, np. ukraińskim wyrazom *zemia*, *lublu* odpowiadają pol. *ziemia*, *lubię* itp. Nazwy terenowe z *l* epentetycznym na Lubelszczyźnie mogą więc być uważane za ukraińskie.

Proces pojawiania się *l* epentetycznego zachodzi na granicy morfemów, stąd nazwy te możemy rozpatrywać według sufiksów następujących po jakichś tematach kończących się na spółgłoskę wargową.

Nazwy z psł. sufiksem **-jb*

Z wyrazem *żuraw* brzmiącym po ukraińsku jak *żurawel* wiążą się takie nazwy terenowe, mające *l* epentetyczne: *Żurawel*, -wła, las w gromadzie Wisznice (włod.), *Żurawłowo*, łąka k. Stawku, *Żurawlin*, łąka k. Świerż (chełm.), *Żurawliny*, pastwisko k. Zarzecza (zam.), *Żurawliniec*, pole w Żukach (biał.). Ze względu na występowanie w nich *l* po *w* możemy je uznać za ukraińskie. Mamy również odpowiednie nazwy bez tego *l*: *Zuraw*, las Rozkopaczowie (lubart.), *Zazuraw*, pole i łąka w Rozkopaczowie (lubart.), *Żurawie Ługi*, las w Rzymach-Lesie (łuk.), *Żurawiny*, pole w Bojanówce (radz.), *Żurawiniec*, pole k. Krzemienia (jan.lub.) i w Olszewnicy (radz.), łąka w Rozwadowie (łuk.), las w gromadzie Wilkołaz (kraśn.), *Zurawiniec*, las Góry Puławskiej (puł.). Nazwy z *l* epentetycznym związane z wymienionym wyrazem notujemy tylko we wschodnich powiatach: włod., chełm., zam. i biał., bez tego *l* – w części zachodniej Lubelszczyzny.

Nazwy z psł. sufiksem *-ja

Konopliska/Konopliskie, pastwisko w Laskach (parcz.), *Konopelki*, pole w Przechodzisku (radz.), *Konopniska*, pole Skarbiciesz⁷⁴ w radz. (w tej ostatniej nazwie -l- zostało najprawdopodobniej zamienione na -n-). Odpowiednich nazw bez *l* epentetycznego nie zanotowaliśmy;

Ziemiańska Rzeka, strumyk – dopływ Huczy w gromadzie Łaszczów (tom.). Nazwa pochodzi od *zemia* – ‘ziemia’, znanego z innych terenowych nazw własnych: *Bankowa Ziemia*, *Obszarska Ziemia*, *Ukazowa Ziemia*, *Poduchowa Ziemia*, *Czarnoziem* w formie bez *l* epentetycznego.

W nazwach mających podstawę wyrazów *grobla*, *grebla* i *hrebła* występuje na ogół *l* epentetyczne niezależnie od terenu. Za ukraińskie nazwy uważamy jedynie te, które mają w temacie formy *grebla* i *hrebła*, ponieważ takie notujemy tylko we wschodniej części województwa, a więc: *Grebla*, *Hrebła*, *Greble*, *Koło Grebli*, *Pod Greblą*, *Za Greblą*, *Zagrebla*, *Zahrebła*, *Zagrebele*, *Zahrebele*, *Grebelka*, *Grebelki*, *Hrebelki* zanotowaliśmy w powiatach biał., radz., parcz., chełm., hrub., włod. i tom. Są to nazwy nawiązujące do ukraińskiego *hrebła* przeciwstawiającego się polskiemu *grobla*, które występuje w nazwach terenowych na całym obszarze województwa. Występowanie *l* epentetycznego w tych nazwach nie jest wskaźnikiem ukraińskiego pochodzenia takich nazw, jak *Grobla*, *Czarna Grobla*, *Nowa Grobla*, *Groble*, *Koło Grobli*, *Od Grobli*, *Za Groblą*, *Zagrobla*, *Zagroble*, *Podgroble*, *Grobelka*, *Grobelki* itp., ponieważ w postaci *grobla* z *l* epentetycznym istnieje ten wyraz w języku polskim i w gwarach. Zanotowaliśmy wprawdzie jedną nazwę bez *l* epentetycznego: *Grobie*, -a, pastwisko k. wsi Rąblów (puł.).

Nowe ukraińskie *l* epentetyczne, powstałe już po rozbiu wspólnoty języków słowiańskich i po zaniku jerów, notujemy w nazwach utworzonych za pomocą psł. sufiksu *-bje. Oto nazwy terenowe mające w sobie takie *l* epentetyczne:

⁷⁴ Obecnie wieś znajduje się w granicach administracyjnych powiatu lubartowskiego [przyp. red.].

Boguszowle, -a, pole w Sławatyczach w włod. (od nazwy *Bogusz* czy *Boguszów*), *Zahrable/Zagrabie*, las k. Klesztowa (chełm.). Nazwa pochodzi z wyrażenia *za hrabom*, *za grabem* lub *za hrabamy*, *za grabami* (por. jeszcze: *Podgrabie*, pole w Kamieniu w łuk.);

Zahóstriwle, -a, pole w Machnówku (hrub.). Pochodzi od wyrażenia *za ostrowom* – ‘za ostrowem’, por. *Podostrowie*, łąka w Leszkowicach (lubart.), *Podestrowie*, pole w Niedźwiadzie (opol.);

Meżyriwle, pole Husynnego (hrub.) od wyrażenia *meży rowamy* ‘między rowami’, por. jeszcze: *Meżyrowie*, pole w Moroczynie (hrub.), *Międyrowie*, łąka w Jeleńcu (łuk.), *Podrówie*, *Zarowie*, *Zarywie* itp.;

Podstawle, łąka w Dyniskach (tom.), łąka i pole k. Jamnisk (włod.), *Zastawle*, pole k. Babic (biłg.). Odpowiedniki czysto polskie tych nazw: *Podstawie*, *Zastawie* występują dość często na terenie całej Lubelszczyzny;

Zaternówle, łąka k. Hańska (włod.) od wyrażenia *za Ternowom* lub *za Ternowym*. Por. *Ternowo*, pole k. Pławanic (chełm.), *Ternowa Dolina*, *Ternowy Rów* itp.;

Zawerble/Zawerbie, łąka w Wyczółkach (biał.). Por. *Zawierzbie*, pastwisko wsi Zbędownice (puł.), *Podwierzbie*, *Podwirzbie* itp.

Jak więc widzimy, *l* epentetyczne w terenowych nazwach własnych jest wyraźnym wskaźnikiem ukraińskiego pochodzenia danej nazwy. Takie nazwy zresztą występują jedynie we wschodnich powiatach województwa. Z nazwami nawiązującymi do wyrazu *grobla* sprawa jest zupełnie inna.

16. Nazwy z nagłosowym *o-* pochodzącym z psł. **je-*

Prasłowiańskie nagłosowe **je-* w językach wschodniosłowiańskich przeszło w *o-*, w językach zachodniosłowiańskich zaś, a więc i w języku polskim, zostało niezmienione, stąd polskim wyrazom *jezioro*, *jesień*, *jeleń* odpowiadają ukraińskie *ozero*, *osiń*, *oleń* itp. Nazwy z nagłosowym *o-* (z psł. **je-*) są więc wyraźnie ukraińskie z pochodzenia na terenie województwa lubelskiego. Są to terenowe nazwy własne związane z takimi wyrazami:

***jezero** (pol. jezioro, ukr. ozero)

Wyraz *jezioro* dość często wchodzi w użycie jako terenowa nazwa własna, niekiedy w jego brzmieniu ukraińskim:

Ozero, bagno w lesie w gromadzie Łomazy (biał.), *Oziero/Jezioro*, pole w gromadzie Hrebenne (tom.), *Dolhie Ozyro*, jezioro w Pawlukach (włod.), *Kupiniestoje Ozero*, jeziorko w Moniatyczach (hrub.), *Pochwowo Wozero*, pole w Modryńcu (hrub.), *Synie Hoziero*, jeziorko w Kostomłotach (biał.), *Na Wozyri / Na Jiziorzy*, łąka k. Wyżłowa (hrub.), *Ozera*, -ów, pole w Zawadach (tom.), *Hozera*, łąka w Hannie (włod.), *Zaozire*, -a, łąka i pole k. Zbereża (włod.), *Zazirie*, łąka w gromadzie Jabłeczna w biał. (forma ta powstała ze ściągnięcia dwóch sąsiadujących ze sobą samogłosek *ao* w *a*, por. podobny przykład *Zaziero* zanotowany w okolicach Muromia w Rosji⁷⁵), *Zaoziry*, -ów, pole k. Podhorzec (hrub.), *Józiórki*, las w gromadzie Mazanówka (biał.), *Zaoziórki*, łąka w Berezie⁷⁶ (radz.), *Ozyréc*, łąka w Błoniu (biał.), *Ozierysko*, miejsce rozlania się Krzny k. Wysokiego (radz.), *Ozirne*, pole k. Budynina (hrub.). Takie nazwy zanotowaliśmy w powiatach biał., radz., włod., hrub. i tom.

Na całym terytorium Lubelszczyzny notujemy nazwy terenowe z wyrazem *jezioro* lub *jeźzioro*, np. *Jezioro*, *Kalickie Jezioro*, *Jęzioro*, *Duże Jęzioro*, *Jęziór*, *Jęzior*, *Jeziora*, *Małe Jeziora*, *Jęziora*, *Pod Jezio-rem*, *Do Jęziora*, *Na Jęziorze*, *Pod Jęziorem*, *U Jęziora*, *Za Jęziorem*, *Podjęzioro*, *Zajezioro*, *Podjęzierze*, *Zajezierze*, *Zajeziorze*, *Zajęziorze*, *Jeziórko*, *Jeziorko*, *Jęziórko*, *Jeziórka*, *Jęziórka*, *U Jeziórka*, *Jeziorek*, *Jeziórek*, *Jęziórek*, *Jeziórki*, *Jęziórki*, *Jezierniak*, *Jeziornica*, *Jezierzysko*, *Jeziorzysko*, *Jeziorne Doły*, *Jeziorowe Góry* itp.

***jerębina** (pol. jarzębina, czes. jeřabina, ukr. oriabyna)

Ta nazwa rośliny wystąpiła w funkcji terenowej nazwy własnej raz w brzmieniu ukraińskim: *Orabina*, pole k. Uhruska (włod.). Ten sam

⁷⁵ В.И. Тагунова, *Некоторые исторические изменения в микропонимии Муромской земли*, „Микропонимия”, Москва 1967, s. 60.

⁷⁶ Zob. przyp. 17 [przyp. red.].

temat w postaci fonetycznej polskiej tkwi w nazwach: *Jarząbek*, las k. Celin Włociańskich (łuk.) i *Jarzębiniec*, dół w gromadzie Wirkowice (krasn.).

***jeżina** (pol. *jeżyna*, ukr. *ożyna*)

Z wyrazem tym związana jest nazwa: *Ożany*, las k. Kosobud (krasn.), którą ze względu na nagłosowe *o-* możemy potraktować jako nazwę pochodzenia ukraińskiego. Odpowiedników fonetycznych polskich znajdujemy wśród terenowych nazw polskich o wiele więcej: *Jeżynki*, *Jezynioki*, *Jeżyniec*, *Jezymniki*, *Jeżynny Dół*, *Jeżynów Dół* itp. notowane w różnych częściach województwa.

Omawiana cecha uwidoczniła jest w niewielu przykładach, zresztą i w wyrazach pospolitych występuje ona tylko w kilku słowach.

17. Nazwy z miękkim *d*

Prasłowiańskie *d* zmiękczone zmienione zostało w języku polskim na *dź*, w języku ukraińskim zaś zostało jako *d* lub stwardniało, wskutek czego ukraińskiemu *d*, a niekiedy również *d* twardemu, odpowiada polskie *dź*, np. polskie wyrazy *dziad*, *dziki*, *dzień*, *chodzić* odpowiadają ukraińskim *did*, *dykyj*, *deń*, *chodyty* itp. Miękkie *d* w terenowych nazwach własnych jest niewątpliwym wskaźnikiem na ukraińskie pochodzenie danej nazwy.

Miękkość *d* może pochodzić ze zmiękczenia przez jer miękki, wtedy ta głoska stoi na końcu wyrazu lub przed jakąś spółgłoską. Oto przykłady nazw z *d* w takich pozycjach:

Hrad, *-di*, las w gromadzie Żuków w włod. (ten sam rdzeń, co w nazwach *Grzęda*, *Hrada* itp.);

Fedkowa Góra, góra k. Lipowca w biłg. (od imienia *Fedko*, pochodnego od imienia *Fedir* – *Teodor*);

Hredkowskie, *-ego*, łąka w gromadzie Czuczycze w chełm. (teren należy do wsi *Hredkowa*, jego nazwa na miejscu brzmi jak: *Hredków* (ukr.) lub *Redków* (pol.);

Radkowo, pole w Pereszczówce w radz. (po polsku nazwa ta brzmi już jak *Radkowo*, gdyż w wymowie polskiej nie ma *d*);

Horodba, łąka w Klonowicy Wielkiej⁷⁷ w biał. (ten sam rdzeń, co w nazwie *Gródź*, *Grodzisko*, *Podgrodzie* itp., a także *Horodysko*, *Horodzisko* itp.).

Miękkie *d* może stać przed samogłoskami, wtedy nie twardnieje i najczęściej się w takich pozycjach zachowuje, jeśli nie zmienia się na *dź*. Oto nazwy z *-die-*:

Horodiec, las w gromadzie Międzyrzec (biał.) i k. Sobiboru w włod. (po polsku nazwa ta brzmiałaby jak *Gródziec*, por. *Horojec*, pole k. Kościaszyna w hrub.).

Stosunkowo często przed sufiksem **-bje*, praktycznie więc przed *-e-*, w nazwach typu *Zalesie*, *Podrudzie/Podrudie*, pole k. wsi Ruda w chełm. (por. *Podrudzie* i *Zarudzie*, częste nazwy w różnych częściach województwa), *Zabródzie*, pastwisko w Grabanowie w biał. (por. *Zabrodzie*, *Zabródzie* – kilka nazw terenowych), *Zabudie*, łąka w Krasnem w chełm. (por. *Podbudzie*, pole w Dąbrówce w lubart., *Zabudzie*, pastwisko wsi Szczekarków w lubart.), *Zahodzie*, łąka w Sielcu w chełm. ('teren za Hołodem'), *Zahorodie*, 12 łąk, pastwisko, pole w biał., parcz., włod., chełm. i hrub., *Zahóródzie*, łąka i pole w Kobyłanach (biał.), *Zahorodi*, *-iw*, łąka k. Peresołowic (hrub.), nazwy te mamy też w formie z *dź*: *Zahorodzie*, pole w Dubowie (biał.), łąka i pole k. Bereścia (hrub.), nazwy te są analogiczne do pol. *Zaogrodzie*, powstały one z wyrażenia przyimkowego *za horodom*, 'za ogrodem', *Zahrudie*, łąka w Woskrzeźnicach Dużych (biał.) i ich postaciowo polonizowane przez zamianę *d* na *dź*: *Zahrudzie*, las w Romaszkach (biał.), *Zagrudzie*, droga w Radczu (parcz.) oraz czysto polskie formy *Podgrądzie*, *Zagrądzie*, por. rozdz. 10, s. 116-117, *Zahydie*, część wsi Strzyżów (hrub.).

Miękkie *d* przed *a*, które pochodzi z psł. **ę*

Chodiaczka, las k. Tuliłowa w radz. (ukr. *chodiaczyj*);

Kołodiazek, łąka w gromadzie Zimno (tom.), *Kołodiazki*, łąka w gromadzie Tomaszów Lubelski (tom.) i nazwy z zamianą *d* na *dź*;

⁷⁷ Zob. przyp. 3 [przyp. red.].

Kołodziki, łąka w Korhyniach (tom.), *Kołodziażny Dół*, las k. Wywłoczki w zam. (podstawą wymienionych nazw jest ukraiński wyraz *kołodiaz* ‘studnia’);

Majdan Mołodiatyński i *Mołodiatyczne*, wioski (hrub.);

Skindiaczki, łąka i pole w Chmielku w biłg. (por. ukr. *skindiaczka* ‘wstążka’);

Smerdiacze, -ego, grzebowisko w Szóstce (radz.);

Siediacze, pole w Przechodzisku (radz.), *Sydiaczki*, 3 pola w włod., *Sidiaczka*, pole w Olchówce (parcz.), *Sidiaczki*, pole k. Szuminki (włod.), *Sydieczka*, pole k. Suszna (włod.), *Sydiczka*, łąka k. Suchawy (włod.), *Siediczka*, łąka k. Łomnicy (włod.). Tego typu nazwy występują też w formie częściowo spolonizowanej przez zamianę *đ* na *dź*: *Siedziacze*, pole w Berezie⁷⁸ (radz.), *Sydziczka*, pole w PGR Zinki (włod.), *Siedziaczki*, pole i 2 łąki w włod., *Siedziączka*, 3 pola w włod. (por. jeszcze rozdz. 11, s. 135).

Miękkie *đ* przed -a- innego pochodzenia

Budiak, pole k. Zarzecza w chełm. (ukr. *budiak* ‘oset’);

Borodieńska, łąka k. stacji kolejowej w Zamościu w zam. (ze zmianą -’a- na -’e-, znaną w gwarach ukraińskich);

Diakówka, pole w Berdyszczach (chełm.), pole k. Rudy (chełm.), *Diakówki*, pastwisko k. Żuka Starego⁷⁹ (biłg.). Formą z *dź* na miejscu pierwotnego *đ* jest nazwa *Podziacze*, pole w Polatyczach w biał. (nazwa ta pochodzi z wyrażenia *po diaku* – ‘pole przejęte po diaku’), a także współczesne brzmienie nazwy wsi *Dziekanów*, która w źródłach staropolskich zapisana jest jako *Dyaconow*, a w ustach miejscowej ludności brzmiała do niedawna jak *Dièkuniw*. Powyższe nazwy wiążą się z tym, że wymienione grunta należały niegdyś do *diaka* – ‘psalmisty w cerkwi obrządku wschodniego’;

⁷⁸ Zob. przyp. 17 [przyp. red.].

⁷⁹ Obecnie Żuk Stary administracyjnie należy do powiatu nizańskiego w województwie podkarpackim, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=5&q=%C5%BBuk%20Stary&sort=, dostęp 6.06.2024 [przyp. red.].

Nywurudiane/Nyhurudziane, pastwisko k. Żłobka Małego⁸⁰ w włod. (nazwa trudna do zinterpretowania);

Popadianki Rów, dół k. Horodła (hrub.);

Wodianowy Most, łąka k. Lisek w hrub. (por. jeszcze: *Wodzianki*, łąka w gromadzie Bukowa w biłg.).

Miekkie *đ* przed samogłoską *-u-*

Bindiuhy/Bindiugi, łąka w Woli Uhruskiej (włod.), *Bindiużka / Pod Binduga*, łąka k. Dubienki (hrub.). Są też podobne nazwy z *-d-* twardym: *Binduga*, łąka w Ostrówku (lub.), *Bindugi*, pole i łąka nad Wieprzem w gromadzie Serniki (lubart.). Wyraz *binduga* oznacza ‘miejsce przy rzece, gdzie składają drewno przeznaczone na spław’, nazwę tę z *-d-* twardym notujemy na terenie czysto polskim, a z *đ-* na terenie mieszanym;

Chwediuwszczyzna, las w Żurawlu w włod. (od imienia ukr. *Chwed* = *Fed* – *Fedir* – *Teodor*);

Diuchtiernia, las k. Kodeńca (parcz.), *Diuchtiarki*, pole w Sitnem (radz.), są też nazwy z *-dź-*: *Dziuchciarka*, pole w Lubence (biał.) i w Przechodzisku (radz.), *Dziuchciarnia*, pole w Szóstce (radz.). Są to ukraińskie gwarowe formy wyrazu *dziegciarka*, *dziechciarnia*, por. nazwy terenowe *Dziechciarnia*, *Dziekciarka*, *Dziechciarka*, *Dziechciorz*, *Dziechciorski Piec* itp. Nazwy z początkowym *diuch-* i *dziuch-* występują tylko w północno-wschodniej części województwa, jest to jakies północnoukraińskie zjawisko fonetyczne: przejście wzdłużonego *-ē* = *u*;

Sydiuk, część Kolonii Sławatycze (włod.).

Miękkie *đ* przed samogłoską *-i-*

Dínkówe, pole k. Żłobka Małego⁸¹ (włod.), *Diwiniec*, las k. Paszenek (parcz.), *Dudinki*, łąka k. Żniatyna (hrub.), *Hradinoje*, łąka w Łuzkach⁸² (radz.), *Hrudik*, góra na łąkach w gromadzie Krzewica w radz.

⁸⁰ Zob. przyp. 16 [przyp. red.].

⁸¹ Zob. przyp. 16 [przyp. red.].

⁸² Zob. przyp. 51 [przyp. red.].

(por. liczne nazwy o brzmieniu *Grądzik* i *Hrudyk*), *Żadinowo*, pole w Krasówce (włod.), *Zaperedił*, -u, pole k. Luty w włod. (por. *Dział*, *Działy*, *Działki* itp.), *Prydirki*, łąka k. Łuszkowa (hrub.).

Miękkie -*d'*- w terenowych nazwach Lubelszczyzny występuje stosunkowo rzadko, może dlatego, że jest to głoska obca polskiemu systemowi fonetycznemu, i bardzo łatwo zastępowane jest przez -*dź*- lub niekiedy przez twarde -*d*-. Przy cytowanych wyżej przykładach przytoczono kilka takich nazw.

18. Nazwy z miękkim *í*

Prasłowiańskie *í* zmiękczone zostało zmienione w języku polskim na *ć*, w języku ukraińskim zaś zostało jako *í* lub stwardniało, wskutek czego ukraińskiemu *í*, a niekiedy również *t* twardemu, odpowiada polskie *ć*, por. pol. *ciasto*, *cień*, *cicho* i ukr. *tisto*, *tiń*, *tycho*. Zachowane miękkie *í* w terenowych nazwach własnych jest pewnym wskaźnikiem ukraińskiego pochodzenia danej nazwy.

Miękkie *í* wystąpiło w następujących nazwach terenowych:

a) w wygłosie (na końcu wyrazu)

Zahaí, pole w Haliczanach (chełm.), *Zahaí/Zahacie*, część wsi Haliczany (chełm.), *Zakuí*, pole w Budyninie (hrub.), *Mělnykowa Sinożyí*, łąka k. Kosmowa w hrub. (z zamianą *í* na *ć*: *Sinożać*, łąka w Jabłoni w parcz.), *Miscowisí/Miscowe*, część wsi Sobibór;

b) w pozycji przed -*e*

Są to najczęściej nazwy utworzone za pomocą sufiksu *-*bye* od tematów zakończonych na -*t*-: *Kierkitie*, łąka w gromadzie Bezek w chełm. (od wyrazu *kierkut* 'cmentarz żydowski', formacja zbiorowa);

Zabólotie, łąka k. Lipówki (włod.), *Zabólotie/Zabłocie*, pastwisko w Siedliszczu (włod.), niekiedy *í* przechodzi na *ć* i to jest jedyna cecha polska w tym wyrazie: *Podbólocie*, łąka k. Miękkiego (hrub.), *Podbólócie*, łąka w Werchlisie (biał.), *Pidbólóć*, łąka w Rzeplinie (tom.).

Najczęściej jednak nazwy te mają całkowicie polską postać fonetyczną: *Podbłocie, Zabłocie* itp.;

Zahatie, łąka i pole k. Żdżarki (włod.), *Hati*, pole w Mościskach (parcz.), *Zahati*, łąka k. Stulna (włod.), ze zmianą *í* na *ć*: *Haci/Hacie*, łąka w Hanowie (parcz.). Są też fonetyczne brzmienia czysto polskie tych nazw: *Gacie, Podgacie, Zagacie* itp.;

Dytietko, pole w Bytyniu w włod. (jest to gwarowa forma ukr. *dytiatko*, odpowiednik pol. *dzieciątko*);

c) w pozycji przed *-a-*

Diuchtiarki, pole w Sitnem (radz.), *Diuchtiernia*, las k. Kodeńca (parcz.) i formy z zamianą *í* na *ć*: *Dziuchciarnia, Dziuchciarka* (zob. rozdz. 17, s. 160);

Mietiałów, część wsi Bondyryz (zam.);

Tiahwá, las w gromadzie Zabłocie (biał.), *Tiaholka*, łąka w Górkach (parcz.). Nazwy te mają ten sam rdzeń, co inne nazwy terenowe: *Ciągła, Ciągłe, Ciągłowe* itp., a także *Nietiahy*, wieś w parcz.

Tiertiaże, -ów, pole k. Wytyczna (włod.). Ten sam rdzeń mają inne nazwy z *-ć-*: *Circiż*, pole k. Łukowy (biłg.), *Cierciż*, las w gromadzie Sosnowka (włod.), *Cierciże*, łąka w Lisiowólce (radz.), a może nawet należy tutaj etymologicznie nazwa *Czertięż*, nieużytek k. Pieszowoli (włod.). Można by te nazwy związać etymologicznie z wyrazem *czertiż* w znaczeniu ‘kawał uprawnej roli zdobyty wskutek wyrąbania i wykarczowania lasu’, nazwa jest pochodzenia ukraińskiego, w kilku wypadkach otrzymała fonetyczną oprawę polską;

d) w pozycji przed *-u-*

Połączenie głosek *-tiu-* notujemy głównie w nazwach pochodzących od imion własnych, a więc: *Batiukowizna*, pole w Zabytowie (zam.), *Kondratiukowe*, bagno w gromadzie Macoszyn Mały (włod.), *Teptiuków*, wieś w hrub., *Mutiurajs*, łąka i pole k. Stanisławówki w hrub. (od imienia i nazwiska właściciela zwanego *Motiu Rajs*), poza tym *Welytiuha*, błoto k. Horodła (hrub.) i *Mietiułka/Mieciułka*, kolonia (włod.);

e) w pozycji przed *-i-*

Czwerti, pole k. Przewodowa (hrub.) i w gromadzie Hostynne (hrub.), *Czwerti Do Bohutycz* i *Czwerti Do Wiski*, pole k. Peresołowic (hrub.), *Czétwerti*, pole w Sławęcynie (hrub.) i k. Ślipcza (hrub.), *Czertwertyny*, łąka w Sycynie (biał.); nazwą spolonizowaną przez zamianę *í* na *é* jest *Ćwierciny*, pole k. Rejowca (chełm.), a odpowiednimi nazwami polskimi są liczne nazwy terenowe w formie *Ćwierć*, *Ćwierci*, *Ćwiercie*, *Duże Ćwierci* itp.;

Hati, pole w Mościskach w parcz. (zob. wyżej);

Synożyti, łąka k. Starej Wsi (hrub.), *Synożyti/Synożyci*, łąka k. Ślipcza (hrub.);

Kutili/Kotyl, łąka k. Mircza (hrub.) i *Kutił*, część wsi Krasówka (włod.). Nazwy trudne do zetymologizowania, być może wiążą się z wyrazem *kut* ‘kąć’ lub też *koteł* ‘kocioł’;

Fetiwski, *-ego*, pole w Siedliskach (tom.);

Protiwa, *-y*, łąka w Polubiczach (włod.), *Protiwsilna*, *-ej*, pole w Wygnance (włod.). Podobne nazwy z wymienionym tematem w formie *protyw*: *Protywhruszka*, łąka w Czeputce (włod.) i *Protywdomy*, *-ów*, pole w Żukowie (włod.), a także w brzmieniu polskim: *Przeciwdomna*, pole w Przegalinach Dużych (radz.) i *Przeciwdomne*, pole w Żeliźnie (radz.).

Pokazane nazwy terenowe z *í* mogą być bardzo często przekształcone na formy z *-ć-*, co starałem się w miarę możliwości przedstawić przy każdym konkretnym przykładzie.

19. Nazwy z zachowaną grupą nagłosową *chw-*

Nazwy miejscowe z zachowaną grupą nagłosową *chw-* w przeciwstawieniu do nazw polskich ze zredukowaną grupą do *ch-* możemy też uważać za ukraińskie, np. polskim wyrazom *chrust*, *chory*, *choina* odpowiadają ukraińskie *chworost*, *chworyj*, *chwojina* itp. Nagłosową grupę *chw-* odnajdujemy tylko w nazwach terenowych nawiązujących do trzech rdzeni prasłowiańskich:

***chvorstb** (pol. *chrust*, ukr. *chworost*)

Chworoscianka, las w gromadzie Kościeniewicze (biał.), *Chworostnica*, pole w Dubowie (biał.), a więc tylko w powiecie bialskim. Tym nazwom północnoukraińskim przeciwstawiają się nazwy południoukraińskie: *Choroszcze*, pole w Siemierzu (tom.), *Choroszcza*, las w gromadzie Nieledew (hrub.), *Podchoroszcze*, pole w gromadzie Nieledew (hrub.), *Chorośnica*, pole k. Malewsczyzny (zam.) i nazwy w brzmieniu polskim: *Chrust*, *Duży Chrust*, *Wilczy Chrust*, *Chrusty*, *Chrusta*, *Koło Chrustów*, *Pod Chrustami*, *Podchrusty*, *Podchruście*, *Chruściaki*, *Chruśniak*, *Chruśnice* itp. w całej zachodniej części województwa.

***chwoja** (por. pol. *choina*, gwar. *choja*, ukr. *chwoja*, *chwojina*)

Nazwy terenowe nawiązujące do tematu *chwoja* z zachowaną grupą nagłosową *chw-* notujemy jedynie w północno-wschodniej części województwa, gdzie oddziaływały gwary północnoukraińskie, a więc: *Chwoina*, łąka k. Sawina (chełm.), 4 lasy w biał. i włod., *Mniejska Chwoina*, las w gromadzie Wyryki (włod.), *Chwoiny*, pole k. Wysokiego (radz.), *Chwójki*, pole w Klonowicy Wielkiej⁸³ (biał.) i łąka w gromadzie Wólka Dobryńska (biał.), *Chwojewącz*, łąka w Kodeńcu (parcz.).

W języku ukraińskim *f* bywa niekiedy zastępowane przez grupę *chw*, np. *Chwedir*, *Chwedko*, *Chwed* z *Fedir* ‘Teodor’, por. *Chwediuwsczyzna*, las w Żurawlu (włod.). W gwarach ukraińskich obserwujemy również zjawisko odwrotne: *chw* bywa zmieniane na *f*, podobnie jak w gwarach małopolskich, np. staropolskie i gwarowe polskie *fala*, ukraińskie gwarowe *forost*, *foja* itp. Mamy dwie nazwy terenowe, w których obserwujemy to zjawisko: *Fójina*, las w gromadzie Turka (chełm.) i *Fojna*, pole k. Hulcza (hrub.). Nazwy te chyba nawiązują do omawianego rdzenia, wystąpiły w części południowo-wschodniej województwa, gdzie oddziaływały z jednej strony gwary

⁸³ Zob. przyp. 3 [przyp. red.].

południowo-wschodnio-ukraińskie, z drugiej zaś strony gwary małopolskie, a przejście *chw* \Rightarrow *f* jest wspólną tendencją obu tych dialektów.

Duża liczba nazw terenowych na całym terenie województwa ma ten temat wyrazowy z nagłosem uproszczonym do *ch-*: *Choina*, *Choiny*, *Pod Choiną*, *Za Choiną*, *Za Choinami*, *Podchoina*, *Zachoina*, *Zachoiny*, *Podchoinie*, *Zachoinie*, *Choinka*, *Podchoinki*, *Choinowy Ług*, *Chojnowa*, *Chojnasta Góra*, *Chojniak*, *Zachojniace*, *Chojniocki* i wiele innych.

****chvostjb*** (por. ukr. *chwošč*, *chwišč*, *chwojiszcz* ‘roślina’: *Equisetum limosum* L., *Equisetum hyemale* L., ros. *chwošč* ‘skrzyp polny’, st.-pol. *chost* ‘wiązka, snopek, ogon’)

Nazwy terenowe związane z wyrazem *chwošč* mają zawsze zachowaną grupę nagłosową *chw-* i ograniczają swój zasięg do wschodniego pasa województwa, do terenu zasięgu wpływu gwar ukraińskich, i są to nazwy pochodzenia ukraińskiego. Oto one: *Chwoščczyk*, łąka w Grabanowie (biał.), *Chwóščczyk*, łąka w Lisiowólce (radz.), *Chwóščzka*, pole k. Dubienki (hrub.), *Chwóščzon*, łąka w gromadzie Dobrynka (biał.), *Chwóščzyniec*, łąka k. Skryhiczyna w hrub. (bo rosła „chwószczka”), *Chwoščzanik*, bagno k. Gródka (parcz.), *Zachwóščzynne*, łąka k. Żalina (chełm.). Nazw o tym rdzeniu z uproszczoną grupą nagłosową do *ch-* nie zanotowaliśmy na terenie Lubelszczyzny.

20. Nazwy z psl. **e* po spółgłosce twardej

Jedną z ważnych różnic fonetycznych między językiem ukraińskim i polskim jest występowanie refleksów psl. **e* po spółgłosce twardej w języku ukraińskim i po spółgłosce miękkiej w języku polskim, np. polskim wyrazem *jezioro*, *cielę*, *siostra*, *piec*, *nieść* odpowiadają wyrazy ukraińskie *ozero*, *tela*, *sestra*, *pekty*, *nesty* itp. Wiele z zanotowanych nazw terenowych na Lubelszczyźnie ma refleksy psl. **e* po spółgłosce twardej. Jest to niewątpliwy wskaźnik ukraińskiego pochodzenia danych nazw. Przedstawimy je po kolei według spółgłosek, po których to *e* następuje:

a) po spółgłosce *b*

Należą tutaj nazwy terenowe związane z wyrazami *bereh* ‘brzeg’ (*Podbereże, Bereznica, Berehowski Ług* itp.), *berest* ‘brzost’ (*Berestki, Berestki, Beresteczczyna*), *bereza* ‘brzoza’ (*Berezochoża, Zaberezie, Berezyna, Berezyny, Berezowiec* itp.) omówione w rozdz. 2, s. 72-73. Twardość *b* i *r* przed *e* to obok pełnogłosu ważny wskaźnik ukraińskiego brzmienia tych nazw.

Poza tym połączenie głosek *be* odnotowano w takich nazwach terenowych:

Belicze, pole i łąka w Mostach w włod. (etymologia niejasna);

Pod Hrebennem, pole k. Horodła (hrub.), *Hrybényszczyna*, pole k. Pławanic w chełm. (nazwy powiązane są z nazwą własną dwóch wsi *Hrebenne* w hrub. i chełm., których etymologia wskazuje na ukraińskie *hrebiń*, Gen. *hrebenia*, odpowiednik polski *grzebień*, co w tym wypadku było nazwą jakiegoś podwyższenia terenu);

Terebeże, -ów, łąka w Wyrkach (włod.), obok *Terebież*, pole w Kołaczach, *Terebienica*, łąka w Curynie (włod.) i *Trzebiesa*, pole w gromadzie Zagłoba (opol.). Nazwy te pochodzą od czasownika *terebyty, trzebić* ‘karczować’. Dodać tutaj należy też nazwę wsi *Terebela* w gromadzie Cicibór Wielki⁸⁴ (biał.);

Trebeździna, bagno w Sitnem w radz. (etymologia niejasna).

b) po spółgłosce *p*

Należą tutaj nazwy terenowe związane z przedrostkiem *pere-* ‘prze-’ (*Zaperedił, Perechreście, Perekale, Perespa, Perebrytek, Perechód, Perrechody, Perhunowa, Perehoroda, Perekopy, Perytok, Perewał, Perewołoka, Perewiżcie* itp.), *pered-* ‘przed’ (*Peredsili* itp.) oraz wyrazami *pered* ‘przód’ (*Perednia, Peredna, Peredziszczyna* itp.), *poperek* ‘poprzek’ (*Popereczka, Poperecznia*), omówione w rozdz. 2, s. 75-77.

Poza tym połączenia głosek *pe* zanotowano w takich nazwach terenowych o pochodzeniu ogólnosłowiańskim:

⁸⁴ Zob. przyp. 64 [przyp. red.].

Kùpeleć, pole k. Kolonii Dobromierzyce⁸⁵ w hrub. (podstawą jest tutaj ukr. *kupil*, Gen. *kupelu*, odp. pol. *kąpiel*);

Peczysko, łąka w Sławacinku (biał.), *Pęczyska*, -*sk*, pole k. Chłopiatyna (hrub.), *Peczyska*, -*sek*, łąka w Jabłoniu (parcz.), *Pyczyska Duże* i *Pyczyska Małe*, pole k. Żniatyna (hrub.), *Meżypeczyszczce*, pole k. Chłopiatyna (hrub.). Odpowiedniki z *p*: *Piecysko*, pastwisko wsi Nowystaw (lubart.), *Piecyska*, pole w Żakowoli Starej (radz.), *Pieczyska*, 2 pola, las, łąka w radz. i biał. Nazwy te należy wiązać z polskim wyrazem *piec*, ukraińskim *pekty*. Z tym rdzeniem notujemy też inne nazwy terenowe, ale z miękkim *p*: *Smolne Piece*, *Picowe*, *Pieców Dół*, *Piecuch*, *Pieczonki* itp.

Repszki, łąka w Zahajkach w włod. (rdzeń ten sam, co w ukraińskim *repanyj* ‘szorstki, potrzaskany’ + sufiks -*eszka*);

Ślepetyśka/Ślepieciska, las w gromadzie Wólka Dobryńska (biał.);

Trypetyna, las w gromadzie Lubycza Królewska w tom. (ukr. *trepe-ta* ‘osika’ od czasownika *trepetaty* ‘drzeć’, etymologiczny odpowiednik polskiego *trzepiotać*).

c) po spółgłosce *w*

Twarde *w* przed *e* notujemy w nazwach terenowych mających za podstawę wyraz *weres* ‘wrzos’: *Weresà*, *Weresowa Góra*, *Podwereski*, *Weresica*, *Wereszyca*, ale i ze zmiękczeniem tego *w*:- *Wiereski*, o czym dokładniej w rozdz. 2, s. 80-81.

Poza tym twarde *w* przed *e* spotykamy w nazwach:

Welyka, góra w gromadzie Telatyn (tom.), *Welyka Storona* / *Wielga Strona*, część wsi Korczmin (tom.), *Bołoto Welykie* / *Błoto Duże*, bagna w gromadzie Dąbrowica (biał.), *Welikie Bołoto* / *Wielgie Błoto*, łąka w Zbereżu (włod.), *Welykoje Pole* / *Wielgie Pole*, pole k. Jarosławca (hrub.). Nazw terenowych mających w swym składzie wyraz *wielki* i *wielgi* na terenie Lubelszczyzny jest bardzo dużo. Z rdzeniem tego wyrazu związane są też nazwy *Welytiuha*, błoto k. Horodła w hrub. (por. ukr. *wélet* ‘olbrzym’), *Wąkop Welebycki*, droga i dół

⁸⁵ Zob. przyp. 32 [przyp. red.].

w gromadzie Wielkopole w krasn. (od nazwy wsi *Welebycz/Wielobyecz* w krasn.);

Wepryk, łąka w Bukowicach w biał. (por. nazwę rzeki *Wieprz*);

Weryskie, -ich, łąka Berezy⁸⁶ w radz. (może od *weresk* ‘wrzask?’);

Wetła, -ów, droga z Hołubia⁸⁷ w stronę Małkowa (hrub.), *Wetlina*, łąka k. Uhnina (parcz.), *Wetelnia*, łąka w Woroblinie (biał.). Odpowiednik fonetyczny polski podobnych nazw: *Za Wietliną*, pole wsi Zbędo-wice w puł. (por. pol. *wietła* ‘witka, wić, gałąź’, ukr. *wetlyna*, ‘roślina, *Salix Vittelina*’).

d) po spółgłosce *m*

Trzeba wspomnieć o nazwach terenowych związanych z wyrazami *meża* ‘miedza’ i *meży* ‘między’ (*Za Meżeju*, *Meży Hajema*, *Meży Horamy*, *Meżybir*, *Meżyriczki*, *Meżymoście*, *Meżyriwle*, *Meżyrycze*, *Meżyrudcze* itp.), które zostały omówione dokładniej w rozdz. 9, s. 110-111.

Poza tym połączenie głosek *-me-* spotykamy w takich grupach nazw terenowych:

Czemernik, łąka i las k. Sękowa (włod.). Ten sam rdzeń, ale w brzmieniu polskim, ma nazwa *Ciemierzycza*, 3 łąki w biał. i parcz. (por. nazwy roślin: ukr. *czemernyk*, *czemerycia*, pol. *ciemieżyca*);

Chmelowa, łąka w gromadzie Zahajki (radz.), *Chmelita, -y*, łąka w Radaczu w parcz. (obok: *Chmielita*, las w gromadzie Sosnówka w włod.), *Chmelina/Chmełyni*, las k. Dołhobyczowa (hrub.), *Chmeli-ny*, pole k. Dołhobyczowa w hrub. (obok: *Chmieliny*, pole Strzyżów-ki w radz.). Nazwy te wiążą się z wyrazem *chmiel*, ukr. *chmil*, Gen. *chmelu*). Częstsze są nazwy terenowe o podstawie tego wyrazu z *ń*: *Chmiel*, *Chmielowe*, *Chmielnik*, *Zochmielnice*, *Chmiłowatka*, *Chmielisko*, *Chmielnisko*, *Chmielówka*, *Chmielarnia* itp. występujące w różnych częściach województwa;

Kameń/Kamień, pole w Rossoszu (biał.), *Kamenyste*, część Zaświa-tycz w gromadzie Dołhobrody (włod.). Poza tym występuje cała masa

⁸⁶ Zob. przyp. 17 [przyp. red.].

⁸⁷ Zob. przyp. 7 [przyp. red.].

nazw związanych z wyrazem *kamień* z grupą *mie*: *Kamień*, *Kamienie*, *Podkamień*, *Kamienna*, *Kamieniowe*, *Kamienica*, *Kamienniak*, *Kamieniucha*, *Kamieniarnia*, *Kamienisko* itp. na całym terytorium województwa lubelskiego;

Medwieszczyna, pole w Modryńcu (hrub.), *Mydwedży*, -ów, pole k. Szuminki (włod.) związane z wyrazem *medwiǳ* ‘niedźwiedź’. Z wyrazem *niedźwiedź* w brzmieniu polskim jest nieco więcej nazw: *Niedźwiedź*, *Niedźwiedzica*, *Niedźwiedzicha*, *Niedźwiedzi Dół*, *Niedźwiedzki Las*, *Niedźwiada* itp. na całej Lubelszczyźnie.

Z psł. rdzeniem **mel-*, pol. *miele*, *mielnik*, ukr. *mele*, *melnyk*, wiążą się takie nazwy terenowe mające grupę ukraińską *-me-*: *Melnykowa Sinożyń*, łąka k. Kosmowa (hrub.), *Melnikowa Góra*, góra w gromadzie Hrebenne w tom. (odpowiednio nazwy z *mie-*: *Mielnik/Podmielnik*, las k. Woli Różanieckiej w biłg., *Mielniki*, 3 pola w tom. i biłg., łąka w biłg., *Za Mielnikiem*, łąka k. Starowski w hrub., *Mielnikówka*, dół w gromadzie Majdan Górny w tom., temat *mielnik* i *melnyk* wystąpił tylko w południowo-wschodniej części Lubelszczyzny), *Omelak*, łąka w Kolonii Wantopol (parcz.), *Omelno*, las k. Aleksandrówki (radz.), *Podomelno*, łąka w Ostrówkach w radz. (znana jest nazwa ukr. rośliny *omela*, może zapisane nazwy terenowe związane są z tą nazwą rośliny);

Metlany, las w gromadzie Zalesie w biał. (ukr. rdzeń *mesty* ‘mieść’, *metè* ‘miecie’, *metil* ‘zamięć’).

Nazwy związane z [ukraińskim – przyp. red.] imieniem *Semen*, odpowiednikiem rosyjskiego *Siemion* (z *ń*) i polskiego *Szymon*, też mają twarde *m* przed *e* w przeciwstawieniu do ros. *Siemion* z *ń*: *Semenko*, pole w Woroncu (radz.), *Semenowizna*, las w Zbójnie (parcz.), *Symeniuczka*, łąka Uhnina (parcz.).

Nazwy terenowe *Zaremeniska*, -ów, łąka w gromadzie Kościeniewicze (biał.), *Zaremeniska/Zemerenska*, łąka k. Pieszowoli (włod.) oraz *Zrymynyszczce*, łąka k. Wołczyn (włod.) wiążą się chyba z psł. **remenь*, pol. *rzemień*, ukr. *remiń*, Gen. *remenia*.

e) po spółgłosce *d*

Nazwy związane z rdzeniem **derz-*: *Dereźnie*, *Dereźnia* omówiono w rozdz. 2, s. 75. Notujemy poza tym nazwy terenowe z grupą *-de-*:

Debeta/Dybeta, pole k. Przewodowa w hrub. (ukr. *deběl'ij* 'silny, tłusty');

Studenice/Studenyci, część wsi Holeszów w włod. (ukr. *studenyj* 'chłodny', *studenyicia* 'studnia').

Z grupą *-de-* notujemy też nazwy miejscowości: *Demianówka*, kolonia w włod., *Gdeszyn*, wieś w hrub., *Derylaki*, wieś w biłg., *Deszkowice*, wieś w zam., *Nedeżów*, kolonia w tom.

f) po spółgłosce *t*

Nazwy terenowe związane z rdzeniem *tereb-ty* 'trzebić': *Tereba*, *Tereby*, *Terebina*, *Terebież*, *Terebyhoszcz*, *Potereb*, *Poterebki* itp. omówione zostały w rozdz. 2, s. 79-80.

Notujemy poza tym cały szereg nazw terenowych, w których występuje grupa głosek *-te-*:

Czerteże, pole w Pereszczówce (radz.) i *Czartyży*, łąka i pastwisko w gromadzie Hrebenne (tom.). Odpowiednie nazwy z *-ć-* to *Circiż*, *Cierciż* i *Cierciże* notowane w biłg., włod., radz. (por. rozdz. 18, s. 162);

Stebnik, las k. Zawadówki w włod. (por. ukr. *stebnyk* 'miejsce, gdzie chowa się pszczoły z ulami w zimie');

Jeziro Stegieńskie/Ściegienne, jezioro k. Drozdówki (parcz.);

Teczyja, pole i łąka w Mostach (włod.), *Teczyjka*, las w gromadzie Wisznice (włod.), związane z ukr. *teczija* 'potok', *Netecza*, łąka w Tyaszowcach (tom.), *Nietecz*, rzeka k. Zamchu (biłg.) i *Hnytecza*, rów k. Lipowca (hrub.) – odpowiednie polskie postaci tych nazw: *Niecieć*, pole wsi Branewka (jan.lub.), *Niecieca*, łąka w Spiczynie (lubart.), *Niecieca*, łąka w Bystrzycy (lubl.), *Mieciec*, pole w Skarbicieszu w radz. (wiążą się te nazwy z apelatywem ukr. *netecz*, *netecza* 'woda stojąca, błoto' i pol. *nieciecz* 'zbiór wody stojącej, jezioro nadbrzeżne'). Wymienione nazwy mają swój rdzeń *tek-ty*, *ciec*;

Telatyński Las, las w gromadzie Telatyn w tom. (od nazwy wsi Telatyn);

Telakowy Bagien, bagno w gromadzie Łomazy w biał. (*Telak* to chyba przezwisko pochodzące od *tela* ‘cieleń’). Z tym samym rdzeniem wyrazowym notujemy nazwy terenowe z początkowym ć-: *Cielęce*, las k. Latyczyna (zam.), *Cielcowa*, las k. Gozdu (biłg.);

Tesna, -ów, pole w Kaplonosach (włod.). Jest to ten sam wyraz, co w nazwie polskiej: *Ciosna*, -ów, las w Szczygłach Dolnych w łuk. (*ciosno* ‘znak na drzewie na miejscu poprzednio ściosanym; nacięcie, karb’);

Tyterecz, pole w Hannie (włod.), *Tytyrećkie Hory*, góra w Hannie (włod.), *Tytirczene*, łąka i las w Janówce (włod.). Nazwy te nawiązują do nazwy ptaka *teteria*, *tetirka*, odpowiednika pol. *cietrzew*, por. *Cietrzewieniec*, las w gromadzie Turów (radz.), *Ciećwierz/Ciećwirz*⁸⁸, w Okrzei (łuk.).

Połączenie głosek *-te-* mają również nazwy związane z imionami osobowymi: *Steć* (pochodne od *Stepan* ‘Stefan’): *Stećówka*, pole k. Długiego Kąta (biłg.), *Steciów*, pole w Żeliźnie (radz.); *Terech* (pochodne od *Terentij*): *Terychówo*, łąka w gromadzie Dołhobrody (włod.).

Takie połączenie mają też niektóre nazwy miejscowości z terenu wschodniej części Lubelszczyzny: *Metelin*, wieś w hrub., *Telatyn*, wieś w tom., *Steniatyn*, wieś w tom., *Teratyn*, wieś w hrub.

g) po spółgłosce *z*

Należą tutaj przede wszystkim nazwy pochodzące od wyrazu *ozero* ‘jezioro’: *Ozero*, *Na Wozyri*, *Ozera*, *Hozera* itp. omówione dokładniej w rozdz. 16, s. 155-156.

Poza tym:

Kozele, łąka w Kolechowicach (lubart.), *Kozelnia*, łąka i pole w Okczynie w biał. (obok: *Kozielnia*, pole k. Łowczy w chełm.).

⁸⁸ W maszynopisie autora brak informacji, jakiego obiektu terenowego dotyczy dany mikrotoponim [przyp. red.].

h) po spółgłosce s

W tym rozdziale wspomnieć należy o nazwach terenowych związanych z rdzeniem psł. **serd-* (ukr. *serednij, seredyňa*, pol. *średni, środek*): *Seredna, Serednia, Serednie, Seredni Horb, Serednia Ruka, Seredniaki, Oseredok, Oseredki* omówionych w rozdziale 2, s. 78-79. Warto zwrócić uwagę na to, że w tego typu nazwach bywają zmiękczenia tego *ś*: *Zasierednie*, łąka w Bukowie Wielkiej (chełm.), *Siredzeń*, łąka i pole k. Bukowy Małej (chełm.), *Sieredniaki*, łąka i pole k. Smólska Dużego (biłg.). W ten sposób nazwy odczuwane jako ukraińskie w ustach Polaków zostały częściowo spolonizowane.

Oprócz tego połączenia *-se-* notujemy w takich grupach nazw:

Pód Sełom, pole w Ślipczu (hrub.), *Za Sełom*, pole w Horostycie (włod.) i w gromadzie Hrebenne (tom.), łąka k. Zaborzec (hrub.), *Selce/Sielce*, pole i łąka w Zakalinkach (biał.). Notujemy też kilka nazw części wsi mających wyraz *seło* ‘wieś’: *Seło*, część Hanny (włod.), *Welykie Seło*, środek wsi Hrebenne (hrub.), *Nowoje Seło / Nowa Wieś*, część wsi Lubiczyn (parcz.).

Dalej można wymienić nazwy związane z wyrazem psł. **sedlo* ‘osadnictwo, osada’: *Seliska, Sëliska, Sêłyska, Zasêłyska, Sêłyski, Sêliszcza* omówione w rozdz. 14, s. 150-151. W podobnego typu nazwach połączenie *se-* niekiedy zostaje zmiękczone, co już jest pewnym elementem polonizującym: *Sielisko, -a*, pole k. Rożdżałowa (chełm.), *Siëliska*, łąka w Cieszynie (zam.). Jest również dużo nazw w ich czysto polskiej formie: *Siedlisko, Siedliska* (zob. rozdz. 14, s. 150-151). Ten sam temat mają również nazwy: *Osełyska*, pole w Cieleśnicy (biał.), *Osełnycia*, łąka w Międzylesiu w biał. (obok: *Osielica*, łąka w Cieleśnicy w biał., por. *osielica* ‘łąka leżąca blisko chaty’, ukr. *osela* ‘miejsce zasiedlone’).

Sestratyn, las k. Ludwinowa w chełm. (ukr. *sestra* ‘siostra’, nazwa *Sestratyn* powstała analogicznie do nazw miejscowych typu *Telatyn, Teratyn, Szczepiatyn* itp., rozsianych na terenie wschodniego pasa Lubelszczyzny).

Nazwy związane z imieniem *Semen* i jego postaciami pochodnymi *Semko, Seńko, Sech*: *Symeniuczka*, łąka Uhnina (parcz.), *Semenowizna*, las w Zbójnie (parcz.), *Semenko*, pole w Worońcu (radz.), *Semkowska*,

pole w Tchorzewie (radz.), *Senkowloki*, -ów, łąka w Strzyżówce (radz.), *Semczyszyna*, łąka w Rossoszu (biał.), *Séchówce Pole*, las w gromadzie Lubycza Królewska w tom. (por. ros. *Siemion*, ukr. *Semen*, pol. *Szymon*).

Osereż, -ża, pole wsi Bończa w krasn. (być może nazwa pochodzi od rdzenia **o-sered-jb*, por. *oseredok* ‘ośrodek’).

i) po spółgłosce *n*

Nazwy mają w swoim składzie przedrostek *ne-* z twardym *-n-*: *Netreba*, pole i las w gromadzie Żurawce w tom. (obok: *Nietreba*, las w gromadzie Nowosiółki w tom.), *Newirnia*, łąka k. Matcza (hrub.), *Neteczna*, łąka w Tyszowcach (tom.), *Nepryszka/Niepryszka*, rzeka w gromadzie Józefów (biłg.). Taki sam przedrostek ma też w nazwach terenowych formę polską w postaci *nie-*, np. *Niedbalki*, pole wsi Natalin (kraśn.), *Niedoimki*, pole w Berejowie (lubart.), *Niedopoinów*, pole k. Trzcianek (puł.), *Niedzilne*, pole w gromadzie Głusko (opol.), *Las Niedzielny*, las k. Krasewa (radz.), *Nilipa*, las k. wsi Zagrody (krasn.) i k. Marynina (chełm.), *Nieskuczne*, pole w Sławęcinnie (hrub.), *Niecieca*, łąka w Bystrzycy (lubart.) itp. na całym terenie województwa.

Poza tym z grupą w postaci *ne-* notujemy takie terenowe nazwy własne:

Czernewo, pole w Wierzbicy w tom. (ale też z *-ń-*: *Czerniowo*, łąka w Olszynie w biał., *Czerniów*, łąka i pole k. Wołoskowoli w włod.);

Żenecin/Bilawszczyzna, pastwisko w Brusie Starym⁸⁹ (włod.);

Szenejki, kol. w gromadzie Studzianka w biał. (nazwa rodowa od nazwiska lub przezwiska *Szenejko*).

j) po spółgłosce *ł* (≠ *l*)

Ukraińska grupa *-le-* odpowiadająca polskiej *-le-* (np. ukr. *pole*, *lew*, *Olena* – pol. *pole*, *lew*, *Helena* itp.) rzadko jest zachowywana we współczesnych terenowych nazwach własnych Lubelszczyzny, ponieważ łatwo przekształca się na *-le-* w ustach ludzi mówiących po polsku,

⁸⁹ Zob. przyp. 15 [przyp. red.].

z drugiej zaś strony dla dużej części gwar północnoukraińskich (Lubelszczyzna północno-wschodnia) cechą gwarową jest wymowa ukr. *-le-* jak *-le-*. Toteż nazw terenowych z ukraińską grupą *-le-* możemy przedstawić tylko kilka:

Ples, las w gromadzie Błotków Duży⁹⁰ (biał.). Z grupą *-le-* notujemy na terenie wschodniego pasa Lubelszczyzny więcej nazw z tym wyrazem związanych: *Pleso*, *Ples*, *Plos*, *Plesa*, *Plesy Podplisie*, *Pleszy*, *Plesicha* itp. Grupa *-le-* zamiast *-le-* jest tutaj cechą fonetyczną polską i gwarową północnoukraińską (podlaską) równocześnie;

Wetykoje Pole / Wielgie Pole, pole k. Jarosławca (hrub.), *Séchówce Pole*, las w gromadzie Lubycza Królewska (tom.). Terenowych nazw własnych mających w sobie nazwę *pole* jest bardzo dużo, mają one jednak formę polską z *-le-*;

Naszélewo, pole k. Przewodowa (hrub.);

Słepetyska/Ślepieciska, las w gromadzie Wólka Dobryńska (biał.).

k) po spółgłosce *r*

Ukraińskiemu połączeniu *-re-* odpowiada zwykle polskie *-rze-*, np. ukr. *remiń*, *treba*, *retelno*, pol. *rzemień*, *trzeba*, *rzetelnie* itp. Połączenia *-re-* odnotowujemy w pewnej liczbie terenowych nazw własnych na Lubelszczyźnie. Takie *-re-* mają nazwy terenowe z pełnogłosową grupą psł. połączeń **tert*, omówione w rozdz. 2, s. 72-81, np. *Podbereże*, *Berestki*, *Zaberezie*, *Podczereńcha*, *Za Czerepkim*, *Czeret*, *Czerewacz*, *Dereźnie*, *Perekale*, *Perednia*, *Poperecznia*, *Seredna*, *Smereczyna*, *Tereba*, *Weresowa Góra*, *Żerela* i wiele innych. Jest to liczna grupa nazw omówiona na s. 72-81, rozdz. 2.

Poza tym połączenia *-re-* mają takie grupy nazw terenowych:

Nazwy związane z imieniem *Grzegorz* w formie *Hrehor*, *Gregor*: *Hrehorów/Gryhorów*, pole wsi Bończa (krasn.), *Gregorowiec*, pole w Mysłowie (łuk.), *Gregórka*, 2 łąki w parcz.;

⁹⁰ Zob. przyp. 2 [przyp. red.].

Pod Hrebennem, pole k. Horodła (hrub.), *Hrybényszczyna*, pole k. Pławanicy w chełm. (nazwy pochodzą od *Hrebennego*, 2 wsie w hrub. i chełm.);

Korenyste, pole k. Macoszyna Małego (włod.).

Obok tego nazwy z *-rze-*:

Korzenna Smużka, las w gromadzie Lipa (kraśn.) i *-rzo-*: *Korzonek*, pole k. wsi Leśce (puł.);

Kreczki, pole k. Elizina⁹¹ (radz.), *Kréczeta*, łąka k. Hulcza (hrub.), *Kryczeta Mała* i *Kryczeta Duża*, pole i łąka k. Żabcza (hrub.). Nazwy te nawiązują do wyrazu *kreczet* ‘krzczot, biały sokół’ i *krektaty*, *krektity* ‘skrzeczeć’;

Kresy, *-ów*, pole k. Borysowa (puł.), w Kostrach (parcz.) i w Gołębiu Poduch.⁹² w puol. (wyraz *kresy* pochodzenia ukr., jego etymologiczny polski odpowiednik to *krzesać*);

Perechreście, pole w Rzeplinie w tom. (od *appellativum perechrestia* ‘skrzyżowanie dróg’ w ukr. *chrest*, pol. *krzyż* i *chrzest*);

Reczka, łąka w Wiskach (radz.), *Réczyczka*, łąka k. Ostrówek (radz.). Nazwy te nawiązują do psł. **rěka* (ukr. *rika*, pol. *rzeka*), w jego ukr. gwarowej postaci z *-re-*. Nazwy w postaci *Rzeka*, *Rzczeka* itp. są dość częste. Mogą nazwy terenowe mieć również postać *Ryczka*, *Riczka*, *Riczki*, *Łąka Ryczkowa*, *Zareczyzna*, *Rycznè* itp.;

Reczynica, łąka i las w Łyniewie w włod. (etymologia niejasna);

Redków Dół, pole Rozłop w zam. (od przezwiska *Redko* czy *Redka*, mającego swoje pochodzenie w wyrazie *redka* ‘rzodkiew’);

Zaremeniska, łąka w gromadzie Kościeniewiczze w biał. (od *remeń*), zob. wyżej s. 169;

Rewach, łąka w Dobratyczach (biał.), *Rewuchy*, część wsi Dołhobrody w włod. (nazwy te pochodzą od ukr. *rewty*, *rewity* ‘ryczeć’);

⁹¹ Według wykazu urzędowych nazw miejscowości Elizin stanowi część wsi Brzozowy Kąt w powiecie radzyńskim, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Brzozowy%20K%C4%85t%20&sort=, dostęp 16.02.2023 [przyp. red.].

⁹² Zob. przyp. 42 [przyp. red.].

Reznykowe, łąka w Hannie w włod. (podstawą nazwy jest nazwisko nawiązujące do ukr. *Riznyk*, pol. *rzeźnik*, w wymienionej nazwie ma ono postać gwarową ukr. *Reznyk*);

Repiska, łąka w Strzyżówce (radz.), część wsi Ossówka (biał.), *Repeszki*, łąka w Zahajkach (włod.). Nazwy te wiążą się z nazwą *rzepy* (ukr. postać *ripa*, gwar. ukr. *repa*), której fonetyczna postać polska również pojawia się w terenowych nazwach własnych: *Rzepiska*, *Rzepni-ska*, *Rzepna*, ale tylko we wschodniej części Lubelszczyzny;

Skrebień, część wsi Lubień w włod. (ukr. *skrepty* ‘skrobać’);

Trebyka, łąka w Polatyczach (biał.), *Potreby*, łąka w Wólce Plebańskiej (biał.), *Nitreba*, kolonia w gromadzie Nowosiółki (tom.), *Netreba*, pole w gromadzie Żerocin (tom.). Nazwy nawiązują do ukraińskiego *treba* ‘trzeba’;

Trety, pole w gromadzie Berezówka (biał.) i w Koroszczyńcu (biał.), *Tretowski Las*, las w gromadzie Berezówka w biał. (*tret* ‘ścieżka, droga’ lub ‘rozdroże, rozstajne drogi’).

21. Nazwy z psł. *i zmienionym na y po spółgłosce twardej

Prasłowiańskie *i nie zmieniło w języku polskim swojej barwy i nadal występuje w zasadzie po spółgłoskach miękkich. W języku zaś ukraińskim psł. *i zlało się w wymowie z refleksem psł. *y i stoi zawsze po spółgłosce twardej, np. polskim wyrazom *piwo*, *silny*, *bić*, *miły*, *zima*, *nisko* odpowiadają ukraińskie wyrazy *pywo*, *sylnyj*, *byty*, *myłyj*, *zyma*, *nyżko* itp. Nazwy terenowe mające w sobie -y- po spółgłosce twardej, pochodzące z psł. *i, możemy na tej podstawie zaliczyć do nazw pochodzenia ukraińskiego.

Taką cechą ukraińską spotykamy w formantach sufiksalnych i w rdzeniach wyrazowych. Przejrzymy pod tym kątem najpierw sufiksy w terenowych nazwach własnych:

1) w sufiksach

-iba

Sydyby, -ów, łąka w Zaczopkach w biał. (nazwa ta jest odpowiednikiem pol. *siedziba*, ukr. gwar. *sydyba*, ukr. *sadyba*)

-ic, -icz (ukr. -ycz)

Ten patronimiczny z pochodzenia sufiks częściej występuje w nazewnictwie miejscowym w formie polskiej *-ic, -ice*, np. *Bronowice, Raclawice, Bartłomiejowice* itp. lub w formie ukraińskiej *-ycz, -ycze*, np. *Bortatycze, Deputytycze, Dobratycze, Honiatycze, Mołodiatycze, Śniatycze* itp. Ten sufiks w postaci ukraińskiej zmienia niekiedy *-y-* na *-i-*, np. *Markowicze, Polubicze, Samowicze, Wichowicze, Małaszewicze, Bogdanowicze, Mandarowicze, Ratajewicze, Szarowicze* itp. (por. rozdz. 8, s. 106-108).

Podobne nazwy znajdziemy także wśród terenowych nazw własnych, również z *-y-* po spółgłosce twardej:

Krywdyczy, łąka w Hannie (włod.), *Wujkowyczy/Wujkowice*, pole k. Kobła (hrub.), *Płotycze*, pole i łąka k. Urszulina (chełm.), *Karpowicze*, łąka w Hannie (włod.), *Katryczy*, łąka k. Mircza (hrub.), *Rawodycze*, pole i łąka w gromadzie Zagroda (chełm.), *Woronyczi*, łąka k. Hrebenego (hrub.), *Żukowycza*, pastwisko w gromadzie Macoszyn Duży (włod.). W postaci polskiej takich nazw terenowych jest również niewiele, np. *Małaszyce* pole, *Sobowice* łąka, *Śnidowice* łąka, *Wojunice* pole itp.

Tego typu sufiks *-ycz-* odnajdujemy także w takich nazwach terenowych: *Płotyczowo*, jezioro w gromadzie Stulno (włod.), *Żadycz*, pole w Mszance (włod.). W nazwach z tym sufiksem ukraińskie *-y-* zachowuje się najczęściej po *t* i *d*, po innych spółgłoskach przechodzi w środowisku polskim od razu w *i* (por. rozdz. 8, s. 106-108).

-ica, -ycia

Licznym terenowym nazwom własnym z sufiksem *-ica*, np. *Bagonica, Bielice, Krzemienica, Dębica, Dębrowica, Weresica, Gagolica, Wołowica, Dziadowica* itp. przeciwstawiają się niekiedy nazwy z tymże

sufiksem w jego ukraińskiej postaci *-yca* lub *-yca*: *Nywyca*, pole w gromadzie Kryłów (hrub.), *Dodatki W Nywycach*, pole w gromadzie Kryłów w hrub. (ukr. *nywyca* ‘niwka’), *Połowczniki*, łąka w Honiatyczach w zam. (ukr. *połowycia* ‘połówka’), ale *Połowica*, pole k. Buśna (hrub.), *Połowice*, pole Podhorzec i k. Hrebenego (hrub.), *Hramowycia*, pole k. Chłopiatyna w hrub. (od *hrim* ‘piorun’), *Horyce*, pole i las w gromadzie Wisznice (włod.), *Horyci*, łąka w Hannie w włod. (od wyrazu *horá* ‘góra’), *Łysyci*, pole w Żurawcach w tom. (obok: *Łysica*, 2 pola, 3 lasy, 1 góra w tom., zam. i włod.), *Poperecznyca*, łąka w gromadzie Hanna w włod. (obok: *Poprzecznicca*, pole i 3 drogi w lubart.), *Łyskawycia*, pole w Czartowicach w hrub. (obok: *Załyskawica*, łąka k. Dziekanowa w hrub.), *Stowpycia*, łąka w Woskrzenicach Małych (biał.), *Koło Mycýwśkoji Hranyci*, pole k. Wyżłowa (hrub.), *Za Hranýczkoju / Za Graniczką*, pole k. Mycowa w hrub. (obok wielu nazw o podstawie wyrazu *granica*: *Granica*, *Granice*, *Granicznik* itp.), *Światycia / Stara Tanew*, odnoga Tanwi w gromadzie Księżpól (biłg.), *Brudnyćkie*, łąka k. Zbereża (włod.), *Buzornyci*, jamy w Kosyniu (włod.), *Hłénianyci/Hlinience*, pastwisko k. Luty (włod.), *Hulynnyca*, jezioro w Dołhobrodach (włod.), *Kitnyca*, łąka w Stawkach (włod.), *Krynycia/Krynica*, las i łąka w gromadzie Żuków (włod.), *Biłaja Krynycia / Biała Krynica*, źródło k. Bezku (chełm.), *Koło Krynyci / Przy Krynicy*, łąka i pole k. Świerszczowa (hrub.), *Krynyci/Krynice*, łąka w gromadzie Matcze (hrub.), *Krynyczka/Krynica*, łąka k. Petryłowa (chełm.), *Krynyczki/Kryniczki*, łąka w gromadzie Macoszyn Mały (włod.), *Zakrynycze*, łąka k. Chłopiatyna w hrub. (nazw terenowych o podstawie *krynica* z grupą *-ni-* jest o wiele więcej), *Lepnyca*, las w Stulnie (włod.), *Oselnyca*, łąka w Międzylesiu (biał.), *Pełnyczki*, las k. Żukowa (włod.), *Piścielnycia*, pole k. Koziej Góry (chełm.), *Smulnécia*, las k. Osowej w włod. (obok: *Smolnica*, las w gromadzie Sosnówka w włod.), *Smólnica*, łąka w gromadzie Horostyta (włod.), *Smólnice*, las k. Białki (parcz.), *Studennycia*, las k. Podhorzec (hrub.), *Zabródnyca*, las w gromadzie Zabłocie w biał. (oficj.: *Zabrodnica*), *Zasielanyca/Zasielanica*, łąka w Kodeńcu (parcz.). Sufiks w postaci *-yca* w środowisku językowym

polskim łatwo zmienia się na *-ica*, dlatego tylko nieduża liczba nazw terenowych zachowała sufiks w postaci ukraińskiego *-ycia*.

-icha, -ycha

Sufiks *-icha* występuje niekiedy w terenowych nazwach własnych Lubelszczyzny w jego postaci ukr. *-ycha*: *Szatrycha*, las w gromadzie Mazanówka (biał.), *Lějbycha*, jezioro na łąkach w Kryłowie (hrub.), *Pyłypycha*, pole k. Przewodowa (hrub.), *Mykietycha*, pole i las k. Żdżarki (włod.), *Szkałandycha*, łąka k. Wyżłowa (hrub.), *Śwityłycha/Świtulicha*, łąka k. Miętkiego (hrub.), *Pacetycha*, łąka w Krasówce (włod.), *Zapitrycha*, łąka i pole w Zagrodzie (chełm.), *Magierycha*, pole w gromadzie Ulhówek (tom.). Nieco więcej notujemy nazw z tym sufiksem w postaci *-icha*: *Balicha*, *Bogusicha*, *Baranicha*, *Dzierbicha*, *Galajicha* itp.

-yj (-ij)

Z takim formantem wystąpiło imię osobowe w składzie nazwy terenowej: *Hordyjów Rów*, dół w gromadzie Dzierążnia w tom. (por. ukr. imię *Hordij*), obok: *Horijowe*, łąka w gromadzie Hrebenne (tom.) i łąka w gromadzie Machnów (tom.).

-ik, -yk

Spśród licznych terenowych nazw własnych mających sufiks *-ik* możemy wydzielić szereg nazw z tym sufiksem w jego ukraińskiej postaci *-yk*: *Hrudyk* (*Duży Hrudyk* i *Mały Hrudyk*), pole Uhnina (parcz.), *Hrudyki*, łąka k. Żdżarki w włod. (obok: *Hrudik*, góra k. Krzewicy w radz., *Grądzik*, *Grądziki*), por. rozdz. 10, s. 116-117; *Kutyk*, łąka w Hanowie (parcz.), łąka i pole w Krzywówce (biał.), *Kutyki*, pole w Wygnance w włod. (obok: *Kucik*, *Kuciki*, *Kącik*, *Kąciki*, które zostały fonetycznie spolonizowane, zob. rozdz. 10, s. 119-121), *Bobryk*, łąka wsi Guzówka (krasn.), kolonia w parcz., *Bobryki*, łąka k. Siedliszcza (chełm.), *Podbobryk*, staw w PGR Jedłanka w parcz. (*bobryk* to zdrobniała forma wyrazu *bober*), *Kieryk*, łąka w Radaczu w parcz. (zdrobniała forma wyrazu *kierz*), *Wepryk*, łąka w Bukowicach (biał.), *Cwyntaryk*, dół

k. Kolonii Romanówka (hrub.), *Zymnyki*, łąka w Dobratyczach w biał. (obok: *Zymnik*, łąka w Zabłociu w biał., *Zimniki*, łąka w Bereżnicy w hrub.), *Zwyny'k*, łąka w Kodeńcu (parcz.), *Podkònycze*, pole i łąka w gromadzie Dobratycze (biał.), *Drymtyk*, łąka i pole w Hannie (włod.), *Kruhlyk*, błoto w Lipnicy w biał. (obok takich nazw z *-ik*: *Kruhlik*, *Kruhliki*, *Zakruhlik*, *Krulik*, *Kruglik*, które są postaciami częściowo polonizowanymi), *Rułyk/Rulik*, pole k. Żabcza (hrub.), *Kudrykowo*, łąka w Horodyszczu w włod. (tutaj mamy w podstawie imię osobowe, pochodzące od wyrazu *kudry* z sufiksem zdrabniającym *-yk*), *Pietrykowiec*, las w Topólczy w zam. (od imienia *Pietryk*), *Maryczkowa Góra*, pole w Suchowoli w zam. (od imienia *Maryczko*). Nazwy terenowe z sufiksem w postaci *-ik* są o wiele częstsze. Jak można zauważyć z przedstawionego wyżej materiału, nazwy ukraińskie z *-yk*, często polonizując się, zmieniają ten sufiks na *-ik*, np. *Kucik*, *Kruhlik*, *Zymnik* itp.

-nik, -nyk

Nazwa terenowa z sufiksem w postaci *-nyk* jest bezwzględny wskaźnikiem jego ukraińskiego pochodzenia: *Hrabnyk*, łąka k. Zbereża w włod. (obok: *Grabnik*, pole wsi Orchowiec w krasn., las k. Suchowoli w zam.), *Sy'tnyky*, 2 pola w hrub. (obok: *Sitnik*, 2 lasy w łuk. i radz., *Sitniki*, pole k. Korony w parcz.), *Hłynnyki*, droga z Budynina do Wasylowa w hrub. (obok: *Glinnik*, dół w Kiełczewicach Górnych w bych.), *Glinniki*, dół k. Rokitowa (krasn.), *Równy'k*, łąka k. Metelina (hrub.), *Mołodny'k*, las w gromadzie Krzywówka w biał. (obok: *Młodnik*, las w gromadzie Wilczyn w biał.), *Zabytnyk*, łąka k. Wiryk w włod. (obok: *Zabytnik*, las w Horostycie w włod., *Zabitnik*, las k. Lubienia w włod., nazwy te stanowią poszczególne stopnie polonizacji nazwy *Zabytnyk*), *Małynnyk*, pole w Hannie w włod. (obok: *Malinnik*, las w gromadzie Hanna w włod., dół k. Mokregolipia w zam., *Malinik*, las w gromadzie Korytków Duży w biłg., *Malennik*, 2 lasy w krasn i zam., *Malenik*, pole i las wsi Wierchowiska w jan.lub.), *Pastywny'ki*, łąka w Korniach (tom.), *Pastylnyky*, łąka w Żurawcach w tom. (obok: *Pastewnik*, *Pastewniki*, liczne nazwy w biał., lubart., radz., parcz., włod., krasn., hrub. oraz *Pastownik*, łąka w gromadzie Zimno w tom., *Pastowniki*, 2 łąki w tom. i hrub.),

Wýwnyky/Wýwniki, łąka k. Metelina (hrub.), *Bazneczyna*, pole k. Budynina w hrub. (od *baznyk* ‘dziki bez’), *Mélnykowa Sinożyń*, łąka k. Kosmowa w hrub. (obok: *Melnicowa Góra*, *Mielnik*, *Podmielnik*, *Mielniki* itp., zob. rozdz. 20, s. 169), *Reznykowe*, łąka w Hannie (włod.). Sufiks *-nyk* w środowisku językowym polskim łatwo przechodzi w *-nik*, dowodem na to są liczne oboczności przedstawione wyżej, a także takie nazwy terenowe z sufiksem *-nik*, jak: *Zabereźnik*, pole w Steniatynie (tom.), *Dubnik*, łąka k. Ochoży (chełm.), *Werbniki*, pole w Hołownie (włod.), *Worobietnik*, łąka w gromadzie Czulczyce (chełm.), *Połowyczniki*, łąka w Honiatyczach (zam.) itp., w których podstawa słowotwórcza ma jakąś wyraźną cechę ukraińską, ale sam sufiks już się spolonizował.

***-ilo, -yło* (≠ *-idło*)**

Sufiks ten w postaci *-yło* notujemy w takich nazwach terenowych: *Szymyłowe*, łąka k. Gdoli w chełm. (od nazwiska *Szymyło*, w którym da się wydzielić sufiks *-yło* ≡ psł. **-idło*), *Chódyłówka*, las w gromadzie Rybczewice w krasn. (od imienia osobowego *Chodyło*), *Kadylnica*, pole, łąka i 2 lasy w hrub. i chełm., *Pod Kadylnicą*, łąka k. Majdanu Rybie⁹³ w chełm. (od *kadyło* ‘kadzidło’, por. rozdz. 14, s. 152), *Kurdylin*, pole w Grabówce (włod.), *Szendyłowo*, łąka w gromadzie Sawin (chełm.), *Bratyłowo*, pole w Chutczu w chełm. (od przezwiska *Bratyło* pochodzącego od *brat*), *Borosnyłówki*, łąka w Błotkowie⁹⁴ (biał.), *Kornyłowe Staje*, pole k. Żniatyna w hrub. (od imienia *Kornyło* ‘Kornel’, które ma w języku ukraińskim taką formę pod wpływem nazw typu *kadyło*, *pere-dyło* itp.), *Kiryłowe*, pastwisko w gromadzie Turka (chełm.), *Kiryłówka*, część wsi Wandów (łuk.), *Kuryłowski Ług*, ług na polu k. Radzynia (radz.), *Czuryłów*, łąka w gromadzie Woskrzenice Duże (biał.), *Hawryły*, część wsi Żurawce (tom.), *Hawryłkowszczyzna*, łąka w Horodyszczu (włod.), *Gabryłowo*, łąka k. Pieszowoli (włod.), *Haryłówka*, las k. Suchawy (włod.), *Horyłówka*, łąka k. Suchawy w włod. (podstawą tych nazw są imiona *Kiryło* ‘Cyryl’ i *Hawryło* ‘Gabriel’, które w języku ukraińskim

⁹³ Zob. przyp. 35 [przyp. red.].

⁹⁴ Zob. przyp. 2 [przyp. red.].

otrzymały sufiks w postaci *-yło* analogicznie do nazw omawianego typu), *Petryłowski Las*, las k. Petryłowa w chełm. (od nazwy wsi *Petryłów*, co pochodzi od imienia *Petryło*, zgrubiałej postaci imienia *Petro* ‘Piotr’). Podobny sufiks mają też niektóre nazwy miejscowości: *Kopyłów*, wieś w hrub., *Peredyło*, wieś w biał., *Chotyłów*, wieś w biał., *Dobryłów*, kolonia w gromadzie Świerże (chełm.), *Derylaki*, wieś w biłg. (*Der-yło* + *-ak*), *Petryłów*, wieś w chełm. Podstawą tych nazw są przezwiska czy imiona z sufiksem zgrubiającym *-yło*. Jest to sufiks typowy dla języka ukraińskiego w nazewnictwie osobowym, skąd przeszedł do nazewnictwa miejscowego i terenowego. Przechodzi on niekiedy na *-iło*, np. *Popilila*, pole w Kolonii Hańsk (włod.), *Topila*, bagno w gromadzie Dołha w radz. (zob. rozdz. 14, s. 152).

-ym (-im)

Taki formant notujemy w nazwach: *Chotymka*, pole k. Kalinówki w zam. (por. m. *Chocim*), *Obarym*, las w Zaliszczu (włod.).

-in, -yn

Sufiks *-in* o podstawowym znaczeniu dzierżawczym dość często występuje w nazewnictwie miejscowym i terenowym. Występuje on niekiedy również w postaci ukr. *-yn* (*-yna*, *-yne*, *-yno*) w pozycji:

a) po spółgłosce *b*

Bąbyne Bołoto, pole w Świerżach (chełm.), *Bąbyno*, jezioro w Dołhobrodach w włod. (obok: *Babine Błoto*, las k. Skryhiczyna w hrub.), *Babina Góra*, góra w gromadzie Czartowiec (tom.), *Babine Krzoki*, dół k. Majdanu Kawęckiego (lubl.);

Czybyna, pole w Hannie (włod.);

Kociubyn, pole w gromadzie Wiryki w włod. (por. jeszcze: *Kociubiniec*, pole w Minkowicach w lubl.);

b) po spółgłosce *p*

Kłypyń, łąka w Lebedziowie (biał.);

c) po spółgłosce *m*

Chómynąja, łąka i pole k. Sławęcina w hrub. (od imienia *Choma* ‘Tomasz’);

d) po spółgłosce *d*

Burdyn, łąka w gromadzie Wyryki (włod.), *Szwedyn Kont*, pole k. Żniatyna w hrub. (od nazwisk *Burda*, *Szweda*);

e) po spółgłosce *t*

Dość liczne są nazwy miejscowe z sufiksem *-yn*: *Chłopiatyn*, *Honiatyn*, *Muratyn*, *Myślatyn*, *Steniatyn*, *Szczelatyn*, *Szczepiatyn*, *Szlatyn*, *Teratyn*, *Telatyn*, *Żniatyn* (zob. rozdz. 11. s. 134-135) i analogicznie utworzone nazwy terenowe: *Wyszatyn*, las w gromadzie Łykoszyn (tom.), *Sestratyn*, las w gromadzie Świerże (chełm.), *Krywiatyn*, łąka w Żulicach (tom.).

Oprócz nazw terenowych na *-atyn* mamy jeszcze takie z sufiksem *-yn* po spółgłosce *-t-*: *Podbohutyn*, las k. Olchówki (parcz.), *Zabohutyn*, łąka k. Sosnowicy w parcz. (od nazwy wsi *Bohutyn*), *Borek Mołodutyński*, las w gromadzie Strachosław w chełm. (od nazwy wsi *Mołodutyn*), *Rawityn*, las w Baranie (lubart.), *Zanatyn*, pole we wsi Drelów (lubart.), *Salatyn Mały* i *Salatyn Duży*, las w gromadzie Majdan Sopocki (tom.), *Kurytyn*, pole k. Żurawlowa (hrub.), *Lubatynek*, las w gromadzie Burwin (biał.), *Skrobotynek*, las k. Pniówna (chełm.), *Hnywotyńska*, łąka w Dołhobrodach (włod.), *Burtynówka*, część Horodła (hrub.), *Stawutyn*, pole w Kodniu (biał.), *Stawutyná*, las w Zelewszu (biał.);

f) po spółgłosce *s*

Hołosyn, część Kolonii Peresołowice (hrub.);

g) po spółgłosce *r*

Kuczeryn, pole w Łęgach (biał.), *Kudryno*, pole k. Grabowca (hrub.), *Mazuryna*, łąka w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Turyna*, pole i łąka w Tarnoszynie (tom.), *Wydryno*, pole w Dawidach (parcz.).

Najczęściej zachowuje się ukraiński sufiks *-yn* po spółgłosce *-t-*, ponieważ dla zmiany *-yn* na *-in* potrzebna jest dodatkowa zamiana tematycznego *t* na *ć*, np. w nazwie wsi *Sławęcín/Swaniutyn*, *Bogucin/Bohutyn* itp.

-ina, -yna

Sufiks *-ina* występuje dość często w terenowych nazwach własnych, część tych nazw ma ten sufiks w ukraińskiej postaci fonetycznej *-yna* w różnych pozycjach:

a) po spółgłosce *b*

Dubyna, pole w Kostomłotach (biał.) i w Lacku (włod.), łąka w Zabłociu (biał.), *Dubyná*, pole w Korniach (tom.), *Do Dubyny* i *Od Dubyny*, pola k. Kopyłowa (hrub.), *Za Dubynoju*, łąka w Wólce Wierzbickiej (tom.), *Dubyny*, łąka i pole k. Wyrk-Woli (włod.), *Dubyny*, łąka w Łęgach (biał.), *Poddubynie*, las k. Kaplonos (włod.), *Poddubynska*, łąka w Hannie (włod.), *Dubynki*, pole i łąka w gromadzie Dobratycze (biał.). Nazwy takie mogą też występować z zamianą *-y-* na *-i-* (częściowa polonizacja): *Dubiny*, pastwisko w Kunkach (tom.), łąka w Woroncu (radz.), 2 pola w tom., *Poddubinie*, pole i łąka w Polatyczach (biał.), *Zadubinie*, łąka k. Orzechowa Nowego⁹⁵ (parcz.), *Poddubinka*, pole w Neplach (biał.). Bardzo szeroko występują w terenie analogiczne nazwy w czysto polskim brzmieniu: *Dębina*, *Pod Dębiną*, *Za Dębiną*, *Poddębiny*, *Dębinka*, *Dębinki*, *Poddębinki* itp.;

Werbyna, pole w Zabłociu (biał.), łąka w gromadzie Jabłeczna (biał.), *Wěrbyna*, pastwisko w gromadzie Kopytów (biał.), *Werbyny*, pole Sosnowicy (parcz.), *Werbyniki*, łąka w Cieleśnicy (biał.), *Wierbyniki*, łąka w Hołodnicy (biał.). Takie nazwy mogą wystąpić z częściową polonizacją przez zamianę *-y-* na *-i-*: *Werbina*, las w gromadzie Łomazy (biał.), łąka k. Brusa Starego⁹⁶ (włod.); najczęściej jednak wystąpiły w swojej postaci całkowicie polskiej: *Wierzbina*, 3 łąki, las w biał.,

⁹⁵ Zob. przyp. 25 [przyp. red.].

⁹⁶ Zob. przyp. 15 [przyp. red.].

włod. i chełm., *Wierzbiny*, 2 pola w biał. i łuk., *Wirzbiny*, łąka w gromadzie Połoski (biał.), *Zowierzbinnie*, pole w Wólce Gołębskiej (puł.), *Wierzbinki*, łąka w Celinach (łuk.);

Żołobyňa, pole w Hrebennem (tom.), oraz z sufiksem *-ina*: *Żołobina*, łąka i 2 pola w tom. i hrub.;

b) po spółgłosce *p*

Kupyná, łąka i pastwisko k. Luty (włod.), i ze zmianą *-y-* na *-i-*: *Kupina*, łąka i las w Łobaczewie Dużym (biał.). Czysto polskimi odpowiednikami tego typu nazw są częste nazwy terenowe *Kępina*, *Kępiny*, *Podkępiny*, *Podkępinie* itp. występujące w różnych częściach województwa;

Łypyna/Lipina, las k. Przewodowa (hrub.) i bardzo często występujące nazwy w brzmieniu polskim: *Lipina*, *Lipiny*, *Lipinki* itp. głównie we wschodniej części Lubelszczyzny;

c) po spółgłosce *w*

Borowyna/Bórowina, pole k. Miętkiego (hrub.). Nazwy terenowe *Borowina*, *Borowiny*, *Podborowinie* itp. z sufiksem *-ina* występują bardzo często w południowej i północno-zachodniej części Lubelszczyzny;

Hruzáwyna/Grzędawina, łąka k. Wolicy (hrub.) i *Grzędawina*, łąka w gromadzie Cyców (chełm.);

Nowyná/Nowiny, pole w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Nowyny/Nowiny*, pole w Małkowie (hrub.) i w Stawku (chełm.), *Nowynki/Nowinki*, łąka w gromadzie Macoszyn Mały (włod.). Poza tym nazwy terenowe o temacie *nowina* z sufiksem w postaci *-ina* rozsiane są po całym terenie województwa: *Nowina*, *Nowiny*, *Stare Nowiny*, *Na Nowinie*, *Pod Nowinami*, *Podnowina*, *Zanowiny*, *Zanowinie*, *Nowinka*, *Nowinki*, *Zanowinka*, *Nowinnia Droga* itp.;

Rudáwyna/Rudawina, łąka k. Dziekanowa (hrub.), obok: *Rudawina*, łąka w Moroczynie (hrub.), oraz *Rudawizna*, pole w Chruszczowie (puł.);

d) po spółgłosce *d*

Smeredyna, las w gromadzie Cyców (chełm.), *Smrodynowy Dół*, wąwóz w Szczeckich Dołach w gromadzie Szczecyn w kraśn. (*smorodyna*, *smrodyna* ‘czarna porzeczką’);

Łydyny, przysiółek Dołhobrodów (włod.);

e) po spółgłosce *t*

Korytyna, pola w Sosnowicy (parcz.), k. Turowca (chełm.) i k. Lisek (hrub.), *Korytyny*, pole k. Weremowic (chełm.). Nazwy z *-ci-* są przypuszczalnie polonizowanymi nazwami wyżej wymienionych: *Korycino*, pole w gromadzie Międzyrzec (radz.), *Koryciny*, pole k. Wólki Rejowieckiej (chełm.) i wsi Zażółkiew (krasn.). W nazwie *Korzycina*, łąka w Gęsi (parcz.) mamy nawet hiperpoprawne *-rzy-* zamiast *-ry-*, ten fakt świadczy najlepiej o mniej lub bardziej świadomym przekształceniu ukraińskiego *Korytyna* na polskie *Korzycina* (por. *koryto*);

Gnywotyny, łąka w Hannie (włod.);

Kalitynka, stawek w Żeszczynie (włod.);

Czterwertyna, pole w Hannie (włod.), w Pogorzelcu (włod.) i w gromadzie Pratulim (biał.), łąka w Holeszowie (włod.), *Czterwertyny*, pole w Holeszowie (włod.), a także *Czetrwetiny*, łąka w Sycynie (biał.). Formą częściowo polonizowaną przez zmianę *-ty-* na *-ci-* jest nazwa: *Czterwercina*, pole w Kudrach (parcz.), analogiczną natomiast formą do *Czterwertyny* jest *Ćwierciny*, pole k. Rejowca (chełm.);

Dertyny, las k. Marianki (włod.);

Kupowátyna, łąka k. Kolonii Ubrodowice w hrub. (od ukr. *kupuwaty* ‘kupować’);

Łutynty, łąka k. Orzechowa Nowego⁹⁷ w parcz. (ukr. *lutyna* ‘łub, kora lipowa na chodaki’);

Perkátyny, łąka i pole k. Wólki Okopskiej (chełm.);

Pułtyny, łąka w gromadzie Woskrzenice Duże (biał.), *Połutyna*, pole k. Chochłowa (hrub.), *Połutyny*, pole k. Budynina (hrub.). Może

⁹⁷ Zob. przyp. 25 [przyp. red.].

te nazwy mają coś wspólnego z nazwą: *Poleciny*, pole k. Woli Uhruskiej (włod.);

Purchowatyna/Purchowaczna, część wsi Miętkie (hrub.);

Rokityna, łąka i pole k. Sahrynia (hrub.), oraz nazwy z *-ci-*: *Rokicina*, łąka w Turowoli (lubl.), w Niemirówku (tom.), pole k. Obrowca (hrub.), *Rokiecina*, 2 pola w lubl. i lubart., nieużytek w Kaniwoli (lubart.);

Trypetyna, las w gromadzie Lubycza Królewska w tom. (od ukr. *tre-peta* ‘osika’);

f) po spółgłosce *z*

Berězyna, łąka i pole k. Matcza (hrub.), las k. Przewodowa (hrub.), *Berezynŷ*, łąka w Kodeńcu (parcz.), *Pid Berězynoju*, pole k. Cichobuża (hrub.). Częste i wszędzie rozpowszechnione są analogiczne nazwy w brzmieniu polskim: *Brzezina*, *Zabrzezina*, *Brzeziny*, *Pod Brzezunami*, *Zabrzeziny* itp.;

Łozyna, łąka k. Wyżłowa (hrub.). Analogiczne nazwy w brzmieniu polskim z *-zi-*: *Łozina*, łąka w jan.lub., *Łoziny*, 2 pola w lubl. i tom., *Podłozinie*, pole wsi Wólka Michowska (lubart.), *Łozinki*, 2 pola w biał. i włod.;

Wiazynki, łąka w Krzyczewie w biał. (obok: *Podwiaziny*, las i łąka w gromadzie Horodyszczce w włod.);

g) po spółgłosce *s*

Kosynka, łąka i pole k. Wólki Tarnowskiej w chełm. (od wyrazu *kosa* + sufiks *-inka*, *-ynka*);

Osyna, pole w Horostycie (włod.), *Oszyna*, łąka i las w gromadzie Lipiny (biłg.), *Hòsyna*, las w gromadzie Krzywówólka (biał.), *Osyny*, las k. Korolówki (włod.), *Osynki*, łąka i pastwisko k. Lubienia (włod.), pole w Kobylanach (biał.). Analogiczne nazwy z *-si-* występują dość często, głównie w części północnej Lubelszczyzny: *Osina*, *Osiny*, *Pod Osinami*, *Podosiny*, *Zaosiny*, *Podosinie*, *Osinowa*, *Osinki*, *Osiniec* itp.;

h) po spółgłosce *n*

Sosynna, pole k. Chłopiatyna (hrub.), *Sosynna/Sośnina*, pole k. Chochłowa (hrub.), *Sosnyńskie*, pastwisko k. Wyryk (włod.).

W południowo-wschodniej części Lubelszczyzny (tom., biłg., hrub., zam. i krasn.) notujemy również nazwy terenowe w brzmieniu polskim z *-ni-*: *Sośnina*, *Pod Sośniną*, *Furdejowa Sośnina*, *Wielga Sośnina*, *Podsośnina* itp.;

i) po spółgłosce *l* (*l*)

Chmyłyń/*Chmylina*, las k. Dołhobyczowa (hrub.), ale: *W Chmylinach*, pole w gromadzie Dołhobyczów (hrub.). Poza tym w polskiej wersji fonetycznej: *Chmieliny*, pole Strzyżówki (radz.), *Chmielinne*, las w gromadzie Leśna Podlaska (biał.) i *Chmielińskie*, pole w Wohyniu (radz.);

Basikowa Dołyńa, pole Machnówka (hrub.), *Kruhła Dołyńa*, las w gromadzie Dobratycze (biał.), *Dołyńy*, pole w Wierzbicy (tom.), *Zadołyńie*, część wsi Dołhobrody (włod.). Poza tym wyraz *dolina* w polskiej wersji fonetycznej występuje często jako terenowa nazwa własna w różnych postaciach: *Babia Dolina*, *Chomowa Dolina*, *Żydowska Dolina*, *Doliny*, *Leśne Doliny*, *W Dolinie*, *Zadolina*, *Poddolinie*, *Dolinowa Droga*, *Dolinka*, *Dolinki*, *Poddolinczany Dół* itp.;

Hołyńa, jeziora w Hannie i Dołhobrodach (włod.), *Za Hołyńoju*, łąka w Dołhobrodach (włod.). Odpowiednikami polskimi tych nazw są: *Golizna*, las w lubart., *Golizny*, pole w puł. i łąka w opol., a także: *Golisizna*, ugory wsi Leśniczówka (opol.);

Małyńnyk, pole w Hannie w włod. (obok: *Malinnik* itp., zob. s. 180-181);

Szczęłyńa/*Szczelina*, łąka w Żukowie (włod.);

j) po spółgłosce *r*

Kateryny Kut, łąka k. Hołubia⁹⁸ w hrub. (ukr. *Kateryna*, pol. *Katarzyna*);

Komaryńka, łąka w Klonownicy Małej (biał.);

Murynowo, łąka w gromadzie Błotków Duży⁹⁹ (biał.), *Muryny*, pole k. Syczyna w chełm. (ukr. *muryna* ‘błoto’, od *muraty* ‘brudzić’);

⁹⁸ Zob. przyp. 7 [przyp. red.].

⁹⁹ Zob. przyp. 2 [przyp. red.].

Muszaryny, pole k. Skryhiczyna (hrub.);

Sokoryna, pastwisko w Pratulinie (biał.) i z polskim *-rzy-*: *Sokorzy-na*, las w gromadzie Błonie w biał. (*sokora* ‘topola czarna’);

Pitrynowka, część wsi Sumin w tom. (od przezwiska *Petryna*, które jest zdrobnieniem od *Petro* ‘Piotr’);

Staryna/Starzyzna, pole w Kolonii Dorohusk (chełm.), *Starynka/Starzynka*, część wsi Kijowiec (biał.), *Starynki*, część wsi Michałki i Rokitno (biał.). Odpowiedniki polskie: *Starzyny*, pole w Stoczku (lubart.), *Starzyzna*, pole w Guciwie (zam.), 3 łąki w tom., biłg. i parcz., las k. Tereszpolu (biłg.);

Uhrynowski Las, las k. Dołhobyczowa (hrub.), *Poduhrynów*, pole k. Honiatyna w hrub. (od nazwy miejscowości *Uhrynów*, pochodzącej od nazwy osobowej *Uhryn* ‘Węgrzyn’), *Przy Wygarynach*, las w gromadzie Dołha (radz.), *Wyżaryna*, las w Mościskach (parcz.);

-ynie (-inie)

Jest to sufiks o znaczeniu zbiorowym, występuje niekiedy w terenowych nazwach własnych w swojej postaci ukraińskiej: *Bobyńie*, łąka w Dyniskach w tom. (od wyrazu *bób*), *Kupyńie*, łąka w gromadzie Hrebenne w tom. (od wyrazu *kupa*);

-yniec (-inieć)

Sufiks *-yniec* jest obecny w wielu terenowych nazwach własnych, np. *Sowynieć*, *Żabynieć*, *Szczeciniec*, *Kóciubiniec* itp., niektóre nazwy mają ten sufiks w ukraińskiej postaci *-yniec* lub *-yneć* (-y- po spółgłosce twardej): *Bábyneć/Babynieć*, pole i łąka k. Orchówka w włod. (w postaci z *-inieć*: *Babynieć*, pole wsi Budzyń (kraśn.) i łąka w gromadzie Werbkowice (hrub.), *Babienic*, *-ńca*, łąka k. Prehoryłego (hrub.), *Żabynieć/Żabinić*, jezioro k. Ubrodowic w hrub. (nazwy terenowe w postaci *Żabynieć* i *Żabieniec* wystąpiły w lubart., lubl., chełm., kraśn., opol.), *Bródyneć*, jezioro w gromadzie Stulno (włod.), *Szkorutynieć*, część Kolonii Stawki (włod.), *Hostyneć*, pastwisko k. Chłopiatyna (hrub.), *Za Hostyńcem / Za Gościńcem*, pole w Mycowie (hrub.), *Zahóstyneć*, pole k. Chłopiatyna (nazwy terenowe o polskim brzmieniu

Gościniec, Stary Gościniec, Do Gościńca, Koło Gościńca, Nad Gościńcem, Podgościniec, Zagościniec, Zagościńce, Międzygościńce itp. rozsiane są po całym terenie Lubelszczyzny), *Kozyniec*, las w gromadzie Różanka w włod. (i odpowiedniki polskie z *-zi-*: *Koziniec*, pole w gromadzie Garbatówka w chełm., łąka k. Wronowic w hrub. i w Przeorsku w tom., dół w gromadzie Zdziechowice w kraśn., lub z *-zie-*: *Kozieniec*, dół między Majoratem a Bystrzycą w kraśn.), *Mudryniec*, las w gromadzie Ułhówek w tom. (od wyrazu *mudryj* ‘mądry’ lub *modry*), *Wydryniec*, las w gromadzie Łomazy (biał.), *Kuzłyneć/Koźliniec*, łąka w gromadzie Matcze w hrub. (było tam w krzakach dużo dzikich kóz). Tego typu nazwy mogły również łatwo zamienić sufiks *-yneć* na *-ynieć*, *-inieć* lub *-enieć*;

-yra

Jest to sufiks tworzący nazwy osobowe, które weszły w skład kilku terenowych nazw własnych: *Budyry*, łąka k. Podhorzec (hrub.), *Batyrorów Dół*, dół przy Sobieskiej Woli (krasn.), *Mazyrki*, łąka w gromadzie Horodyszczce (włod.). Podstawą tych nazw są przypuszczalnie nazwiska lub przezwiska *Budyra*, *Batyra*, *Mazyra* (*Mazyrko*). O takich nazwiskach na terenie Ukrainy w swojej książce mówi J. Redko¹⁰⁰: *Prochyra*, *Czupyra*, *Skowyra*, *Ciupyra*, *Szkowyra* itp.;

-ysz

Spotykamy z rzadka sufiks *-isz* (*-is*) w terenowych nazwach własnych: *Czernisz*, łąka i pole w gromadzie Berezówka (biał.), *Dubis*, nieużytek w gromadzie Zaklików (kraśn.). Przypuszczam, że odpowiednikami ukraińskimi tych nazw są następujące nazwy terenowe: *Chołys*, stawik rybny w gromadzie Potoczek (jan.lub.), *Hołyszyn*, pole k. Sądów w zam. (podstawą tych nazw jest nazwisko *Hołysz* lub apelatyw *hołysz*), *Pałysy*, pole k. Majdanu Nepryskiego (biłg.), *Podhoryszowie*, część Kolonii Hostynne w hrub. (od nazwy wsi *Horyszów*, która pochodzi od imienia osobowego *Horysz*);

¹⁰⁰ Ю.К. Редько, *Сучасні українські прізвища*, Київ 1966, s. 132-133.

-ysko, -isko

Sufiks *-isko* ma wybitnie przestrzenne znaczenie, występuje w nazewnictwie terenowym dość często, niekiedy również w jego postaci ukraińskiej, jak *-ysko* po spółgłoskach twardych:

a) po spółgłosce *-b-*

Żołobyska, pastwisko w Mościskach w parcz. (obok: *Żołobyszczce*, pole k. Bytnia w włod.), *żołob* znaczył tutaj jakieś wgłębienie;

b) po spółgłosce *p*

Szopysko, łąka i pastwisko w gromadzie Błotków¹⁰¹ w biał. (poza tym z sufiksem w formie *-isko* też we wschodniej części województwa: *Szopisko*, łąka w Witulinie w biał., *Szopiska*, *-sk*, łąka w gromadzie Werbkowice i łąka w gromadzie Berezówka w biał.; nazwy terenowe związane z apelatywem *szopa* notujemy najczęściej w części wschodniej Lubelszczyzny);

c) po spółgłosce *w*

Krowyska/Krowiska, pole w Hannie (włod.), *Rówyska*, łąka k. Syczyzna w chełm. (i z sufiksem *-isko*: *Rowisko*, łąka k. Żelizny w radz., *Rowiska*, *-sek*, pole k. Drohiczan w hrub., *Zarowiska*, pole k. Kulczyzna w włod., tylko we wschodniej części województwa), *Stawyska*, łąka k. Pławanic (chełm.), *Stawyska*, *-iw*, łąka w gromadzie Machnów (tom.), *Podstawyński*, *-ów*, łąka i pole k. Hulcza w hrub. (i nazwy z sufiksem *-isko*: *Stawisko*, *Stawiska*, *Stawiski*, *Podstawisko*, *Zastawiska* itp. rozsiane dość często na całym terytorium województwa);

d) po spółgłosce *d*

Budyńska, łąka w gromadzie Kopytów (biał.), w Krzywowierzbie (włod.), pole w Olszynie w biał. (częstsze są nazwy z *-dzi-*: *Budziska*, 6 pól, 2 łąki, 3 lasy, *Budziski*, łąka k. Kurowa w łuk.), *Horodysko*, pole w Iłowcu (zam.), *Horodysko/Orodysko*, łąka k. Urszulina (chełm.),

¹⁰¹ Zob. przyp. 2 [przyp. red.].

Horodyska, -sk, łąka k. Ostrowa¹⁰² (biał.), pole k. Gródka (hrub.), i w formie spolszczonej przez zamianę -dy- na -dzi-: *Horodzisko*, las k. Kosobud (zam.). Odpowiednikami polskimi tych nazw są: *Grodzisko*, 2 pola w kraśn. i puł., las przy Turowie (radz.), *Grodziska*, -sk, 2 łąki w łuk. i lubart., dół i pastwisko wsi Rąblów (puł.);

e) po spółgłosce *t*

Hatyska, woda sadzawka w Bublu¹⁰³ (biał.), *Hatyska/Hatyski*, kolonia w gromadzie Wólka Tarnowska w chełm. (odpowiedniki polskie: *Gaciska*, 2 łąki w zam. i lubart., *Pola Gaciskowe*, pole w Pożarowie w lubart.), *Klityska*, -ów, pole w Przeorsku (tom.), *Mostyska*, -sek, łąka w gromadzie Kopytów w biał. (odpowiedniki fonetyczne polskie: *Mościsko*, łąka k. Siemienia w parcz., *Mościska*, łąka w Łęczynie¹⁰⁴ w lubl., las w gromadzie Kopytów w biał., droga w Radzicu Nowym¹⁰⁵ w lubart.), *Szczotyska*, -sek, łąka w Sławatyczach (włod.), *Szczotyska/Stefanów*, kolonia w gromadzie Ostrów-Wieś w chełm. (ten sam rdzeń, co w nazwach *Scotka*, *Szczotków*, *Szczeciniec* itp.), *Ślępetyska/Ślępieciska*, las w gromadzie Wólka Dobryńska (biał.), *Ślęputyska*, -sek, łąka k. Wołkowian (chełm.) i *Ślipetyszcze*, pastwisko w gromadzie Świerże (chełm.). Wymienić tutaj można jeszcze nazwę wsi *Teniatyska* (tom.);

f) po spółgłosce -*n*-

Kapùsnysko/Kapuśnisko, pole k. Peresołowic w hrub. (poza tym: *Kapuśniska*, 9 pól, 6 łąk, *Kapuśnisko*, łąka k. Barchaczowa w zam.

¹⁰² W urzędowym wykazie miejscowości z 2019 r. w powiecie bialskim odnotowano dwie wsie o nazwie Ostrów. Jedna znajduje się z gminie Janów Podlaski, a druga została przyłączona do wsi Dokudów Pierwszy w gminie Biała Podlaska i stanowi jej integralną część, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=2&per_page=20&q=Ostr%C3%B3w&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

¹⁰³ Zob. przyp. 13 [przyp. red.].

¹⁰⁴ Powinno być w Łęcznej (?) [przyp. red.].

¹⁰⁵ Obecnie Nowy Radzic, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Nowy%20Radzic%20&sort=, dostęp 9.03.2023 [przyp. red.].

i *Kapusiska*, łąka w Biskupicach w lubl.), *Młynyska*, -*sek*, pastwisko w Łobaczewie Dużym w biał. (i odpowiednie nazwy z -*ni*:- *Młynisko*, łąka w Mikulinie w tom., pastwisko k. Janowca w puł., *Młyniska*, -*isk*, 7 łąk w biał., hrub., lubart., łuk., radz., las k. Ostrowa w chełm., pastwisko Łysobyk¹⁰⁶ w radz.);

g) po spółgłosce *l* (*l*)

Małyska, las k. Dominiczyzna (włod.), *Półyska*, -*sek*, pole k. Pławanic w chełm. (i nazwa z -*li*:- *Poliska*, -*ów*, łąka w Zaberbeczu w biał.), *Sęłyska*, łąka i pole w Pawlukach (włod.), łąka k. Chłopiatyna (hrub.), *Zasęłyska*, pole k. Chłopiatyna (hrub.), *Sęłyski*, -*sok*, pole k. Szuminki (włod.), *Sęłyska/Sidliska*, łąka w gromadzie Żniatyn (hrub.), *Osęłyska*, pole w Cieleśnicy (biał.). Tego typu nazwy mogą występować tylko z zamianą -*ty*- na -*li*:- *Seliska*, 2 pola i 2 łąki (biał.), *Sěliska*, 2 łąki, 2 pola w biał. i włod., *Seliska/Siedliska*, łąka w Hrudzie (biał.), a także z innym elementem polszcącym, zmiękczeniem nagłosowego *s*:- *Sielisko*, *Sieliska*; odpowiednie czysto polskie formy występują dość często na Lubelszczyźnie: *Siedlisko*, *Siedliska* (zob. dokładniej w rozdz. 14, s. 150-151), *Sołyśko*, pole i las w gromadzie Lubycza Królewska w tom. (obok: *Soliszcze*, las i góra k. Osowy w włod., *Soliszcza*, pastwisko k. Kosynia w włod.);

h) po spółgłosce *r*

Browarysko, 3 łąki w radz., biał. i tom., *Browaryska*, łąka w Bohukałach w biał. (oraz z polskim -*rzy*:- *Browarzyisko*, łąka w Niemirówku w tom., *Browarzyiska*, łąka wsi Szczekarków w lubart.), *Dworysko*, pole w Ciciborze Małym (biał.), łąka k. Ślipcza (hrub.), *Dworyska*, -*ów*, pole w gromadzie Studzianka (biał.), *Zadwòrysko/Zadwórzysko*, część wsi Leśniowice w chełm. (odpowiednie nazwy z pol. -*rzy*:- *Dworzysko*, 2 pola i 1 łąka w hrub. i lubl., *Dworzyska*, 4 pola, 2 łąki w łuk.,

¹⁰⁶ Od 1965 r. miejscowość Łysobyki nosi nazwę Jeziorzany (od 1999 r. powiat lubartowski), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP19650670382/O/M19650382.pdf>, dostęp 9.03.2023 [przyyp. red.].

tom., chełm. i zam.), *Jęzioryska*, -ów, grupa jezior w gromadzie Zimno (tom.) i *Ozierysko*, rozlewisko wody Krzyny k. Wysokiego w radz. (i odpowiednie nazwy z -rzy-: *Jezierysko*, pole w Wieprzowie Tarnawackim w tom., *Jęzioryzysko*, łąka na Zakalu w kraśn., *Koszeryska*, pole w Husynnem w chełm. – od nazwy *koszara*, *Mastyryska*, pole k. Andrzejowa w chełm. – od *masty'r*, skróconej formy wyrazu *manastyr* ‘monaster’, por. *Masty'r*, łąka w Dokudowie w biał., *Manasty'r*, pole k. Hulcza w hrub. itp.), *Poharyska*, pole Topólczy w zam. (por. liczne nazwy terenowe o brzmieniu *Pohar*, *Pohary*);

-yszcze, -iszcze

Stosunkowo rzadko i wyłącznie we wschodniej części Lubelszczyzny pojawiają się terenowe nazwy własne z sufiksem -yszcze (po spółgłosce twardej) lub -iszcze (po miękkiej): *Żolobyszcze*, pole k. Bytnia (obok: *Żolobyska*, pastwisko w Mościskach w parcz.), *Horodyszcze*, 1 pole, 3 łąki w tom. i włod., *Horodyszczka*, -ów, łąka w Połoskach (biał.) i w formie z mazurzeniem *Horodysc*, las k. Dołhołęki (radz.), *Potyszcze*, pastwisko k. Siedliszcza w włod. (od *plot?*), *Ślipetyszcze*, pastwisko w gromadzie Świerże (chełm.), *Serebryskie Błota*, łąka w gromadzie Okszów (od nazwy wsi *Serebryszcze*). Odpowiednie nazwy z sufiksem -iszcze (po spółgłosce miękkiej) lub -yszcze (po historycznie miękkiej) według fonetyki polskiej są również rzadkie i występują tylko w części wschodniej Lubelszczyzny: *Gliniszczel/Glinisko*, las k. Sulimowa (hrub.), *Peredyszczka*, -szcz, łąka Przechodziska (radz.), *Popielniszcze*, pole w Żukach (biał.), *Rożyszczka*, pole w gromadzie Szóstka (radz.), *Soliszcze*, las i bagno k. Osowy (włod.), *Soliszcza*, pastwisko k. Kosynia (włod.), *Stawiszcze*, łąka w Zasiadkach (radz.), *Toczyszczel*, las k. Osowy (włod.), *Stepczyszczka*, pole w Szóstce (radz.);

-ysty, -isty

Z rzadka ten sufiks przymiotnikowy zjawia się również w nazewnictwie terenowym w postaci -ysty: *Korenyste*, pole k. Macoszyna Małego (włod.), *Kamenyste/Kamieniste*, część wsi Zaświatycze (włod.);

-ysia

Ten sufiks w brzmieniu ukraińskim ma nazwa: *Korytysi*, -ów, łąka w Kołczynie (biał.). Nazwa ma za podstawę wyraz *koryto* (por. liczne nazwy terenowe z tym wyrazem związane: *Koryto*, *Koryta*, *Koryczna*, *Koryczny*, *Korytkowizna*, *Korycina*, *Korytyna*, *Koryciska*, *Korytniska*, *Korytowa*, *Koryciasty Ług* itp.);

-ysza

Sufiks ten po spółgłosce twardej w postaci *-ysza* upatrujemy w nazwach: *Korotysza*, łąka i las w Zasiadkach (radz.) i *Korotysze*, -ów, pole w Dębowie (włod.), które mają ten sam rdzeń, co w wyrazie *korotkij* ‘krótki’;

-yka

Taki sufiks upatrujemy w nazwach terenowych: *Basyka*, łąka w Wólce Polinowskiej (biał.) i *Trebyka*, łąka w Polatyczach (biał.), które za podstawy słowotwórcze mają wyrazy *bas* i *treba* (*tereba* ‘miejsce wykarczowane’);

-yty, -ity

Sufiks *-ity* charakterystyczny jest dla północno-wschodniej Lubelszczyzny, np. *Chmielita*, las w gromadzie Sosnówka (włod.), *Chmelita*, las w Radczu (parcz.), *Dębita*, las w gromadzie Turów (radz.), *Kurpita*, las w gromadzie Zagrody (opol.), *Krasita*, łąka k. Radzynia (radz.). Spotykamy też nazwy z tym samym sufiksem w postaci *-yty*: *Horostyta* z *Chworostyta*, wieś w włod., *Sytyta*¹⁰⁷, osiedle gospodarstw w gromadzie Horostyta (włod.) i kolonia w gromadzie Podedwórze (włod.). Do tego doliczyć można jeszcze nazwę *Ślipyteć*, łąka w Krzywowierzbie (włod.);

¹⁰⁷ Obecnie osada stanowi część wsi Krzywowierzba w województwie lubelskim, w powiecie włodawskim, w gminie Wyryki, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Sytyta&sort=, dostęp 16.03.2023 [przyp. red.].

-ywy (-iwy)

Taki element sufiksalny w postaci *-yw-* odnajdujemy w nazwie *Czerwyweć*, pole i łąka w Konstantynie (włod.), *Czerwywic*, łąka k. Chłopiatyna w hrub. (por. ukr. *czerwywyj* ‘robaczywy’).

2) w przedrostku *pri-* (ukr. *pry-*, pol. *przy-*)

W niektórych nazwach terenowych zachowane jest *-y-* z psł. **-i-* w przedrostku *pri-*, który przeciwstawia się polskiemu *przy-*:

Poprechodzkie, część wsi Chorupnik w krasn. (por. ros. *prichod* ‘parafia’, i ze zmienionym sufiksem na *pro-*: *Prochidzkie*, pole k. Orchówka w włod.);

Pryczynki, *-nek*, las k. Starowsi w hrub. (por. pol. *przyczynek* ‘dodatek, dokładka’);

Prydatok, pole k. Chłopiatyna (hrub.), *Prydatki*, 18 pól w biał., włod., chełm., hrub. i tom., 3 łąki i 2 lasy w biał. i włod., *Wysokie Prydatki*, las k. Kaplonos (włod.). Nazwy te występują też obocznie z polskimi formami, np. *Prydatki/Przydatki*, pole w Horostycie (włod.). W jednym wypadku zanotowano zamianę sufiksu *pri-* na *pro-*: *Prodatek*, pole w Neplach (biał.). Odpowiednie polskie formy z *przy-* są bardzo liczne i występują na całej Lubelszczyźnie, np. *Przydatek*, 6 pól, *Przydatki*, 64 pola, 6 łąk, 3 lasy, pastwisko, nieużytek, *Przedatki*, 6 pól, łąka (*przydatek* ‘dodatek, dokładka’);

Prydanka, łąka w Gęsi (parcz.) i pole w Radczu w parcz. (od ukr. *prydane* ‘posag’);

Prybysz/Przybysz, łąka k. Sobiboru w włod. (pierwotną formą była tutaj pol. forma *przybysz* zukrainizowana na *prybysz*);

Prydirki, łąka k. Łuszkowa (hrub.) (?);

Pryhały¹/Przygały, las k. Olszan w krasn. (rdzeń ten sam, co w nazwach *Hale*, *-ego*, *Szeroki Hał*, *Hały*, *Hal*, *Hale*, *Halewa*, *Halizna* itp., rozproszonych po wschodnim pasie Lubelszczyzny);

Pryhony, *-ów*, pole w Kołpinie w biał. (rdzeń taki sam jak w nazwach *Przednie Hony*, *Zadni Hony*, *Gon*, *Gony*, *Zagonie* itp.);

Pryjomskie, pole w Janówce (włod.), *Prymy*, pole w Rusiłach (włod.), *Pryjmy*, z *Pryjom*, łąka w Hannie w włod. (por. *pryjom*, *pryjmaty* ‘przyjęcie, przyjmować’);

Prymiry/Prymirki, pole k. Metelina (hrub.), *Prymirki*, pole k. Zarzecha (chełm.), pole w Wólce Wierzbickiej (tom.), *Prymirki/Przymior-ki*, pole k. Dłużniowa (hrub.), *Prymierki/Przymiarki*, pole k. Machnowa (hrub.), *Prymiareckie*, łąka k. Suchawy (włod.), *Prymerecka*, łąka w Żeszczynce (włod.). W polskiej postaci fonetycznej jest to jeden z najczęstszych tematów w nazewnictwie terenowym: *Przymiarek*, 25 pól, 4 łąki, góra, *Przymiarek Dłużsy*, *Przymiarek Krótki*, *Przymiarki*, 290 pól, 31 łąk, 16 lasów, pastwisko, nieużytek, 2 doły, *Przemiarki*, 5 pól, 3 łąki, *Przymierki*, pole wsi Janiszów (kraśn.), *Przymirki*, pole k. Dłużniowa (hrub.), *Zaprzymiarki*, *Zaprzymiarcze*, *Przymiarecek*, *Przymiareczki* itp.;

Prenadka, pole, las i dół w gromadzie Lubycza Królewska w tom. (ukr. *prynada* ‘przynęta, wabik’ z przejściem -y- na -e-, w języku ukraińskim bowiem nieakcentowane -y- swoim brzmieniem zbliża się do -e-);

Prystupów Rów, dół k. Brzezin w krasn. (od nazwiska *Prystupa*);

Prywórocie/Przywrocie, część wsi Międzyłęś (biał.);

Sufiks *pry-* w środowisku językowym polskim łatwo przechodzi na *przy-* i na odwrót: *przy-* w ukraińskim środowisku językowym może zmienić się na *pry-*, niektóre powyższe przykłady są tego jaskrawym dowodem.

3) w poszczególnych tematach wyrazowych (rdzeniach)

Przedstawię nazwy terenowe z ukraińskim -y- po spółgłosce twardej, pochodzącym z psł. *i według rdzeni w porządku alfabetycznym:

***bi-ti** (pol. *bić*, ukr. *byty*)

Od tematu *zabić* notujemy takie nazwy: *Zabite*, las w gromadzie Bubel Stary¹⁰⁸ (biał.) i pole k. Mościsk (chełm.), *Zabita*, droga w gromadzie Bubel Stary (biał.), *Zabita Góra*, pole w gromadzie Gielczew

¹⁰⁸ Zob. przyp. 13 [przyp. red.].

(krasn.), *Zabitek*, pole w Puchaczowie (lubl.). Są też nazwy z tym rdzeniem w brzmieniu ukraińskim *-byt-*: *Zabytnyk*, łąka k. Wiryk (włod.), *Zabytnik*, las w Horostycie (włod.), i z zamianą wszystkich *-y-* na *-i-*: *Zabitnik*, las k. Lubienia (włod.). Formy nazw *Zabytnyk*, *Zabytnik* i *Zabitnik* to różne stopnie polonizacji fonetycznej nazwy *Zabytnyk*. Dodać można tutaj jeszcze nazwę wsi *Zabytów* (zam.).

***bind-** (ukr. *bynda* ‘wstążka’, z niem. *binden* ‘wiązać’)

Bynda, pole k. Mołodutyna (hrub.). Taki sam germański rdzeń zapożyczony, ale z początkowym *bi-*, tkwi w nazwach: *Binduga*, *Bindugi*, *Bindużka*, *Bindiuhy*, *Bindiugi* (zob. rozdz. 17, s. 160).

***bliż-** (pol. *bliski*, ukr. *błyżkyj*)

Oprócz wielu nazw terenowych z wyrazem *bliski*, np. *Bliski Dół*, *Bliśkie Doły*, *Bliski Las*, *Makówki Bliskie*, *Bliskie Pola*, *Bliższa*, *Blizse*, *Bliższy Dół*, *Bliższe Kąty*, *Górki Bliżnie* itp. zanotowano też nazwę z tym wyrazem w brzmieniu ukraińskim: *Błyższa*, pole k. Korolówki (włod.).

***bri-ti** (ukr. *bryty* ‘golić’, pol. *brzytwa*)

Pśl. rdzeń **bri-* w jego ukraińskim brzmieniu widzimy w nazwie *Perebrytek* ‘przykosek’ (kawałek łąki między polami) k. Koblą (hrub.). Możliwe, że rdzeń *bryty* ‘golić’ wystąpił tu w znaczeniu ‘kosić’.

***dik-** (pol. *dziki*, ukr. *dykyj*)

Dykowina, łąka w Posadowie (tom.) i k. Osowy (włod.). Na tym samym terenie (wschodnia Lubelszczyzna) notujemy tę nazwę w formie spolszczonej przez zamianę początkowego *di-* na *dzi-*: *Dzikowiny*, łąka w Kwasówce (radz.) i łąka w gromadzie Tyszowce (tom.) lub też z dodatkową zamianą sufiksu na wyczuwany jako bardziej polski *-izna*: *Dzikowizna*, łąka i pole w Wiskach (radz.);

Dyczyna, 2 łąki w chełm. i zam. oraz pastwisko k. Rakołup (chełm.). Nazwy terenowe o temacie w brzmieniu *dzik-* są częste: *Dzikie*, *Dziki Dół*, *Dzikie Jezioro*, *Dzikie Pola*, *Dzicz*, *Dzicze*, *Dziczowa Droga* itp.

***div-** (pol. *dziw, dziwny*, ukr. *dywo, dywnyj*)

Ten rdzeń w brzmieniu ukraińskim notujemy w nazwie: *Dywusza*, łąka w gromadzie Matcze (hrub.).

***glina** (pol. *glina*, ukr. *hłyna*)

Na tle całego szeregu nazw terenowych pochodzących od tematu *glina*, np. *Glina*, *Biała Glina*, *Gliny*, *Zoglinie*, *Gliniana Góra*, *Glinowa Góra*, *Linny Dół*, *Glinki*, *Zaglinki*, *Zaglincze*, *Glinkowe*, *Glinnik*, *Glinik*, *Gliniki*, *Glinianki* itp. wyróżniają się nazwy mające ten temat w brzmieniu ukraińskim *hłyn-*: *Hłyńskie/Hłyńskoje*, las k. Chłopiatyna (hrub.), *Hłynki*, łąka w Dobratyczach (biał.), *Hłynnyki*, droga z Budyńna do Wasylowa (hrub.), *Hłenianyci/Hlinience*, pastwisko k. Luty (włod.).

***gnil-** (pol. *gniły, zgniły*, ukr. *hnyłyj*)

W części wschodniej Lubelszczyzny notujemy nazwy terenowe z tematem *gniły* (*Gniła Dębina*, las w chełm., *Dół Gniły*, dół w hrub., *Gniła Łąka*, łąka w chełm.) i w ukr. postaci *hnyłyj*: *Hnyłyj Potik / Zgniły Potok*, las w gromadzie Hrebenne (tom.), *Hnyłyj Kut / Zgniły Kąt*, pole k. Okuninki (włod.). Występuje też w hrub. i chełm. przymiotnik *zgniły* w nazwach terenowych: *Zgnile*, *Zgnile Błoto*, *Zgniła Krynica*. Nazwy terenowe o takich przymiotnikach są charakterystyczne dla wschodniego pasa województwa.

***grib-** (pol. *grzyb*, ukr. *hryb*)

Ukraiński wyraz *hryb* wszedł w skład nazwy *Zahrybiwec/Zahrybowecze*, pole k. Chłopiatyna w hrub. (pol. odpowiednik: *Zagrzybowiec*, łąka wsi Siedliska w lubart.) i z zamianą nagłosowego *h-* na *g-*: *Grybowica*, las k. Bytnia (włod.). Również wyraz ten w postaci pol. *grzyb* wszedł w skład kilku nazw terenowych: *Grzybówka*, *Grzybówki*, *Grzybichy*, *Grzybianna*.

Hryhorij (z gr. *Grēgorios*, pol. *Grzegorz*)

Imię to w różnych postaciach występuje w nazwach terenowych: *Hryhor* (*Hrehorów/Grychorów*, pole wsi Bończa, krasn.), *Hryć* (*Hryciowe*, bagienko w gromadzie Urszulin w włod.), *Podhryciowe*, pole k. Wincencina w włod., *Zahryciowe*, pole w gromadzie Urszulin w włod., *Hrycyna*, pole k. Terebińca w hrub., a także z zanikiem początkowego *h-*: *Ryciów Dół*, dół w Bobliwie w krasn., pole w Osiczyńce w zam., *Ryciówizna*, las k. Kolonii Tarnogóra w krasn., *Rycówizna*, las k. Borowicy w krasn.), *Hryćko* (*Hryćka Góra*, las k. Adamek w włod.), *Hryń* (*Za Hrynem*, pole w Mycowie w hrub.), *Hryniowa Góra*, pole k. Orchówka (włod.), a także z zamianą początkowego *h-* na *g-*: *Pod Grynem*, pole k. Rogowa (hrub.), *Grynowizna*, pole wsi Gany (krasn.).

***krik-** (pol. *krzyk*, *krzyczeń*, ukr. *kryk*, *kryczaty*)

Nazwa *Kryczek*, łąka w Utrówce (radz.) zawiera w sobie najprawdopodobniej temat ukr. *Kryk*.

***kridlo** (pol. *skrzydło*, ukr. *kryło*)

Kryłówka, łąka k. Strachosławia (chełm.), *Kryłów*, wieś w hrub. (odpowiedniki polskie: *Skrzydła*, *Skrzydłowiec*, zob. rozdz. 14, s. 150).

***krinica** (pol. z ukr. *krynica*, ukr. *krynycia*)

Nazwy terenowe o temacie *krynica* występują dość często, ale tylko na terenie dawniejszego lub obecnego zasięgu oddziaływania gwar ukraińskich, na całym wschodnim pasie Lubelszczyzny: *Krynica*, *Zgniła Krynica*, *Krenica* i *Kirnica*, *Krynice*, *Krenice*, *Do Krynicy*, *Do Krynicy*, *Na Krynicach*, *Przy Krynicy*, *Koło Krynicy*, *W Krynicy*, *Za Krynica*, *Zakrynycze*, *Kryniczka*, *Kryniczka*, *Kryniczki*, *Kryniczki*, *Pod Krynyczkami*, *Za Krynyczkami*, *Zakryniczki*, *Krynicyzny*, *Krynawatka*, *Kreniczne*, *Kryniczne Błoto*, *Kryniczny Rów* itp. Jest to dość gęsto rozpowszechniony na wschodzie Lubelszczyzny toponim pochodzenia ukraińskiego częściowo spolszczony przez przeważną zamianę sufiksu na *-ica*, nie zdarza się natomiast zamiana *-ry-* na *-rzy-* w tym wyrazie w nazwach terenowych.

***kriv-** (pol. *krzywy*, ukr. *krywyj*)

Wyraz *krzywy* wchodzi niekiedy w użycie w składzie terenowych nazw własnych w jego ukraińskiej postaci *kryw-*: *Krywaja Riczka / Krzywa Rzeczka*, bagno k. Uhnina (parcz.), *Krywina*, łąka w Worsach (radz.), *Krywula/Krzywula*, pole w Dąbrowicy Małej (biał.), *Krywula*, pole k. Kościaszyna (hrub.), łąka k. Cichobuża (hrub.), *Krywule*, pole w Sławacinku (biał.), *Krywurki/Krywurka*, pole w gromadzie Hedwizyn (biłg.), *Krywiatyn*, łąka w Żulicach (tom.). Z rdzeniem tym wiąże się również nazwa *Krywdyczy*, łąka w Hannie (włod.). Odpowiednie nazwy z rdzeniem polskim w postaci *krzyw-* są jeszcze liczniejsze: *Krzywe*, *Krzywo*, *Krzywa*, *Krzywa Droga*, *Krzywa Góra*, *Krzywy Las*, *Krzywyj Lasek*, *Krzywy Nos*, *Krzywa Pięta*, *Krzywobór*, *Krzywojniwa*, *Krzywonośne*, *Krzywie*, *Krzywizny*, *Krzywianka*, *Krzywula*, a także: *Krzywda*, *Pod Krzywdą*, *Krzywdy* itp.

***kriż-** (pol. *krzyż*, ukr. gwar. z pol. *kryż*)

Obok wielu nazw terenowych mających za podstawę temat *krzyż*, np. *Krzyż*, *Krzyże*, *Czerwony Krzyż*, *Koło Krzyża*, *W Krzyżu*, *Za Krzyżem*, *Za Trzema Krzyżami*, *Zakrzyże*, *Krzyzanka*, *Krzyżówka*, *Krzyżówki*, *Krzyżowa*, *Góra Krzyżowa*, *Krzyżowy Dół* itp., zanotowano nazwę z tym tematem w formie ukrainizowanej *kryż-*: *Koło Kryżowych Dorożiw*, pole k. Szychowic (hrub.).

***lik-** (pol. *oblicze*, ukr. *lycè*)

Taki rdzeń w brzmieniu ukraińskim mają nazwy: *Łyczkowe*, pole k. Orchówka (włod.), *Oblyczyn/Obliczyn*, pole w gromadzie Gdeszyn (hrub.). Nazwy te nawiązują bezpośrednio do jakichś nazw osobowych *Łyczko*, *Oblycza*.

***lipa** (pol. *lipa*, ukr. *lypa*)

Spśród wielu nazw terenowych mających za podstawę rdzeń *lipa*, np. *Lipa*, *Lipy*, *Lipie*, *Lipia*, *Pod Lipą*, *Za Lipami*, *Podlipy*, *Podlipie*, *Lipka*, *Lipki*, *Podlipki*, *Podlipcze*, *Lipowe*, *Lipowy Dół*, *Lipne*, *Lipny Dół*, *Lipina*, *Lipniak*, *Podlipnioce*, *Lipinniak*, *Lipnik*, *Lipowiec*,

Lipiec, Lipowica, Lipianki, Lipówki itp. wydzielają się nazwy mające ten rdzeń w brzmieniu ukraińskim *lyp-*: *Łypli, na Łyplu*, pole w Żurawcach w tom. (odpowiednik pol. *Lipie*), *Łypna*, las w gromadzie Dobratycze w biał. (odp. pol. *Lipne*), *Łypyna/Lipina*, las k. Przewodowa (hrub.), *Łypki*, pole w Żurawcach w tom. (odp. pol. *Lipki*).

***lis-** (pol. *lis*, ukr. *lys*)

Obok wielu nazw mających w sobie rdzeń *lis* wydzieliła się nazwa z tym rdzeniem w brzmieniu ukraińskim *lys-*: *Łysyci*, pole w Żurawcach w tom. (odpowiedniki polskie: *Lisica*, łąka w Ortelu Książęcym w biał., *Podlisica*, łąka w Żeliźnie w radz.).

***lich-, *lisz-** (pol. *lichy*, ukr. *lycho, lyszyty*)

Rdzeń ten w brzmieniu ukraińskim *lysz-* tkwi w nazwie: *Złyszek*, łąka w Żukach (biał.). Fonetycznie spolszczone są nazwy: *Zliszek*, łąka w Sokulu (radz.), *Zliszki* i *Zliszki Poprzeczne*, pole w Pereszczówce w radz. (*złyszok* ‘nadmiar, zbytek, resztką’).

Martin- (imię osob. pol. *Marcin*, ukr. *Martyn*)

To imię w ukraińskiej postaci fonetycznej odnajdujemy w takich nazwach: *Myrtynow*, kolonia w gromadzie Komarówka (radz.), *Martynikowe*, dół w lesie Świerżowskim w gromadzie Świerże (chełm.), *Martyniukowa Góra*, góra w gromadzie Ulhówek (tom.). Są też nazwy terenowe o podstawie imienia w brzmieniu polskim *Marcin*: *Marcinów Kąt*, las, *Marcinówka*, las.

mnich

Wyraz ten mamy w nazwach *Mnichy*, las k. Sosnowicy (parcz.), *Cupel Mniszański*, las w gromadzie Kosin (kraśn.). W jednym wypadku wyraz ten wystąpił z przejściem *-i-* na *-y-*: *Mnych/Mnychy*, łąka w gromadzie Mojsławice (hrub.). Ta ostatnia nazwa otrzymała fonetyczną formę ukraińską, chociaż sam wyraz jest polski z pochodzenia.

mogila (ukr. *mohyla*)

Polskim nazwom o podstawie wyrazu *mogila*: *Mogila*, *Ostra Mogiła*, *Mogily*, *Kolo Mogily*, *Pod Mogila*, *Za Mogila*, *Mogilka*, *Mogilki* itp. przeciwstawiają się nazwy analogiczne w brzmieniu ukraińskim *mohyla*: *Mohyla/Mogila*, góra w gromadzie Dyniska, pole w gromadzie Jarczów (tom.), *Mohylky*, pole w Smoligowie (hrub.), *Pod Mohylkamy / Pod Mogilkami*, pole k. Jarosławca (hrub.), *Za Mohylkamy*, pole k. Syczyna w chełm. (ukr. *mohylky* ‘cmentarz’), *Mohylskie*, las k. Osowy (włod.).

Nikita (ukr. *Mykyta*, z gr. *Nikētēs*)

To popularne wśród Ukraińców imię osobowe znalazło się również w kilku nazwach terenowych Lubelszczyzny w brzmieniu ukraińskim: *Mykietycha*, pole i las k. Żdzarki (włod.), *Mykitieczy Bołota*, las k. Osowy (włod.).

****niva*** (pol. *niwa*, ukr. *nywa*)

Terenowe nazwy własne o podstawie wyrazu *niwa* notowane są w dużej liczbie na całym terytorium Lubelszczyzny (*Niwa*, *Sólniwa*, *Zadniwa*, *Niwy*, *Koszyszniwy*, *Płóskoniwy*, *Do Niwy*, *Na Niwie*, *Podniwa*, *Niwka*, *Niwki*, *Podniwka*, *Podniwce*, *Niwiska*, *Niwny Dół* itp.). W części wschodniej województwa notujemy również analogiczne nazwy z wyrazem *nywa* (w brzmieniu ukr.): *Nywa*, pastwisko w gromadzie Dobratycze (biał.), *Nywa/Niwa*, pole w Siedliskach (tom.), *Nywy*, las k. Starej Wsi (hrub.), *Nywka*, łąka k. Wereszyna (hrub.), łąka i pole w Mostach Małych (tom.), *Nywky'/Nywki*, łąka k. Cichobuża (hrub.), *Nywky'/Niwki*, pole i łąka w Mycowie (hrub.), łąka k. Matcza (hrub.), *Nywki*, pastwisko w gromadzie Kopytów (biał.), łąka w Olszanach (biał.), *Nywyyci* i *Dodatki W Nywyyciach*, pole w gromadzie Kryłów (hrub.).

****niz-*** (pol. *niz*, *niski*, ukr. *nyz*, *nyżkyj*)

Spośród nazw terenowych o podstawie tego rdzenia można wydzielić nazwę *Nyżnia*, łąka k. Cichobuża (hrub.), w której zachowane jest

brzmienie ukraińskiej części rdzennej (por. *Zaniźnie*, łąka k. Drewnika¹⁰⁹ w radz., *Niziny*, *Miziny*, *Niz*, *Nizy*, *Nizki*, *Niziki* itp.).

***pirog-** (pol. gwar. *piróg*, pol. *pieróg*, ukr. *pyrih*)

Wyraz ten jako nazwa osobowa wszedł w skład kilku terenowych nazw własnych z -y- po twardym p-: *Pyrochowo*, pole w Holeszowie (włod.), lub ze zmianą początkowego *py-* na *pi-* (rodzaj spolszczenia fonetycznego): *Pirohowo*, łąka k. Zahajek (radz.), *Pirohowe*, las k. Sitnego (radz.). Wyraz ten wszedł do jednej nazwy terenowej w polskiej postaci gwarowej *piróg*: *Pirogów Rów*, dół k. Zastawia (kraśn.).

***pisk** (pol. *piszczyć*, ukr. *pysk*, *pyszczaty*)

Ten temat w brzmieniu ukraińskim tkwi prawdopodobnie w nazwie *Pyszcz*, lasy k. Lipin i k. Rakówki (biłg.).

***piskorb** (pol. *piskorz*, ukr. gwar. *pyskir* ‘ryba *Cobitis fossilis*’)

Ta nazwa ryby wchodzi niekiedy w skład terenowych nazw własnych: *Piskorze*, pole w Jesionce (parcz.), *Piskory*, łąka k. Kułakowic (hrub.), jeziorko w lesie w gromadzie Skrudki (puł.), *Podpiskorze*, pole k. Oblas Dworskich¹¹⁰ (puł.), *Piskorowa Górka*, góra w kraśn., *Piskorowo*, łąka w włod., *Piskorka*, pole w zam., *Piskorówka*, pole w kraśn., *Piskorkówka*, pole w biłg., *Piskoria*, 2 łąki w łuk., *Piskornica*, łąka w łuk., *Piskórzec*, 2 łąki, pole w łuk. i radz. Obok tego notujemy też nazwy z początkowym *py-* (fonetyka ukr.): *Pyskósz*, pole w Bokince Królewskiej (biał.), *Pyskórowskie*, pole w Matiaszówce (biał.).

¹⁰⁹ Zob. przyp. 53 [przyp. red.].

¹¹⁰ Dawniej wyróżniano części wsi o nazwach Oblasy Dworskie i Oblasy Księżę, obecnie funkcjonuje jedna nazwa Oblasy, http://dir.icm.edu.pl/Slownik_geograficzny/Tom_VII/329; https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Oblasy%20Dworskie%20&sort=, dostęp 16.03.2023 [przyp. red.].

protyw (pol. *przeciw*)

Przyimek *protyw* wchodzi w skład nazw terenowych: *Protywhruszka*, łąka w Czeputce (włod.), *Protywdomy*, pole w Żukowie (włod.). Niekiedy ma on formę *protiw*: *Protiwa*, łąka w Polubiczach (włod.), *Protiwsilna*, pole w Wygnance (włod.). Tym ukraińskim formom odpowiada polska *przeciw*: *Przeciwdomna*, pole w Przegalinach Dużych (radz.), *Przeciwdomne*, pole w Żeliźnie (radz.).

Pyłyp (pol. *Filip*)

Imię osobowe *Pyłyp* w fonetyce ukraińskiej notujemy w nazwie *Pyłypycha*, pole k. Przewodowa (hrub.). Odpowiednie imię w brzmieniu polskim *Filip* odczytujemy w nazwach: *Filipówki*, łąka w gromadzie Bidaczów Stary¹¹¹ (biłg.) i *Filipiec/Filipce*, łąka w Kąkolewnicy Starej¹¹² (radz.).

serwitut

Wyraz *serwitut* pochodzi z języka łacińskiego i oznaczał dawniej w ustroju pańszczyźnianym prawo do korzystania z gruntów folwarcznych i chłopskich, przysługujące wzajemnie chłopom i dziedzicom. Obecnie jest to bardzo szeroko rozpowszechniona terenowa nazwa własna w różnych formach: *Serwitut*, 36 pól, 4 łąki, 26 lasów, 1 pastwisko, *Syrwitut*, dół i pole k. Romanowa (kraśn.), *Sierwitut*, las k. Kosynia w włod. (mamy tutaj przykład polonizacji nazwy przez zamianę rzekomo ruskiego *se-* na *sie-*), *Surwitut*, pole k. Okszowa (chełm.), *Serwit*, pole w Woli Studzińskiej (bych.) i las Pasieki (jan.), *Syrwit*, pole wsi Zawady (tom.), pole i las wsi Sosnówka (lubart.),

¹¹¹ Obecnie Stary Bidaczów, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Stary%20Bidacz%C3%B3w%20&sort=, dostęp 16.03.2023 [przyp. red.].

¹¹² Obecnie w powiecie radzyńskim istnieje miejscowość Kąkolewnica, której jedna z części nosi nazwę Starowieś. Możliwe, że dawniej to była odrębna wieś – Kąkolewnica Stara, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=K%C4%85ko-lewnica%20&sort=, dostęp 16.03.2023 [przyp. red.].

Serwitus, las w Sobolewie (lubart.), *Serwituty*, 19 pól, 1 łąka, 4 lasy, *Serwituta* (pl.), 9 pól, 1 łąka, 1 las, *Zaserwitutowe*, *Serwitutki*, *Serwitucka* itp.

Wyraz ten na terenie wschodniego pasa Lubelszczyzny wystąpił z przejściem *-wi-* na *-wy-* analogicznie do takich odpowiedniości fonetyki polskiej i ukraińskiej jak *wino*, *nowina*, *winić* i ukr. *wyno*, *nowyna*, *wynyty* itp., a więc: *Serwykut*, 10 pól, 8 lasów, pastwisko w tom., zam., krasn., hrub., chełm., parcz., *Syrwykut*, pastwisko Kosmowa (hrub.), *Serwykututy*, 6 pól, 2 łąki w hrub., krasn., parcz., *Serwykututa* (pl.), pole i łąka Majdanu Mołodiatyckiego¹¹³ (hrub.), *Zagrodnicki Serwykut*, las w gromadzie Żdżanne (krasn.), *Syrwykututy Pod Sienniczką* i *Syrwykututy Pod Krupcem*, pola wsi Wincentów (krasn.), *Syrwykutowe Pole*, pole wsi Żdżanne (krasn.). W niektórych nazwach grupa *-wi-* zastąpiona została przez *-we-* też nie bez wpływu wymowy ukraińskiej: *Serwetut*, 6 pól w chełm., krasn. i łuk., *Syrwetut*¹¹⁴ k. Żulina (krasn.), *Serwetet*, nieużytek k. Rybiego (chełm.), *Serwetut Maciejowski*, *Serwetut Wierzchowiński*, *Serwetut Żdżański*, kawałki lasów w gromadzie Żdżanne (krasn.), *Serwetuty*, pole wsi Romanów (krasn.) i las k. wsi Działyń (parcz.), *Serwetuta*, 2 pola w łuk., *Serwetuchy*, łąka w Wólce Plebańskiej, a także z grupą *-wie-* (ponowne spolszczenie): *Serwietutnie Łąki*, łąka Majdanu Krynickiego (krasn.). Nazwy te są ciekawym przykładem dostosowywania się obcego (łacińskiego) wyrazu do miejscowej wymowy.

***sin-** (pol. *siny*, ukr. *synij*)

Synie Hozero, jezioro w Kostomłotach (biał.). Przymiotnik ten występuje też kilka razy w nazwach terenowych w jego polskim brzmieniu, ale tylko we wschodniej części Lubelszczyzny: *Siny Kąt*, las w gromadzie Ruda-Huta (chełm.), *Sinia Dolina*, dół k. Husynnego (hrub.), *Sieniocha*,

¹¹³ W wykazie urzędowym nazw miejscowości z 2019 r. nie istnieje miejscowość Majdan Mołodiatycki. Najprawdopodobniej została ona przyłączona do wsi Mołodiatyckie, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Mo%C5%82odiatyckie&sort=, dostęp 17.03.2023 [przyp. red.].

¹¹⁴ W maszynopisie autor nie podaje, jakiego obiektu terenowego dotyczy dany mikrotoponim [przyp. red.].

pastwisko w Horodyszczu (włod.), *Siniocha*, łąka w Łomazach (biał.), *Siniucha*, łąka w gromadzie Woskrzenice Duże (biał.), *Sinicze*, łąka w Horodyszczu (włod.). Jest to grupa nazw charakterystyczna dla ukraińsko-kresowopolskiego obszaru językowego, na ten rdzeń na ogół oddziaływała silnie fonetyka polska.

***skrip-** (pol. *skrzyp*, *skrzypce*, ukr. *skryp*, *skrypka*)

Ten temat w jednym wypadku ma fonetykę ukraińską: *Skrypka*, las i błota w gromadzie Błotków Duży¹¹⁵ (biał.). W polskim zaś brzmieniu mamy go w nazwach: *Skrzypny Dół*, dół we wsi Parchatka (puł.), *Skrzypniowa*, pole w Kaniwoli (lubart.). Chodzi tu najprawdopodobniej o nazwę rośliny *skryp*, *skrzyp* (*Equisetum*).

***strig-** (pol. *strzyc*, ukr. *stryhty*)

Rdzeń ten w postaci ukraińskiej widzimy w nazwach *Stryhanka*, dopływ Bugu w gromadzie Dubienka (hrub.), *Stryżyw*, *-ewa*, jezioro w gromadzie Ułhówek (tom.) i w postaci polskiej: *Strzyganiec*, łąka w Sidorkach¹¹⁶ (biał.). Możemy tu jeszcze wspomnieć o nazwie wsi *Strzyżowiec* (w hrub.), która ma oboczną ukraińską nazwę *Stryżiwéc*.

***tich-** (pol. *cichy*, ukr. *tychyj*)

Rdzeń ten w postaci *cich-* odczytujemy w nazwach terenowych: *Ciche*, dół w gromadzie Tarnogród (biłg.), *Cisz*, las w Gołaszynie (łuk.); w ukraińskiej postaci *tych-*, *tysz-* wystąpił on w takich nazwach: *Zatysze/Zacisze*, kolonia w gromadzie Wisznice (włod.), *Tyszewo*, pastwisko w gromadzie Hanna (włod.). Dodać tutaj należy jeszcze nazwę osady *Tyszowce*, której podstawą jest ukraińskie imię *Tysz* pochodzące od *Tychomir* (por. S. Warchoł¹¹⁷), i wsi *Cichobuż* (hrub.), mającej oboczną formę ukraińską na tym terenie: *Tychobiż*.

¹¹⁵ Zob. przyp. 2 [przyp. red.].

¹¹⁶ Zob. przyp. 45 [przyp. red.].

¹¹⁷ S. Warchoł, *Nazwy miast Lubelszczyzny*, Lublin 1964, s. 197-199.

***tis-** (pol. *cis*, ukr. *tys* ‘drzewo: *Taxus baccata*’)

Taka nazwa drzewa wchodzi w użycie jako terenowa nazwa własna w postaci polskiej: *Cis*, -a, las k. Gręzówki (łuk.) i w postaci ukraińskiej: *Tysiec*, łąka k. Husynnego (chełm.). Można by jeszcze z pewnymi wątpliwościami umieścić tutaj nazwę *Tysiń*, jezioro w Pawlukach (włod.).

***sit-** (pol. *sitowie*, ukr. *sytnyk*)

Nazwa tej powszechnie znanej rośliny weszła w jakiś sposób do nazewnictwa terenowego w postaci polskiej *sit-* (*Sitowie*, *Sitówie*, *Na Sitowiu*, *Sitowia*, *Sitowina*, *Sitow*, *Siciow*, *Ositów*, *Sitkowe*, *Sitnik*, *Sitanki*, *Sitanica*, *Sitna*, *Sitny Dół* notowane w bełż., hrub., kraśn., lubart., łuk., puł., radz. i zam.), a także w ukraińskiej postaci fonetycznej *syť-*: *Syta*, las k. Zasiadek (radz.), część wsi Manie (radz.), *Sytnyky*, pole w gromadzie Żniatyn i k. Chłopiatyna w hrub. (przekształcono tę nazwę na *Setniki*, działa tutaj skojarzenie z innym znaczeniem), *Sytyta*¹¹⁸, osada gosp. w gromadzie Horostyta (włod.) i kolonia w gromadzie Podedwórze (włod.), *Syteckie*, bagno k. Wólki Dobryńskiej (biał.).

***tisk-** (pol. *cisnąć*, *ścisk*, ukr. *tysk*, *tysnuty*)

Temat ten odnajdujemy w nazwie *Tysniwne*, łąka i pole w gromadzie Hanna (włod.). Mógł to być grunt ‘ściśnięty, ciasny’ (por. ukr. *tysk-niawa* ‘ciasnota, duży ścisk’).

Wasył (z gr. *Basileus*)

Ukraińskie imię *Wasył* wchodzi w skład kilku terenowych nazw własnych: *Wasyłówka*, las w gromadzie Połoski (biał.), *Wasyłówki*, las k. Skierbieszowa (zam.), *Wasylicha*, łąka w Hłowcu (zam.), *Wasyłowe*, łąka w Sławatyczach (włod.), *Wasyłczukowa*, łąka k. Pieszowoli (włod.). Można też wspomnieć o nazwach dwóch wsi w tom.: *Wasyłów* w gromadzie Nowosiółki i *Wasyłów* w gromadzie Ulhówek.

¹¹⁸ Zob. przyp. 107 [przyp. red.].

***velik-** (pol. *wielki*, ukr. *welykyj*)

Przymiotnik ten występuje często w terenowych nazwach własnych w postaci *wielki* i *wielgi*. Kilka razy zapisany został również w ukraińskiej postaci *welykyj*: *Welyka*, góra w tom., *Welyka Storona* / *Wielga Storona*, część wsi Korczmin (tom.), *Welykie Selo*, środek wsi Husynne (hrub.), *Welykoje Pole* / *Wielgie Pole*, pole k. Jarosławca (hrub.), *Bołoto Welykie*, bagna w gromadzie Dąbrowica w biał. (zob. rozdz. 20, s. 167-168).

***vidl-** (pol. *widły*, ukr. *wyla*)

Nazwy *Wyły*, *Wylki*, *Wyla*; *Wiły*, *Wilki* oraz *Widły*, *Widła*, *Widelki* omówiono dokładniej w rozdz. 14, na s. 151-152.

***vir-** (pol. *wir*, ukr. *wyr*)

Wyraz ten mamy w terenowych nazwach własnych w postaci ukraińskiej *wyr*: *Wyr*, -u, dół k. Wołczyn (włod.), *Wyr*, łąka wsi Łyniew (włod.) oraz z fonetyką polską *wir*: *Wir*, łąka w Ortelu Królewskim (biał.), *Zawire/Zawirze*, łąka k. Matcza (hrub.), *Niewirnia*, łąka nad Bugiem k. Matcza (hrub.).

4) w spójce¹¹⁹ i końcówkach

Na terenie Lubelszczyzny można spotkać nazwy, w których spójka łącząca dwa człony złożenia *-i-* występuje w postaci *-y-* po spółgłosce twardej, np. *Terebyhoszcz*, łąka w Dąbrowicy Małej (biał.), *Grodysławice*, wieś w tom. (od imienia *Grodzislaw*, znanego już w XIII w., por. W. Taszycki¹²⁰, z przejściem *-dzi-* na *-dy-* pod wpływem języka ukraińskiego), *Woryłuch*, łąka w Sosnowce w włod. (jest to złożenie *ory* ‘orz’ + *łuh* ‘ług, łęg’) itp.

Ukraińskie *-y* na miejscu polskiego *-i* może się pojawić również w końcówce narzędnika liczby mnogiej w nazwach terenowych mających formę wyrażenia przyimkowego, np. *Pod Wuniétyczamy*, łąka

¹¹⁹ WrosteK, infiks [przyp. red.].

¹²⁰ W. Taszycki, *Najdawniejsze polskie imiona osobowe*, Kraków, PAU, s. 76.

k. Łotowa (hrub.), *Pod Mohyłkami / Pod Mógilkami*, pole k. Jarosławca (hrub.) itp.

Omówiona cecha językowa jest bardzo charakterystyczna dla języka ukraińskiego. Nazwy terenowe z tą cechą w środowisku językowym polskim bardzo szybko zmieniają się przez zamianę -y- po spółgłosce twardej na -i- po miękkiej.

22. Nazwy z *r* lub *ř* odpowiadającymi polskiemu *rz*

Prasłowiańskie **ř* zmiękczone realizowane jest w języku polskim jak *ż* (w zapisie przeważnie: *rz*), w języku ukraińskim zaś zostało *ř* lub *r* stwardniałe (zależnie od pozycji i od jakości gwary). W gwarach ukraińskich wschodniego pasa Lubelszczyzny psł. **ř* miękkie tylko w pozycji przed *i* może być miękkie (nie zawsze jednak), w innych zaś pozycjach takie *ř* stwardniało. Oto przykłady: polskim *rzeka*, *rzadki*, *podwórze*, *grządka*, *prząść* itp. odpowiadają ukraińskie literackie formy: *rika*, *ridkyj*, *podwiria*, *hriadka*, *priasty* itp., ukraińskie zaś gwarowe z naszego terenu to: *rika*, *ryka*, *ridkyj*, *podwire* lub *podwira*, *hradka* lub *hrydka*, *prasty* lub *prysty* itp.

W gwarach ukraińskich Lubelszczyzny rzadko spotkamy *ř*, podobnie rzadko znajdujemy je w terenowych nazwach własnych. Miękkie *ř* występuje w nazwach, gdzie jest ono w pozycji przed *i* różnego pochodzenia (**ě*, **ō*, **ē*). Zrobimy przegląd tych możliwości według rdzeni, które zawierają terenowe nazwy własne oraz według innych formantów:

-*ř*- przed psł. końcówką **-ě*

Końcówki ukraińskie w terenowych nazwach własnych nie zachowały się w kontekście polskim, wobec tego w wyjątkowych wypadkach notujemy takie oboczne formy jak: *Na Wozyri / Na Jeziorze*, łąka k. Wyżłowa (hrub.), *Kuchari/Kuchary*, pole w gromadzie Wiryki (włod.).

-ř- przed sufiksem ***-ěl-**

Tego rodzaju przykład notujemy tylko jeden, a mianowicie: *Pohorilec/Poharilec*, kolonia w gromadzie Wołoskowola (włod.). Podobny temat występuje kilka razy z polskim **-rza-** lub **-rze-**: *Pogorzale*, pole k. wsi Kąty (parcz.), *Pogorzały*, łąka w Rozkopaczowie (lubart.), *Wygorzale*, las k. Miłolasa (radz.), *Zagorzale*, pole w Okunince (włod.), *Pogorzal*, 2 pola, 3 łąki w łuk., lubart. i parcz., *Pogorzelec*, pole w Budzynie (beż.), las w gromadzie Modliborzyce (jan.lub.) i nieużytek k. Lipin (beż.) itp.

***drěm-** (pol. *drzemać*, ukr. *drimaty*)

Drymłyk, pole w Hannie (włod.), nazwa pochodzi prawdopodobnie od czasownika *drimaty* – pol. *drzemać*, ukr. gwar. *drymaty*.

***obrok** (ukr. *obrik* ‘czynsz, podatek w gotówce płacony przez poddanego dziedzicowi’)

Zaobriki, pole i łąka k. Okuninki w włod. (poza tym: *Obrok*, łąka w Zabelu w lubart., *Obroki*, pole, 2 łąki i las w puł., lubl., lubart. i kraśn., *Obrocne*, pole k. Uchań w hrub.).

***ostrow-** (pol. *ostrów*, ukr. *ostriw*)

Temat ten w terenowych nazwach własnych może mieć połączenie głosek **-ri-**: *Zahóstriwle*, pole w Machnówku (hrub.), *Hóstriwok*, pole Machnówka (hrub.), lub **-ry-**: *Ostryw*, łąka w Dyniskach (tom.) i w dużej liczbie w jego polskiej formie *ostrów* (*Ostrów*, *Ostrówie*, *Ostrówek*, *Ostrówiec* itp.).

***orěchъ** (pol. *orzech*, ukr. *orich*)

W jednej nazwie o tym temacie mamy połączenie głosek **-ri-**: *Orichówka*, łąka w Radczu (parcz.), w pozostałych przypadkach **-rze-**: *Orzechów Dół*, *Orzechówek*, *Orzechowiec*, *Orzesyna*, *Orzeszyna*, *Orzechawica*.

***pro-** przed spółgłoskami

Taki jeden przykład notujemy: *Prirwy*, łąka i pole k. Budynina (hrub.), *Prirwa*, łąka i las w gromadzie Jabłeczna (biał.). Częstsze są odpowiedniki polskie w nazwach o tym temacie: *Przerwa*, *Przyrwa*, *Przerwy*, *Za Przerwą*, *Przerwaniec*, *Przerwiasty Dół* itp.

***rěka** (pol. *rzeka*, ukr. *rikà*)

Rdzień ten w terenowych nazwach własnych może występować z *-r-*: *Podriecze*, las i pole w Horostycie (włod.), *Riczka*, pole w Mościskach (parcz.), *Krywaja Riczka* / *Krzywa Rzeczka*, bagno k. Uhnina (parcz.), *Riczki*, łąka w Koczowie (chełm.), *Meżyriczki*, pastwisko k. Szuminki (włod.); dość często z *-r-* twardym: *Zastara Rykà*, łąka w gromadzie Machnów (tom.), *Meżyrycze*, łąka w Pukarzowie (tom.), *Pidrycze/Podrzecze*, pole i łąka w tom., *Zarycze*, pole, łąka i pastwisko w włod., chełm. i biał., *Ryczka*, 3 łąki, las w biał., radz. i włod., *Reczka*, łąka k. Wisek (radz.), łąka Ryczkowa, łąka w gromadzie Bidaczów Stary¹²¹ (biłg.), *Rěczyczka*, łąka k. Ostrówek (radz.), *Zareczyzna*, las w gromadzie Jarczów (tom.), *Pod Zaryczyną*, pole w Jarczowie (tom.), *Rycznè*, pastwisko i pole k. Żłobka Małego¹²² (włod.). Najczęściej spotykamy ten temat w postaci polskiej *rzek-*, z *-rz-* na miejscu psł. **r*, np. *Rzeka*, *Rzyka*, *Czarna Rzyka*, *Rzyki*, *Do Rzeki*, *Nad Rzeką*, *Między Rzykami*, *Pod Rzeką*, *Za Rzeką*, *Międzyrzeki*, *Narzyki*, *Podrzeka*, *Zarzeka*, *Międzyrzycze*, *Porzecze*, *Podrzecze*, *Zarzecze*, *Rzeczka*, *Rzeczki*, *Zarzczka*, *Rzeczyska*, *Nadrzeczne*, *Zarzecne* itp.

***rěz-** (pol. *rzezać*, ukr. *rizaty*)

Temat ten w terenowych nazwach własnych występuje z *ř* (rzadko): *Rizy*, pastwisko w Mościskach (parcz.) i w Ossowie (radz.), *Rizki*, pole k. Orchówka (włod.) lub z *-r-* twardym (o wiele częściej): *Ryz*, pole w Michałkowie (biał.), w Lisiowólce (radz.), *Pierwsza Ryza* i *Dru-ga Ryza*, pole k. Mogilnicy (chełm.), *Ryzy*, pole i łąka w radz., *Rezy*,

¹²¹ Zob. przyp. 111 [przyp. red.].

¹²² Zob. przyp. 16 [przyp. red.].

pole w Przychodach (radz.), *Ryżá*, -iw, pole k. Metelina (hrub.), *Ryzki*, 3 pola, pastwisko i las w biał., włod., *Średnie Ryzki*, las w Wiskach (biał.), *Pólrzki*, pole w Lisiowólce (radz.), *Ryzije*, pastwisko i pole k. Klesztowa (chełm.), *Ryzbagien*, łąka w Glinnym Stoku (parcz.), *Obryzy*, łąka w Mazanówce (biał.). Nie mamy zanotowanych odpowiednich nazw terenowych z rdzeniem w postaci *rzez-*.

***strěl-** (pol. *strzelać*, ukr. *strilaty*)

Na tle takich nazw z tematem w postaci *strzel-*, *strzal-*, jak: *Strzelcówka*, *Strzelcowa Nowina*, *Strzeleckie*, *Pod Strzelecką Lenią*, *Strzelnica*, *Strzalne*, *Zastrzała*, wyróżnia się fonetycznie nazwa *Strelne*, -ych, pole Żerocina (radz.) z -r- twardym.

Miękkie -r- mamy w nazwie *Hóritce*, pole k. Luty (włod.), związanej z apelatywem *worota* ‘wrota’.

W pozycjach przed -e-, -a-, -u- oraz w wygłosie psł. *r miękkie występuje w postaci twardego -r-, odpowiadającego pol. -rz-. Takie -r- jest również świadectwem pochodzenia ukraińskiego danego wyrazu. Przedstawię pewne przykłady na tle szerszym terenowych nazw własnych ujawniających tę cechę fonetyczną.

W pozycji przed -e-. Połączenie głosek -re- odpowiadające polskiemu -rze- odnajdujemy przede wszystkim w nazwach terenowych utworzonych przy pomocy sufiksu *-bje, a więc: *Hýždzyry/Hýždzyre*, łąka wsi Husynne (hrub.), *Pidhire*, pole w gromadzie Chłopiatyn (hrub.), *Orendarskie Pidhire/Podgórze*, pole w Machnowku (hrub.), *Zahire*, pole k. Luty (włod.), łąka i pole w Wólce Pukarzowskiej (tom.), *Zahórie*, pole w Żukach (biał.), *Meżyhórie*, pole w Dąbrowicy Małej w biał. (część nazwy typu: *Podgórze*, *Przygórze*, *Zagórze*, itp.); *Zadwire / Za Dworem*, łąka k. Żniatyna (hrub.), *Zadwirie*, pole w Kostomłotach (biał.) i z -rz-: *Zadwórze*, pole k. Mszanki (włod.); *Zaozire*, pole k. Podhorzec (hrub.), łąka i pole k. Zbereża (włod.), *Zazirie*, łąka w gromadzie Jabłeczna (biał.), a także w polskiej formie fonetycznej: *Podjęzierze*, łąka w Radzicu (lubart.), *Zajezierze*, pole w Kunowie (lubart.), *Zajeziórze*, pole i łąka wsi Świeciechów (kraśn.), *Zajęziórze*, pole w Sąsiadce (zam.), las w gromadzie Józefów (biłg.); *Zawire/Zawirze*, łąka k. Matcza (hrub.).

W pozycji przed *-a-*. Połączenie głosek *-ra-* notujemy w takich przykładach nazw terenowych: *Koło Rabego Pala*, las w gromadzie Raciborowice w hrub. (ukr. *riabij* ‘pstry’); *Hrada, Hrad, Hradka, Hradinoje, Pidhrydki* i *Zahrydki* w przeciwstawieniu do odpowiednich nazw polskich *Grzęda, Grzędy, Grzędka* itp. (omówione w rozdz. 11, s. 129-130); *Kuracze*, państwisko i łąka w gromadzie Dobratycze (biał.), *Kuracza Niżka*, koniec wsi Brus Nowy¹²³ w włod. (ukr. *kùriaczyj* ‘kurzy’); *Orabina*, pole w Uhrusku w włod. (odp. pol. *jarzębina*, por. rozdz. 16, s. 156-157), *Kramionka*, pole w Kolonii Zaręka w hrub. (ukr. gwarowa wymowa *kràmiń* zamiast *kremiń*, pol. *krzemień*, por.: *Kremyszowo*, łąka i pole k. Klesztowa w chełm. oraz formy z *-rze-*: *Krzemionki, Krzemienica, Krzemieniec, Krzemieńce* itp. terenowe nazwy własne z terenu Lubelszczyzny). Można tutaj jeszcze przytoczyć takie nazwy miejscowe jak: *Mokrany Stare*, wieś w biał., *Podworańny*, część wsi Dołhobrody (włod.), wsie *Muratyn, Teratyn* i *Sestratyn*.

W wygłosie. Tematy mające *-r* twarde w wygłosie, odpowiadające polskiemu *-rz*, odnotowane są w takich nazwach terenowych: *Grabar*, strumyk w gromadzie Kodeń (biał.), *Szklarowe*, część wsi Sajówka (biał.), *Gorszczarowa Nowinka / Horszczarowa Nowinka*, łąka k. Harasiuk w włod. (odpowiedniki polskie tych nazw brzmiałyby: *Grabarz, Szklarzowe, Garnarczowa*).

Psl. **r* najczęściej stwardniało w gwarach ukraińskich wschodniej Lubelszczyzny, w takim jednak stanie zachowuje się wyjątkowo, bowiem bardzo łatwo zastępowane jest przez polski odpowiednik fonetycznohistoryczny *-rz-* (w wymowie: *-ż-*).

23. Nazwy z *h* nawiązującym do psl. **g*

Prasłowiańska spółgłoska **g* realizowana jest w języku ukraińskim jako *h*, w polskim zaś zostało *g*, np. polskim wyrazom *gaj, glina, głowa, goły, bagno, mógł* odpowiadają wyrazy ukraińskie *haj, hlyna, hollowa, holyj, bahno, mih* itp. Nazwy z głoską *-h-* na terenie Lubelszczyzny to najczęściej nazwy pochodzenia ukraińskiego, to *h* jest jednym

¹²³ Zob. przyp. 23 [przyp. red.].

z najbardziej typowych i jaskrawych wyróżników tego pochodzenia. Ponieważ cecha ta występuje najczęściej w rdzeniach wyrazowych, przedstawimy odpowiedni materiał według poszczególnych rdzeni i tematów prasłowiańskich w porządku alfabetycznym:

***bagъno** (pol. *bagno*, ukr. *bahno*)

Nazwy o tym temacie występują najczęściej z -g- (*Bagno*, *Baranie Bagno*, *Brzezowe Bagno*, *Bagna*, *Białe Bagna*, *Podbagno*, *Wydrzebagno*, *Bagienko*, *Bagien*, *Czeremchowy Bagien*, *Bagny*, *Zabagien*, *Podbagny*, *Ryzbagien*, *Bagienek*, *Bagienki*, *Podbagienki*, *Bagnik*, *Bagniki*, *Bagieniec*, *Bagoniec*, *Podbagnica*, *Koło Bagna*, *Na Bagnie*, *Pod Bagnem*, *Za Bagnem*, *Nadbagnie*, *Podbagonie*, *Zabagnie*, *Podbagonie*, *Stójła Bagnowe* itp.), trafiają się we wschodniej części Lubelszczyzny również z rdzennym -h-: *Bahno*, łąka w gromadzie Błotków Duży¹²⁴ (biał.) i las w gromadzie Łowcza (chełm.), *Bahon*, pole i łąka w gromadzie Hanna (włod.), *Bahnik*, łąka w Wólce Łuż.¹²⁵ (radz.), *Bahoneć*, część wsi Krasówka (włod.), *Bahoniec/Bagoniec*, bagno w gromadzie Żerocin (radz.), *Połosy Pod Bahońcem*, pole w Pereszczówce (radz.), *Podbahonie*, łąka w Pereszczówce (radz.), *Zabahonie*, pole w Okczynie (biał.), *Zabahonie/Zabagonie*, pole wsi Stawek (chełm.), *Zabahonie / Za Bagnem*, pole w Derewicznie (radz.). Powyższe przykłady wskazują na możliwość zamiany -h- głoską -g-, świadczą o tym formy oboczne typu *Zabahonie/Zabagonie*, z których forma ostatnia została tylko częściowo spolszczona właśnie przez zamianę -h- na -g-.

***bergъ** (pol. *brzeg*, ukr. *bereh*)

Spośród kilkunastu terenowych nazw własnych o rdzeniu *brzeg* (*Brzegi*, *Mały Brzeg*, *Duży Brzeg*, *Od Brzegów*, *Białobrzegi* itp.) wydziela się nazwa: *Berehowski Ług*, łąka k. Radzynia (radz.), ze względu na pełnogłos i rdzenne -h- (por. rozdz. 2, s. 72).

¹²⁴ Zob. przyp. 2 [przyp. red.].

¹²⁵ Zob. przyp. 6 [przyp. red.].

***bog-** (pol. *bóg, bogaty*, ukr. *boh, bohatyj*)

Taki prasłowiański rdzeń dostrzegamy w kilkunastu nazwach z ukraińskim *-h-*. Nazwy te nawiązują tylko pośrednio do rdzenia *boh* poprzez imiona osobowe *Bohun* (*Bochun*, staw rybny Świdrów w gromadzie Potoczek w jan.lub., *Bochunkowizna*, pole k. Dąbrowy w zam.), *Bohuta* (*Bohuta*, łąka w Parczewie w parcz., *Bohutyn*, wieś w gromadzie Sosnowica w parcz., *Podbohutyn*, las k. Olchówki w parcz., *Zabohutyn*, łąka k. Sosnowicy w parcz., *Bohutycze/Bogucice*, wieś w gromadzie Trzeszczany w hrub.) lub poprzez apelatyw *bohatyj* ‘bogaty’: *Bohaczka*, łąka w Rozwadówce w włod. (por. *Bogatka*, pole w Starej Wsi w lubl.). Dodać tutaj można jeszcze nazwy wsi *Bohorodyca/Borodyca/Brodzica*, wieś w hrub. (nazwa pochodzi od *Bohorodycia* ‘Bogurodzica’, cerkiew mogła być poświęcona czci Matki Bożej) i *Bohukały*, wieś w biał.

***bug-** (pol. *Bug, bugaj*, ukr. *Buh, buhor, buhel*)

Rdzeń ten oznacza na ogół jakieś zgięcie, coś zakręconego, mamy go w takich nazwach jak *Bugorej*, łąka w Kurowie (luk.), *Bug*, dopływ Wisły. Występuje on również w postaci z *-h-* – *buh-*: *Buhlów*, pole i łąka w Ostrówkach w radz. (por. ukr. *buhel*, może poprzez nazwisko lub przezwisko podobnie brzmiące); nazwy związane z rz. *Bug/Buh*: *Nadbuhy¹/Nadbugi*, łąka w gromadzie Matcze (hrub.), *Dowhi Nadbuhy¹*, łąka w gromadzie Matcze w hrub. (por. *Łąki Nad Bugiem, Za Bugiem, Dobug* itp.).

cegła (ukr. *cehła*, zapożyczone z pol.)

Wyraz ten zapożyczony został z niem. *Ziegel*, występuje często w nazewnictwie terenowym w formie *Ceglówka, Cegielne Pole, Ceglana Ulica, Cegielnia, Na Cegielni, Koło Cegielni, Pod Cegielnią, Za Cegielnią, Cegielnisko, Cegielniska* itp. na terenie całej Lubelszczyzny. Zanotowano również nazwy z *-h-* na miejscu pol. *-g-* (od ukr. postaci tego wyrazu): *Cehelnia*, pole w Rozwadówce (włod.), *Cyholnia*, pole k. Wyżłowa (hrub.). Na terenach mieszanych polsko-ukraińskich nazwa *Cegielnia* występowała też w postaci obocznej *Ceholnia* lub *Cehelnia*, w zależności od tego, jakim językiem się mówiło.

***derg-/*derz-** (zob. rozdz. 2, s. 75)

W jednej nazwie mającej ten temat mamy prawdopodobnie ukr. *-h-*: *Derehownia*, łąka w Wilczynie (biał.).

***dłg-** (pol. *dług*, *długi*, ukr. *dowh*, *dowhyj*)

Nazwy terenowe o tym rdzeniu mają niekiedy obok ukraińskiego refleksu psł. **ǰ* także *-h-* na miejscu psł. **g*: *Dołha*, *Dohwa*, *Dołhe*, *Dołhie Ozyro*, *Zadołha*, *Dowha*, *Dowhe*, *Dowhy*, *Dowhi Nadbuhy*, *Dohwe Pole*, *Dowholiski*, *Podouhy Lasek*, niekiedy *-h-* zostaje zamienione głóską *-g-* (przy zachowaniu ukr. refleksu psł. *ǰ*): *Dowha/Dołga*, łąka w Choroszczyńce (biał.), *Douga*, pole k. Berezy¹²⁶ (radz.). Nazwy te omówiłem dokładniej w rozdz. 7, s. 100-102.

***dorga** (pol. *droga*, ukr. *doroħa*)

Z apelatywem *droga* wiąże się cały szereg terenowych nazw własnych i tylko jedna z nich ma ukraińskie *-h-*: *Koło Kryżowych Dorohiw*, pole w Szychowicach w hrub. (o nazwach związanych z apelatywem *droga*, *doroħa* zob. w rozdz. 1, s. 67).

***gadati** (pol. *gadać*, ukr. *hadaty* ‘myśleć, sądzić’)

Ten właśnie rdzeń w ukraińskiej postaci *had-* upatrujemy w nazwach terenowych: *Wyhadanka*, części wsi Dziekanów i Hrebenne w hrub. (ukr. *wyhadaty* ‘wymyślić’), *Hadajówka*, dół w gromadzie Kunki w tom. (może od przyzwiska lub nazwiska *Hadaj*). Możliwe, że należy tutaj również nazwa *Hadacz*, część Kolonii Staszic w gromadzie Drohiczany (hrub.) i *Hodacz*, 2 łąki i pole w hrub.

***gajb** (pol. *gaj*, ukr. *haj*)

Wyraz *gaj* występuje na całym obszarze województwa w nazewnictwie terenowym w postaci polskiej, np. *Gaj*, 8 pól, 7 łąk, 22 lasy, 1 pastwisko, *Gaj Olchowy*, *Stary Gaj*, *Na Gaju*, *Pod Gajem*, *U Gaju*, *W Gaju*, *Za Gajami*, *Międzygaje*, *Podgaj*, *Podgaje*, *Podzagaj*, *Zagaj*,

¹²⁶ Zob. przyp. 17 [przyp. red.].

Zagaje, Gajowa Droga, Gajna Łąka, Gajgóra, Gajek, Zogojki, Podgajce, Gaik, Gajowina, Gajowizna, Gaisko, Gajówka itp. W części wschodniej województwa mamy podobne nazwy również w ukraińskiej postaci *haj*: *Haj*, 5 łąk w włod., parcz., radz. i biał., staw w gromadzie Błonie (biał.), strumyk w gromadzie Woskrzenice Duże (biał.), części wsi Dyniska (tom.) i Dańce (włod.), *Czapków Haj*, las w Kołembrodach (radz.), *Haji*, łąka w Połoskach (biał.), *Haje/Gaje*, las k. Derewiczny (radz.) i pole w Bokince Królewskiej (biał.), *Meży Hajema / Między Gajami*, łąka k. Wyżłowa (hrub.), *Pod Hajem*, pole Horodła (hrub.), *Za Hajem*, 2 pola, 2 łąki w hrub. i biał., *Meżyhaji*, łąka k. Miętkiego (hrub.), *Podháj*, łąka k. Czerniejowa (chełm.), *Zaháj*, pole w Chłopiatynie (hrub.), *Zahaje, -a*, 2 łąki, pole (hrub.), *Zahaje, -ów*, pole w Michałkowie (biał.), *Zahaja*, pole k. Bohorodycy¹²⁷ (hrub.), *Pidhajna*, pole Machnówka (hrub.), *Hajok*, łąka w Ułhówku (tom.), *Hajok/Gajek*, las k. Rudki (chełm.), *Hajek*, pole k. Zamchu (biłg.), łąka i pastwisko k. Pliskowa (chełm.), pastwisko k. Leśniowiec (chełm.), *Hajki*, pole, łąka i 2 lasy w hrub. i biał., *Zahajek*, pole w Posadowie (tom.), *Pidhajok* i *Zahajok*, pola k. Machnówka (hrub.), *Zahajka*, pole w Dzierążni (tom.), *Podhajki*, pole k. Chojeńca (chełm.), *Zahajki*, pole k. Budynina (hrub.), *Podhajcze*, łąka w Grabanowie (biał.), *Hajik*, pole k. Nabroża (hrub.), łąki w Dawidach i Gęsi (parcz.), *Hajczyzna*, las k. Wyżłowa (hrub.), *Podhajnica*, pole w Werchlisie (biał.), *Haiska*, pole w Pukarzewie (tom.).

Wspomnieć tutaj należy takie nazwy miejscowości jak *Zahajek*, kolonia w gromadzie Telatyn (tom.), *Hajki*, kolonia w gromadzie Komarno (biał.), *Zahajki*, wieś w radz. i włod., *Podhajce/Podhajczyki*, wieś w hrub., *Podhajce*, wieś i kolonia w tom., *Hajowniki*, wieś w zam.

***gal-** (morawskie *gal* ‘błoto, bagno’, ros. gwar. *gal* ‘bezleśna okolica’, ukr. *prohałyna, hał, halawa* ‘polana’, *hałyj* ‘niezarośnięty, czysty’)

¹²⁷ Obecnie wieś nosi nazwę Brodzica, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Brodzica&sort=, dostęp 17.03.2023 [przyp. red.].

Rdzeń ten wystąpił w nazewnictwie terenowym Lubelszczyzny tylko w postaci *hal-*, *hał-*, a więc z fonetyką ukraińską. Ma on formę przymiotnika: *Hale*, -ego, łąka w Czeputce (włod.), łąka wsi Motwica (włod.), las k. Osowy (włod.), *Hale Błoto*, łąka i pole k. Dubienki (hrub.), lub formę rzeczownika: *Szeroki Hał*, pole k. Pniówna (chełm.), *Hały*, -ów, las w gromadzie Łomazy (biał.), łąka k. Suchawy (włod.), *Hal*, -i, łąka w gromadzie Pratulín (biał.), *Hale*, -ów, pastwisko w Bohukałach (biał.). Notujemy nazwy terenowe również w postaci derywatów od omawianego rdzenia, a więc: *Halskie*, łąka w Łuzkach¹²⁸ (radz.), *Pohalówka*, las k. Leszczanki (radz.), *Halewa*, pastwisko k. Starej Wsi w hrub. (ukr. *halawa* ‘polana w lesie’), *Od Halowiny*, pole w Wojsławicach w chełm. (ukr. *halawyna* ‘przestrzeń w lesie’), *Halizna*, góra w gromadzie Batorz (kraśn.), *Halasy*, łąka w Dobrowierzach (łuk.), *Halicz*, łąka w Maryniowie (lubl.). Nazwy o rdzeniu *hal-*, *hał-* charakterystyczne są dla wschodniego pasa Lubelszczyzny, jednak pojawiły się również na przyległym terenie czysto polskim, w powiatach łukowskim, lubelskim i kraśnickim.

***gan-** (pol. *ganić*, ukr. *hanyty*)

Nie wchodząc w dokładną etymologię wyrazów, można przeciwstawić nazwy terenowe mające element *gan*: *Dębrowni Gan*, pole w Turzyńcu (zam.), *Pierwszy Gan* i *Baranie Gany*, 2 lasy k. Szperówki (zam.), *Gański Las*, las w gromadzie Żółkiewka (zam.) tym nazwom, które mają podobny element z *-h-*, *han-*: *Zahań*, kolonia w gromadzie Żulin (krasn.), *Zahański Las*, las k. Elżbiecina w gromadzie Żulin (krasn.), *Hańsk*, wieś w włod., *Hański Las*, las k. Starego Majdanu (włod.), *Hańskie*, łąka k. Luty (włod.), może też: *Hanów*, wieś w gromadzie Kodeńc (parcz.).

***gat-** (pol. *gać* ‘tama’, *gacić*, ukr. *hać*, *hatyty*)

Apelatyw *gać* odnajdujemy w terenowych nazwach własnych na całym obszarze Lubelszczyzny: *Gać*, 8 pól, 6 łąk, 3 lasy, 5 dróg, *Duża Gać*, *Mała Gać*, 2 łąki k. Andrzejówki (biłg.), *Gacie*, pole, 3 łąki, *Gaci*,

¹²⁸ Zob. przyp. 51 [przyp. red.].

2 łąki, droga w hrub. i tom., *Droga Na Gać*, droga w Niedźwiadzie Małej (opól.), *Pole Prosto Z Gaci*, pole w Żurawieńcu (lubart.), *Za Gacią*, łąka przy Tarnogórze (krasn.), *Zagać*, 2 pola w lubl. i lubart., *Podgacie*, pole k. Sawina (chełm.), *Zagacie*, las w hrub., łąka w kraśn., *Pod Zagaciem*, łąka k. Raciborowic (hrub.), *Gatka*, pole w Staninie (łuk.), łąka k. Chojna Nowego (chełm.), pastwisko k. Białki (parcz.), *Gatki*, łąka w Rozkopaczowie (lubart.), *Zagatki*, łąka k. Wólki Okopskiej (chełm.), *Gaciska*, 2 łąki w zam. i lubart., *Pola Gaciskowe*, pole w Pożarowie (lubart.), *Gatna*, pole w Skrzyszewie (łuk.).

We wchodniej części województwa odnajdujemy poza tym nazwy terenowe o tym rdzeniu z *h-* (*hać-*): *Hati*, pole w Mościskach (parcz.), *Haci/Hacie*, łąka w Hanowie (parcz.), *Zahać*, pole k. Haliczan (chełm.), *Zahać*, łąka k. Horodyska (chełm.), *Zahati*, łąka w Stulnie (włod.), *Zahatie*, łąka i pole k. Żdżarki (włod.), *Zahacie*, 2 kolonie w biał., część wsi Haliczany (chełm.), *Hatka*, pole, 4 łąki, 2 lasy w biał., radz., chełm. i zam., *Hatki*, 4 łąki, 2 pola, pastwisko w radz., chełm. i hrub., *Haczki*, łąka w Witulinie (biał.), *Zahatka*, pole Worsy (radz.), *Hatyska/Hatyski*, kolonia w gromadzie Wólka Tarnowska (chełm.), sadzawka w gromadzie Bubel Stary¹²⁹ (biał.), *Haczyska*, kolonia w gromadzie Tymin (tom.), *Haczyska*, część wsi Honiatyczki (zam.), *Hatyńskie Bagno*, bagno w gromadzie Hańsk (włod.).

***glina** (pol. *glina*, ukr. *hlyna*)

Z wyrazem tym wiąże się szereg nazw terenowych, niektóre mają nagłosowe *h-*: *Hłyńskie/Hłyńskoje*, *Hłynki*, *Hłynnyki*, *Hlenianyci/Hlienience*, w innych zanikło początkowe *h-*: *Linny Dół*, dół w lesie w gromadzie Orchowiec w krasn. (dokładniej o tym zob. rozdz. 21, s. 199).

***gluch-** (pol. *gluchy*, *głusza*, ukr. *hluchyj*)

Hłusza/Głusza, łąka k. Zamchu (biłg.). Inne nazwy o tym rdzeniu mają nagłosowe *g-*: *Gluch*, *Gluchy*, *Głuski*, *Głuszczyszna*, *Gluchowe*, *Głucha*, *Gluchy Dół*.

¹²⁹ Zob. przyp. 13 [przyp. red.].

***gněvь** (pol. *gniew*, ukr. *hniw*)

Z rdzeniem tym wiąże się nazwa *Hnywotyńska*, jezioro w gromadzie Dołhobrody (włod.). Spolszczoną formą podobnej nazwy ukraińskiej przez zamianę *h-* na *g-* jest: *Gnywotyń*, łąka w Hannie (włod.).

***gni-** (pol. *gnić*, *zgniły*, ukr. *hnyty*, *hnyłyj*)

Wyraz *hnyłyj* wystąpił w kilku terenowych nazwach własnych: *Hnyłyj Potik* / *Zgniły Potok*, las w gromadzie Hrebenne (tom.), *Hnyłyj Kut* / *Zgniły Kąt*, pole k. Okuninki (włod.). Tylko we wschodniej części Lubelszczyzny występują nazwy z polską formą tego wyrazu *gniły*: *Gniła Dębina*, las k. Lipinek (chełm.), *Dół Gniły*, dół k. Uchańki (hrub.), *Gniła Łąka*, łąka k. Pniówna (chełm.), oraz *zgniły*: *Zgnile*, łąka k. Hołubia¹³⁰ (hrub.), *Zgnile Błoto*, łąka k. Majdanu Leśniowskiego (chełm.), *Zgniła Krynica*, pole k. Skomoroch Małych (hrub.), *Zgnilica*, łąka w Marynowce¹³¹ (zam.).

***gnojь** (pol. *gnój*, ukr. *hnij*)

Taki rdzeń mamy w ukr. postaci *Prohnyj/Prognój*, łąka w gromadzie Machnów (tom.), *Za Prohnojem*, łąka w Dokudowie (biał.). Polską transpozycją takiego wyrazu jest prawdopodobnie: *Przygnój*, pastwisko w Pańkowie (tom.), i *Przegnoje*, *-i*, las w gromadzie Horostyta w włod. (ukr. *prohnij* znaczy ‘miejsce niskie zalewane przez wodę na pół roku’ i ‘grząskie, bagniste miejsce’¹³²).

***gol-** (pol. *goły*, ukr. *hołyj*)

Wyraz *goły* wchodzi w skład kilkunastu nazw terenowych na Lubelszczyźnie: *Gole*, 2 łąki i nieużytek w lubart., *Gole Błoto*, nieużytek

¹³⁰ Zob. przyp. 7 [przyp. red.].

¹³¹ Obecnie Marynowka stanowi część wsi Brody Duże, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Maryn%C3%B3wka&sort=, dostęp 24.03.2023 [przyp. red.].

¹³² *Словарь української мови*, упорядник Борис Грінченко, Київ 1909, т. III, s. 462.

w lubart., *W Gołym Dole*, pole Wólki Czern.¹³³ (krasn.), *Gołobyce*, łąka w Skarbicieszu (radz.), *Gołoborza*, -ów, las k. Sokołówki (biłg.), *Golizna*, las w lubart., *Golizny*, pole w puł. i łąka w opol., *Golisizna*, nieużytek w opol., *Goliska*, pole w Jakubowicach (lubl.).

Występuje ten rdzeń również w jego ukraińskiej postaci fonetycznej: *Holodudy*, 2 pola w hrub., *Hołodrób*, -a, las w gromadzie Olszyn (biał.), *Hola*, las w gromadzie Woskrzenice Duże w biał. (z psł. **gol-ja*, por. st.-pol. *gola* ‘miejsce gołe, równe, otwarte, pustkowie’, ukr. *hola* ‘obnażony szczyt górski’ itp.), *Hola*, kolonia w biał. i wieś w włod., skąd *Holeński Las*, las k. Zamołodycz (biał.), *Holak/Holaczyzna*, las k. Ostrzyicy w krasn. (od nazwiska gajowego *Holak*), *Chołys*, staw w gromadzie Potoczek (zam.), *Hołyszyn*, pole k. Sadów w zam. (ukr. *hołysz* i pol. *hołysz* ‘człowiek zubożały, biedak’), *Hołota*, pole i las w hrub., część wsi Mołożów (hrub.), *Hołynà*, jezioro w Dołhobrodach i w Hannie (włod.), *Za Hołynaju*, łąka w Dołhobrodach (włod.). Ten sam rdzeń mają prawdopodobnie nazwy: *Holewin*, pole w Holeszowie (włod.), *Holewina*, pole w Kukurykach (biał.), *Holopa*, łąka Zarudzia w zam. (por. ukr. *holopa* ‘tył [konia]’, a więc mogła to być nazwa łąki położonej gdzieś w tyle). Można by jeszcze wspomnieć o nazwie wsi *Holeszów*, której podstawą jest imię osobowe *Holesz* utworzone od wyrazu *hoły* + suf. *-esz* (podobnie jak *Hrubiesz*, *Lubiesz* itp.¹³⁴).

***goląb** (pol. *gołąb*, ukr. *hołub*)

Nazwom o polskim brzmieniu tego tematu: *Gołębów*, łąka w łuk. i *Gołębiówka*, łąka w Popławach (łuk.) przeciwstawiają się nazwy

¹³³ W *Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego*, w t. XIII, s. 839, poz. 54 opisana jest wieś Wólka Czernięcka, powiat krasnostawski, gm. i par. Turobin. W urzędowym wykazie miejscowości z 2019 r. mamy Wólkę Czernięcińską, powiat biłgorajski, gmina Turobin. Wszystko wskazuje na to, że Wólka Czern. to wspólnie wieś Wólka Czernięcińska, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=W%C3%B3lka%20Czerni%C4%99ci%C5%84ska&sort=, dostęp 24.03.2023 [przyp. red.].

¹³⁴ Zob. M. Łesiów, *Skąd się wzięła nazwa Hrubieszów*, „Onomastica”, t. VI, Wrocław 1960, s. 107-110.

o ukraińskim brzmieniu tego tematu: *Hołubka*, kolonia w gromadzie Dąbrowica Duża (biał.) i *Hołubie*, -a, wieś w gromadzie Kryłów w hrub. (ukr. ludowa nazwa *Hołubyji*, -yj, z okresu przedwojennego lansuje się nazwę *Gołębie*¹³⁵, nie weszła ona jeszcze całkowicie w użycie w tej okolicy).

***gold-** (pol. *głodny*, ukr. *hołodnyj*)

Nazwy w brzmieniu *Hołodnica*, pole w zam., i wieś w biał., *Hołodowski Las* (włod.), *Hołodowska Łąka* (włod.) i *Zahołodie*, łąka w chełm., mają ten sam rdzeń w brzmieniu ukraińskim, co w nazwie *Głodny Ogród*, pole k. Krasnobrodu w zam. (zob. rozdz. 3, s. 83).

***golva** (pol. *głowa*, ukr. *hołowa*)

Rdzeń ten w brzmieniu ukraińskim mają nazwy terenowe *Hołowy/Hołow*, pole k. Orchówka (włod.), *Whółów/Wgłów*, pole i łąka k. Hrubieszowa oraz nazwa wsi *Hołowno* (włod.) i kolonia *Hołowka* (chełm.). Rdzeń ten w brzmieniu polskim mają nazwy terenowe *Kozia Głowa*, *Wołowa Głowa*, *Głowy*, *Zgłowy*, *Zagłówki*, *Wyzejgłówki*, *Wezgłówki* (zob. rozdz. 3, s. 83).

***gon-** (pol. *gonić*, st.-pol. *gon*, ukr. *honyty*, *hony*)

Ten rdzeń notujemy w licznych nazwach terenowych w postaci polskiej *gon-*: *Gon*, las w zam., *Gony*, pole w zam., *Zagonie*, droga w kraśn., *Pierwsza Gonina* i *Druga Gonina*, pole w Podhorcach (hrub.), a także nazwy o temacie *zagon*: *Zagon*, *Zagony*, *Trzy Zagony*, *Pięciozagony*, *Ośmiozagony*, *Zagonki*, *Zagońce* itp. W kilku nazwach terenowych rdzeń ten ma fonetyczną postać ukraińską: *Przednie Hony*, pole w Zawadach (tom.), *Zadni Hony*, pole w Moratynie (tom.) i k. Lisek w hrub. (ukr. *hony* ‘długość zoranego pola’, a także ‘miara pola’), *Pryhony*, pole w Kołpinie (biał.), *Zhonów*, pole k. Hołubia¹³⁶ (hrub.), *Perhónowa/Perhóniwiśkie*, łąka k. Syczyna w chełm. (ukr. *perehin* ‘pole po raz

¹³⁵ Zob. przyp. 7 [przyp. red.].

¹³⁶ Zob. przyp. 7 [przyp. red.].

drugi zorane¹³⁷ lub rzeczownik od czasownika *perehonyty* ‘przegonić’), *Podhińczyk*, pole w Dobużku (tom.), *Wyhin*, część wsi Wólka Wierzbicka w tom. (por. setki nazw terenowych o tym temacie w polskiej formie fonetycznej: *Wygon*, *Wygony*, *Podwygon*, *Wygonek*, *Wygonki* itp.). Nie jest wykluczone, że taki sam rdzeń tkwi w nazwach miejscowości *Honiatyn* (hrub.), *Honiatycze* i *Honiatyczki* (zam.), podstawą tych nazw byłoby imię staroukraińskie *Honiata*.

***gora** (pol. *góra*, ukr. *horà*)

Spośród bardzo licznych nazw terenowych o podstawie wyrazu *góra* (*Góra*, *Babia Góra*, *Łysa Góra*, *Góry*, *Łysygóry*, *Podgóra*, *Podgórze*, *Zagóra*, *Zagórze*, *Górka*, *Górki*, *Zagórki*, *Zagórze*, *Górczyny*, *Górzonki*, *Górzawa*, *Goraj*, *Górowa Droga*, *Zagórny Dół* i wiele innych) da się wydzielić nazwy terenowe, w których ten rdzeń tkwi w jego fonetycznej postaci ukraińskiej z *h-*: *Pokutyńska Horà*, las w gromadzie Hanna (włod.), *Woszywa Horà*, część wsi Hanna (włod.), *Na Hori / Na Górze*, pole k. Bereźnicy (hrub.), *Horà/Góra*, pole k. Bereźnicy (hrub.), *Hory*, pole w Kukurykach (biał.), pole k. Świdnik (hrub.), las w gromadzie Kraśniczyn-Osada (krasn.), *Hory/Góry*, pole k. Moniatycz (hrub.), *Łyse Hory*, góra w gromadzie Hanna (włod.), *Tytyrećkie Hory*, pole w gromadzie Hanna (włod.), *Lisihory*, pole k. Sławęcina (hrub.), *Meży Horamy / Między Górami*, pole k. Mycowa (hrub.), *Meżyhory/Międzygóry*, pole w gromadzie Brus (włod.), *Pid Horamy*, pole k. Przewodowa (hrub.), *Pod Horami*, pole Wólki Kraśniczyńskiej (krasn.), *Meżyhórie*, pole w Dąbrowicy Małej (biał.), *Pidhire*, pole k. Chłopiatyna (hrub.), *Orendarskie Pidhire / Podgórze*, pole w Machnówku (hrub.), *Podhórie*, pole w Żukach (biał.), *Zahórie*, pole w Żukach (biał.), *Zahire*, łąka w Wólce Pukarzowskiej (tom.), pole k. Luty (włod.), *Horyce*, pole, las i nieużytek w gromadzie Wisznice (włod.), *Horyci*, łąka w Hannie (włod.), *Horuszka*, pole w Wyczółkach (biał.), *Horowka*, łąka k. Żerdzi w puł. (por. ukr. *horowyj*, ‘górný’¹³⁸), *Horaj*, las i góra w tom. (por. *Goraj*,

¹³⁷ *Словарь української мови*, упорядник Борис Грінченко, Київ 1909, t. III, s. 113.

¹³⁸ *Ibid.* t. I, s. 314.

pole Krasnobrodu, krasn., i nazwę wsi *Goraj* w biłg.), *Pod Horajem*, las w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Zahirne*, łąka k. Bereżnicy (hrub.), *Za Nahirnem*, las, łąka i pole k. Mycowa (hrub.), *Lewuszów Zhorok*, las w Horodyszczu w włod. (por. liczne nazwy o temacie *zgórek* w różnych częściach województwa: *Zgórek*, *Belczany Zgórek*, *Kozi Zgórek*, *Szatanów Zgórek*, *Zgórk*, *Baranickie Zgórk*, *Na Zgórk*, *Pod Zgórk*, *Zazgórc*, *Zgórec* itp.). Rdzeń *hora* odczytujemy również w nazwach miejscowych: *Zagórn*/*Zahirnyk*, wieś w gromadzie Skryhiczyn (hrub.), *Podhorce*, 2 wsie w hrub. i tom. (stąd: *Podhorecki Las*, las k. Gozdowa, hrub.), *Horyce*, kolonia w gromadzie Wisznice (włod.), *Horaj*, przysiółek Hrebennego w tom., *Zachorów*, wieś w gromadzie Połoski (biał.).

***gorěti** (pol. *gorzeć*, ukr. *hority*)

Taki rdzeń pojawia się w kilku tematach występujących w nazewnictwie terenowym Lubelszczyzny: *pogorzeć* i *pohority* – *Pohorilec/Poharilec*, kolonia w gromadzie Wołoskowola w włod. (poza tym *Pogorzale*, *Pogorza*, *Pogorz*, *Pogorz*, *Pogorz*, *Pogorz*) – i twór rzeczownikowy od tego czasownika w postaci *pohar* (ukr. *pohar* ‘miejsce, gdzie wypalił się las’¹³⁹) – *Pohar*, 3 pola, 3 łąki i las w biał. i włod., *Pohary*, pastwisko k. Kaplonos (włod.), *Puhary*, pastwisko w Lejnie (parcz.), pole i łąka w Lechutach Małych (biał.), *Puchary*, łąka w Bezwoli (radz.), *Koziorowy Pohar*, bagno k. Osowy (włod.), *Zapohar*, część wsi Dańce (włod.), *Las Puharecki*, las w gromadzie Tarnawatka w tom. (od nazwy kolonii *Puharki*), *Poharyska*, pole Topólczy (zam.). W jednym wypadku podobna nazwa zamiast *-h-* ma *-g-*: *Zapogary*, pole w Kolonii Holeszów (włod.).

Drugim czasownikiem spokrewnionym z *pogorzeć* jest *wygorzeć*, ukr. *wyhority*, od którego bezpośrednio pochodzą nazwy terenowe *Wygorzale*, las k. Miłolasa (radz.), *Wygorzane*, nieużytek w Kolonii Wólka Zawieprzycka (lubart.) i twory rzeczownikowe *wygorz* (*Wygorz*, 2 pola, 3 łąki w lubart. i łuk., *Wygorz*, 4 łąki, pole w radz., łuk., lubart.

¹³⁹ Ibid., t. III, s. 231.

i parcz., *Wygarzele*, łąka k. Zbulitowa, radz.), *wygar* i *wyhar*, co oznacza ‘miejsce wypalone przez słońce lub pożar’. Takie nazwy terenowe mogą wystąpić z -g-: *Wygary*, łąka wsi Białka (radz.), pole Sitnego (radz.), *Przy Wygarynach*, las k. Sokula (radz.), lub z -h-: *Wyhary*, łąka i pole w gromadzie Sosnówka (włod.), łąka w Drelowie (radz.) i k. Wólki Okopskiej (chełm.), *Wyhary/Wygary*, pole Sitnego (radz.), *Za Wyharami*, las w gromadzie Sosnówka (włod.), *Wychary*, las k. Zbójna (parcz.). Nazwy terenowe o podstawie tematu *wyhar* związane są z terenem występowania gwar północnoukraińskich, zostały one spolszczone przez zmianę -h- na -g- (*Wygary*, *Wygaryny*) lub przez zmianę tego -h- na -ch- (*Wychary*, por. jeszcze *Puchary* zamiast *Pohary*). Należałoby tutaj przytoczyć jeszcze nazwę kolonii w zam. *Hary*, która ma najprawdopodobniej ten sam rdzeń. Głoska -a- w *har-* zamiast -o- w *gorzeć*, *hority* pochodzi jeszcze z pie. apofonii o:a, w której to parze *a* nawiązuje do samogłoski wzdłużonej.

***gorch-** (pol. *groch*, ukr. *horoch*)

Temat ten odnajdujemy w kilku nazwach terenowych z początkowym h-: *Horoszki*, las w gromadzie Horostyta (włod.) i *Horoszkowy Kutý / Grochowe Kąty*, łąka w Szóstce (radz.), a także z początkowym g-: *Grochowiska*, *Grochowiny* (zob. rozdz.1, s. 67).

***gord-** (pol. *gród*, *grodzić*, ukr. *horod*, *horodyty*)

Terenowe nazwy własne o tym rdzeniu z nagłosowym h- omówione zostały w rozdz. 1, na s. 68-69. Z tą cechą ukraińską związana jest bowiem inna starsza cecha wschodniosłowiańska – pełnogłos: *Horodek*, *Zahorodocze*, *Horodiec*, *Horojec*, *Horodba*, *Horodysko*, *Horodyska*, *Horodzisko*, *Horodyszczce*, *Horodyszczca*, *Za Horodamy*, *Pidhorody*, *Zahorody*, *Zahorodie*, *Zahorodzie*, *Zahorodi*, *Hórydyć*. Zwraca na siebie uwagę fakt zanikania niekiedy nagłosowego h-: *Orodzień*, *-dnia*, łąka w Dąbiu (łuk.), *Orodysko/Horodysko*, łąka k. Urszulina (chełm.). Dzieje się to wskutek wymowy polskiej, która nie ma w swoim systemie gardłowego -h- (zob. rozdz. 1, s. 68-69).

***gost-** (pol. *gość, gościniec*, ukr. *hist, hostyneć*)

Temat *gościniec* wszedł do szeregu terenowych nazw własnych na Lubelszczyźnie (*Gościniec, Stary Gościniec, Koło Gościńca, Nad Gościńcem, Zagościniec, Międzygościńce* itp.). W kilku nazwach ma on formę ukraińską z nagłosowym *h-*: *Hostyneć*, pastwisko k. Chłopiatyna (hrub.), *Za Hostyńcem / Za Gościńcem*, pole w Mycowie (hrub.), *Zahóstynecze*, pole k. Chłopiatyna w hrub. (zob. rozdz. 21, s. 189-190). Rdzeń *host-* ma również nazwa wsi *Hostynne* w hrub., którą odczytujemy jako: *hostynne село* ‘gościnna wieś’.

***gostjb, *gostja** (pol. *gęsty, gąszcz*, ukr. *hustyj, huszcza*)

Nazwy terenowe o wymienionych tematach: *Huszcza, Huszczyn Kut, Huszczak, Huszczaczki, Husne* i *Husteć* oraz ich fonetyczne odpowiedniki polskie: *Gąszcz, Gąsc, Gujsc, Pod Gąscem, Gąszczyk, Gęszczawizna* omówiono w rozdz. 10, s. 114.

***gqsb** (pol. *gęś*, ukr. *huś, huska*)

Nazwy terenowe związane z rdzeniem *huś-* (*Huska, Za Husko, Husaki, Podhusie, Huś, Husiny, Husinka, Husynne, Husyński Las*) przeciwstawiające się takim nazwom z rdzeniem *gęs-, gąs-*, jak *Gęsi Dół, Gąsieniec, Gąsówka* omówione zostały w rozdz. 10, s. 114-115. Trzeba jeszcze zwrócić uwagę na to, że w jednej nazwie nagłosowe *h-* zanikło: *Usak*, las k. Rogóżnicy (radz.).

***grabъ** (pol. *grab*, ukr. *hrab*)

Wyraz ten często pojawia się w składzie terenowych nazw własnych w formie polskiej *grab-*: *Grab, Graby, Podgrabie, Zagrabie, Grabki, Grabkowo, Łąka Za Grabczakiem, Grabczyna, Grabów, Grabowa, Grabowe, Grabowo, Podgrabowa, Grabina, Grabiny, Podgrabina, Grabniak, Grabniaki, Grabnik, Grabowiec, Grabowik, Grabówka, Podgrabówka* itp. W kilku wypadkach pojawił się on również w fonetycznej postaci ukraińskiej *hrab-*: *Hraby/Graby*, pole w Łuzkach¹⁴⁰ (radz.), *Zahrabli/Zagrabie*,

¹⁴⁰ Zob. przyp. 51 [przyp. red.].

las k. Klesztowa (chełm.), *Hrubczak*, las w gromadzie Krzywówka w biał. (por. pol. *Grabczak*), *Hrabnyk*, łąka k. Zbereża w włod. (*Grabnik*, pole wsi Orchowiec w krasn. i las k. Suchowoli w zam.), *Hrabowek/Zahrabowek*, łąka i pole w gromadzie Turkowice (hrub.).

***granь, *granica** (pol. *granica*, ukr. *hranycia*)

Wyraz *granica* bardzo często pojawia się w nazewnictwie terenowym (*Granica*, *Granice*, *Podgranica*, *Graniczka*, *Graniczki*, *Granicznik*, *Graniczniak*, *Graniczne* itp.), w kilku wypadkach ma on formę ukraińską z nagłosowym *h-*: *Koło Mycywśkoji Hranyci*, pole k. Wyżłowa (hrub.), *Za Hranyczkoju / Za Graniczką*, pole k. Mycowa (hrub.). Ten sam rdzeń ma chyba nazwa *Hrańskie/Grańskie*, kolonia k. Drełowa w radz. (*hrań* ‘miedza, granica’¹⁴¹).

***grbь** (pol. *garb*, ukr. *horb*)

Nazwy terenowe o tym rdzeniu w postaci ukraińskiego *horb* (*Wysokij Horb*, *Seredni Horb*, *Horby*, *Na Horbie*, *Za Horbom*, *Podhorbie*, *Horbki*, *Horbów*, *Horbowszczyzna* w porównaniu z odpowiednimi nazwami o polskim brzmieniu rdzenia *garb-* omówione zostały dokładnie w rozdz. 5, s. 91. Należałoby tutaj wspomnieć jeszcze o nazwie *Podorbówie*, oboczna nazwa wsi *Dobryń Mały* w powiecie bialskim, w której zanikło *-h-*. Ciekawą nazwą jest *Harbaczówka*, jezioro w Dołhobrodach (włod.), której podstawą jest nazwa osobowa *Horbacz*, zmieniona pod wpływem polskim na *Harbacz*, *h-* jednak zostało.

***grd-** (st.-pol. *gardy*, współ. pol. *hardy*, ukr. *hordyj*)

Rdzeń ten mamy w nazwie *Hordyjów Rów*, dół w gromadzie *Dzierżnia* w tom. (od nazwiska *Hordyj* ‘dumny, hardy’). Zauważamy go też w nazwach miejscowych *Hordzież*, wieś w gromadzie Serokomla (łuk.), *Hordzieska*, wieś w gromadzie Adamów (łuk.), skąd *Las Hordzieski*, las w gromadzie Serokomla (łuk.).

¹⁴¹ *Словарь української мови*, за ред. Б. Грінченко, Київ 1907-1909, т. I, s. 322.

***grebja/*grobja** (pol. *grobla*, ukr. *hrebła*)

Nazwy terenowe o temacie *grobla* notujemy tylko z początkowym *g-*: *Grobla*, *Groble*, *Grobie*, *Koło Grobli*, *Od Grobli*, *Za Groblą*, *Zagrobble*, *Zagrobła*, *Podgrobble*, *Grobelka*, *Grobelki*, *Zagrobelka*, *Grobka*, *Groblisko*, *Zagrobelszczyzna* itp. na prawie całym terenie Lubelszczyzny. Nazwy terenowe o temacie z wokalizmem *greb-* wystąpiły tylko we wschodnim pasie województwa z nagłosowym *g-*: *Grebla*, pole, 3 łąki, pastwisko, droga w hrub., parcz., radz. i biał., *Greble*, łąka k. Woli Uchańskiej (hrub.), *Koło Grebli*, łąka k. Lipówki (włod.), *Pod Greblą*, 2 łąki w hrub., *Za Greblą*, 3 łąki, pole w hrub., *Zagrebla*, droga w Parypsach (chełm.), *Zagrebele*, pole k. Łomnicy (włod.), *Grebelka*, pole w Maniach (radz.), *Grebelki*, łąka k. Lejna (parcz.), a także z nagłosowym *h-*: *Hrebła/Grebla*, pole i łąka k. Matcza (hrub.), *Zahrebla*, pole w Kunkach (tom.), *Zahrebele*, łąka w Siedliskach (tom.), *Hrebelki*, pole k. Horodyszczka (hrub.), *Hrebelki*, łąka w Krasnem (chełm.), *Zahrebel-szczyzna/Zagrobelszczyzna*, nieużytek i las w gromadzie Hanna (włod.), *Hrebostawek*, las w gromadzie Strachosław (chełm.). Nazwy o temacie w brzmieniu *grebla* to przypuszczalnie transpozycje nazw o tym samym temacie z początkowym *h-*, jawnym ukrainizmem mimo wprowadzenia *g-* – jest nazwa *Zagrebele* (por. jeszcze rozdz. 15, s. 154-155).

***gręda** (pol. *grzęda*, ukr. *hriada*, *hriadka*)

Nazwy terenowe zawierające ten temat z nagłosowym *h-*: *Hrada*, *Hrad*, *Hradka*, *Hradinoje*, *Pidhrydki*, *Zahrydki*, i z częściową polonizacją fonetyczną przez zamianę *h-* na *g-*: *Grada*, *Grzydnica*, lub wskutek wypadnięcia *h-*: *Rydnicza* – przeciwstawiają się nazwom o czysto polskiej fonetyce: *Grzęda*, *Grzędka*, *Zagrzędka*, *Grzędziska* itp. Omówiono je dokładniej w rozdz. 11 na s. 129-130.

***grěchъ** (pol. *grzech*, ukr. *hrich*)

Ten rdzeń tkwi prawdopodobnie w nazwie *Hryszny*, pole w Dąbrowicy Małej (biał.). Nie ma on innych odpowiedników w nazewnictwie terenowym Lubelszczyzny.

***grib-** (pol. *grzyb*, ukr. *hryb*)

Taki rdzeń tkwi w ukraińskiej formie fonetycznej w nazwie: *Zahrybiwec/Zahrybowecze*, pole k. Chłopiatyna w hrub. (pol. odp.: *Zagrzybowiec*, łąka w lubart.) i w formie częściowo spolszczonej przez zamianę nagłosowego *h-* na *g-*: *Grybowica*, las k. Bytnia (włod.). Wyróżniają się te nazwy na tle takich czysto polskich, jak: *Grzybówka*, *Grzybówki*, *Grzybichy*, *Grzybianna* itp. (por. rozdz. 21, s. 199).

***gryn̄čarʹ** (pol. *garncarz*, ukr. *honczar*, gwar. *horszczar*)

Taki temat wyrazowy w ukraińskiej postaci tkwi w nazwie *Horszczarowa Nowinka / Gorszczarowa Nowinka*, łąka k. Tarasiuk (włod.). Druga nazwa oboczna została częściowo spolszczona przez zamianę nagłosowego *h-* na *g-*. Inne nazwy o tym temacie: *Za Ganczarzem*, pole w chełm. i *Ganczorka*, łąka w zam. znajdują się również we wschodniej części Lubelszczyzny (o tym dokładniej w rozdz. 5, s. 91-92).

***grom-** (pol. *gromić*, st.-pol. *grom*, ukr. *hrim*, Gen. *hromu*)

Taki temat tkwi w nazwie *Hramowycia*, pole k. Chłopiatyna (hrub.) z nagłosowym *h-* i z trochę dziwnym *-a-* na miejscu *-o-*. Inna nazwa o tym temacie, ale z *g-*: *Grumow*, łąka w Polubiczach Wiejskich (włod.). Nazwy te mogły się pojawić wskutek częstego bicia piorunów na danych terenach, a ukraiński *hrim* znaczy ‘piorun’.

***grqdʹ** (pol. *grąd*, ukr. *hrud* ‘wzniesienie, wzgórze’)

Liczne nazwy terenowe o podstawie wyrazu *hrud*: *Hrud*, *Hrudy*, *Hruda* (pl.), *Zahrudie*, *Zahrudzie*, *Hrudok*, *Hrudki*, *Podhrudecze*, *Hrudyk*, *Hrudik*, *Hrudyki*, *Hrudéc*, *Hrudcie* i częściowo spolszczone przez zamianę nagłosowego *h-* na *g-*: *Zagrudzie*, *Grudki*, *Grudcie* przeciwstawiają się nazwom terenowym mającym podstawę słowotwórczą w postaci polskiej tego wyrazu *grąd* (*Grąd*, *Grądy*, *Grędy*, *Podgrąd*, *Podgrądzie*, *Grądek*, *Grądzik* itp.). Na temat takich nazw szerzej w rozdz. 10, na s. 116-117.

***grōz** (pol. *pogrążyć*, *grzęski*, ukr. *hruzyty*, *hruż* ‘miejsce błotniste, grzęskie’, *hrużkyj*)

Taki rdzeń mają nazwy terenowe *Hruż*, *Hruzkaja*, *Hruzawyna* odpowiadające nazwom o polskim brzmieniu tego rdzenia *Grzędawina*, *Zagręzie*, *Grzędłowe*, *Grzęska*, *Grzędowo* itp. Przedstawione są one dokładniej w rozdz. 10, s. 117-118.

***gruša** (pol. *grusza*, ukr. *hrusza*)

Nazwa drzewa *grusza* wchodzi często w skład terenowych nazw własnych w brzmieniu polskim z początkowym *g-*: *Gruszka*, las w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Grusze*, łąka k. Dorohuska (chełm.), *Gruszki*, 2 pola w radz. i chełm., *Koło Gruszki*, pole k. Żniatyna (hrub.), las k. Kosynia (włod.), *Za Gruszką*, pole k. Horodyszczka (hrub.), *Gruszowiec*, łąka w Kukurykach (biał.), *Gruszków Dół*, las i pole k. Łukaszkówki (krasn.), *Gruskowy Dół*, dół k. Starej Wsi Wojszyn¹⁴² (puł.), *Na Gruszczym Dole*, pole Zarzecza Drugiego (kraśn.), *Gruszczykowa*, pole w Szaniawach-Matysach (łuk.). W kilku nazwach terenowych mamy ten temat w brzmieniu ukraińskim z początkowym *h-*: *Hruszki*, łąka k. Przewodowa (hrub.), *Protywhruszka*, łąka w Czeputce (włod.), *Zahruszy*, -ów, pole k. Białopola (hrub.), *Hruszowski Las*, las k. Hruszowa (chełm.). Wymienić jeszcze należy nazwy miejscowe: *Hruszów/Ruszków/Gruszów*, wieś w chełm., *Kolonia Hruszów*, kolonia w chełm. i krasn., *Majdan Hruszowski / Marynin*, wieś w chełm.

***gul-** (ukr. *hulaty*, pol. gwar. *gulać*, ros. *gulat*)

Rdzeń ten z początkowym *h-* wystąpił w kilku nazwach terenowych: *Hulawka*, pole k. Kalinówki (zam.), *Hulanka*, część Kolonii Młyniec w gromadzie Burwin (biał.), *Pohulanka*, wieś w gromadzie Siemień (parcz.) i część wsi Nowy Majdan (chełm.). Być może należy tutaj również nazwa *Hulcze*, 3 łąki w biał. i wieś w hrub.

¹⁴² Prawdopodobnie chodzi o Starą Wieś w powiecie puławskim. Wieś Wojszyn znajduje się po drugiej stronie Wisły, na wysokości Kazimierza Dolnego [przyp. red.].

***gumьno** (pol. arch. i gwar. *gumno*, ukr. *humno* ‘boisko w stodole; plac z budynkami gospodarskimi’)

Taki temat spotykamy w nazwach terenowych z początkowym *h-* lub *g-*: *Huniska*, łąka w Szpikołosach w hrub. (i: *Gumniska*, łąka w gromadzie Jarosławiec w hrub., *Guwniska*, las k. Putnowic Górnych w hrub.), *Humna*, *-mien*, część wsi Dokudów Pierwszy i osada Piszczac (biał.), *Hywna/Dębina*, las w gromadzie Ulhówek (tom.), *Huminna*, łąka w Kozłach (biał.), *Zahumno*, pole w gromadzie Dubów (biał.), *Zahumyny*, pole w gromadzie Hrebenne (tom.), *Zahumnie*, pole w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Zahumynia*, pole w gromadzie Lubycza Królewska w tom. (i: *Zagumnie*, 14 pól w krasn., biłg., zam., lubart. i łuk.), *Zagumia/Zogomnia*, pole wsi Wielkolas (lubart.), *Zagumienie*, 13 pól, 2 drogi w biał., radz., parcz. i chełm., *Zagumniowa*, droga k. wsi Jurki (radz.), *Zogumniowa Droga*, droga w Charlejowie (łuk.), *Zahumenki*, pole k. Peresołowic (hrub.), *Zahumenki/Zagumienki*, pole k. Ubrodowic (hrub.), *Zahumenki/Zagumienie*, część wsi Kopyłów w hrub. (i: *Zagumienek*, pole k. Rogowa w hrub., *Zagumienki*, 61 pól, 2 łąki, pastwisko, 2 drogi w tom., krasn., zam., chełm. i hrub., *Zagumienko*, droga we wsi Bończa w krasn.). Nazwy terenowe o wspomnianym temacie charakterystyczne są przede wszystkim dla wschodniej części Lubelszczyzny.

***gvozdь** (st.-pol. do XVI w. *gozd* ‘gęsty las, pustkowie’)

Ten staropolski wyraz tkwi w kilkunastu nazwach terenowych w postaci z początkowym *gw-*: *Gwoździec*, łąka w gromadzie Łukowa (biłg.), *Gwoździak*, las i łąka w gromadzie Tyszowce (tom.), *Gwoździach/Goździach*, las k. Zadębiec (hrub.) i w jednym wypadku z nagłosowym *hw-*: *Hwózdy*, łąka k. Zamchu (biłg.). Ciekawą jest rzeczą, że nazwy z początkową grupą *gw-* i *hw-* notujemy tylko na terenie południowo-wschodniej Lubelszczyzny (powiaty biłg., tom. i hrub.). Czy zachowanie nagłosowej grupy *gw-* nie jest związane z wpływem gwar ukraińskich, podobnie jak się tłumaczy zachowanie nagłosowej grupy *chw-* (zob. rozdz. 19, s. 163-165)? Nazwy terenowe z początkowym

g- notujemy częściej i szerzej: *Gózd*, 3 lasy, 2 łąki w biłg. i puł., *Mie-dzygoździe*, nieużytek k. Kolonii Kośmin (puł.), *Goździów Kąt*, las k. Huszczki Dużej (zam.), *Gózdek*, 2 lasy, 3 łąki w lubart., parcz. i łuk., *Góstek*, łąka Woli Blizockiej (radz.), *Pod Gózdkiem*, pole w Bystrzycy (łuk.), *Góździk*, pastwisko wsi Pogonów (puł.), *Goździak*, 3 pola, las w tom., hrub. i zam., *Goździaki*, pole w Szopowem (zam.).

***krąg-** (pol. *krąg, okrągły*, ukr. *kruh, kruhlyj*)

Nazwy terenowe o tym rdzeniu ze spółgłoską *-h-*: *Kruhel, Kruhlik, Kruhele, Zakruhole, Kruhle, Kruhe, Kruhła, Kruhła Dołyna, Kruhły Lesok, Kruhliki, Zakruhlik, Czarnokruhy* lub z częściową polonizacją podobnych nazw przez zamianę *-h-* na *-g-*: *Krugowina, Krugowiny, Kruglik*, czy też z zanikiem tego *-h-*: *Krulik, Krulej*, przeciwstawiające się nazwom o temacie w brzmieniu czysto polskim typu *Kręgowiny, Okręgiel, Krągłe, Krągła, Krągła Góra, Kręgi, Duży Krąg* itp., omówione zostały dokładniej w rozdz. 10, s. 121-122.

kurhan (wyraz zapoż. z tat. *kurgan*)

Wyraz ten wystąpił w nazewnictwie terenowym jedynie w pasie wschodnim województwa i zawsze z *-h-*. Dlatego też możemy zaliczyć te nazwy do elementów ukraińskich o wyróżniku fonetycznym (*-h-* z tat. *-g-*): *Kurhan*, pole w Nabrożu (hrub.), las w gromadzie Gozdów (hrub.), góra w gromadzie Rejowiec Fabryczny (chełm.), bagno w Łyniewce (włod.), *Kurhany*, 3 pola, łąka w radz. i tom., *Kurhanki*, pole w Krzyczewie (biał.). Ciekawa jest forma *Kurbán*, las w gromadzie Zabłocie (biał.), jakoby z zamianą *-h-* na *-b-*. Można stwierdzić na tej podstawie, że wyraz *kurhan* obcy jest ludowym gwarom rdzennie polskim.

***lógъ** (pol. *łąg, łęg, ług*, ukr. *luh*)

Wobec całej masy nazw terenowych o podstawie wyrazu w formie *łęg* (*Łęg, Łęgi, W Łęgach, Podłęgi* w biał., lubart., włod., chełm., hrub., zam. i biłg.), *łąg* (*Łąg, Łązek, Łążko, Pod Łążkiem, Łążki, Łązki* w lubart., kraśn. i biłg.), *ług* (*Ług, Ługi, Koło Ługa, Pod Ługiem, Za Ługiem, Podług, Załug, Podługi, Załugi* itp. rozsiane dość gęsto na

całym terenie Lubelszczyzny) wydzielają się nazwy o podstawie tego wyrazu w formie ukraińskiej *luh*: *Łuh*, 5 łąk, góra w biał., włod., hrub., i tom., *Bućki Łuh*, łąka w gromadzie Łowcza (chełm.), *Woryłuh*, łąka w Sosnówce (włod.), *Łuhŷ*, łąka w gromadzie Hrebenne (tom.), pastwisko w Mościskach (parcz.), *Łubŷczłuhy*, błoto w Lipnicy w biał. (por. rozdz. 10, s. 123).

***-mig-** (pol. *migać*, ukr. *myhaty*)

Taki rdzeń mają przypuszczalnie dwie nazwy terenowe: *Mihaczycha*, łąka w Witulinie w biał. (od nazwy osobowej *Mihacz*), *Zmihiniec*, łąka i pole k. Lisek (hrub.).

***mogyla** (pol. *mogila*, ukr. *mohyla*)

Wyraz ten występuje w nazewnictwie terenowym z grupą *-gi-*: *Mogila*, 6 pól, 7 gór w biał., hrub., zam. i tom., *Mogila/Mogiela*, góra w gromadzie Lipa (kraśn.), *Ostra Mogila*, pole k. Woli Uchańskiej (hrub.), *Mogiły*, 2 pola w zam. i krasn., *Koło Mogiły*, las w gromadzie Zawalów (hrub.), *Pod Mogiłą*, 2 pola w krasn. i hrub., *Za Mogiłą*, pole k. Józefina (krasn.), *Za Mogiłami*, pole k. Buśna (hrub.), *Mogilka*, góra w gromadzie Górka (tom.), *Mogilki*, 2 góry, 4 pola, 6 łąk, 4 lasy w biał., radz., łuk., lubart., włod., chełm., puł. i krasn., *Magilki*, pole we wsi Hrebenne (tom.), *Pod Mogiłką*, las i pole k. Woli Bonieckiej¹⁴³ (krasn.), *Za Mogilkami*, pole w Święcicy (chełm.), *Mogileckie*, pole w Hannie (włod.), *Mogilna*, pole w Łubach (radz.), *Mogilne Bagno*, łąka w Lubiczynie (parcz.).

We wschodniej części województwa podobne nazwy notujemy również z grupą *-hy-*: *Mohyla/Mogila*, góra i pole w gromadzie Jarczów (tom.), pole w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Mohylky*, pole wsi Smoligów (hrub.), *Pod Mohylkami / Pod Mogilkami*, pole k. Jarosławca (hrub.), *Za Mohylkami*, pole k. Syczyna (chełm.), *Mohylskie*,

¹⁴³ Obecnie Wólka Boniecka stanowi część wsi Bończa, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wyzkaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=W%C3%B3lka%20Boniecka&sort=, dostęp 29.03.2023 [przyp. red.].

las k. Osowy (włod.), *Muholnickie*, pole w Wiskach w biał. (por. rozdz. 21, s. 203).

morga, móg

Wyraz ten często wchodzi w użycie jako terenowa nazwa własna w różnych postaciach na całym terenie Lubelszczyzny: *Morga, Hara-sima Móg, Morgi, Trzecie Morgi, Pólmorgi, Stomorgi, Na Morgach, Morgówka, Czteromorgówka, Morgowa* i wiele innych. Na tym tle wyróżnia się jedna nazwa z *-h-*: *Morhowo*, łąka k. Kamienia (chełm.).

****noga*** (pol. *noga*, ukr. *nohá*)

Wyraz o tym rdzeniu w ukraińskim brzmieniu gwarowym *nahawycia* ‘spodnie’ stał się podstawą nazwy *Józkowy Nahawyci*, pole k. Witkowa (hrub.) i z przestawką spółgłosek: *Hanawicznik*, łąka k. Sawina (chełm.). Wyraz *noga* z *-g-* w innych postaciach tkwi w nazwach terenowych: *Kozia Noga*, nieużytek w lubl., *Otrznoga*, las w łuk., *Zastawinoga*, łąka w radz., *Sajnogi*, dół w kraśn. Używane są te nazwy w jakiejś pierwotnej przenośni, podobnie jak nazwy o temacie *odnoga* (*Odnoga, Odnogi, Odnóżka* itp.).

****ognь*** (pol. *ogień*, ukr. *wohoń, ohoń*)

Wyraz ten wystąpił w kilku nazwach terenowych z *-h-*: *Ohnywéc*, pole w Różance (włod.), *Ochniówka*, łąka w Zastawiu (zam.) i w jednym wypadku z *-g-*: *Podogniwie*, pole w Kopinie (łuk.).

****ogъль*** (pol. *węgiel*, ukr. *wuhoł*)

Taki temat w postaci ukraińskiej mamy w nazwie *Wuhoł*, łąka w gromadzie Sidorki¹⁴⁴ (biał.) oraz w postaci polskiej w nazwie *Węglik*, łąka w Dąbrowicy Małej w biał. (por. rozdz. 10, s. 126-127).

¹⁴⁴ Zob. przyp. 45 [przyp. red.].

***ogłbje** (pol. *węgiel*, ukr. *wuhol*, *wuhilla*)

Nazwy o takim temacie w brzmieniu ukraińskim z *-h-*: *Uholnia*, *Uhlarki* przeciwstawiają się nazwom w polskim brzmieniu tego tematu *Węglarnia*, *Węglarka*, *Węglisko*, *Węgliska*, *Węglarzysko*, *Węgielny Dół*, *Las Węgielski*; zostały one dokładniej omówione w rozdz. 10, s. 127.

***ogbr-** (pol. *Węgier*, *węgrzyn*, ukr. *uhor*, *uhryn*)

Taki temat wyrazowy w brzmieniu ukraińskim mamy w nazwie wsi *Uhrynów* (obecnie: USRR¹⁴⁵), która stała się podstawą do powstania takich nazw terenowych: *Poduhrynów*, pole k. Honiatyna (hrub.), *Uhrynowski Las*, las k. Dołhobyczowa (hrub.). Ten sam rdzeń mamy również w nazwie wsi *Uhrusk* (włod.), skąd *Wola Uhruska*, wieś w włod. i *Uhruski Las / Uruwiecki Las*, las w gromadzie Wola Uhruska w włod. (dawna nazwa *Uhrowesk* zapisana jeszcze w *Lato-pisie Nestora*). Taki rdzeń ma również nazwa rzeki, dopływu Bugu – *Uherka*, i kolonia w chełm. – *Uher*. Można przypuszczać, że nazwa *Chorzakowe*, pole wsi Żabna (krasn.) ma za podstawę nazwę osobową *Chorzak*, która pierwotnie brzmiałaby jak *Uhorczak*, a więc byłby to ten sam rdzeń.

***pirogb** (pol. *pieróg*, gwar. *piróg*, ukr. *pyrih*)

Taki wyraz jako nazwa osobowa wszedł w skład nazw terenowych w ukraińskiej postaci fonetycznej: *Pyrochowo*, pole w Holeszowie (włod.), *Pirohowo*, łąka k. Zahajek (radz.), *Pirohowe*, pastwisko i las k. Sitnego (radz.), a także w postaci z *-g-*: *Pirogów Rów*, dół k. Zastawia w kraśn. (zob. jeszcze rozdz. 21, s. 204).

***rog-** (pol. *róg*, ukr. *rih*, Gen. *roha*)

Wyraz ten w znaczeniu ‘kąć’ tkwi w kilku nazwach terenowych z *-g-*: *Kozi Róg*, łąka w Tyszowcach (tom.), *Rogi*, las w gromadzie Biała (jan.lub.), *Na Rogu Lasu*, 2 pola w puł. i lubart., *Zarogi*, pole i las

¹⁴⁵ Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka, od 1991 r. Ukraina [przyp. red.].

w kraśn. W jednym wypadku zanotowano taką nazwę z ukraińskim *-h-*: *Rohy*¹, łąka k. Kodeńca (parcz.).

sahajdak (ukr. zapożyczenie z jęz. turko-tatarskich)

Wystąpił ten wyraz w jednej nazwie: *Sachajdaki*, pole k. Starej Wsi (hrub.).

****smug-*** (pol. *smuga*, *smug*, ukr. *smuha*)

Na tle dość licznie występujących nazw terenowych o tym rdzeniu w postaci z *-g-*: *Smug*, *Smuga*, *Smugi*, *Do Smugi*, *Pod Smugą* itp., które rozsiane są po całej Lubelszczyźnie, wydzieliła się jedna nazwa z *-h-*: *Smuhi*, łąka i pole w Żukowie (włod.).

****struga*** (pol. *struga*, ukr. *struha* ‘potok’)

Taki temat wyrazowy wchodzi do nazw terenowych z *-g-* na całej Lubelszczyźnie: *Struga*, 6 pól, 15 łąk, 2 doły, pastwisko, *Szeroka Struga*, las w gromadzie Dołha (radz.), *Sztruga*, las w gromadzie Huszcza (biał.), *Pod Strugą*, 2 pola w hrub. i kraśn., *U Strugi*, pole w Spiczynie (lubart.), *Za Strugą*, 3 pola, *Zastruga*, pole w Wierzbówce (parcz.), *Zastrugi*, pole w Dubie (tom.); na tle tych nazw wydziela się mające ukraińskie *h* w temacie: *Struha*, las i pole w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Struha/Struga*, rów k. Cichobuża (hrub.), *Kołostruha*, pole w Łomazach w biał. (ostatni przykład, w którego skład wchodzi przyimek *koło*, to formacja typu *Podgóra*).

****tęg-*** (pol. *ciągnąć*, *ciągły*, ukr. *tiahmuty*)

Nazwy o tym rdzeniu w brzmieniu ukraińskim *Tiahwà*, *Tiahołka* (pol. *Ciągle*, *Ciągłowe* itp.) omówiono w rozdz. 11, s. 133.

****-uga*** (sufiks, por. ukr. *pyluha*, *złodiuha*, *wołociuha*)

Sufiks *-uga* w jego polskiej formie wystąpił w kilku terenowych nazwach własnych: *Kotelugi*, łąka w Kłodzie w biał. (podstawowy wyraz *kotel* ‘kocioł’), *Mienduga*, łąka k. Brześć (puł.), *Paruga*, łąka i nieużytek w Kłodnicy (opol.), *Sieciuga*, pole w Bródnie (parcz.), *Ścieciuga*,

las k. Choszczowa (puł.). Odnotowano również ten sufix w formie ukraińskiej *-uha*: *Piszczuha*, pole w Jabłoniu (parcz.), *Piściuha*, część wsi w gromadzie Witulin (biał.). Podobny element mają nazwy *Bindiuhi/Bindiugi*, łąka w Woli Uhruskiej w włod. (zob. rozdz. 17, s. 160) i *Welytiuha*, błoto k. Horodła w hrub. (por. rozdz. 20, s. 167).

Ukraińskie *-h-* znajdujemy też w nazwach terenowych, mających za podstawę imiona niesłowiańskiego pochodzenia, które mają albo mogą mieć swoje paralele w imionach polskich z *-g-*. W nazwach terenowych Lubelszczyzny odnajdujemy tego typu imiona:

Harasym (z grec. *gerasmios* ‘czcigodny, szanowany’)

Takie imię notujemy w nazwach terenowych: *Harasima Móg*, łąka w gromadzie Tłusćec (radz.), *Charasimówka*, pole wsi Huta Turobińska (krasn.). Odnajdujemy też formy pochodne tego imienia *Haraś*: *Harasiuki*, wieś w biłg., części wsi Bidaczów Nowy i Pisklaków (biłg.), skąd *Harasiuckie*, łąka k. Nowej Wsi (biłg.); *Harach*: *Harachowe*, pole w gromadzie Kopytów (biał.); *Haraszko*: *Haraszkowe Łozy*, łąka w gromadzie Brzeźno (chełm.). Odpowiedniego imienia z *g-* w nazwach terenowych Lubelszczyzny nie spotykamy.

Harman (z łac. *germanus* ‘rodzony, przyrodni’)

Takie imię tkwi w nazwie: *Harmanicha*, łąka w gromadzie Wólka Dobryńska (biał.), nie notujemy odpowiednika z *g-*.

Hawryło (z hebr. *Gabrī’el* ‘moją siłą jest Bóg’, pol. *Gabriel*)

Imię to w brzmieniu ukraińskim pojawia się w nazwach terenowych: *Hawryły*, część wsi Żurawce (tom.), *Hawryłowszczyzna*, część Wygnanki (włod.), *Hawryłkowszczyzna*, łąka w Horodyszczu (włod.), a także: *Haryłówka*, las k. Suchawy (włod.), *Horyłówka*, łąka k. Suchawy (włod.). W jednej nazwie mamy to imię częściowo spolszczone m.in. przez zamianę *h-* na *g-*: *Gabryłowo*, łąka k. Pieszowoli w włod. (por. rozdz. 21, s. 181-182). Polskie brzmienie tego imienia

odczytujemy w nazwie *Gabrelówka/Grabelówka*, pole i łąka wsi Kaznów (lubart.).

Hnat (z łac. *ignotus* ‘nieurodzony’, pol. *Ignacy*)

Imię to w ukraińskim brzmieniu zanotowano w nazwie *Hnatów Kąt*, zakręt Bugu k. Husynnego (hrub.), podobną nazwę z *g-* znajdujemy w powiecie opolskim: *Gnatów*, pole i łąka w gromadzie Józefów (opol.).

Hryhorij (z gr. *grēgoreō* ‘czuwać’, pol. *Grzegorz*)

Imię to w brzmieniu ukraińskim stało się podstawą kilkunastu nazw terenowych. Odnajdujemy je w nazwach terenowych w różnych formach, a więc:

Hryhor – Hrehorów i oboczna forma z początkowym *g-* *Grychorów*, pole wsi Bończa (krasn.).

Hryć – Hryciowe, bagienko w gromadzie Urszulin (włod.), *Podhryciowe*, pole k. Wincencina (włod.), *Zahryciowe*, pole w gromadzie Urszulin (włod.), *Hrycyna*, pole k. Terebińca (hrub.), *Hrycyjów Kut*, pole k. Hołubia¹⁴⁶ (hrub.), i z zanikiem nagłosowego *h-*: *Ryciów Dół*, dół w Bobliwie (krasn.), pole w Osiczynie (zam.), *Ryciówizna*, las k. Kolonii Tarnogóra (krasn.), *Rycówizna*, las k. Borowicy (krasn.).

Hryćko – Hryćka Góra, las k. Adamek (włod.).

Hryń – Za Hrynem, pole w Mycowie (hrub.), *Hryniowa Góra*, pole k. Hanny (włod.), i z zamianą *h-* na *g-*: *Pod Grynem*, pole k. Rogowa (hrub.), *Grynówizna*, pole wsi Gany w krasn. (por. rozdz. 21, s. 200).

Polskie odpowiedniki takich imion odczytujemy z nazw terenowych *Grzesiów*, las w Skowieszynie (puł.), *Za Grześkową*, pole w Skowieszynie (puł.), *Za Grzyszczukiem*, pole k. Drohiczan (hrub.).

¹⁴⁶ Zob. przyp. 7 [przyp. red.].

Inne wyrazy obcego niesłowiańskiego pochodzenia w nazwach terenowych mają niekiedy *h-*, które w części wschodniej Lubelszczyzny zwykle zostaje zachowane w wymowie, w części zaś zachodniej zazwyczaj wymawiane jest jak *ch* lub inny dźwięk zbliżony (np. *u* niezgłoskotwórcze), a niekiedy nawet zanika w wymowie. Damy kilka przykładów z terenowych nazw własnych Lubelszczyzny.

Nazwy terenowe od wyrazu *hajduk* (zapożyczenie z jęz. węgierskiego) notowane są w postaci: *Hajduk*, las w gromadzie Huta Plebańska¹⁴⁷ (biłg.) z *h-* i *Chejduk*, las k. Ujścia (jan.lub.) z *ch-*.

Nazwy od imienia *Halina*, *Hala* brzmią: *Hala*, jezioro k. Smoligowa (hrub.), *Halczyzna Góra*, góra w gromadzie Żurawce (tom.) z *h-* i *Chalinówka*, część Czesławic (puł.) z *ch-*.

Nazwa pochodząca z niem. *Halbe* ‘połowa’ brzmi w nazwie terenowej jako *Chalba*, pole w Jaszczowie (lubl.).

Częste nazwy terenowe od apelatywu *hektar* mają nagłosowe *h-* dźwięczne w powiatach wschodnich (tom., krasn., chełm., zam., włod., radz.) i z *ch-* w powiatach zachodniolubelskich, a więc *Hektary* i *Chektary*. Jest to nazwa, która masowo zaczęła się pojawiać już po II wojnie światowej w czasie reformy rolnej, kiedy to rozdzielano chłopom ziemię, licząc hektarami (ludzie na wsi używali niegdyś innych miar powierzchni, głównie *morgi*).

Nazwy pochodzące od wyrazu *holender* mają różne postaci nagłosu. Z *h-*: *Holendernia*, kolonia w gromadzie Dorohusk (chełm.) i część Kolonii Łukówek Piękny¹⁴⁸ (chełm.); z *ch-*: *Cholendernia*, kolonia w gromadzie Chmielów (parcz.), stąd: *Cholenderskie Pastwisko*, pastwisko pod Holendernią (parcz.), najczęściej jednak z zanikiem nagłosowego *h-*: *Olendry*, łąka w gromadzie Pratulim (biał.), wieś w gromadzie Siedliszcze (hrub.), *Olenderskie Doły*, dół k. Siedlisk w krasn. (należące do części wsi Siedliska o nazwie *Olendry*), *Łąki Olenderskie*, łąka

¹⁴⁷ Zob. przyp. 20 [przyp. red.].

¹⁴⁸ Obecnie część wsi Łukówek, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=%C5%81uk%C3%B3wek&sort=, dostęp 28.03.2023 [przyp. red.].

w Nowodworze (lubart.), *Olendryja*, łąka m. Lubartów, część wsi Brzeziny (lubart.), przysiółek Kolonii Krasienin¹⁴⁹ (lubart.), *Olendernia*, 2 łąki w parcz., *Olendarka*, łąka w Wisznicach (włod.), część wsi Nowodwór (lubart.).

Podobnie liczne nazwy o podstawie *huta* mogą mieć w wymowie nagłosowe *h-* (w części wschodniej) lub *ch-* w części zachodniej. Niekiedy również to *h-* zanika i zastępuje je protetyczne *u* niezgłoskotwórcze: *Chuta/Uta*, kolonia w gromadzie Skoków (opole), *Źucisko*, część wsi Teodorówka (biłg.), *Źuta*, pole k. Budzynia (bełż.).

Spółgłoska *h-* pojawia się niekiedy w nazwie jako element protetyczny. Oto przykłady: *Anusin/Hanusin*, wieś w gromadzie Siedliszcze (chełm.), *Alojzów/Halizów*, wieś w gromadzie Leśniowice (chełm.), stąd: *Halizowski Las*, las w gromadzie Leśniowice (chełm.), *Zaholszyna*, łąka w Zabłociu w biał. (nazwy z *olszyna* są dość liczne), *Hómszana*, łąka w Okczynie w biał. (*omszana* ‘porosła mchem’), nazwy z tematem *osa* (drzewo): *Hósywęc*, pole k. Lisek (hrub.), *Zahósówęc*, łąki k. Lisek (hrub.), *Osowce/Hosowce*, las w gromadzie Dołhobrody (włod.), *Hósyna*, las w gromadzie Krzywówka (biał.), *Hostrówy*, pole k. Przewodowa (hrub.), *Zahustriwle*, pole w Machnówku (hrub.), *Hóstriwok*, pole Machnówka (hrub.), *Hostrówok/Ostrówek*, łąka k. Matcza w hrub. (wobec wielu nazw z czystym nagłosem: *Ostrów*, *Ostrówek* itp.), *Hozera*, łąka w Hannie w włod. (obok: *Ozera*, pole w Zawadach w tom. itp.), *Huście*, jezioro w Berdyszczach (chełm.). Jak więc widzimy, protetyczne *h-* pojawia się w nazwach terenowych przed *a*, *o*, *u* jedynie we wschodnich powiatach województwa.

Na tym terenie spotykamy się z rzadką ze zjawiskiem zastępowania nagłosowego *w-* etymologicznego przez *h-*, np. *Wodomcza/Hodomcza*, dół k. Ostrzycy w krasn. (*wodomcza* składa się z rdzeni *woda* + *mknąć*¹⁵⁰), *Hóritce*, pole k. Luty w włod. (mamy tutaj rdzeń *worota* ‘wrota’), *Hulka*, pole k. Koblą (hrub.), łąka w Koble i Kopyłowie (hrub.),

¹⁴⁹ Obecnie Krasienin-Kolonia, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Krasienin-Kolonia&sort=, dostęp 28.03.2023 [przyp. red.].

¹⁵⁰ O tej nazwie zob.: T. Brajerski, *Wodomcza*, „Onomastica”, t. XI, Wrocław 1966, s. 122-127.

łąka w Szpikołosach w hrub. (wobec: *Wólka, Wola, Wolica*), *Huśkie*, pole i łąka w Międzyzlesiu (biał.), *Huskie*, pole w Krzywówłce (biał.), *Huski*, pole w Okczynie w biał. (wobec częstych nazw o brzmieniu: *Wuskie, Wąskie, Wąska* itp.), *Korohód*, pastwisko w Łyniewie we włod. (wyraz ten należy wiązać z wyrazem *korowód*).

Taki jest udział ukraińskiego *-h-* w terenowych nazwach Lubelszczyzny. Nazwy z tym dźwiękiem często polonizują się przez zamianę tego *-h-* na *-g-* (w nazwach jasnych etymologicznie), na *ch* lub *u* niezgłoskotwórcze, niekiedy po prostu to *-h-* zanika, gdyż na terenie, gdzie panuje wymowa czysto polska, nie mieści się w systemie fonetycznym języka polskiego.

24. Nazwy z ukraińską realizacją psł. *ě

Prasłowiańska samogłoska *ě (*jať*) przekształciła się w języku ukraińskim poprzez stadium dyftongu płaskiego *îê* w samogłoskę *i*, w gwarach zaś północnoukraińskich dyftong *îê* pod akcentem został jeszcze tu i ówdzie zachowany. W języku polskim natomiast psł. głosce *ě odpowiada *-e-* lub *-a-* po miękkiej. Stąd mamy takie odpowiedniości, jak np.: polskim *las*, *w lesie*, *rzeka*, *w rzece*, *bieda* i *biada*, *chmiel*, *dziad*, *dział* i *dzielić*, *miara* i *mierzyć* odpowiadają ukraińskie wyrazy w brzmieniu: *lis*, *w lisi*, *rika*, *w rici*, *bidà*, *chmil*, *did*, *dił* i *dilyty*, *mira* i *miryty* itp. Nazwy terenowe mające w swoim składzie psł. *ě występują niekiedy z samogłoską *-i-* lub dyftongiem *îê*, są to niewątpliwe wskaźniki ukraińskiego pochodzenia danych nazw. Przypatrzymy się im w kontekście spokrewnionych nazw według rdzeni i tematów wchodzących w skład terenowych nazw własnych:

***běda** (pol. *bieda*, *biada*, ukr. *bidà*)

Wyraz ten z *-i-* na miejscu psł. *ě wystąpił w kilku nazwach terenowych: *Bida Duża* i *Bida Mała*, pole i łąka w gromadzie Łucka (lubart.), *Bidaki*, pole i łąka k. Michałówki (chełm.), *Pobidy*, łąka k. Turki w chełm. (ukraińskie *pobidyty* znaczy też ‘zbiednieć,

powodować biedę'¹⁵¹). W nazwach tych może się również odbijać fakt ścieśnienia samogłoski wzdłużonej, co jest charakterystyczne także dla gwar polskich. Niewątpliwie polskie brzmienie ma nazwa *Pod Biadacką*, las PGR Samokłęski (lubart.).

***běl-** (pol. *biały*, ukr. *biłyj*)

Przymiotnik *biały* dość często spotykany jest w nazwach terenowych, najczęściej jako przydawka, np. *Białe Bagno*, *Białe Błoto*, *Biały Dół*, *Biała Droga*, *Biała Góra*, *Biała Łąka*, *Biały Ług*, *Białe Pole* itp., a także osobno: *Biała*, *Białe*, czy też w formie odpowiednich derywatów typu *Białucha*, *Białowizna*. W kilku wypadkach przymiotnik ten wystąpił w ukraińskiej formie fonetycznej: *Bila Jamka*, jezioro w Kostomłotach (biał.), *Bilaja Krynycia* / *Biała Krynica*, źródło k. Bezku (chełm.), *Bilostoki*, źródło k. Lisek (hrub.), *Bilostoki/Białystok*, pole i łąka w gromadzie Żniatyn (hrub.). Z ukraińską lub gwarową polską fonetyką (*e* ścieśnione) występują takie nazwy terenowe o rdzeniu *-bil-*, *-bil-*: *Bilka*, łąka w gromadzie Pałecznicza (lubart.), pole w Luszawie (lubart.), *Bilka*, łąka we wsi Jezioro (parcz.), *Bilki*, łąka k. Zabiela (radz.), las w radz., pole, łąka i pastwisko w lubart., *Bilki*, łąka w gromadzie Lisów (lubart.), *Bilsko*, 4 łąki w chełm., *Nabilsko*, łąka k. Żelizny (radz.), *Bilawszczyzna/Bielawszczyzna*, las k. Brusa Nowego¹⁵² we włod. (od nazwiska *Bilawski*, *Bielawski*), *Pobilcza*, pole i łąka k. Winnik (hrub.).

***cěl-** (pol. *cały*, *całować*, ukr. *ciłyj*, *cihuwaty*)

Rdzeń ten zawiera nazwa *Cyłujski*, las w gromadzie Wisznice w włod. (por. też nazwę wsi *Cyłujski/Celujski* w gromadzie Swory w biał.). Nazwa ta nawiązuje bezpośrednio do nazwiska *Ciłujski*.

***chměl-** (pol. *chmiel*, ukr. *chmil*)

Wyraz *chmiel* pojawia się niekiedy w terenowych nazwach własnych w formie polskiej: *Chmiel*, *Chmielowe*, *Nadchmielne*, *Chmielita*,

¹⁵¹ *Словарь української мови*, за ред. Б. Грінченко, Київ 1907-1909, т. III, s. 203.

¹⁵² Zob. przyp. 23 [przyp. red.].

Chmielnik, Zochmielnice, Chmielisko, Chmielnisko, Chmielówka, Chmielarnia, Chmieliny itp. W jednym wypadku grupa *-mie-* wystąpiła w stwardniałej formie *-me-*: *Chmelita*, las w Radczu (parcz.), a w kilku wypadkach rdzeń ten ma czysto ukraińską formę z *-i-* na miejscu psł. **ě*: *Chmilowatka*, łąka k. Horyszowa (hrub.), *Za Chmilowatką*, pole w Horyszowie (hrub.), *Chmylina*, las k. Dołhobyczowa (hrub.), *W Chmylinach*, pole w gromadzie Dołhobyczów (hrub.). W ostatnich dwóch przykładach *-i-* przeszło w *-y-* w wyniku tendencji języka ukraińskiego do daleko idącej dyspalatalizacji. Można byłoby tutaj jeszcze wspomnieć o nazwie wsi w biłg. *Chmielek*, mającej oboczną formę *Chmilek*, która używana była przez ludność ukraińską.

***chrěń** (pol. *chrzan*, ukr. *chrin*)

Wyraz ten wystąpił kilka razy w nazwach terenowych Lubelszczyzny w polskiej gwarowej formie *krzon-*: *Krzonowe/Krzonów*, pole k. Trzcianek (puł.), i w ukraińskiej formie *chrin* lub *chryn-*: *Chrin*, pole w Kułakowicach (hrub.), *Chrynowo*, łąka we wsi Wólka Dobryńska (biał.).

***děl-** (pol. *dział, dzielić*, ukr. *dił, dilyty*)

Na tle szeregu nazw terenowych o tym rdzeniu z fonetyką polską (*Dział, Działy, Działka, Działek, Działki, Działiki* itp.) wyróżnia się nazwa o tym rdzeniu w postaci ukraińskiej *-dił-*: *Zaperedił*, pole k. Luty w włod. (może też: *Prydirki*, łąka i pastwisko wsi Łuszków w hrub.).

***dět-** (pol. *dziecię*, ukr. *dytia, dytiatko*)

Rdzeń ten w brzmieniu ukraińskim wystąpił w jednej nazwie: *Dytietko*, pole k. Bytnia (włod.).

***drēm-** (pol. *drzemać*, ukr. *drimaty*)

Rdzeń ten w brzmieniu ukraińskim odnotowano w jednej nazwie terenowej: *Drymłyk*, łąka w Hannie w włod. (por. ukr. *drimływyj* ‘usypiający, uprawiający w sen’¹⁵³).

***gněv-** (pol. *gniew*, ukr. *hniw*)

Z rdzeniem tym z ukraińskim przejściem psł. *ě w y (cecha gwarowa) wystąpiły takie nazwy terenowe: *Hnywotyńska*, jezioro w gromadzie Dołhobrody (włod.) i *Gnywotynty*, łąka w Hannie (włod.). Rdzeń ten zawiera w sobie również nazwa *Hnyszów*, wieś w chełm., i stąd *Hnyszowski Lasek*, las k. Hnyszowa w chełm. (mamy tu do czynienia z imieniem hipokorystycznym *Hnysz*, co odpowiadałoby pol. *Gniesz*, pochodzącemu od st.-pol. *Zbygniew* czy *Gniewomir*).

***jězъ** (pol. *jaz* ‘płot w poprzek rzeki, grodzony przez rybaków dla połowu ryb, tama, grobla’, ukr. *jiz* ‘to samo’)

Taki wyraz wystąpił w terenowych nazwach własnych w postaci polskiej *jaz-*: *Na Jazu*, łąka w Rudzie Żurawieckiej (tom.), *Jazy*, 2 łąki w parcz., pole i łąka w lubart., *Pod Jazami*, pole wsi Wólka Rudnicka (kraśn.), *Zajaza*, łąka k. Chodla (beż.), *Międzyjazie*, pole w Leszkowicach (lubart.), *Odjazka*, łąka w Woli Tulnickiej (parcz.), *Podjazdki*, łąka i pole w Burcu (łuk.), *Podjazce*, pole w Brzostowcu (radz.), *Jazowiec*, łąka w Niemirówku (tom.), *Jazownica*, łąka w Kępie Gosteckiej (opol.), a więc głównie w zachodniej części województwa. Notujemy również ten wyraz w jego postaci ukraińskiej *iz*: *Iz / Za Izem*, łąka w Horodle (hrub.), *Izy*, łąka w gromadzie Kulczyn (chełm.) i k. Kulczyna-Grań (włod.), *Iza* (pl.), łąka k. Gródka (hrub.), *Zaizek*, pole k. Wólki Okopskiej (chełm.), *Izki*, pole w Łuzkach¹⁵⁴ (radz.), *Izki-ów*, łąka k. Pniówna (chełm.), *Zaizki*, łąka k. Lisek (hrub.), a więc jedynie we wschodnich powiatach Lubelszczyzny (hrub., chełm., włod. i radz.).

¹⁵³ *Словарь української мови*, за ред. Б. Грінченко, Київ 1907-1909, т. I, s. 445.

¹⁵⁴ Zob. przyp. 51 [przyp. red.].

***jězd-** (pol. *jeździć, zjazd*, ukr. *jizdyty, zjizd*)

Taki rdzeń w brzmieniu ukraińskim notujemy w nazwie *Zjizdy, -ów*, łąka i pole w Woroncu (radz.), było to miejsce, gdzie się zjeżdżało.

***klět-** (pol. *klatka*, ukr. *klitka*)

Taki rdzeń tkwi w kilku terenowych nazwach własnych w ukraińskiej postaci fonetycznej *klit-*: *Klitnia*, las w gromadzie Łosinieć (tom.), *Klitnia/Kletnia*, łąka i pole w Maziłach (tom.), *Klitnik*, łąka w Studziance (biał.), *Klityska*, pole w Przeorsku (tom.), *Klitne*, las k. Borowca (biłg.), *Klicki Bagien*, las k. Sokula (radz.). Rdzeń taki wystąpił również w postaci z *-a-* lub *-e-* na miejscu psł. *ě: *Klatki*, łąka k. Gródka (hrub.), *Kletczyzna*, pole w Walinnie (radz.), *Kleć*, las k. Strzyżówki (radz.), *Olchowa Kleć / Olchowe Klecie*, łąka w Zahajkach (radz.). Wszystkie te nazwy niezależnie od ich brzmienia wystąpiły tylko we wschodnich powiatach Lubelszczyzny.

***lěš** (pol. *las*, ukr. *lis*)

Obok wielu nazw terenowych mających w swoim składzie rdzeń *lěš- w polskiej postaci fonetycznej *las-*, *les-*, np. *Las, Abramowski Las, Czarny Las, Pod Lasem, Podlas, Zalas, Międzyzlesie, Nalesie, Podlesie, Podlasie, Zalesie, Lasy, Lasek, Laski, Kozielaski, Podlasek, Laskowa, Lasówka, Lesina, Polesisko, Leśnik, Podleśniak, Leśna, Lasowa, Podlejska Droga* i wiele innych, występuje szereg nazw terenowych mających ten rdzeń w ukraińskiej postaci fonetycznej *-lis-*: *Lis*, 2 lasy, 3 łąki w radz., włod. i łuk., *Na Lisy*, łąka w Berdyszczach (chełm.), *Nalis*, z *Naliesa*, pole w gromadzie Wiryki (włod.), *Meżyłisie*, las k. Kaplonos (włod.), *Podlis/Podlas*, kolonia w gromadzie Zabłocie (biał.), *Podlisie*, łąka w Popielu (biał.), części wsi Rudka i Strupin Duży (chełm.), *Werchlisie*, pole w Sitnem (radz.), *Zalisie*, łąka k. Sajczyc (chełm.), pastwisko k. Zamłyńca (parcz.), *Lisy*, łąka w gromadzie Dubów (biał.), *Lisok*, las, łąka i pole w parcz. i włod., *Lisek*, pole w Babiance (parcz.), *Łysok*, 2 lasy, łąka w biał. i hrub., *Lesok*, pastwisko w Horostycie (włod.), *Kruhły Lesok*, pole w Rozwadówce (włod.), *Liski*, pole, 3 lasy w biał., radz. i włod., *Leski*, pole w Witorożu (radz.),

*Łyski*¹, łąka k. Matcza (hrub.), *Miejskie Liski* i *Sławęcińskie Liski*, łąka k. Hrubieszowa, *Dowholiski*, pole w Zahajkach (radz.), *Trykowliski*, łąka w Orzechowie Starym¹⁵⁵ (parcz.), *Zaliski*, pole w Choroszczyńce (biał.), *Meżyłiski*, pole k. Łomnicy (włod.), *Za Liską*, pole k. Biszczy (biłg.), *Zaliska*, pole i łąka w Lechutach (biał.), *Meżyłiska*, pastwisko w gromadzie Dołhobrody (włod.), *Zalisocze*, pole, las i 2 łąki w chełm. i włod., *Zalesocze*, łąka w Pawłowie Nowym¹⁵⁶ (biał.), *Zaliszczyk*, pole w Dobryńce (biał.), *Liszcz*, pole k. Hnieszowa (chełm.), *Liszczaki*, las w gromadzie Mazanówka (biał.), *Lisówki*, łąka k. Wólki Biskiej w biłg. (por. *Lasówka*, pole w jan.lub. i *Lasówki*, pole w opol.), *Podlisina*, las w gromadzie Łosiniec (tom.), *Lisowica*, łąka i pole k. Góry Grabowiec (hrub.), *Lisowéc*, łąka w gromadzie Wiszniów (hrub.), *Lisowce*, pole w Kudrach (parcz.), *Liśnia*, las przy Kolonii Wola Obszańska (biłg.), las k. Różańca (biłg.), *Lisetczynna*, las k. Lisek w hrub. (od nazwy wsi *Liski*), *Poliskie*, łąka k. Wołczyn (włod.).

Nazwy o rdzeniu *lis-*, *lys-* czy *lies-*, które są formami obocznymi w zależności od jakości gwary ukraińskiej, wystąpiły jedynie we wschodniej części Lubelszczyzny.

***lěv-** (pol. *lewy*, ukr. *liwyj*)

Przymiotnik ten wystąpił też w nazewnictwie terenowym: *Lewa Ręka* / *Liwà Rukà*, pole w Szychowicach (hrub.), *Liwetczyna*, las w gromadzie Hulcze w hrub. (od nazwy wsi *Liwcze* w hrub., która ma prawdopodobnie rdzeń *liw-* ‘lewy’).

***lěz-** (pol. *leżć*, *lazł*, ukr. *lizty*, *liz*)

Rdzeń ten mamy w nazewnictwie terenowym w postaci polskiej *laz-*: *Laziska*, pole w Kolonii Kośmin (puł.) i w postaci ukraińskiej *liz-*: *Lizie*, -ów, łąka k. Hańska (włod.).

¹⁵⁵ Obecnie Stary Orzechów, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Stary%20Orzech%C3%B3w&sort=, dostęp 28.03.2023 [przyp. red.].

¹⁵⁶ Zob. przyp. 62 [przyp. red.].

***medvěďb** (pol. *niedźwiedź*, ukr. *medwiď*)

Wśród kilku nazw terenowych nawiązujących do tej nazwy (np. *Niedźwiedź*, *Niedźwiedzicha*, *Niedźwiedzi Dół*, *Niedźwiedzi Kierz*, *Niedźwiada* itp.) notujemy też nazwę z *-i-* na miejscu psł. **-ě-*: *Medwiszczyzna*, pole w Modryńcu (hrub.).

***měch-, *měš-** (pol. *miech*, *mieszać*, ukr. *mich*, *miszaty*)

Rdzeń ten z ukraińskim *-i-* na miejsce psł. **-ě-* mamy w nazwach: *Mich*, łąka w gromadzie Kozodawy (hrub.), *Zamiszki*, pole wsi Żdżanne (krasn.) i łąka w gromadzie Pokrówka w chełm. (obok: *Zamieszki*, łąka k. Kaplonos w włod.).

***měr-** (pol. *miara*, *mierzyć*, ukr. *mira*, *miryty*)

Rdzeń ten notujemy dość często w nazewnictwie terenowym nie tylko w jego polskiej formie fonetycznej, ale też i w ukraińskiej z *-i-* na miejscu psł. **-ě-*. Wystąpił on w nazwach o temacie:

a) *mier-* i *mir-*: *Mierne*, łąka w Horodyszczu (włod.), oraz: *Mirne*, łąka k. Żdżarki i k. Suchawy (włod.);

b) *domiar-* i *domir-*: *Domiarek*, 2 pola w tom. i włod., *Domiaraki*, 11 pól, 2 łąki i góra w tom., lubart., oraz: *Domirók*, pole w Muratynie (tom.);

c) *pomiar-* i *pomir-*: *Pomiar*, łąka w włod., *Pomiara*, -y, łąka w parcz., *Pomiary*, 3 pola, 3 łąki, pastwisko w hrub., chełm., tom. i lubl., *Pomiaraki*, 2 pola, łąka w hrub., oraz: *Pomiry*, pole w Hannie (włod.), *Pomery*, pole k. Żdżarki (włod.), *Pomirki*, 3 pola i łąka w hrub. (por. ukr. *pomirok* ‘pole orne blisko zabudowań’¹⁵⁷);

d) *przymiar-*, *przymier-* i *prymir-*: *Przymiarek* i *Przymierek*, bardzo częsta nazwa gruntów obok: *Przymirki*, pole k. Dłużniowa (hrub.), *Prymirki*, 3 pola w hrub., tom. i chełm., *Prymiry/Prymirki*, pole k. Metelina (hrub.), *Prymerecka*, łąka w Żeszczynce (włod.); *zmiar-* i *zmir-*: *Zmiaraki*, 6 pól, 2 łąki w łuk., biał. i lubart., *Żmiaraki*, 5 pól, 2 łąki w radz. i parcz., *Żmiaraki*, łąka wsi Kożuszki (radz.), *Zmiarecki*, łąka w Jakuszach

¹⁵⁷ *Словарь української мови*, за ред. Б. Грінченко, Київ 1907-1909, т. III, s. 297.

(lubl.), oraz: *Żmirki*, łąka w Opolu (włod.). Nazwy terenowe o rdzeniu w postaci *-mir-* notujemy jedynie we wschodniej części Lubelszczyzny.

***měst-** (pol. *miasto*, *miejski*, ukr. *misto*, *miśkyj*)

Taki rdzeń w ukraińskim brzmieniu fonetycznym mamy w kilku terenowych nazwach własnych: *Miscówicka*, łąka k. Wołczyn w włod. (od nazwy części wsi Sobibór *Miscowistí/Miscowe*), *Myściowyki*, część wsi Zbereże (włod.), *Miśckie*, łąka i pole w gromadzie Dobratycze w biał. (por. *Miejskie*, pole w opol., *Miesckie*, 2 pola w puł. i łuk., *Mieszczkie*, pole w parcz. itp.).

***nevěst-** (pol. *niewiasta*, ukr. *newistka* ‘synowa’)

Wyraz ten mamy z ukraińskim *-i-* w nazwie: *Niewiska/Niewiski*, pole w Jeziorze (parcz.). Przyczyna pojawienia się takiej nazwy jest trudna do ustalenia.

***orěch-** (pol. *orzech*, ukr. *horich*, gwar. *orich*)

Nazwa ta pojawia się niekiedy w nazwach terenowych w brzmieniu polskim: *Orzechów Dół*, dół w krasn., *Orzechówek*, łąka w parcz., *Orzechowiec*, las w chełm., *Orzeszyna*, góra, nieużytek i pole w krasn., *Orzesyna*, łąka w łuk., *Orzechawica*, łąka w włod.; w jednym wypadku zanotowano taki temat wyrazowy w brzmieniu ukraińskim: *Orichówka*, łąka w Radczu (parcz.).

***pěsbkь** (pol. *piasek*, ukr. *pisok*)

Na całym terenie Lubelszczyzny występują dość licznie nazwy terenowe o temacie *piasek* (*Piasek*, *Piaski*, *Na Piaskach*, *Za Piaskiem*, *Podpiaski*, *Podpioski*, *Piaskowe*, *Piaseczna*, *Piach*, *Piasecnica*, *Piaskownia*, *Piaskowiec*, *Piaszczyzna* i wiele innych). W takim kontekście pojawiają się też nazwy o wspomnianym temacie w jego brzmieniu ukraińskim: *Pysok*, pole k. Chylina (chełm.), nieużytek w gromadzie Żuków (włod.), *Piski*, pole k. Petryłowa (chełm.) i las k. Rogoźniczki (radz.), *Pyski*, łąka wsi Bzite (krasn.), *Piszcz*, *-ego*, łąka w Krzyczewie (biał.), *Piszczana*, łąka w Studziance (biał.), *Piszczany Kąt*, pole k. Kasifanu

(chełm.), *Piszczki*, 4 łąki w radz., parcz. i włod., *Piszczyny*, las w Ostrówkach (radz.), *Piszczuha*, pole w Jabłoni (parcz.), *Piszczanka*, 2 góry w zam. i lubl., *Piszczonka*, pole i 2 lasy w zam. i krasn., *Piszczatka*, pole k. Osowy (włod.), *Piścielnycia*, pole k. Kolonii Pietrzałów (chełm.).

***rěd-** (pol. *rzadki*, ukr. *ridkyj*)

Rdzeń ten mamy w fonetyce polskiej w nazwach terenowych: *Rzadki*, las w łuk., *Rzodki Las*, las w krasn., *Rzedza*, las w gromadzie Popkowice (kraśn.). W jednym wypadku rdzeń taki ma postać ukraińską gwarową: *Rydnica*, droga w gromadzie Niemirówek (tom.).

***rěka** (pol. *rzeka*, ukr. *rika*)

Obok wielu nazw o temacie *rzeka* spotykamy też nazwy terenowe z tym tematem z ukraińskim rozwojem psł. *ě: *Podriecze*, *Krywaja Riczka*, *Riczki*, *Meżyriczki*, *Zastara Rykà*, *Meżyrycze*, *Pidrycze*, *Zarycze*, *Ryczka*, *Łąka Ryczkowa*, *Pod Zaryczyną*, *Rychné*. O nazwach tych zob. w rozdz. 22, s. 212.

***rěz-** (pol. *rzezać*, ukr. *rizaty*)

Ten rdzeń z ukraińskim rozwojem psł. *ě notujemy w kilkunastu terenowych nazwach własnych: *Rizy*, *Rizki*, *Ryz*, *Pierwsza Ryza*, *Dru-ga Ryza*, *Ryzy*, *Ryzà*, *Ryzki*, *Średnie Ryzki*, *Półryzki*, *Ryzije*, *Ryzbagien*, *Obryzy*. O nazwach o tym temacie zob. w rozdz. 22, s. 212-213.

***sěd-** (pol. *siedzieć*, *siadać*, ukr. *sydity*, *sidaty*)

Taki rdzeń z ukraińskim rozwojem psł. *ě notujemy w nazwach terenowych: *Sydiczka*, pole k. Suchawy (włod.), łąka k. Łomnicy (włod.), *Sydieczka*, pole k. Suszna (włod.), *Sidiaczka*, pole w Olchówce (parcz.), *Sydziczka*, pole k. PGR Zinki (włod.), *Sidiaczki/Sydiaczki*, pole k. Szuminki (włod.), *Sydiaczki*, 2 pola w włod. Można tutaj jeszcze wspomnieć o nazwie *Sydiuk*, część Kolonii Sławatycze (włod.). Nazwom tym można byłoby przeciwstawić nazwy o temacie z -e- na miejscu psł. *ě, np. *Siedzące*, *Siediacze*, *Siedziacze*, *Siedziączka*, *Siediczka*,

Siedziaczki, Siedzane, Siedzona, Siedzialne, Siedza itp. To *-e-* jest nie-raz jedynym elementem polszczyzącym nazwę, np. w nazwie *Siedziczka*.

***sěk-** (pol. *siec, pasieka*, ukr. *sikty, pasika*)

Taki rdzeń mamy w pewnych nazwach terenowych w postaci polskiej z *-e-*: *Siekane*, dół w biłg., *Siecyska*, łąka w jan.lub., *Pasieka*, 7 pól, 8 łąk i 5 lasów, *Pasieki*, 2 pola i 6 łąk, *Przed Pasieką*, pole w biłg., *Za Pasieką*, las w krasn., *Zapasieka*, *Pasieczysko*, *Pasieczyzna*, *Pasiecznik*, *Pasieczna Debra*, *Pasieczna Górka* itp. Notujemy ten rdzeń w nazwach terenowych również z *-i-* na miejscu psł. *ě: *Zasíczane*, las k. Luty w włod. (por. *Zasieczek*, łąka w Krzyczewie w biał.), *Pąsyka*, bagno k. Luty (włod.), *Pásika/Pasieka*, kolonia w gromadzie Turkowice (hrub.).

***sěno** (pol. *siano*, ukr. *sino*)

Rdzeń ten w polskiej postaci tkwi w nazwach: *Sienna*, pole w zam., *Sienna Droga*, droga w Baszkach (lubart.), *Za Sienną Drogą*, pole wsi Baszki (lubart.), *Siennica*, łąka w Leszczance (łuk.). W postaci ukraińskiej *sin-*, *-syn-* tkwi ten rdzeń w nazwach terenowych o temacie *sino-zać* ‘łąka do koszenia’: *Sinozać*, łąka w Jabłoni (parcz.), *Málnykowa Sinożyć*, łąka k. Kosmowa (hrub.), *Synożyti*, łąka k. Starej Wsi (hrub.), *Synożyti/Synożyci*, łąka k. Ślipcza (hrub.), *Sinożatki/Sianożatki*, łąka k. Pachola (parcz.), *Sinożatki*, łąka w Zezulinie (lubart.). Z przejściem *-i-* na *-e-* notujemy tę nazwę w postaci *Sienozatki*, pole w Górkach (parcz.).

***sěr-** (pol. *szary*, ukr. *siryj*)

Taki rdzeń w ukraińskim brzmieniu tkwi prawdopodobnie w nazwach terenowych *Sirosik*, las w gromadzie Ortel Książęcy w biał. (mamy tutaj chyba dwa rdzenie *sir-* ‘szary’ i *sik-* ‘siek-’), i *Sirków*, część wsi Łubno (parcz.), w której mamy nazwę osobową *Sirko*¹⁵⁸. Ten sam rdzeń w zmienionej postaci *sier-* tkwi w nazwach: *Sieraki*, 2 pola

¹⁵⁸ Por. ukr. *sirko* ‘pies o maści szarej’, *Словарь української мови*, za red. Б. Грінченко, Київ 1907-1909, t. IV, s. 128.

i 2 łąki w włod. oraz *Sieraków*, las i pole w puł. Ta ostatnia nazwa pochodzi od nazwy osobowej *Sierak*, co byłoby polską przeróbką ukraińskiego *siriak* ‘chłop’ (por. wyrażenie „szara masa”).

***sěd-** (pol. *szady*, ukr. *sidyj*)

Polska forma tego rdzenia uwidoczniła się w nazwach: *Szade*, 2 pola, las w tom., *Szadowe Zdyberki*, dół k. Zastawia (biłg.), *Szadocza*, polana w lesie k. Mań (radz.). Ukraińską jego postać mamy w nazwach: *Sidokry*, pole w Pereszczówce w radz. (i odpowiednik polski: *Sadokrzowe*, pole w Jurkach w radz.), *Sidniki*, łąka k. Sulimowa (hrub.). Rdzeń ten w jakiejś postaci kontaminacyjnej *szad-* i *sid-* = *szyd-* wystąpił w nazwie *Szyde*, pastwisko wsi Rudno (parcz.).

***slěp-** (pol. ślepy, ukr. *slipyj*)

Rdzeń *slip-* z ukr. *-i-* tkwi w nazwach: *Ślipytéc*, łąka w Krzywowierzbie (włod.), *Slipetyszcze*, pastwisko k. Ludwinowa (chełm.), *Ślipatańka*, pole k. Wyżłowa (hrub.), i w nazwie wsi *Ślipcze* (hrub.). Ten sam temat z rdzennym *-e-* (polski rozwój psł. *ě) notujemy w nazwach terenowych: *Ślepy Kątek*, pole w Jawidzu (lubart.), *Ślepieciska/Slepetyska*, las w gromadzie Wólka Dobryńska (biał.), *Śleputek*, dół k. wsi Lute (jan.lub.), *Śleputyska*, łąka k. Wołkowian (chełm.).

***svět-** (pol. *świat*, *światło*, ukr. *swit*, *switło*)

Taki rdzeń w fonetycznej postaci ukraińskiej tkwi w nazwie: *Świtulicha/Śwityłycha*, łąka k. Miętkiego (hrub.).

***věd-** (pol. *wiedzieć*, *zapowiedź*, *zapowiadać*, ukr. *spowid*, *zapowid*, *zapowidaty*)

Taki rdzeń notujemy w nazwach terenowych w postaci polskiej *Zapowiedź*, las w parcz., *Zapowiedzi*, pole i las k. Okuninki (włod.), *Zapowiednik*, 8 lasów w łuk., radz. i parcz., a także w fonetycznej postaci ukraińskiej: *Zapowidka*, pole w Stójce (lubart.), las w Stoczku (lubart.), las k. Wohynia (radz.) i las k. Wierzbówki (parcz.).

***větr-** (pol. *wiatr*, ukr. *witer*)

Temat *wiatrak* notujemy w kilku nazwach terenowych: *Wiatrak*, *Koło Wiatroka*, *Pod Wiatrakiem*, *Za Wiatrakiem*, *Za Wiatrakami*, *Góra Wiatraczna* w tom., chełm., puł. i hrub. Wystąpił również ten wyraz w formie *wietrak* (północnopolska forma gwarowa): *Za Wietrakiem*, *Zowietrak*, *Wietrakowa* w łuk., lubart. i puł. W jednym wypadku zanotowano ten wyraz w jego fonetycznej postaci ukraińskiej *witrák*: *Za Witrakom*, pole k. Przewodowa (hrub.).

***vě-v-** (pol. *zawiewać*, ukr. *zawiwaty*)

Taki temat z ukraińskim *-i-* na miejscu psł. **ě* tkwi w nazwie: *Zawiwia*, *-y*, las w gromadzie Majdan Wielki w tom. (por. pol. *zawiewa* ‘zawierucha, burza z zadymką’).

***zvěrb** (pol. *zwierz*, ukr. *zwir*)

Na tle takich nazw jak *Zwierzyniec*, 2 pola, 4 łąki, 4 lasy, pastwisko, notowanych w biał., radz., włod., lubl., kraśn. i biłg., wydziela się nazwa z ukraińskim *-i-*: *Zwirynie*, część wsi Wola Korybutowa (chełm.).

Warto też przyjrzeć się takiemu *-i-* lub *-y-* pochodzącemu z psł. **ě* w pewnych sufiksach i końcówkach.

Takie *-i-* z psł. **ě* obserwujemy w sufiksie **-ěl-* w tworach odczasownikowych typu *Topilec*, łąka w Radczu w parcz. (obok: *Wisielce*, las w gromadzie Orłów Murowany w kraśn.), *Pohorilec*, kolonia w gromadzie Wołoskowola (włod.), *Prehoryle*, wieś w gromadzie Kryłów w hrub. (analogicznie do nazw: *Pogorzale*, pole k. wsi Kąty w parcz., *Wygorzale*, las k. Miłolasa w radz., *Zagorzale*, pole w Okunince w włod. itp.).

Samogłoski *-i* lub *-y* na miejscu dawnego **-ě* notujemy też niekiedy: w końcówce mianownika liczby mnogiej dawnych tematów miękkich, np. *Barszczy*, *-ów*, pole w Rowinach w włod. (obok: *Barszcze*, las k. Sokula w radz.), *Hají*, łąka w Połoskach (biał.), *Meżyhaji*, łąka k. Miętkiego (analogicznie nazwy z *-e-*: *Gaje*, *Haje*, *Międzygaje*, *Zahaje* itp.), *Horyci*, łąka w Hannie w włod. (obok: *Horyce*, pole, las i nieużytek w włod.), *Korczí*, las w gromadzie Dobratycze (biał.), *Podkorczí*, pole k. Chłopiatyna w hrub. (i: *Kragłe Karce*, pole w chełm.), *Końcy*,

3 pola, 2 lasy, łąka w biał. i włod., *Kincy*, łąka w Lacku w włod. (i analogiczne nazwy z *-e*: *Końce*, 9 pól, 10 łąk, 4 lasy, *Konce*, 2 pola i łąka w biał. itp.), *Kruhyły*, łąka i las w Jabłecznej (biał.), *Krywdyczy*, łąka w Hannie w włod. (analogiczne nazwy z końcówką polską: *Wujkowie/Wujkowyczy*, pole k. Kobła w hrub., *Ptaszyce*, pole wsi Gany w krasn., głównie nazwy miejscowości typu *Sławatycze*, *Bortatycze*, *Mołodiatycze* itp., zob. rozdz. 8, s. 106-107), *Kuchari*, pole k. Suchawy w włod. (polski odpowiednik: *kucharze*), *Osówcy*, pole w Bohukałach w biał. (obok: *Osowce*, łąka i 2 lasy w jan.lub. i włod.), *Osówce*, łąka w chełm., *Sraczy*, łąka k. Stulna w włod. (i: *Sroce*, łąka w opol.lub.), *Staji*, pole w Tarnoszynie (tom.), łąka k. Pobołowic (chełm.), *Topoli*, pole wsi Smoligów w hrub. (i: *Topole*, droga w puł., *Tompole*, pole w parcz. itp.).

Samogłoski *-i* lub *-y* na miejscu dawnego **-ě* mamy niekiedy również w końcówce miejscownika liczby pojedynczej rzeczowników twar-dotematowych, np. *Łąki W Huczwi*, końcówka ta była zazwyczaj zmieniana na odpowiednią polską *-e*, np. ukraińskie *Na Stawi*, *Pry Doroz*, *W Lisi* w kontekście polskim zmienia się mechanicznie na: *Na Stawie*, *Przy Drodze*, *W Lesie* itp.

Okazuje się, że ta różnica fonetyczna między językiem polskim i ukraińskim jest bardzo ważna i wyrazista w odróżnianiu nazw terenowych według ich pochodzenia.

25. Nazwy z ukraińską realizacją *o* wzdłużonego w dawnej sylabie zamkniętej

Prasłowiańska samogłoska **-o-* wzdłużone w języku staroukraińskim po zaniku jerów przeszła w sylabie zamkniętej przez stadium dyftongu w *i* lub niekiedy (w gwarach północnoukraińskich) w *u*. Polskie *o* wzdłużone przeszło w *-u-* (ortograficznie przeważnie *ó*). Wzdłużone samogłoski w języku ukraińskim niezupełnie pokrywają się ze wzdłużonymi samogłoskami w języku polskim, bo np. *o* w sylabie zamkniętej przed spółgłoską bezdźwięczną wzdłużało się w języku ukraińskim, nie wzdłużało się – w języku polskim. Ta cecha fonetyczna jest nieraz

również ważnym wskaźnikiem ukraińskiego pochodzenia danej nazwy. Porównajmy ze sobą pewne wyrazy pospolite w brzmieniu polskim i ukraińskim, np. pol. *bór*, *chód*, *dół*, *dwór*, *koniec*, *snop*, *most*, *tok*, *koń* odpowiada ukraińskim *bir*, *chid*, *dił*, *dwir*, *kineć*, *snip*, *mist*, *tik*, *kiń* itp.

Refleks ukraiński dawnego *o* wzdłużonego w postaci *-i-* najczęściej pojawia się w rdzeniach i tematach wyrazowych, dlatego też przedstawimy materiał nazw terenowych z tą cechą fonetyczną według rdzeni prasłowiańskich w porządku alfabetycznym:

****borъ*** (pol. *bór*, ukr. *bir*)

Częste są nazwy terenowe związane z wyrazem *bór*, z tego część ma w rdzeniu *-i-*: *Bir*, pole w gromadzie Dobratycze w biał. (*Bór*, 6 pól, 11 lasów, pastwisko, góra w różnych częściach województwa i cała masa nazw mających nazwę *Bór* z jakąś przydawką typu *Kozi Bór*, *Stary Bór* itp.), *Myżybir*/*Mużybory*, pole w gromadzie Lubycza Królewska w tom. (i: *Podbór*, łąka i pole w zam. i radz.), *Birki*, pole k. Szuminki (włod.), *Birki Niższe* i *Birki Wyższe*, pole k. Woli Uhruskiej (włod.), *Zabirki*, las w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Birce*, pole Parczewa i las k. Przewłoki (parcz.).

Wobec licznych nazw terenowych w brzmieniu *Borki*, 10 pól, 3 łąki, 7 lasów w różnych punktach Lubelszczyzny, nazwy w postaci *Burki*, zanotowane w pow. biał., radz., włod., chełm. i tom. mają chyba brzmienie północnoukraińskie gwarowe lub staroukraińskie (dyftong , zmieniony na *u* lub w ten sposób odczytany przez eksploratora).

****bolto*** (pol. *błoto*, *błotko*, ukr. *bołoto*, *bolitce*)

Interesują nas w tym miejscu nazwy: *Bolótce*, łąka w Błotkowie¹⁵⁹ (biał.), łąka Wólki Łuż.¹⁶⁰ (radz.), *Zabolótce*, pole w Błotkowie (biał.), *Podbólótce*, łąka w Werchlisie (biał.), mające w sobie północnoukraiński refleks staroukraińskiego *o* wzdłużonego (*uo* ⇒ *u*). O nazwach związanych z tym rdzeniem w postaci ukraińskiej zob. rozdz. 3, s. 82.

¹⁵⁹ Zob. przyp. 2 [przyp. red.].

¹⁶⁰ Zob. przyp. 6 [przyp. red.].

***brodъ** (pol. *bród*, ukr. *brid*)

Nazwy terenowe z tym tematem i rdzennym *-i-*, *-y-* notujemy rzadko obok tych, które mają rdzenne *-ó-*: *Bryd/Bród*, łąka k. Matcza (hrub.), *Marciorzym Bryd*, jezioro w Dołhobrodach w włod. (i: *Bród*, pole, 6 łąk, 3 lasy, 2 drogi), *Bridne*, *-oho*, jezioro w gromadzie Stulno (włod.), *Do Bridna*, pole k. Zbereża w włod. (por. *Brodnie Łąki* w radz., *Zabrodnia* w parcz., *Zabrodnie Pola* w łuk., *Zabrodeń* w tom., *Łąki Międzybrodnie* w lubart. itp.).

***chod-** (pol. *chód*, *obchód*, ukr. *chid*, *obchid*)

Rdzeń ten, będąc w sylabie zamkniętej, może wystąpić też z rdzennym *-i-* lub *-u-*: *Prochidzkie*, pole k. Orchówka w włod. (*prochidzkie* jest zmienioną formą wyrazu *prychodzkie* ‘parafialne’), *Ochidno*, las w gromadzie Lubycza Królewska w tom. (por. *Ochódnik*, łąka w biał., pole w parcz., *Obychódnik*, pole w biał., *Ochódnie*, pastwisko w tom.), *Ochidzka*, bagno k. Osowy w włod. (obok: *Ochódzka*, łąka k. Pachola w parcz., *Ochódzki*, łąka k. Korolówki w włod., *Ochózka*, 2 lasy, 5 łąk w włod., lubart., parcz., radz. i biał., są to formy zdrobniałe od częstego *Ochoża*, *Ochodza*, *Ochodza*, zob. rozdz. 9, s. 108-111).

***dol-** (pol. *dół*, ukr. *dił*)

Spośród bardzo wielu nazw terenowych mających w swoim składzie ten rdzeń w postaci *Dół*, *Dolki* itp. wyróżnia się jedna: *Dyłki/Dolki*, łąka w Matczu (hrub.), z *-y-* na miejscu *-ō-*.

***dvor-** (pol. *dwór*, ukr. *dwir*)

Rdzeń ten występuje niekiedy również z *-i-*: *Zadwir*, łąka w Zabłociu (biał.) i pole k. Luty w włod. (obok: *Zadwór*, 3 pola i 2 łąki w radz., parcz., hrub. i zam.), *Zadwirie*, pole w Kostomłotach (biał.), *Zadwire / Za Dworem*, łąka k. Żniatyna w hrub. (obok: *Zadwórze*, pole k. Mszanki w włod.). Nazwa *Dwurzec*, pole w Wólce Plebańskiej (biał.), wskazuje nam chyba na północnoukraiński dyftong, por. pol. *dworzec*, *dworca*, ukr. *dwiréc*, *dwircià*.

***gnojь** (pol. *gnój*, ukr. *hnij*)

Rdzeń ten mamy z ukraińskim refleksem *ō* (wzdłużonym) w jednej nazwie *Prohnyj/Prognój*, łąka w gromadzie Machnów w tom. (por. rozdz. 23, s. 221).

***gol-** (pol. *goły*, ukr. *hołyj*)¹⁶¹

Taki rdzeń upatrujemy w nazwie *Hilcze*, łąka w Holeszowie (włod.), część wsi Dańce (włod.) i *Hicze*, część Kolonii Holeszów (włod.). O innych nazwach o rdzeniu *gol-* zob. rozdz. 23, s. 221-222.

***gon-** (pol. *wygon*, ukr. *wyhin*)

Taki rdzeń w postaci *-hin-* notujemy w nazwach terenowych: *Wyhin*, część wsi Wólka Wierzbicka (tom.) i *Podhińczyk*, pole w Dobużku w tom. (obok licznych nazw w brzmieniu *Wygon*, *Wygón*). O innych nazwach mających ten rdzeń zob. rozdz. 23, s. 223-224.

***gora** (pol. *góra*, *zagórze*, ukr. *horà*, *zahiria*)

Taki rdzeń w ukraińskiej postaci *-hir-* odnajdujemy w nazwach: *Pidhire*, pole k. Chłopiatyna (hrub.), *Orendarskie Pidhire / Podgórze*, pole w Machnówku (hrub.), *Zahire*, łąka w Wólce Pukarzowskiej (tom.), pole k. Luty (włod.), *Zahirne*, łąka k. Bereżnicy (hrub.), *Za Nahirnem*, las, łąka i pole k. Mycowa (hrub.). O innych nazwach o tym rdzeniu bez *-i-* w rdzeniu zob. rozdz. 23, s. 224-225.

***govbno** (pol. *gówno*, ukr. *hiwno*)

Taki temat tkwi prawdopodobnie w nazwie *Hywna*, las w gromadzie Ulhówek w tom. (por. *Góniany Dół*, dół w gromadzie Wyżnica w kraśn., pochodzący chyba od wyrazu *gówniany*, co znaczyłoby ‘mały, nieważny’).

¹⁶¹ Zob. s. 221-222 [przyp. red.].

kierkut (z niem. *Kirchhof*, st.-pol. *kierkot* ‘cmentarz żydowski’)

Temat ten wystąpił w kilku terenowych nazwach własnych: *Kierkut*, 4 pola, las, nieużytek w lubart., puł., parcz., krasn. i kraśn., *Za Kierkutom*, pole w bełż. i las w lubart. W jednym wypadku temat ten wystąpił z ukraińską cechą fonetyczną *-i-* na miejscu st.-pol. *-o-* i dzisiejszego *-u-*, w nazwie *Kierkitie*, łąka w gromadzie Bezek (chełm.); jest to forma zbiorowa (collectivum) utworzona za pomocą sufiksu **-bje*.

***kolo** (pol. *koło*, *kółko*, ukr. *koło*, *kilcé*)

W odpowiednich pozycjach wyraz ten w nazwach terenowych ma brzmienie *kól-*: *Kółka*, *-ek*, pole k. Żmudzi (chełm.), *Zakule*, 2 łąki w łuk., *Zokule*, 2 pola w opol. lub też w formie ukraińskiej *-kil-*: *Zakilla Wąska* i *Zakilla Szeroka*, pole k. Dorohuska (chełm.). Nazwę *Zakilla* pojmuję jako twór powstały z wyrażenia przyimkowego *za kołom* ‘za kołem’ = *zakilla*, w kontekście polskim pojęty jako rzeczownik rodzaju żeńskiego na *-a*.

***копѣць** (pol. *koniec*, *końca*, ukr. *kineć*, *kincia*)

Taki temat dość często występuje w terenowych nazwach własnych: *Koniec*, *Koniec Boru*, *Konięcópól*, *Droga Końcolasowa*, *Końce*, *Końcy*, *Końca*, *Konca*, *W Końcach*, *Podkońce*, *Zakoniec*, *Zakońca*, *Końcodoły*, *Końcopłotnie*, *Końciański Wygon* itp. Temat ten wystąpił też w postaci z *-i-*: *Kincy*, *-ów*, łąka w Lacku (włod.), *Kińca/Końce*, las w gromadzie Żuków (włod.).

***-kop-** (pol. *kopać*, *okop*, ukr. *kopaty*, *okip*)

Temat *okop* wystąpił kilka razy w polskiej postaci fonetycznej: *Okop*, 2 łąki, 2 doły, droga w biał., łuk., bych., puł. i opol., *Ukop*, łąka k. Wierzbia (zam.), w postaci gwarowej północnoukraińskiej – *Okūōp*, łąka w gromadzie Sosnówka (włod.), *Ukup*, góra k. Szystowic (hrub.), *Podokup* / *Pod Okopem*, łąka w Brzozowym Kącie (radz.) i w postaci ogólnoukraińskiej: *Okíp*, dół w gromadzie Machnów (tom.), *Zaokíp*, pole w gromadzie Chłopiatyn (hrub.).

***kor-** (pol. *korny, pokorny*, ukr. *pokirnyj*)

Taki rdzeń w ukraińskiej postaci fonetycznej *-kir-* odnotowujemy w nazwie *Kirniów*, pole w Kolechowicach (lubart.). Porównajmy nazwę wsi *Kornie* w tom. i ukraińskie *korne* ‘pokornie’¹⁶². Wymieniona nazwa ma za podstawę jakąś nazwę osobową.

***koza** (pol. *koza, kózka*, ukr. *kozà, kizka*)

Wśród wielu nazw terenowych mających ten rdzeń odnotowaliśmy jedną z *-i-* w rdzeniu, a mianowicie: *Kizie*, łąka i pole k. Dubienki (hrub.). Odpowiedniki polskie tej nazwy to: *Kozie*, łąka w radz., *Kozia*, pole w krasn., *Kozi Bór*, *Kozie Błota*, *Kozia Góra*, *Kozia Szyja*, *Kozi Zgórek* itp. Nazwa *Kizie* może być również rzeczownikiem zbiorowym ukr. *kizzia* ‘wiele kóz’, gwar. *kizie*.

***loza** (pol. *loza, lózka*, ukr. *lozà, lizka*)

W tworach rzeczownikowych powstałych z wyrażen przyimkowych z wymienionym rdzeniem spotykamy go z *-i-* lub *-y-*: *Meżyłzie*, część wsi Sajczyce (chełm.), *Pudłyzie*, łąka i pole k. Syczyna (chełm.), *Pudlizie*, pole k. Jarosławca (hrub.), *Załyzie*, łąka w Żmudzi w chełm. (analogiczne nazwy z *-ó-*: *Podłózie*, pole w chełm. i łąka w biłg., *Zalózie*, 3 łąki i pole w chełm. i włod.). Poza tym rdzeń *loza* dość często występuje w terenowych nazwach własnych w postaci: *Łoza*, *Kobyła Łoza*, *Czarnołoza*, *Siwołoza*, *Czarnołózie*, *Łozy*, *Podłozy*, *Załozy*, *Łózki*, *Łózka*, *Zalózki*, *Łozina*, *Łozyna*, *Podłozinie*, *Łóźniak*, *Łozowik*, *Łozowica*, *Łozawica* itp.

***most-** (pol. *most*, ukr. *mist*)

Wśród wielu nazw o podstawie wyrazu *most* (*Hordów Most*, *Osikowy Most*, *Malowany Most*, *Międzymoście*, *Zomoście*, *Mostek*, *Mostki* i wiele innych) wydzieliła się jedna nazwa z *-i-* w rdzeniu: *Mistki*, łąka k. Budynina (hrub.). Polski odpowiednik tej nazwy: *Mostki*, 3 pola, 5 łąk, 3 lasy w różnych powiatach.

¹⁶² *Словарь української мови*, за ред. Б. Грінченко, Київ 1907-1909, т. II, s. 285.

***noga** (pol. *noga*, *nóżka*, ukr. *noha*, *niżka*)

Rdzeń ten notujemy w kilku wypadkach w terenowych nazwach własnych w postaci z *-i-*: *Kuracza Niżka*, część wsi Brus Nowy¹⁶³ (włod.), *Zaniże*, część Kolonii Raciborowice¹⁶⁴ (hrub.), *Zaniżki*, pole k. Buśna (hrub.), *Podniżkowiec*, łąka k. Podhorzec (hrub.). Wyraz *noga* podobnie jak w innych nazwach (*Kozia Noga*, *Otrznoga*, *Zastawinoga*, *Sajnogi*, *Uznoże*, *Przynoż*, *Zanożki*) wystąpił tutaj w znaczeniu przenośnym ‘rozgałęziona część, odnoga’.

***okъno** (pol. *okno*, ukr. *wikno*)

Taki wyraz notujemy w nazewnictwie terenowym: *Okna*, łąka Olszewnicy (radz.), *Za Oknem*, las k. Tereszpoła (biłg.). Znaczy on tutaj ‘otchłań, bezdeń, przepaść na dnie wody’ itp. Wydaje mi się, że ten sam wyraz, ale w brzmieniu ukraińskim, wystąpił w takich terenowych nazwach własnych: *Wykno*, pastwisko k. Milanowa (parcz.), łąka w Nurzynie (łuk.), *Zawyknie*, pole w Wierzejkach (łuk.), *Zawykienna*, pole w Celinach (łuk.) i *Wyknowa Góra*, góra w Sułoszynie (lubart.). Dziwny jest teren występowania takiej formy na obszarze raczej mazowieckim, ale blisko pogranicza językowego północno-ukraińsko-mazowieckiego.

***orъlb** (pol. *orzeł*, *orli*, ukr. *oreł*, *orlaczyj/wirlaczyj*)

Z wyraźną ukraińską cechą fonetyczną wystąpił ten temat w nazwach terenowych: *Wirla*, *-i*, góra w gromadzie Łaszczów (tom.) i pole w Steniatynie (tom.), *Zawirla*, łąka w Steniatynie (tom.), z północno-ukraińskim refleksem *ō* wzdłużonym w nazwie *Urle*, łąka k. Łuzek¹⁶⁵ (radz.) i *Urłowo*, pastwisko w Łobaczewie (biał.). Polskie odpowiedniki tych nazw: *Orle*, łąka i 2 lasy w radz., *Orle Góry*, góra w Bychawce

¹⁶³ Zob. przyp. 23 [przyp. red.].

¹⁶⁴ Obecnie Raciborowice-Kolonia, https://dane.gov.pl/pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Raciborowice-Kolonia&sort=, dostęp 29.03.2023 [przyp. red.].

¹⁶⁵ Zob. przyp. 51 [przyp. red.].

(bych.), *Orłów*, łąka i las k. Łomnicy (włod.), *Orłowo*, łąka i pole k. Uchańki (hrub.), *Orlicki Las*, las w gromadzie Garbów (puł.).

***ostrovъ** (pol. *ostrów*, *ostriv*, gwar. *wistriv*)

Taki temat wyrazowy występuje niekiedy z przejściem pierwszego *o* w *-i-* oraz z poprzedzającą protezą *w-*: *Wistrów*, pole k. Dorohuska (chełm.), las w gromadzie Turka (chełm.) i łąka k. Horodła (hrub.), *Wistrów/Istrów*, część wsi Turka (chełm.), *Wístrowo*, łąka k. Werbkowic (hrub.), *Wistrowo*, łąka k. Buśna (hrub.). Notujemy też nazwy z przejściem drugiego *o* w *-i-*: *Ostryw*, łąka w Dyniskach (tom.), *Ostryw/Ostrów*, część wsi Miętkie (hrub.), *Zahóstriwle*, pole w Machnówku (hrub.), *Hóstriwok*, pole w Machnówku (hrub.), *Ostriwok/Ostrówek*, pole k. Mycowa (hrub.), *Ostrywek/Ostrewki*, łąka w Śniatyczach (tom.). Są to nazwy występujące w południowo-wschodniej części Lubelszczyzny. Na innym terenie nazwy te mają odpowiednie *-o-* lub *-u-* (*-ó-*): *Ostrów*, *Ostrowo*, *Koczostrow*, *Szczeroostrów*, *Ostrowy*, *Ustrowy*, *Hostrówy*, *Ostrowa*, *Ostrówie*, *Podostrowie*, *Ostrówek*, *Hostrówok*, *Ostrówki*, *Ostrowik*, *Ostrówiec*, *Ostrowiana Droga*, *Ostrówska* itp.

***podъ** (pol. *pod lasem*, ukr. *pid lisom*)

Nazw terenowych mających w swoim składzie przyimek *pod* zanotowano na terenie Lubelszczyzny ponad 1370, z tego niektóre wystąpiły w ukraińskiej postaci fonetycznej *pid*: *Pid Berézynuju*, pole k. Cichobuża (hrub.), *Pyd Hajem / Pudlasie*, część wsi Miętkie (hrub.), *Pid Horamy*, pole k. Przewodowa (hrub.), *Pid Kuńkom*, pole k. Mycowa (hrub.), *Pid Rùdkoju / Pud Rudką*, łąka w gromadzie Chłopiatyn (hrub.), *Pid Worotá*, łąka k. Wolicy (hrub.). Taki przyimek może wejść w skład nowo utworzonego rzeczownika czy też przymiotnika: *Pidhajok*, pole w Machnówku (hrub.), *Pydhajna*, pole w Machnówku (hrub.), *Pidhorody*, pole w Wierzbicy (tom.), *Pidhrydki*, pole w Korniach (tom.), *Pidwarki*, pole w Hannie (włod.), *Pidbołóć*, *-cia*, łąka w Rzeplinie (tom.), *Pidbuże/Pudbuże*, pole k. Hołubia¹⁶⁶ (hrub.), *Pidhire*,

¹⁶⁶ Zob. przyp. 7 [przyp. red.].

2 pola w hrub., *Pidłuże*, łąka w gromadzie Machnów (tom.), *Pidrycze/Podrzecze*, pole i łąka w tom., *Pistawie* (= *Pidstawie*), łąka k. Smoligowa (hrub.). Przyimek ten w formie *pid* wystąpił głównie w południowo-wschodniej części Lubelszczyzny w zasięgu oddziaływania gwar południowo-zachodnio-ukraińskich. Na innym terenie bardzo szeroko notujemy ten przyimek w postaci *pod* lub *pud*, np. *Pod Brzezina*, *Pod Gajem*, *Pod Górami*, *Podogrody*, *Podbagnio*, *Podstawie* i wiele innych.

podły (ukr. *pidłyj*)

Taki temat wyrazowy w brzmieniu ukraińskim mamy prawdopodobnie w nazwie *Pidłowo*, łąka k. Czuczyc (chełm.). Bezpośrednią podstawą jest jakaś własna nazwa osobowa lub apelatyw *pidłyj* odnoszący się do marnego gruntu.

****polje*** (pol. *pole*, *pólko*, ukr. *pole*, *pidpilnyj*, *spilnyj*)

Z rdzeniem tym wiąże się nazwa terenowa *Pilko*, łąka w Dołhobrodach (włod.), analogiczna do: *Pólko*, 21 pól, 4 łąki, 5 lasów, 3 pastwiska i *Pólka*, 19 pól, łąka, pastwisko, 4 lasy itp. Nazwy terenowe o temacie *pole* są poza tym bardzo liczne na terenie Lubelszczyzny.

****polb*** (pol. *pól*, ukr. *piw*)

Obok wielu nazw z elementem *pól-* (*Półcwiartki*, *Póćwiartek*, *Półczwartki*, *Póldubek*, *Półlanek*, *Półlanki*, *Półłączki*, *Półmorgi*, *Pómorgówki*, *Półrolki*, *Półryzki*, *Pósznurki*, *Półwłoczki*, *Podpólce*, *Półtora Morgi*, *Półtora Włoka* itp.) notujemy też nazwę z *-i-*: *Pilanek*, łąka k. Miączyna w hrub. (obok: *Półlanek*, *Półlanek*, *Półlanek*, *Półlanki*, *Powlanki*, *Pówłanki*, *Półlanki*, *Półlanki*, *Polanki*, *Popołanki* itp.).

Prefiks pro-

przed zbitką spółgłoskową może zamienić się w języku ukraińskim w *pri-*. Taki przykład mamy również w nazwach terenowych: *Prirwa*, łąka i las w gromadzie Jabłeczna (biał.), *Prirwy*, łąka i pole k. Budynina (hrub.). Odpowiednik polski *Przerwa* ma inny prefiks, nawiązujący do psł. **per-*.

***rok-** (pol. *rok*, ukr. *rik*)

Ten rdzeń odnotowujemy w nazwach o temacie *obrok*, co oznacza ‘czynsz, podatek w gotówce płacony niegdyś dziedzicowi przez poddanego’: *Obrok*, łąka w Zabelu (lubart.), *Obroki*, pole, 3 łąki i las w lubart., lubl., puł. i kraśn., *Obrocne*, pole k. Uchań (hrub.). W jednej nazwie wystąpiło ukraińskie *-i-* na miejscu *-o-*: *Zaobriki*, pole i łąka k. Okuninki (włod.).

***rovь** (pol. *rów*, ukr. *riw*)

Taki rdzeń występuje dość często w nazewnictwie terenowym, w tym częściowo w ukraińskiej formie fonetycznej: *Sopkiw Riw* / *Sopków Rów*, odnoga Bugu k. Kryłowa (hrub.), *Meżyriwle*, pole Husynego w hrub. (obok: *Meżyrowie*, pole w Moroczynie w hrub., *Międzyrowie*, łąka w Jeleńcu w łuk.), *Zarywie*, pole w Kostomłotach w biał. (obok: *Zarowie*, 4 pola, 2 łąki w puł., lubart. i hrub., *Zarówie*, pole i łąka w chełm., pastwisko w biał.), *Riwcziki/Rówczaki*, pole w Nabrożu (hrub.), *Rywcie*, łąka w Leniuszkach w biał. (ukr. *riwiéc*, *-wcia*, forma zdrobniła od *riw* ‘rów’¹⁶⁷).

stodola

Temat *stodola* wchodzi w skład wielu nazw, np. *Za Stodolą*, *Za Stodolami*, *Zastodola*, *Stodoliska*, *Droga Stodolana* itp. W jednym wypadku temat ten pojawił się w formie z przejściem *-o-* w *-y-*: *Zastudyłe*, pole k. Czerniejowa w chełm. (obok: *Zastodole*, 9 pól w łuk., lubart. i puł., *Zastodola*, pole w Sokulu w radz.).

***stoj-** (pol. *stój*, *stójka*, ukr. *stij*, *stijka*, *stijło*)

Wyraz *stójło* oznacza ‘miejsce w zagrodach przenośnych na polu, gdzie latem stoi bydło dla zagnojenia’. Stał się on w kilkunastu wypadkach nazwą terenową: *Stójło*, 2 pola, 4 łąki, 2 lasy, góra, pastwisko w chełm., hrub., parcz., biał., radz., *Stójła*, *-ów*, 2 pola w włod., a także

¹⁶⁷ *Словарь української мови*, за ред. Б. Грінченко, Київ 1907-1909, т. IV, s. 19.

w nieco zmienionej formie: *Stógło*, las, dół k. Woli Bonieckiej¹⁶⁸ (krasn.), *Lechowe Stóðło*, las k. Janostrowa (hrub.). Taki temat wystąpił w jednym wypadku z ukr. -y-: *Styło/Stójło*, łąka k. Kopyłowa (hrub.), *Styło*, jezioro k. Prehoryłego (hrub.).

szopa

Wyraz ten wystąpił w nazewnictwie terenowym w takich postaciach, jak: *Szopy*, góra i pole w krasn., *Pod Sopą*, pole w puł., *Szopisko*, łąka w biał., *Szopysko*, łąka i pastwisko w biał., *Szopiska*, -sk, pole i łąka w hrub. i biał., *Szopowa Droga*, las w radz. W jednym wypadku temat ten wystąpił z ukraińskim -y- na miejscu -o-: *Podszypie*, łąka w Kołczynie w biał. (była tam w pobliżu *szopa*).

***tok-** (pol. *tok*, *potok*, ukr. *tik*, *potik*)

Temat *potok* wystąpił kilka razy w terenowych nazwach własnych z -i- oraz -y- na miejscu -o-: *Hnyłyj Putik / Zgniły Potok*, las w gromadzie Hrebenne w tom. (obok: *Potok*, 3 łąki, las, 3 doły w tom., hrub., zam., bych. i radz.), *Zapotik/Zapotok*, część wsi Hrebenne (tom.), *Zaputyczy/Zaputki*, pole k. Machnówka (hrub.).

topola

Taki temat wystąpił kilkanaście razy w terenowych nazwach własnych: *Tapól*, *Tumpol*, *Topole*, *Topoli*, *Tompsonie*, *Koło Topoli*, *Pod Tompolą*, *Podtopole*, *Topolina*, *Topolinki*. W dwu wypadkach obserwujemy jak gdyby ukraiński rozwój -o- tematycznego: *Tupyle*, -a, pole w Czermnie (tom.), i *Topilnik*, pole w Górkach (parcz.). Nazwa *Topilnik* może też pochodzić od czasownika *topić*.

¹⁶⁸ Zob. przyp. 143 [przyp. red.].

Tymiszko (imię własne od imienia *Tymofij*, poch. gr.)

To imię pochodzenia grecko-bizantyńskiego stało się podstawą do utworzenia nazwy z *-i-* na miejscu dawnego *-o-*: *Tymiszczyce*, pole w Krzywowlce w biał. (por. ros. *Timoszka*¹⁶⁹).

***volja** (pol. *wola*, *wolny*, ukr. *wola*, *wilnyj*)

Polska nazwa *Wólka* ukrainizuje się czasem przez zamianę *-ó-* na *-i-*: *Wólka/Wilka*, łąka k. Matcza (hrub.), część wsi Ułhówek (tom.).

***vort-** (pol. *wrota*, ukr. *worota*, *woritcia*)

Rdzeń ten wystąpił w nazwie w formie gwarowej z *-i-* na miejscu *-o-*: *Huritce*, *-ciów*, pole k. Luty (włod.). Inne nazwy o tym rdzeniu: *Za Wrotami*, *Przywrocie*, *Przewrocie* i *Zworota* (zob. rozdz. 1, s. 71-72).

***voz-** (pol. *wóz*, *przewóz*, ukr. *wiz*, *perewiz*)

Temat *przewóz* mamy w nazwach: *Przewóz*, pole w Woli Skromowskiej (lubart.), *Przewozówka*, pole w Kolonii Kaliszany¹⁷⁰ (opól.lub.), *Przewoźnia*, pole k. Osuch (biłg.). Taki temat może też wystąpić w fonetycznej formie ukraińskiej: *Peréwiźcie*, *-a*, pole w Kołpinie (biał.) oraz *Zaperewizie*, pole k. Zbereża (włod.). Należałoby tutaj wymienić bardzo ciekawą nazwę terenową: *Wiwzie*, *-i*, góra w gromadzie Połoski (biał.), której etymologię tłumaczę sobie tak: **v̄bz-voz-ʙje* = *wzwizie*, następnie redukcja grupy *wzw-* = *ww-* i metateza *wwizie* = *wiwzie*; nazwa ta ma więc również ukraińskie *-i-* w rdzeniu *wiz-*.

Tyle udało się wyłuskać w nazwach terenowych rdzeni z ukraińskim rozwojem dawnego *-ō-* wzdłużonego. Zazwyczaj występują one w niedużej liczbie przykładów, ta bowiem cecha fonetyczna nie utrzymuje się długo w nazwach terenowych etymologicznie jasnych, w środowisku językowym polskim zamieniana jest zwykle na *-u-* lub *-o-*.

¹⁶⁹ Н.А. Петровский, *Словарь русских личных имен*, Москва 1966, s. 365.

¹⁷⁰ Obecnie Kaliszany-Kolonia, https://dane.gov.pl/dataset/188,wykaz-urzedowych-nazw-miejscowosci-i-ich-czesci/resource/39233/table?page=1&per_page=20&q=Kaliszany-Kolonia%20&sort=, dostęp 10.09.2023 [przypr. red.].

To samo można powiedzieć o tej cesze występującej w kilku sufiksach. Chcę teraz pokazać *-i-* pochodzące z *-ō-* wzdłużonego w poszczególnych sufiksach, które są elementami terenowych nazw własnych. Są to takie sufiksy:

***-owb** (pol. *ojców, Lwów*, ukr. *bałkiw, Lwiw*)

Sufiks w postaci *-iw* występuje niekiedy w formie obocznej, np. *Sopków Rów / Sopkiw Riw*, odnoga Bugu k. Kryłowa (hrub.), *Kotów/Kutiw*, łąka k. Mołożowa (hrub.), *Lepków/Lepkiw*, pole w Żurawcach (tom.), *Dłużniów/Dowźniw*, wieś w hrub., *Dzieskanów/Dièkuniw*, wieś w hrub., *Wyźłów/Wyźliw*, wieś w hrub. itp. Na terenie wschodniej Lubelszczyzny każda nazwa z sufiksem *-ów* w ukraińskim środowisku językowym może mieć formę z *-iw*. Bardzo rzadko mamy zapisy nazw terenowych tylko w sufiksem *-iw*: *Basuniw Kut*, zakręt Bugu k. Husynnego (hrub.), *Hamajdyw Hrud*, łąka k. Husynnego (hrub.), *Smaluchiw*, część wsi Wierzbica (tom.), *Stryżyw, -ewa*, jezioro w gromadzie Ulhówek (tom.).

Należałyby tutaj wspomnieć też końcówkę Gen. pl. w postaci ukr. *-iw*: *Koło Kryżowych Dorohiw*, pole w Szychowicach (hrub.).

***-owbka** (pol. *majówka, Kalinówka*, ukr. *majiwka, Kałyniwka*)

Sufiks ten w ukraińskiej postaci *-iwka* występuje stosunkowo rzadko, ponieważ w środowisku językowym polskim sufiks taki zazwyczaj zamienia się sufiksem *-ówka*. W terenowych nazwach własnych zapisano niewiele nazw z sufiksem *-iwka*: *Baránywka*, pole k. Chochłowa (hrub.), *Buszywka*, łąka k. Kozodaw (hrub.), *Dyrywka*, las w gromadzie Podedwórze (włod.), *Masiwka*, łąka k. Bezku (chełm.), *Moracziwka*, łąka w gromadzie Dołhobrody (włod.), *Postaciwki, -wek*, pole w Utrówce (radz.). Notowane są też takie formy jako formy oboczne do podobnych nazw z polskim sufiksem *-ówka*, np. *Łasówka/Łasywka*, łąka k. Honiatyna (hrub.), *Pracówka/Praciwka*, część wsi Białopole (hrub.), *Aurełówka/Hawrelówka/Hawryliwka*, wieś w gromadzie Jarosławiec (hrub.) itp.

***ovъsk-** (pol. *żydowski, ojcowski*, ukr. *żydiwśkij, bałkiwśkyj*)

Nazwy terenowe z sufiksem w postaci *-iwsk-* czy *-iwśk-* notowano rzadko, stosunkowo niewiele, jak na dużą liczbę nazw mających ten sufiks w brzmieniu *-owski*, oto one: *Jiśkiwśka Łoza*, łąka k. Osowy (włod.), *Wuźnikiwski Kątek*, łąka w gromadzie Czerniczyn (hrub.), *Duhaniwśka*, łąka i pole k. Żniatyna (hrub.), *Fetiwski*, pole w Siedliskach (tom.), *Kuranywskie*, pole w Hannie (włod.), *Perhuniwśkie*, łąka w gromadzie Ludwinów (chełm.). Niekiedy takie nazwy stanowią oboczne formy do tych, co mają sufiks *-owski*, np. *Koroliwśki Kut / Królewski Kąt*, łąka k. Gródka (hrub.).

***-ovъ-sk-izna, *-ov-ъsk-ina** (pol. *Klimontowszczyzna*, ukr. *Lwiw-szczyzna*)

Dla nazw terenowych w postaci ukraińskiej charakterystyczny jest sufiks *-iwszczyzna* przeciwstawiający się polskiej *-owszczyzna*. Nazw z tak brzmiącym sufiksem zapisano na terenie Lubelszczyzny stosunkowo niewiele: *Militiwszczyzna*, pole k. Wyżłowa (hrub.), *Popiwszczyzna*, droga w gromadzie Kryłów, łąka i pole w gromadzie Małków (hrub.), *Raczkiewśzczyzna*, pole w gromadzie Matcze (hrub.), *Sapariwszczyzna/Saparaszczyzna*, las k. Pobereżan (hrub.), *Waszkiewśzczyzna*, pole k. Zarzecza (chełm.), *Żydywszczyzna*, pole i łąka w gromadzie Dobratycze (biał.). Odpowiednie nazwy z sufiksem *-owszczyzna* występują na całym terytorium Lubelszczyzny stosunkowo nieczęsto, np. *Bubnow-szczyzna, Horbowszczyzna, Koczowszczyzna, Majkowszczyzna, Pilaskowszczyzna, Malowszczyzna* itp., zwykle od nazw miejscowości. Taki sufiks może się pojawić również w postaci z *-i-*: *-iwszczyzna*, jakaś hybryda polsko-ukraińska, zanotowano takich nazw dwie: *Milkiwszczyzna*, pole w Przewalu (tom.) i *Mielnikiwszczyzna*, część wsi Kadłubiska (hrub.).

***-ovъcb** (pol. *Strzyżowiec*, ukr. *Stryżiwec*)

Na terenie wschodnich powiatów Lubelszczyzny możliwe są oboczne formy nazw terenowych i miejscowych z sufiksem *-owiec/-iwec/-iweć*, np. *Czortywec/Czortowiec*, las w gromadzie Lubycza Królewska (tom.),

Jankiweć/Jankowiec, pole k. Rudki (chełm.), *Michaliweć/Michalowec*, pole k. Pławanic (chełm.), *Zahrybiweć/Zahrybowecze*, pole w gromadzie Chłopiatyn (hrub.) itp. Z rzadka tylko notujemy nazwy terenowe z sufiksem *-iweć/-iweć* jako jedyne formy: *Melkiweć*, *-wcia*, jezioro w Husynnem (chełm.), *Oknyweć*, pole w Różance (włod.), *Zasusniweć*, pole k. Hulcza (hrub.). Z dwóch obocznych form *Grabuwiec/Grabowiec*, wieś w radz., pierwsza – *Grabuwiec* – ma chyba fonetyczny element północnoukraiński *-u- ≅ ō*. Sufiks *-iweć*, *-uweć* zwykle przechodzi w polskim środowisku językowym na *-owiec*.

***-ov̄nja** (pol. *pracownia*, ukr. *-iwnia*)

Sufiks ten charakterystyczny jest głównie dla języka polskiego, występuje on również w nazwach terenowych, np. *Derehownia*, łąka w Wilczynie (biał.), *Zawołownia*, łąka wsi Brzezice (lubl.), *Żwirownia/Tarkownia*, pole k. Tartacznej (radz.), *Żydownia*, łąka k. Żurawłowa (hrub.) itp. Tylko w jednej nazwie sufiks ten wystąpił z przejściem *-o-* w *-i-*: *Żydywniá*, pole k. Mycowa (hrub.).

26. Nazwy z ukraińską realizacją psl. *ē wzdłużonego w dawnej sylabie zamkniętej

Prasłowiańskie **-e-*, znalazłszy się w sylabie zamkniętej po zaniku jerów, wzdłużyło się w języku ukraińskim, a potem przeszło w *-i-*; takiego refleksu *-e-* w wymienionej pozycji nie obserwujemy w języku polskim. Stąd takie różnice między wyrazami ukraińskimi a polskimi, jak: pol. *piec*, *kamień*, *strumień* i w ukr. *picz*, *kamiń*, *strumiń* itp.

Taka cecha fonetyczna daje się wyodrębnić z niejednej nazwy terenowej i jest nieraz jednym z dowodów ukraińskiego pochodzenia danej nazwy. Oto nazwy z omawianą cechą fonetyczną:

Ubirki, łąka k. Uchańki (hrub.). Nazwa ta odpowiadałaby pol. *obierki* ‘coś obranego, przebranego’ (por. ukr. *obirok* ‘coś gorszego’¹⁷¹);

¹⁷¹ *Словарь української мови*, за ред. Б. Грінченка, Київ 1907-1909, т. III, s. 11.

Zaozire, pole k. Podhorzec (hrub.), łąka i pole k. Zbereża (włod.), *Zazirie*, łąka w gromadzie Jabłeczna w biał. (nazwy te możemy zestawić z *Zajezierze*, pole w Kunowie w lubart., *Podjęzierze*, łąka w Radzicu w lubart., *Zajeziorte*, pole i łąka wsi Świeciechów w kraśn. itp.), *Ozirne*, pole k. Budynina w hrub. (odpowiednik polski: *Jeziorne Doły*, *Jęziorna Droga* itp.), *Jęzirske*, jezioro w gromadzie Hańsk (włod.). Wymienione nazwy mają w swej podstawie wyraz *ozero* i *jęzioro* (o innych nazwach mających ten temat wyrazowy zob. w rozdz. 16, s. 155-156);

Kaminie/Kamienie, pole w Przewodowie (hrub.), *Połutyny Na Kaminiach*, pole i łąka k. Budynina (hrub.). Odpowiednimi nazwami z *-e-* (cecha polska) są: *Kamienie*, *Kamień*, *Kamienna* itp.;

Sumiż, *-eża*, łąka w Kozłach (biał.) oraz z *-e-*: *Sumieź*, las w Kozłach (biał.) i k. Kolembród (radz.). Nazwa ta ma w sobie rdzeń **med-* i prefiks **sq-*; druga nazwa *Sumieź* ma w sobie północnoukraiński dyftong *-iē-* na miejscu *-ē-* wydłużonego.

Z ukraińskim wyrazem *seło* związany jest szereg nazw, w których obserwujemy przejście *-ē-* wydłużonego w *-i-*: *Silska Łuczka*, łąka k. Orchówka (włod.), *Peredsile*, pole w gromadzie Chłopiatyn (hrub.) i część wsi Strupin Duży (chełm.), *Peredcile*, łąka w Radczu (parcz.), *Perycile*, pole w Dyniskach w tom. (obok nazwy spolszczonej: *Przedciele*, pole k. Płós w biłg.), *Pucile* (= *Podsille*), pole k. Mołodutyna w chełm., *Protywsille*, część wsi Międzyłes w biał., *Protiwsilna*, pole w Wygnance w włod., *Zasille*, łąka i pole w gromadzie Jabłeczna w biał. (obok: *Zasielle*, pole w Grabanowie w biał. i *Zasiele*, pole w Leszczance w radz.). Nazwy o tym rdzeniu mają również inne cechy ukraińskie (zob. rozdz. 29, s. 275).

Taki fakt fonetyczny obserwujemy również w niektórych sufiksach, a mianowicie:

-ew- ⇒ *-iw-*: *Járosziw Kont*, pole w Kryłowie (hrub.), *Hrycyjów Kut*, pole k. Hołubia¹⁷² (hrub.), *Tysniwne*, łąka i pole w gromadzie Hanna (włod.), *Kowaliwskie*, jezioro w Kostomłotach (biał.), *Płaszczywszczyzna*, pole w Leniuszkach (biał.) itp.;

¹⁷² Zob. przyp. 7 [przyp. red.].

-en- ⇒ -in-: *Polutyny na Zaguminku*, pole k. Budynina (hrub.), *Czerwinka*, łąka w gromadzie Łaszczów (tom.).

Jest to cecha fonetyczna, która w niewielkim stopniu wyróżnia nazwy pochodzenia ukraińskiego, w porównaniu bowiem z innymi cechami, np. z przejściem *o wzdłużonego w -i-, *ě w i itp., obejmuje mniejszy zakres wyrazów.

27. Nazwy ze zwężoną postacią *e* oraz *o* nieakcentowanego

Cechą charakterystyczną gwar zachodnioukraińskich jest ścieśnienie *e* nieakcentowego aż do *i*, *y* oraz ścieśnienie *o* nieakcentowanego do *u*. W zapisach nazw terenowych z terenu wschodniego pasa Lubelszczyzny taka cecha niekiedy się ujawnia, jest również charakterystyczna dla polskich gwar południowo-wschodnio-kresowych, które kształtowały się w kontakcie z gwarami ukraińskimi. Wszystkie nazwy z tą cechą trudno byłoby przedstawić, pokażemy tylko przykładowo najbardziej charakterystyczne przejawy tej cechy w terenowych nazwach własnych:

a) nazwy ze ścieśnionym *e*

Byzodnia, jeziorko w chełm., źródło w Wasylowie (tom.), *Byzednia*, strumyk k. Wożuczyna (tom.), *Brzyzina*, *Bzizina*, *Brzyzinka*, *Brzyziny*, *Brzyzowiec*, *Brzyzowe Błoto*, nazwy terenowe w chełm. i włod., *Lipitucha*, rzeka, dopływ Uherki k. Sawina (chełm.), *Milniki*, pole k. Wólki Biskiej (biłg.), *Niedźwidź*, łąka k. Kraśnicy (hrub.), *Ryforma*, pole w Łaszczówce (tom.), *Rysztówka*, las w Hniszowie (chełm.), *Rzypiska*, pole wsi Ruskie Piaski (zam.), *Szubinica*, 2 pola w hrub. i włod., *Szubinice*, pole wsi Olszanka (krasn.), *Za Stylmachim*, łąka w gromadzie Oszczów (hrub.), *Zilona Trawka*, las k. Senderek (zam.) i wiele innych. Ta cecha fonetyczna charakterystyczna jest tylko dla wymowy, na ogół nie uwzględnia się jej przy zapisie nazwy.

b) nazwy ze ścieśnionym *o*

W części wschodniej Lubelszczyzny, a przede wszystkim w południowo-wschodniej, każde nieakcentowane *o* ulega zwężeniu w wymowie, stąd też trudno byłoby wszystkie nazwy z tą cechą fonetyczną wymienić. Wymienię tylko część przykładowo: *Bubynie*, łąka w Dyniskach w tom. (= *bobyne*), *Bucianie Gniazdo*, pole w Dzierążni (tom.), *Bułuć*, pole w Starej Wsi w hrub. (= *bołotà* 'błota'), *Chumynàja*, łąka i pole k. Sławęcina w hrub. (od imienia *Choma* 'Tomasz'), *Dudatki*, liczne nazwy w tom., hrub., krasn., *Dulina* (tom.), *Dumowe* (= *Domowe*), *Dwurzysko*, *Guścinić*, *Grumadnie*, *Kuciuba*, *Kulonia*, *Kupana Droga*, *Łuzyna*, *Łupata*, *Muczydło*, *Mugila*, *Na Pupówce*, *Nuwina*, *Ubryzy* (= *Obryzy*), *Ukopy*, *Pudlasie*, *Pumirki*, *Pupówka*, *Pupuwizna*, *Puprzyczka*, *Rumanów* (= *Romanów*), *Sułuducha* (= *Sołoducha*), *Turchuwiska* (= *Torfowiska*), *Wulica* (= *Wolica*), *Zakupane*, *Żułubina* (= *Żołobina*), *Zaputki* i wiele innych.

Cecha ta nie ma zwykle stałego charakteru. Związana jest ona z systemem fonetycznym wymowy zachodnioukraińskiej i kresowopolskiej, w której nieakcentowane *e*, *o* ulegają ścieśnieniu.

28. Nazwy z przejściem -'a- po spółgłosce miękkiej w -e

Gwary ukraińskie wschodniego pasa Lubelszczyzny mają charakterystyczną cechę przejścia 'a w 'e w pewnych pozycjach niezależnie od pochodzenia danego -a-¹⁷³. Niektóre nazwy terenowe zapisane aktualnie na tym terenie noszą w sobie tę ukraińską cechę gwarową.

Cecha ta ujawnia się w następujących pozycjach:

a) w końcówce rzeczowników zakończonych na -'a (po spółgłosce miękkiej)

¹⁷³ Por. artykuł W. Kuraszkiewicza *Rozwój 'a na tle dyftongów i palatalizacji w dawnych gwarach ruskich Podlasia i Chełmszczyzny*, „Studia z filologii polskiej i słowiańskiej”, t. III, Warszawa 1958, s. 211-241.

Obok takich nazw jak *Kolbania*, 2 łąki, las w zam. i lubart., *Kubania*, 2 jeziora w biał. i tom., zanotowano tę nazwę także w formie: *Kubanie*, -i (sg.), łąka w Muratynie (tom.).

Obok form typu *Pastownia*, -i, 6 łąk, pastwisko w chełm. i krasn., występuje również forma *Pastownie*, -i (sg.), łąka k. Turki (chełm.).

Nazwa *Parośla*, -i, 2 pola, 2 łąki w krasn., chełm. i włod., *Parośla Mała* i *Parośla Duża*, las k. Woli Uhruskiej (włod.), może mieć postać z końcowym -e: *Parośl¹*, -i, pole i łąka k. Macoszyna Dużego (włod.), *Popiczowa Parośl¹*, las k. Osowy (włod.).

Myślę, że można byłoby znaleźć więcej nazw z taką końcówką w postaci -'e (po spółgłosce miękkiej), jednak dążenie ludności do „poprawnego” (polskiego czy ukraińskiego) brzmienia tych nazw likwiduje taką cechę i nie ujawnia się ona zbyt często w odpowiednich nazwach.

b) w innych końcówkach

Tę cechę fonetyczną znajdujemy jeszcze w końcówce Nom. pl.: *Pul¹*, -iw, pole w Stulnie w włod. (obok wielu nazw terenowych o brzmieniu: *Pola*); Loc. pl. *Połutyny Na Kaminich*, pole k. Bydynina w hrub. (obok formy *Na Kamieniach*, pastwisko w krasn.); Instr. pl.: *Meży Hajema / Między Gajami*, łąka k. Wyżłowa (hrub.). Cecha ta jest zbyt rażąca z punktu widzenia tak polskiego języka literackiego, jak i ukraińskiego, żeby mogła być masowo zapisywana w nazwach terenowych w kontekście polskim.

c) w kilkunastu sufiksach (-ak, -aczka, -ar-, -at-, -awa, -al-, -aczyj, -asty)

Zanotowano po kilka przykładów zamiany -'a na -'e w sufiksach:

-ak: *Dubni¹*ek, las w gromadzie Wiryki w włod. (obok szeregu nazw o brzmieniu: *Dębniak*, *Dębniaki*, *Dubniaki* itp.).

-aczka: *Sydiec¹*zka, pole i część kolonii k. Suszna (włod.), *Sydiec¹*zka, pole w Suchawie (włod.), *Sydziec¹*zka, pole k. Zinek w włod. (obok: *Sydiaczki*, 3 pola w włod., *Sidiaczka*, pole w Olchówce w parcz., *Sidiaczki*, pole k. Szuminki w włod., a nawet: *Siedzi¹*ączka, 3 pola w włod., zob. rozdz. 17, s. 159).

-ar-: *Kuszery*, pastwisko k. Żdzarki (włod.), *Koszeryska*, pole w Husynnem (chełm.) i *Kuszyrnia*, łąka k. Zamołodycza w włod. (obok częstszych form tej nazwy: *Koszara*, łąka, 2 lasy, pastwisko w biał., lubart., parcz. i zam., *Kosiara*, pole, 2 pastwiska w lubart., puł. i opol., *Kosara*, 2 pola, łąka w lubart. i kraśn., *Kaszara*, łąka w Zagłębczu w lubart., *Koszary*, *Kosiary*, *Kosary* itp.), *Diuchtiernia*, las k. Kodeńca w parcz. (obok takich nazw jak: *Dziuchciarnia*, pole w Szóstce w radz., *Dziechciarnia*, las i droga w radz. i krasn., *Dziechciarka*, *Dziuchciarka*, *Diuchtiarki* itp.), *Wapnierka/Wapniarka*, łąka w gromadzie Małków (hrub.), z których pierwsza forma uważana jest w terenie za ukraińską, druga – za polską, *Moczyro*, jezioro w gromadzie Turkowice w hrub. (wobec nazw *Moczary*, 6 pól, łąka, dół w chełm., zam., krasn., hrub. i tom., *Wymoczary* itp.).

-at-: *Pud Wunietyczamy*, pole k. Łotowa w hrub. (= *Pod Honiatyczami*), *Dytietko*, pole w Butyniu w włod. (od ukr. *dytiatko* ‘dzieciątko’), taki sufiks tkwi w wielu nazwach, głównie miejscowych, typu *Telatyn*, *Teratyn*, *Szczepiatyn*, *Mołodiatyże* itp. (zob. rozdz. 11, s. 134-135).

-awa: *Halewa*, pastwisko k. Starej Wsi w hrub. (jest to ukraiński wyraz o brzmieniu ogólnoukraińskim *halawa*), *Koniewy*, -ów, pole k. Przewodowa w hrub. (jest to nazwa złożona z rdzenia *koń* i sufiksa -awa).

W nazwie *Smuzielki*, łąka k. Chyżowic (hrub.), mamy najprawdopodobniej sufiks -alka, por. *Smużalina*, las w gromadzie Ciotusza Nowa (tom.).

-aczyj: *Mykitieczy Bołotà*, las k. Osowy w włod. (por. nazwy typu *Bryniacza*, *Smerdiacze*, *Siediacze* i odpowiednie polskie *Siedzące*, *Śmierzące* itp. omówione w rozdz. 11, s. 135-136).

-asty: *Kupiniestoje Ozero*, jezioro w Moniatyczach (hrub.). Nazw z sufiksem w brzmieniu -asty notujemy więcej, np. *Kępiasta*, 2 łąki w chełm. i las w jan.lub., *Kępiasty*, łąka w radz., *Kępiaste Jezioro*, las w gromadzie Lipa (kraśn.), *Koryciasty Ług*, las w radz., *Kupiaste*, łąka w biał. itp.

d) w kilku rdzeniach wyrazowych:

Pidhrydki i *Zahrydki*, pole w Korniach (tom.), *Rydnica*, droga z Antonówki do Dominikanówki w tom. (obok nazw: *Hrada*, *Hrad*, *Hradka*, *Hradinoje* i odpowiednich pol. *Grzęda*, *Grzędka* itp., zob. rozdz. 11, s. 129-130).

Knieże, pole w Gęsi w parcz. (obok: *Kniażne*, *Kniażowe*, *Kniażnowa* itp., zob. rozdz. 11, s. 131).

Prymierki/Przymiarki, pole k. Machnówka (hrub.). Myślę, że pierwsza z przytoczonych tutaj form obocznych jest formą polską zukrainizowaną przez zamianę grupy *-rzy-* na *-ry-* oraz *-’a* na ukraiński odpowiednik gwarowy *-’e*.

Wież, łąka k. Sobiboru w włod. (obok form typu *Wiazynki*, *Podwiaziny*, *Wiazuki* itp., zob. rozdz. 11, s. 133).

Puż’yr, pole k. Żniatyna (hrub.) obok: *Pożar*, las k. Chyżowic (hrub.), *Pożary*, 4 łąki i las w biał., radz. i parcz., *Pożarek*, łąka i pole w tom., *Pożarnica*, 2 pola, 4 łąki, 3 lasy w radz., parcz., włod., chełm. i puł. oraz w gwarowej postaci polskiej: *Pozory*, pole i las w puł., *Pozorek*, pole w lubart., *Pozorny Dół*, dół w puł.

Synożyti, łąka k. Starej Wsi (hrub.), *Synożyci/Synożyti*, łąka k. Ślipcza (hrub.), *Mélnykowa Sinożyť*, łąka k. Kosmowa (hrub.) obok podobnych nazw z *-a*: *Sinożatki*, *Sianożatki*, *Sinożatki*, *Sienożatki* (zob. rozdz. 11, s. 134).

Omówiona cecha gwar ukraińskich rzadko się ujawnia w terenowych nazwach własnych, można ją niekiedy obserwować również w ukraińskich ludowych brzmieniach nazw miejscowych wschodniej części Lubelszczyzny, np. pol. *Mieniany*, ukr. *Minienny*, wieś w hrub., *Kuńczęny*, część wsi Szuminka (włod.), *Miętkiel/Michkoje*, wieś w hrub. (druga forma uważana jest za ukraińską), pol. *Dziekanów* / ukr. *Dièkuniw*, wieś w hrub. (i polska, i ukraińska forma wystąpiły z tą cechą gwarową, w *Źródłach dziejowych* z 1578 r. zapisana jest ta nazwa jako *Diakonow*) itp.

29. Nazwy ze spółgłoską podwojoną wskutek asymilacji *j* do poprzedniej spółgłoski

W ukraińskim języku literackim występuje podwojona spółgłoska w wyniku asymilacji *j* do poprzedniej spółgłoski, np. *zbiżża*, *żyttia*, *wesilla*, *pidlissia*, co odpowiada polskim formom: *zboże*, *życie*, *wesele*, *podlesie*, formy te natomiast pochodzą z odpowiednich psł. form **sʙbožbje*, **žitbje*, **veselbje*, **podblěsbje* itp. Jest to jednak cecha mało znana zachodnioukraińskim gwarom, toteż w nazewnictwie terenowym Lubelszczyzny wystąpiła w bardzo ograniczonej liczbie przykładów:

Podlessie, część Kolonii Marcinówka w gromadzie Horodło (hrub.) i *Polessie*, pole k. Kolonii Metelin w gromadzie Czerniczyn (hrub.). Bardzo licznie na całym terenie występują nazwy typu *Podlesie*, *Zalesie*, *Polesie* itp. (z pojedynczym -s-);

Protywsille, część wsi Międzyleş (biał.) i *Zasielle*, pole w Grabanowie (biał.). Liczniejsze są nazwy z -l- pojedynczym typu *Przedciele*, *Pucile*, *Peredsile*, *Peredcile*, *Perycile*, *Zasiele* itp. (zob. rozdz. 26, s. 269).

30. Nazwy z ukraińskim miejscem akcentu

Miejsce akcentu w języku ukraińskim jest inne niż w języku polskim. W języku ukraińskim jest akcent ruchomy, w polskim zaś jest ustalony na sylabie drugiej od końca. Terenowe nazwy własne pochodzenia ukraińskiego w środowisku językowym polskim tracą zazwyczaj akcent oryginalny, akcent zwykle przesuwa się lub cofa na drugą sylabę od końca. Widać to najlepiej w dubletach tych nazw używanych przez ludzi mówiących po polsku lub po ukraińsku, np. ukr. *Korytyna* / pol. *Korytyna*, pole w Sosnowicy (radz.), ukr. *Kupie* / pol. *Kupie*, łąka k. Sajczyc (chełm.), ukr. *Kurópawka* / pol. *Kuropawka*, łąka i pole k. Lisek (hrub.), ukr. *Kuwószyna* / pol. *Kuwoszyzna*, łąka k. Paryps (chełm.), ukr. *Podkónycze* / pol. *Podkonycze*, pole i łąka w gromadzie Dobratycze (biał.), ukr. *Ráčzycha* / pol. *Raczycza*, łąka k. Matcza (hrub.), ukr. *Rudki* / pol. *Rudki*,

łąka k. Hulcza (hrub.), ukr. *Smykawká* / pol. *Smykávka*, bagno w Zbereżu (włod.), ukr. *Zady'* / pol. *Zády*, część wsi Miętkie (hrub.), ukr. *Zakorytoczne* / pol. *Zakorytócne*, łąka k. Budynina (hrub.), ukr. *Zduszczyzna* / pol. *Zduszczyzna*, łąka w gromadzie Macoszyn Mały (włod.) itp. Podałem przykłady oboczności nazw, których jedyną cechą polską jest akcent paroksytoniczny (na sylabie drugiej od końca), w wymienionych nazwach inne ewentualne cechy ukraińskie nie uległy zmianie.

Najczęściej jednak zmiana akcentu nazwy idzie w parze ze zmianą innych cech ukraińskich na odpowiednie polskie. Mogą to być cechy fonetyczne, np. *Bábyneć/Babíniec*, pole i łąka k. Orchówka (włod.), *Bahnò/Bágnò*, łąka w gromadzie Błotków Duży¹⁷⁴ (biał.), *Berézyna/Brzezína*, jezioro w gromadzie Dorohusk (chełm.), łąka i pole k. Matcza (hrub.), las k. Przewodowa (hrub.), pole w Brusie Starym¹⁷⁵ (włod.), *Dubuweć/Dębowiec*, pole k. Sulimowa (hrub.), *Dyłki/Dòłki*, łąka k. Matcza (hrub.), *Hruzáwyna/Grzędawína*, łąka k. Wolicy (hrub.), *Hajòk/Gajek*, las k. Rudki (chełm.), *Óziero/Jezioro*, pole w gromadzie Hrebenne (tom.), *Kapúsnyska/Kapúsníska*, pole k. Peresołowic (hrub.), *Kutà/Káta*, część wsi Podhorce (hrub.), *Kotíw/Kótów*, łąka k. Małkowa (hrub.), *Krýnyczki/Kryníčki*, łąka w gromadzie Macoszyn M. (włod.), *Lýpyna/Lipina*, las k. Przewodowa (hrub.), *Liwà Rukà / Lèwa Rèka*, pole w Szychowicach (hrub.), *Łásywka/Łasówka*, łąka k. Honiatyna (hrub.), *Meży Hòramy / Między Górami*, pole w Mycowie (hrub.), *Na Wòzyri / Na Jiziòrze*, łąka k. Wyżłowa (hrub.), *Nadbuhý/Nadbùgi*, łąka w gromadzie Małków (hrub.), *Nywky'/Níwki*, 3 łąki, pole w hrub., *Nòwyny/Nowíny*, pole k. Małkowa (hrub.), *Ostriwòk/Ostrówek*, pole k. Machnówka (hrub.), *Hostruwòk/Ostrówek*, łąka k. Matcza (hrub.), *Paròslè/Paròśła*, łąka i pole w gromadzie Macoszyn Mały (włod.), *Pud Kuńkòm / Pud Kuńkiem*, łąka w Mycowie (hrub.), *Pud Mòhyłkamy / Pud Mułkami*, pole k. Jarosławca (hrub.), *Prawà Rukà / Pràwa Rèka*, pole w Szychowicach (hrub.), *Perèwułuka/Przewłòka*, las w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Pryhałý/Przygàły*, las k. Olszan (krasn.),

¹⁷⁴ Zob. przyp. 2 [przyp. red.].

¹⁷⁵ Zob. przyp. 15 [przyp. red.].

Riwcziki/Rówczaki, pole w Nabrożu (hrub.), *Rudawyna/Rudawina*, łąka k. Dziekanowa (hrub.), *Serédnia Rukà / Śrédnia Ręka*, pole w Szychowicach (hrub.), *Sytyny/Sytniki*, pole w gromadzie Żniatyn (hrub.), *Setyńska/Sidliska*, łąka w gromadzie Żniatyn (hrub.), *Synozyti/Synozyci*, łąka k. Ślipcza (hrub.), *Solonéc/Solóniec*, łąka k. Machnówka (hrub.), *Śwityłycha/Świtulicha*, łąka k. Miętkiego (hrub.), *Wujkòwyczy/Wujkowie*, pole w Koble (hrub.), *Wywnyky/Wywniki*, łąka k. Metelina (hrub.), *Zabolotie/Zablócie*, pastwisko k. Siedliszcza (włod.), *Zadwòrysko/Zadworzysko*, część wsi Leśniowice (chełm.), *Zahrabli/Zagrąbie*, las k. Kolonii Klesztów (chełm.), *Zàhoroda/Zagròda*, łąka w gromadzie Kumów Plebański (chełm.), *Zahùmenki/Zagumiènki*, pole k. Ubrodowic (chełm.), *Załyškawycia/Załyškawica*, łąka k. Dziekanowa (hrub.), *Zamustòk/Zamòstek*, las k. Jarosławca (hrub.), *Żoloby/Żłoby*, pole w Szychowicach (hrub.) itp.

Mogą to być również różnice akcentu, innych cech fonetycznych, a także elementu formotwórczego (najczęściej sufiksu), np. *-yna/-izna*: *Chumítczyzna/Chumietczyzna*, jezioro w gromadzie Turkowice (hrub.), *Purchòwatyna/Purchowacizna*, część wsi Miętkie (hrub.), *Rogàlszczyzna/Rogalszczyzna*, las k. Dołhobyczowa (hrub.), *Spíłszczyzna/Spólszczyzna*, pole k. Jarosławca (hrub.), *Uchańszczyzna/Uchańszczyzna*, las k. Jarosławca (hrub.) oraz inne: *Hlénianyci/Hliniènice*, pastwisko k. Luty (włod.), *Kryńyczka/Krynica*, łąka k. Petryłowa (chełm.), *Kùpowateć/Kupowátka*, łąka k. Ślipcza (hrub.), *Nywyci/Niwki*, część wsi Małków (hrub.), *Pastuwniè/Pastewniki*, pastwisko w Horodyszczu (włod.), łąka w Krzywowierzbie (włod.), *Pàstowiń/Pastowniki*, łąka k. Strzyżowca (hrub.), *Żolubci/Żłubki*, pole k. Metelina (hrub.) itp. Pierwsze z wymienionych oboczności formy uważane są za ukraińskie, drugie – za polskie. Takie zestawienie najlepiej pokazuje ważną rolę zmiany akcentu w polszczeniu nazwy, a także akcent ruchomy jako jeden z ważnych elementów ukraińskich danej nazwy.

Mimo częstej zmiany akcentu w nazwach pochodzenia ukraińskiego na paroksytoniczny znaleźliśmy dość dużo nazw na terenie wschodniej Lubelszczyzny, które podane zostały w brzmieniu

z akcentem różnym od akcentu polskiego i zapisane bez oboczności w teźże nazwie.

1. Nazwy z akcentem oksytonicznym (na sylabie pierwszej od końca)

a) na końcówce

Nom. sg. rzeczowników rodzaju żeńskiego na *-á*:

Dubyná (tom.), *Hołyná* (włod.), *Woszywa Horá* (włod.), *Hradá* (parcz.), *Kupyná* (włod.), *Kutá*, *-y*, (tom.), *Łoskoszyná* (parcz.), *Łuká* (włod.), *Pópiczowa Porosłé*, las w włod., *Połosá*, łąka i pole w włod., *Zastara Ryká*, łąka w tom., *Smoliná*, las w włod., *Stawutyná*, las w biał., *Swarniá*, pole w hrub., *Tiahwá*, las w biał., *Żydywniá*, pole w hrub., *Zaluká*, łąka w włod.;

Nom. pl. rzeczowników:

Berestkí, łąka w chełm., *Berezyný*, łąka w parcz., *Bołotá*, pole w hrub., *Mykitieczy Bołotá*, las w włod., *Butý*, pole w biał., *Czartyżý*, łąka i pastwisko w tom., *Dwurý*, część wsi Liski hrub., *Hajkí*, pole w włod., *Horbý*, łąka w tom., pole w włod., *Hurbkí*, pole w hrub., *Horoszkí*, las w włod., *Hrebelkí*, łąka w chełm., *Hrudý*, łąka w biał., *Kuńkí*, pole w hrub., *Korczý*, nieużytek w biał., *Kutý*, 2 łąki w biał. i włod., *Kuszarkí*, pole w włod., *Kowtý*, las w włod., *Lachý*, pole w włod., *Łyský* (= *Liský*), łąka w hrub., *Łaný*, pole w tom., *Ławkí*, łąka w chełm., *Łuhý*, łąka w tom., *Dowhi Nadbuhý*, łąka w hrub., *Hostruwý*, pole w hrub., *Pastrywnykí*, łąka w tom., *Pełnyckí*, las w włod., *Pulé*, *-iw* (= *Polá*), część wsi Rudka (chełm.), *Połoskí*, łąka w włod., *Pudkurczý*, pole w hrub., *Pustkí*, pole w hrub., *Rohý*, łąka w parcz., *Ryzá*, *-íw*, pole w hrub., *Sachajdakí*, pole w hrub., *Sraczý*, łąka w włod., *Uwzí*, *-ów*, łąka i pole w chełm., *Werchí*, łąka w włod., *Weresá/Wrzos*, część wsi Matiaszówka (biał.), pole w biał., *Wichí*, *-íw*, pole w hrub., *Wułuczkí*, pole w hrub., *Pid Worotá*, łąka w hrub., *Zadorożkí*, pole w tom., *Zadý*, łąka w biał., *Zahatí*, łąka w włod., *Zahurudkí*, pole i łąka w hrub., *Zastawkí*, pole w hrub.;

Nom. sg. rzeczowników i przymiotników rodzaju nijakiego:

Bahnò, las w chełm., *Gieliwskie*, łąka w włod., *Hańskie*, łąka k. Luty (włod.), *Kupyniè*, łąka w tom., *Podpikulè*, łąka w hrub., *Rycznè*, pastwisko w włod., *Selò*, część wsi Hanna (włod.), *Wetykie Selò*, część wsi Husynne (hrub.);

Inst. sg. rzeczowników:

Pud Selòm, pole k. Ślipcza (hrub.), *Pid Hajkòm / Pidhajòk*, pole w hrub., *Za Hajèm*, pole k. Zaborzec (hrub.), *Za Kutòm*, łąka w hrub., *Za Mlynòm*, łąka w hrub., *Za Selòm*, łąka w hrub., 2 pola w włod. i tom., *Za Smyntaròm*, pole w hrub., *Za Ternòm*, łąka w hrub., *Za Witrakòm*, pole w hrub.;

b) na sufiksach

-èc, -èc: *Brudynèc*, jezioro w gromadzie Stulno w włod. (oficj.: *Brudyniec*), *Husywèc*, pole k. Lisek (hrub.), *Zahusuwèc*, łąka k. Lisek (hrub.), *Hustèc*, łąka w Kobylanach (biał.), *Kotelèc*, pastwisko w Krzywowierzbie (włod.), *Lisowèc*, łąka w gromadzie Wiszniów (hrub.), *Mlynèc*, las w Krzywowierzbie (włod.), *Ohnywèc*, pole w Różance (włod.), *Ozyrèc*, łąka w Błoniu (biał.), *Ślipytèc*, łąka w Krzywowierzbie (włod.), *Wyrubèc*, las w Żukowie w włod. (oficj.: *Wyrubiec*), *Zahrybiwèc*, pole k. Chłopiatyna (hrub.), *Żolubèc*, pastwisko w Horodyszczu (włod.),

-ok: *Brudòk*, bagno w hrub., *Hajòk*, łąka w tom., *Hrudòk*, łąka w biał., *Kowszòk*, łąka w włod., *Kutòk*, część wsi Husynne (hrub.), *Lisòk*, las i łąka w włod., *Łysòk*, łąka w hrub., *Łuzòk*, łąka w włod., *Oczeretòk*, łąka w włod., *Paszòk*, łąka w parcz., *Pławòk*, jezioro w chełm., *Pysòk*, nieużytek w włod. i pole w chełm., *Stawòk*, las w włod., *Stuczòk*, rów w włod., *Zrubòk*, las w tom., *Zahajòk*, pole w hrub.,

-yk (= -ik): *Drymłyk*, pole w Hannie (włod.), *Mołodnyk*, las w gromadzie Krzywowólka (biał.), *Ruwnyk*, łąka k. Metelina (hrub.), *Zwynyk*, łąka w Kodeńcu (parcz.),

-iuk: *Tarasiúk*, łąka w Polubiczach (włod.),

-ák: *Dubnièk, -à*, las w gromadzie Wiryki w włod. (z zamianą *-a-* po spółgłosce miękkiej na *-e-*, zob. rozdz. 28, s. 272),

-*áj*: *Mołoczyj*, łąka w Berdyszczach w chełm. (fonetyczne zjawisko zamiany -a- na -e-, -y-, zob. wyżej),
-*ącz*: *Chwojewącz*, łąka w Kodeńcu (parcz.),
-*íw* (= -ov): *Basuniw Kut*, zakręt Bugu k. Husynnego (hrub.), *Hrycyjw Kut*, pole k. Hołubia¹⁷⁶ (hrub.) itp.,
-*in*, -*yn*: *Wołosín*, pole w Kołaczach (włod.), *Kuczeryn*, pole w Łęgach (biał.);

c) na tematach, głównie rdzeniach poszczególnych nazw:

Bahòn, -*hnà*, pole i łąka wsi Hanna (włod.), *Czerèt*, łąka w Dobratyczach (biał.), *Oczerèt*, -*à*, łąka w Honiatyczach (zam.), *Dubùst*, las w gromadzie Żuków (włod.), *Dragàn*, las w gromadzie Stulno (włod.), *Kalabàn*, łąka k. Szuminki (włod.), *Koziòł*, łąka w Pogorzelcu (włod.), *Kurbàn*, las w gromadzie Zabłocie (biał.), *Kutił*, część wsi Krasówka (włod.), *Manastyr*, pole k. Hulcza (hrub.), *Mastyr*, łąka w Dokudowie (biał.), *Okíp*, dół w gromadzie Machnów (tom.), *Perewał*, góra k. Hołubia¹⁷⁷ (hrub.), *Podháj*, łąka k. Czerniejowa (chełm.), *Połóm*, pole w Holeszowie (włod.), *Popowski Serwitùt*, las k. Kolonii Zabłocie (hrub.), *Pużyr*, pole k. Żniatyna (hrub.), *Terebièż*, pole w Kołaczach (włod.), *Whólów/Wgłów*, pole i łąka k. Hrubieszowa (hrub.), *Zadwír*, pole k. Luty (włod.), *Zaháj*, pole k. Chłopiatyna (hrub.), *Zahát*, pole k. Haliczan (chełm.), *Zaokíp*, pole w Chłopiatynie (hrub.) i wiele innych.

2. Nazwy z akcentem na sylabie trzeciej od końca

Taki akcent proparoksytoniczny zanotowany jest w nazwach o różnym składzie morfologicznym. Możemy je zgrupować przede wszystkim według sufiksów:

a) z sufiksem -*ina*, -*yna*, np. *Berestęczczyna*, łąka k. Zaborzec (hrub.), *Berezowęczczyna*, las w gromadzie Skryhiczyn (hrub.), *Czybyna*,

¹⁷⁶ Zob. przyp. 7 [przyp. red.].

¹⁷⁷ Zob. przyp. 7 [przyp. red.].

pole w Hannie (włod.), *Dùbiny*, łąka i pole w gromadzie Wiryki (włod.), *Hustýnszczyzna*, pole k. Peresołowic (hrub.), *Kurytyna*, pole k. Lisek (hrub.), *Korotòszyna*, łąka i pole k. Kobła (hrub.), *Kupowátyna*, łąka k. Kolonii Ubrodowice (hrub.), *Morászczyzna*, las k. Luty (włod.), *Mùryny*, pole k. Syczyna (chełm.), *Okowýszczyzna*, pole i łąka k. Smoligowa (hrub.), *Perkátyny*, łąka i pole k. Wólki Okopskiej (chełm.), *Pisátczyzna*, las k. Bereścia (hrub.), *Podmatéczyzna*, łąka k. Bereznicy (hrub.), *Popiówszczyzna*, pole k. Matcza (hrub.), *Raczkiówszczyzna*, pole k. Wereszyna (hrub.), *Smeréczyzna*, las w gromadzie Hrebenne (tom.), *Waszkiówszczyzna*, pole k. Zarzecza (chełm.) itp.;

b) z sufiksem *-ysko* oraz *-yszcz*e, np. *Bùdyska*, łąka w włod. i pole w biał., *Cérkwisko*, łąka i pastwisko w gromadzie Horodyszcz (włod.), *Dwòrysko*, łąka k. Kosmowa (hrub.), *Koszèryska*, pole w Husynnem (chełm.), *Meżypéczyszcz*e, pole k. Chłopiatyna (hrub.), *Mòstyska*, łąka w gromadzie Kopytów (biał.), *Niówiska*, pole w Lechutach (biał.), *Osèłyska*, pole w Cieleśnicy (biał.), *Péczyska*, pole k. Chłopiatyna (hrub.), *Sèliska*, 3 łąki, 2 pola w zam., włod. i biał., *Sèłyska*, 2 łąki w hrub. i włod., *Sèłyski*, *-sok*, pole k. Szuminki (włod.), *Sèliszcza*, pole w gromadzie Dobratycze (biał.), *Sòliszcza*, pastwisko wsi Kosyń (włod.), *Sòliszcze*, *-iszcz*, góra i las k. Osowy (włod.), *Sòłyśko*, pole i las w gromadzie Lubycza Królewska (tom.), *Wòrłyszcz*a, część wsi Holeszów (włod.), *Zasèłyska*, pole w Chłopiatynie (hrub.) itp.;

c) z sufiksem **-ov-*, **-ev-*: *Berèzowe*, *Býciowe*, *Czerèmchowo*, *Dínkowie*, *Galántowa Zagroda*, *Grènowo*, *Gièłowa Krynýcia*, *Horòszkowy Kutý* / *Grochòwe Kąty*, *Horíjowe*, *Iwànowa Składka*, *Jànciowe*, *Jàrosziw Kąt*, *Jùtkowe*, *Jużkowy Nahawýci*, *Kornýłowe Stàje*, *Krukòpowe Bagno*, *Łýczkowe*, *Mýciowe*, *Naszèlewo*, *Płotýczowo*, *Podtýszowe*, *Pòpiczowa Paroślè*, *Safatòńkowa Łąka*, *Sèchowe Pòle*, *Szlòmowe*, *Taràsowe*, *Wístrowo*, *Zbòrowe*, *Zbùnciowe*, *Żumànowo*, są to nazwy zapisane w powiatach biał., radz., włod., hrub. i tom.;

d) z sufiksem *-ica*, *-ycia*, np. *Buzòrnyci*, 2 doły w włod., *Hòryci*, łąka w włod., *Hulỳnnycia*, jezioro w włod., *Jíwnica*, pastwisko w włod., *Kítnycia*, łąka w włod., *Komàrnica*, las w włod., *Lèpnycia*, las w włod., *Lỳsyci*, pole w tom., *Nỳwyci*, pole w hrub., *Padàlnica*, pole w chełm., *Piścièlnycia*, pole w chełm., *Poperècznycia*, łąka w włod., *Požàrnica*, łąka w włod., *Skùtnycia*, jezioro w chełm., *Studènnycia*, las w hrub.;

e) z sufiksem *-ka*, np. *Barànywka*, pole w hrub., *Bùchałka*, pole w hrub., *Dùdinki*, łąka w hrub., *Hòruszka*, pole w biał., *Makarówka*, łąka w biał., *Mòhyłky*, pole w hrub., *Rèczyczka*, łąka w radz., *Wỳdumka*, część wsi Dołhobrody (włod.) itp.;

f) z sufiksem *-ik*, *-yk*: *Aleksàczyki*, pole w Hannie (włod.), *Gíliki*, łąka w Pieszowoli (włod.), *Kòrczyki*, las w Rozwadówce (włod.), *Kùtyki*, pole w Wygnance (włod.), *Hlỳnnyki*, droga w hrub., *Hrudỳki*, łąka k. Żdzarki (włod.) itp.;

g) z sufiksem *-in*, *-yn*: *Bàbyne Bolòto*, pole w Świerżach (chełm.), *Bàbyno*, jezioro we wsi Dołhobrody (włod.), *Hradínoje*, *-wego*, łąka w Łuzkach¹⁷⁸ (radz.).;

h) z sufiksem *-icha*, *-ycha*: *Lèjbycha*, jezioro k. Kryłowa (hrub.), *Mykỳtycha*, pole i las k. Żdzarki (włod.), *Paczètycha*, łąka w Krasówce (włod.), *Pyłỳpycha*, pole k. Przewodowa itp.;

i) z sufiksem *-sk-*, np. *Kièłyńskie*, dół k. Orchówka (włod.), *Kòło Mycỳwśkoji Hranỳci*, pole k. Wyżłowa (hrub.), *Pokùtynśka Horà*, las wsi Hanna (włod.), *Rỳcièkie*, łąka w Wólce Łózeckiej (radz.), *Winièkie*, łąka k. Matcza (hrub.), *Zàwroèka Synòżyè*, łąka w Ulhówku (tom.) itp.;

¹⁷⁸ Zob. przyp. 51 [przyp. red.].

j) z sufiksem *-bje: *Hýždzyre*, łąka w Husynnem (hrub.), *Meżyłisie*, las k. Kaplonos (włod.), *Nýswynie*, łąka w Zbereżu (włod.), *Zákutí*, część wsi Budynin (hrub.) itp.;

k) z sufiksem -ek, -ok (= *-ькь): *Dómirok*, pole w Muratynie (tom.), *Pídworki*, pole w Hannie (włod.), *Télepek*, łąka w Horodyszczu (włod.), *Wýżarok*, łąka w Hannie (włod.), *Zahúmenki*, pole k. Peresołowic (hrub.), *Zúbyłki*, pole w Rzeczycy (tom.);

l) z innymi sufiksami:

-ec/-eć: *Jásyńci*, pole i pastwisko k. Żłobka Małego¹⁷⁹ (włod.), *Kúpełeć*, pole przy Kolonii Dobromierzyce¹⁸⁰ (hrub.), *Szýszłoweć*, łąka w Cieleśnicy (biał.),

-yczi: *Worónyzi*, łąka k. Hrebennego (hrub.), *Żukówycza*, -ycz, pastwisko k. Osowy (włod.),

-aty: *Kopyczata*, łąka w gromadzie Olszyn (biał.), *Kréczyta*, łąka k. Hulcza (hrub.),

-aczy: *Kúracze*, pastwisko w gromadzie Dobratycze (biał.), *Kúracza Nízka*, część wsi Brus Nowy¹⁸¹ (włod.),

-any: *Zasíczone*, las k. Luty (włod.), *Tytírczene*, łąka i las w gromadzie Hanna (włod.),

-alo: *Krużalo*, pole w Olszynie (biał.),

-aro: *Móczyro*, jezioro w gromadzie Turkowice (hrub.),

-eń: *Pástyweń*, łąka k. Chochłowa (hrub.),

-uch: *Smáluchy*, las w gromadzie Sosnówka (włod.) itp.;

ł) nazwy bez sufiksów:

Hózyra, -iw, łąka w Hannie (włod.), *Pid Hóramy*, pole k. Przewodowa (hrub.), *Synóżyti*, łąka k. Starej Wsi (hrub.), *Tópole*, las w gromadzie Świerszczów (chełm.), *Zwóruta*, -ów, łąka k. Podhorzec (hrub.) itp.;

¹⁷⁹ Zob. przyp. 16 [przyp. red.].

¹⁸⁰ Zob. przyp. 32 [przyp. red.].

¹⁸¹ Zob. przyp. 23 [przyp. red.].

m) nazwy z akcentem na prefiksie: *Pásyka*, bagno k. Luty (włod.), *Párośle*, łąka i pole w gromadzie Brus (włod.), *Pótereb*, łąka w Radczu (parcz.), *Spúdoruz*, -i, pole k. Wolicy (hrub.), *Wyworot*, pole w Dobratyczach (biał.), *Wyżary*, łąka w Osówce (biał.), *Zádlukie*, -iw, jezioro w gromadzie Stulno (włod.) i może jeszcze jakieś nazwy.

3. Nazwy z akcentem na sylabie czwartej od końca

Nazw o takim akcencie zanotowano stosunkowo niewiele, pogrupować je można również według budowy morfologicznej:

a) z akcentem na prefiksie (*zá-*, *sú-*, *peré-*), np. *Zábołotie*, łąka k. Lipówki (włod.), *Záhorodie*, łąka w gromadzie Horostyta (włod.), *Záhorodi*, -iw, łąka k. Peresołowic (hrub.), *Záhoroda*, łąka k. Wyżłowa (hrub.), *Záhorodka*, pole k. Chłopiatyna (hrub.), *Súhołowki*, pole w Wierzbicy (tom.), *Súwuluki*, łąka i pole k. Hulcza (hrub.), pole w Mycowie (hrub.), *Peréhoroda*, droga z Budynina do Przewodowa (hrub.) i część wsi Przewodów (hrub.);

b) w nazwach z pewnymi sufiksami (*-ina*, *-ow/-ew-*, *-ycia*, *-icha*, *-bje*, *-sk-*): *Basamánuszczyna*, łąka k. Dziekanowa (hrub.), *Hrybényszczyna*, pole w Pławanicach (chełm.), *Lagáluszczyna/Gáluszczyna*, pole k. Ladenisk (chełm.), *Mátuszczyna*, łąka w Jabłecznej (biał.), *Nádkuwczyna*, pole w Neplach (biał.), *Hawryłkowszczyna*, łąka w Horodyszczach (włod.), *Kóściołowe*, pole i łąka k. Włodawy (włod.), *Mélnykowa Sinożyń*, łąka k. Kosmowa (hrub.), *Mótyszewo*, pastwisko w gromadzie Dobratycze (biał.), *Tárachowe Bágno*, las k. Osowy (włod.), *Térychowo*, łąka w gromadzie Dołhobrody (włod.), *Łýskawycia*, pole k. Czortowic (hrub.), *Pósypicha*, nieużytek w gromadzie Dobratycze (biał.), *Ráduwanie*, łąka w gromadzie Wołoskowola (włod.), *Wółoczyńska*, łąka k. Sobiboru (włod.) itp.;

c) w wyrażeniach przyimkowych, np. *Nad Chásowoju*, łąka k. Żniantyna (hrub.), *Pid Berézynoju*, pole k. Cichobuża (hrub.), *Za Móhyłkami*,

pole k. Syczyna (chełm.), *Kièle Malòwanoho Mòsta*, łąka k. Matcza (hrub.) itp.

Miejsce akcentu zgodne z normą języka ukraińskiego w terenowych nazwach własnych Lubelszczyzny jest bardzo nietrwałe. Zmienia się ono najczęściej na akcent paroksytoniczny (polski) przy równoczesnej zmianie innych ukraińskich cech fonetycznych na polskie lub też jest to niekiedy jedyna fonetyczna cecha polska. Mimo to w materiale dotyczącym nazewnictwa terenowego z Lubelszczyzny zanotowano wymienione wyżej nazwy o podanym akcencie.

Wnioski

Po szczegółowym omówieniu terenowych nazw własnych z Lubelszczyzny o ukraińskich cechach fonetycznych na tle nazw z tymi samymi tematami w brzmieniu polskim przedstawię kilka wniosków ogólniejszych dotyczących głównie sprawy zmiany fonetycznej podobnych nazw.

Ukraińskie cechy fonetyczne w terenowych nazwach własnych mogą być w kontekście polskim zmienione. Takie nazwy własne bliskie są na ogół odpowiednio brzmiącym nazwom pospolitym. Często mają oboczności brzmieniowe w zależności od kontekstu językowego. Oboczności takie znane były od dawien dawna. Od wieków np. mają dwie oboczne formy takie nazwy miejscowości jak: *Chełm/Chołm*, *Lwów/Lwiv*, *Przemyśl/Peremyszl*, *Sanok/Sianik*, *Rzeszów/Riasziw*, *Włodawa/Wołodawa* itp. Na terytorium, gdzie mieszkali obok siebie ludzie mówiący po ukraińsku i po polsku, proces przekształcania terenowych nazw własnych był ciągle żywy, szczególnie silnie ujawnił się ten proces wtedy, gdy na tym terenie ludność mówiąca po polsku zaczęła stanowić zdecydowaną większość (po przesiedleniach ludności ukraińskiej bezpośrednio po II wojnie światowej). Bardzo liczne terenowe nazwy własne w brzmieniu ukraińskim zostały częściowo zapomniane, przestały być używane. Duża część tych nazw została w brzmieniu ukraińskim, znaczna zaś część została częściowo lub też całkowicie fonetycznie spolonizowana (polonizacja może być również słowotwórcza, a także leksykalna, o czym będzie mowa w następnych rozdziałach¹⁸²). Z punktu widzenia stosunku nazw terenowych z cechami fonetycznymi ukraińskimi do odpowiednich nazw z cechami fonetycznymi polskimi można je podzielić na kilka grup, a mianowicie:

¹⁸² Pozostałych rozdziałów, o których wspomina autor niniejszego opracowania, nie odnaleziono [przyp. red.].

1. Nazwy terenowe mające swoje polskie postacie fonetyczne na całym terenie Lubelszczyzny, a na wschodzie występujące obocznie z odpowiednimi cechami ukraińskimi. Są to zazwyczaj nazwy własne mające w podstawie jakiś żywy i często używany w obu językach wyraz pospolity. Takie nazwy u każdego użytkownika kojarzone są łatwo z odpowiednim apelatywem, stąd też łatwo mogą być przetransponowane fonetycznie przez podstawienie odpowiednich cech polskich na miejsce ukraińskich. Takiej zmianie ulegać mogą wszystkie wymienione w części szczegółowej tego rozdziału cechy fonetyczne. Do takich nazw należą m.in. nazwy terenowe mające w podstawie słowotwórczej apelatywy: *droga* – *doroħa*, *krótki* – *korotkyj*, *brzoza* – *bereza*, *średni* – *sередnij*, *błoto* – *boloto*, *słup* – *stowp*, *wilk* – *wowk*, *wierzba* – *werba*, *wierzch* – *werch*, *długi* – *dowhyj*, *między* – *meży*, *miedza* – *meża*, *dąb* – *dub*, *grąd* – *hrud*, *łąka* – *łuka*, *kąt* – *kut*, *węgiel* – *wuhol*, *wąski* – *wużkyj*, *grzęda* – *hrada*, *hryda*, *jezioro* – *ozero*, *lipa* – *łypa*, *niwa* – *nywa*, *gaj* – *haj*, *gać* – *hać*, *góra* – *hora*, *grab* – *hrab*, *gościniec* – *hostyneć*, *las* – *lis*, *piasek* – *pisok*, *bór* – *bir*, *dół* – *dił*, *dwór* – *dwir*, *pod* – *pid* itp. Nazwy terenowe mające za podstawę apelatywy tego typu z ukraińską cechą fonetyczną przybierają masowo w kontekście polskim odpowiednie polskie cechy fonetyczne, np. nazwy *Korotkie*, *Lis*, *Łuka*, *Hać*, *Łypa*, *Pisky* przekształcają się bardzo często na: *Krótkie*, *Las*, *Łąka*, *Gać*, *Lipa*, *Piaski* itp. Tego typu nazw terenowych w brzmieniu ukraińskim jest obecnie na terenie wschodniej części Lubelszczyzny w kontekście polskim stosunkowo niewiele.

Im bardziej rozszerzona jest słowotwórczo dana nazwa terenowa, tym łatwiej zachowuje swoje pierwotne cechy ukraińskie. Po otrzymaniu bowiem jakiegoś dodatkowego morfemu (najczęściej sufiksu) nazwa taka trudniej się już kojarzy z jakimś apelatywem polskim, przybiera wobec tego cechę onomastycznej niezmienności. Zatrzymamy się nad jakimś przykładem. Nazw terenowych mających w podstawie apelatyw *las* – *lis* jest bardzo dużo, ale w jego brzmieniu ukraińskim zapisaliśmy stosunkowo znikomą liczbę, a jeśli się zachowały nazwy o ukraińskim brzmieniu rdzenia, są to przeważnie sufiksально-prefiksalne twory typu: *Werchlisie*, *Meżyliski*, *Zalisocze*, *Lisówki*, *Lisowica*,

Lisowce itp. Nie zmieniły one ukraińskiego *-i-* na odpowiednik polski *-a-* (oba dźwięki pochodzą z prasłowiańskiego dźwięku *-ě*); po takiej bowiem zmianie brzmiałyby zbyt sztucznie. Stopień możliwości przekształcania nazw terenowych jest więc odwrotnie proporcjonalny do stopnia skomplikowania słowotwórczego danej nazwy. Więcej przykładów tego typu znaleźć można w całej części szczegółowej niniejszego rozdziału.

2. Terenowe nazwy własne o pewnych wspólnych rdzeniach czy podstawach apelatywnych, występujące na terenie mieszanym (wschodnim) tylko z ukraińską cechą fonetyczną, a na terenie czysto polskim (zachodnim) – tylko z odpowiednią cechą polską. Są to zwykle nazwy mające w podstawie apelatywy używane rzadko albo wcale. Należą do nich nazwy terenowe mające w podstawie wyrazy: *skruda* – *skoroda*, *trzeba* – *tereba*, *plod-* – *połod-*, *plon-* – *połon-*, *czaszcz* – *czaszcz*, *ochodza* – *ochozza* itp. Mogą to być również nazwy zawierające apelatywy, które przyjęte zostały przez polszczyznę kresową w fonetycznej postaci ukraińskiej, np. *czereńcha* (na wschodzie) – *trzemcha* (na zachodzie, forma taka zepchnięta została do rzędu elementu gwarowego).

Większość nazw tego typu nie kojarzy się już z apelatywami bezpośrednio, ponieważ takie apelatywy na ogół przestały już być używane w mowie codziennej, ich ewentualne przekształcenie fonetyczne nie ma już podstaw skojarzeniowo-psychologicznych. Toteż nazwy takie istnieją na zachodzie i wschodzie niezależnie od siebie w różnym brzmieniu fonetycznym, a historycznie pochodzą od tego samego elementu prasłowiańskiego.

3. Terenowe nazwy własne mające rdzeń występujący na terenie mieszanym (wschodnim) z cechami fonetycznymi tak ukraińskimi, jak i polskimi, ale nie ma odpowiednich nazw w części zachodniej w ogóle. Tego typu nazwy nie przyjęły się na terenie zachodniej Lubelszczyzny z jakichś przyczyn, często podobne rdzenie występują tam również, ale w innym nieprzeznaczonym znaczeniu, są więc znane gwarom i językowi polskiemu, ale nie w nazewnictwie terenowym. W tym wypadku terenowe nazwy własne w brzmieniu polskim można również uznać

za kalki odpowiednich nazw ukraińskich. Do takich zaliczymy m.in. nazwy terenowe o podstawie takich wyrazów, jak: *żołob, horb, korcz, czort, hruz, kruhłyj, kruhłyk, ruka, bezodnia, wyły, humno* itp., które na tym samym terenie przybierają niekiedy postaci fonetyczne polskie: *żłób, garb, karcz, czart, grzęski, kręgły, krągły* (na całym zaś terenie Lubelszczyzny występuje temat *okrągły*), *kruglik, krulik, ręka, bezednia, widły, gumno* itp.

4. Terenowe nazwy własne o rdzeniach tylko w ukraińskiej (nigdy niepolonizowanej) postaci fonetycznej występujące jedynie w części wschodniej Lubelszczyzny, nie mają one odpowiedników polskich na zachodzie Lubelszczyzny. Są to zwykle wyrazy ukraińskie nieznanne językowi polskiemu w szerszym zakresie albo wcale. Nie mogąc być skojarzoną z jakimś apelatywem polskim, pozostaje dana nazwa w postaci niezmienionej. Są to zresztą rdzenie występujące w nazewnictwie terenowym najczęściej w pojedynczych przykładach. Oto niektóre tego typu tematy: *czerep, czeret, dereza, cholosznia, berdo, kuczka, kudy, kolodiaż, sinożań, chwoszcz, Wasyl, hulaty, kurhan, sahadak* itp. Wyrazy te zwykle nieznanne są gwarom zachodniolubelskim, a jeśli istnieją w polskim języku literackim, są to zwykle zapożyczenia literackie lub tzw. elementy kresowe.

W przedstawionych czterech grupach dałoby się zmieścić wszystkie morfemy (rdzenie, afiksy, zakończenia) wchodzące w skład terenowych nazw własnych Lubelszczyzny, a mające lub mogące mieć oboczne cechy fonetyczne polskie i ukraińskie. W przedstawieniu tego materiału wyszedłem od cech fonetycznych ukraińskich, bo te właśnie cechy w terenowych nazwach własnych interesują mnie głównie w niniejszym rozdziale.

Nazwy pochodzenia ukraińskiego na wschodzie Lubelszczyzny zwykle się polonizują w polskim kontekście językowym w stopniu zależnym od przytoczonych wyżej podstaw skojarzeniowo-psychologicznych. O wiele mniej mamy przykładów na ukrainizację fonetyczną nazw pochodzenia polskiego. Tak więc za ukrainizowanie można np. uznać formy nazw terenowych *Mnych* (z pol. *mnich*), *Cehelnia* (z pol. *cegielnia*), *Morhowo* (z pol. *morg, morga*), *Kierkitie*

(z pol. *kierkut*), *Kizie* (z pol. *kozie*), *Serwytut* (z pol. *serwitut*) i inne. Podobne ukrainizowane formy nazw polskich lub zapożyczone przez polskie pośrednictwo występują oczywiście tylko we wschodniej części Lubelszczyzny. W naszym materiale mamy ich stosunkowo mało. Jest to zrozumiałe, gdy weźmiemy pod uwagę fakt, że omawiamy nazwy terenowe zebrane z polskiego w zasadzie kontekstu językowego.

Fonetyczne przekształcenie jakiejś nazwy terenowej może się niekiedy łączyć z całkowitą zamianą innego morfemu (prefiksu czy sufiksu) na taki, który może się użytkownikom wydać lepiej brzmiącym po polsku, np. element ukraiński *protyw* zmienia się na *przeciw*, *prohnyj* na *przeznój*, prefiks *pro-* zamieniony jest na *prze-*, a poza tym są fonetyczne zmiany: $y \neq i$, $\acute{i} \neq \acute{e}$; ukraiński *kruhlyj* może się zmienić na *kręgły*, *krągły* lub zmieniając swoje fonetyczne brzmienie, dodatkowo zgodnie z brzmieniem ogólnopolskim otrzymuje jeszcze prefiks *o-* (*okrągły*); podobnie *horod* ‘ogród’ zastępowany jest zwykle przez pol. *ogród* (dodatkowy element prefiksalny *o-*), ukr. zaś *obołonie* zastępowane być może przez *blonie* (z pominięciem elementu prefiksального *o-*). Niekiedy też przy fonetycznej polonizacji nazwy terenowej zmienia się sufiks *-yna*, *-ina* (o znaczeniu przestrzennym) na *-izna*, który w tym wypadku brzmi bardziej po polsku. Dobrymi przykładami na to są np. takie oboczne formy nazwy jednego i tego samego obiektu w terenie, z których pierwsza brzmi po ukraińsku, a druga – po polsku: *Zahrebelszczyna/Zagrobelszczyna*, *Popiwszczyna/Popowszczyna*, *Rugalszczyna/Rogalszczyna*, *Żydŷwszczyna* i *Żydowszczyna* itp., tutaj obok zmiany cech fonetycznych zmienia się także element sufiksalny.

Jeśli natomiast typowo ukraiński sufiks pozostaje, wpływa on hamująco na zmiany fonetyczne, np. w nazwie terenowej *Porosiuki* typowo ukraiński sufiks *-uk* chroni nazwę przed fonetyczną polonizacją. Podobnie jest z nazwą terenową *Sumiż*, w której prefiks *su-* (odpowiednik polskiego *sq-*, ale to już prawie nie jest kojarzone i uświadamiane) chroni nazwę przed zmianami fonetycznymi. O elementach morfologicznych (słowotwórczych) pochodzenia ukraińskiego w terenowych

nazwach własnych i o ich stosunku do odpowiednich nazw polskich mówić będę zresztą dokładniej w następnym rozdziale¹⁸³.

Polonizacja fonetyczna może być częściowa lub całkowita, np. nazwa ukraińska *Zabolotie* może mieć formę *Zabolocie* (ze zmianą tylko *í* na *ć*, częściowa polonizacja) lub *Zabłocie* (z dodatkową zmianą *-olo-* na *-ło-*, całkowita polonizacja), podobnie formy *Pidbołoc*, *Podbołocie*, *Podbłocie* są różnymi stopniami polonizacji ukraińskiej nazwy *Pidbolotie* (por. jeszcze: *Kutyk* – *Kucik* – *Kącik* i wiele innych szeregów, które znajdziemy w części analitycznej niniejszej pracy).

¹⁸³ Zob. przyp. 182 [przyp. red.].

Indeks

- Abramowski Las 246
Adamowski Lasek 138
Aleksączyki 282
Alojzów 241
Anusin 241
Aurełówka 266
- Baberwy 95
Babia Dolina 188
Babia Góra 224
Babiczkówka 108
Babie Błoto 82
Babie Ługi 123
Babienic 189
Babina Góra 182
Babine Błoto 82, 182
Babine Krzoki 182
Babíniec 147, 189, 276
Babskie Łąki 124
Bábyne Bołoto 82, 182
Bábyne Bołoto 282
Bábyneć 147, 189, 276
Bábyno 182, 282
Bagien 142, 215
Bagienek 215
Bagieniec 142, 143, 215
Bagienki 215
Bagienko 215
Bagna 215
Bagnik 215
Bagniki 215
Báugno 215, 276, 284
Bagny 215
Bagonica 143, 177
Bagoniec 142, 147, 215
- Bahnik 215
Bahńó 215, 276, 279
Bahón 142, 215, 280
Bahoneć 142, 143, 146, 215
Bahoniec 142, 215
Balicha 179
Banaczykowyj Kut 119
Banki 148
Bankowa Ziemia 154
Barani Grąd 116
Baranicha 179
Baranickie Zgórkki 225
Baranie Bagno 215
Baranie Gany 219
Baranie Ługi 123
Baránywka 266, 282
Barci Dół 91
Barć 91
Bardo 94
Barszcze 253
Barszczy 253
Bartłomiejowice 107, 177
Bartnice 91
Bartniki 91
Basamánuszczyzna 284
Basikowa Dołyna 188
Basuniów Kut 266, 280
Basyka 195
Batiukowizna 162
Batyrów Dół 190
Bazneczyna 181
Bedra 94
Bedro 94
Bejdów Lasek 138
Belczany Zgórek 139, 225
- Belicze 166
Berdyczewo 94
Berdyscze 94
Berehowski Ług 72, 166, 215
Berestéczczyna 73, 166, 280
Berestki 73, 166, 174, 278
Berestki 73, 166
Bereść 73
Berezochodża 73, 109
Berezochoża 28, 52, 73,
109, 166
Berézowe 73, 281
Berezowéczczyna 73, 280
Berezowiec 73, 166
Berezowyj Mostek 73
Berézyna 73, 166, 187, 276
Berezyni 73, 166, 187, 278
Bereźniak 73
Bereżeckie Błonie 72
Bereźnica 72, 166
Berwińszczyzna 95
Bezедnia 145
Bezедnia Staruszkowa 145
Bezodnia 145
Bęben 111
Bębenek 111
Bębły 111
Bębniak 111
Bębny 111
Biała 243
Biała Droga 243
Biała Gлина 199
Biała Góra 243
Biała Krynica 178, 243

Biała Łąka 243
 Białe 243
 Białe Bagna 215
 Białe Bagno 243
 Białe Błoto 243
 Białe Pole 243
 Białe Słupy 103
 Białobrzegi 72, 215
 Białowizna 243
 Białucha 243
 Biały Dół 243
 Biały Ług 123, 243
 Białyrostok 243
 Bida Duża 242
 Bida Mała 242
 Bidaki 242
 Bielawszczyzna 243
 Bielice 177
 Biezący Rów 106, 135
 Bilawszczyzna 173, 243
 Bilka 243
 Bilki 243
 Bilsko 243
 Biła Jamka 243
 Biłaja Krynycia 24, 48, 178, 243
 Biłka 243
 Biłki 243
 Biłostoki 243
 Bindugi 160, 198, 238
 Binduihi 238
 Binduihy 160, 198
 Bindużka 160
 Binduga 160, 198
 Bindugi 160, 198
 Bindużka 198
 Bir 255
 Birce 255
 Birki 255
 Birki Niższe 255
 Birki Wyższe 255
 Bliski Dół 198
 Bliski Las 198
 Bliskie Doły 198
 Bliskie Pola 198
 Blizse 198
 Bliższa 198
 Bliższe Kąty 119, 198
 Bliższy Dół 198
 Błocizna 82
 Błocki 82
 Błojca 82
 Błonia 82
 Błonie 82
 Błota 82
 Błoto 82
 Błoto Duże 167
 Błoto Skorodeńskie 70
 Błótko 82
 Błyższa 198
 Bobryk 179
 Bobryki 179
 Bobynie 189
 Bochun 216
 Bochunkowizna 216
 Bogatka 216
 Bogdanowicze 107, 177
 Bogucice 106, 216
 Bogucin 184
 Bogusicha 179
 Bogusz 155
 Boguszowle 155
 Boguszów 155
 Bohaczka 216
 Bohorodyca 216
 Bohukały 216
 Bohuta 216
 Bohutyce 106, 216
 Bohutyn 183, 184, 216
 Bołota 82, 278
 Bołoto 82
 Bołoto Wełykie 167, 209
 Bołowiec 87
 Bołotce 82, 255
 Bołoteczka 82
 Borek Mołodutyński 84, 183
 Borki 255
 Borodacz 65, 71
 Borodieńska 159
 Borodyca 216
 Borosnyło 66
 Borosnyłówki 66, 181
 Borowina 185
 Borowiny 185
 Borowyna 185
 Bortatycze 106, 177, 254
 Bortnica 91
 Bór 255
 Bórowina 185
 Bratyło 181
 Bratyłowo 181
 Bridne 256
 Brodacz 65, 71
 Brodate 65
 Brodek 137
 Brodnie Łąki 148, 256
 Brodzica 216, 218
 Brodzin Ług 123
 Bronowice 107, 177
 Browaryska 193
 Browarysko 193
 Browarzyska 193
 Browarzysko 193
 Bród 256
 Bródek 137
 Bródek 137
 Bródyniec 146, 189

Brudnyćkie 178
 Brudók 279
 Brudynéc 279
 Brudýniec 279
 Bryd 256
 Bryniacza 105, 135, 273
 Brzegi 72, 215
 Brzestowa 73
 Brześcina 73
 Brzeziczne 73
 Brzeźina 73, 187, 276
 Brzezinka 73
 Brzeziny 187
 Brzezowe Bagno 73, 215
 Brzezowiec 73
 Brzezowo Bagno 73
 Brzezowy Dół 73
 Brzezunki 72
 Brzeźniak 73
 Brzeźnica 73
 Brzeźnik 73
 Brzostki 73
 Brzozowa Ławka 73
 Brzozowce 73
 Brzozowica 73
 Brzozowiec 73
 Brzozowy Bród 73
 Brzozowy Grąd 73, 116
 Brzóza 73
 Brzózki 73
 Brzyzina 270
 Brzyzinka 270
 Brzyziny 270
 Brzyzowe Błoto 270
 Brzyzowiec 270
 Brzyżki 72
 Bubnowo 111
 Bubnowszczyzna 111, 267
 Bubnów 111
 Bubyne 271
 Búchałka 282
 Bucianie Gniazdo 271
 Bućki Łuh 123, 234
 Budiak 159
 Budyry 190
 Búdyska 191, 281
 Budziska 191
 Budziski 191
 Bug 30, 216
 Bugorej 216
 Buh 216
 Buhlów 216
 Bułutá 271
 Burdyn 183
 Burki 255
 Burtynówka 183
 Buszywka 266
 Butý 278
 Buzórnyci 178, 282
 Býciowe 281
 Bydłęcy Dół 106, 136
 Bynda 198
 Byzednia 270
 Byzodnia 270
 Bizizina 270
 Carnowe 96
 Cegielne Pole 216
 Cegielnia 142, 216
 Cegielniska 216
 Cegielnisko 216
 Ceglana Ulica 216
 Cegłówka 216
 Cehelnia 142, 216, 289
 Ceholnia 216
 Cełujki 243
 Cerkiewka 143
 Cerkowisko 143
 Cerkówne 143
 Cėrkwisko 143, 281
 Chalba 240
 Chalinówka 240
 Chałoznia 83, 93
 Charasimówka 238
 Chejduk 240
 Chektary 240
 Chełm 286
 Chłopiatyn 134, 183
 Chmelina 168
 Chmeliny 168
 Chmelita 168, 195, 244
 Chmelowa 168
 Chmełyný 168
 Chmiel 168, 243
 Chmielarnia 168, 244
 Chmielek 244
 Chmielinne 188
 Chmieliny 168, 188, 244
 Chmielińskie 188
 Chmielisko 168, 244
 Chmielita 168, 195, 243
 Chmielnik 168, 244
 Chmielnisko 168, 244
 Chmielowe 168, 243
 Chmielówka 168, 244
 Chmilek 244
 Chmilowatka 24, 48, 168, 244
 Chmylina 24, 48, 188, 244
 Chmyłyný 188
 Chodyło 152, 181
 Choina 165
 Choinka 165
 Choinowy Ług 165
 Choiny 165
 Chojnasta Góra 165
 Chojniak 165

Chojniocki 165
 Chojnowa 165
 Cholendernia 240
 Cholenderskie Pastwisko 240
 Chołm 286
 Chołys 190, 222
 Chomowa Dolina 188
 Chorczakowe 236
 Chorodek 63
 Chorodzisko 63
 Chorosne 66
 Choroszcza 66, 164
 Choroszcze 66, 164
 Chorośnica 66, 164
 Chotyłów 182
 Chotymka 182
 Chódyłówka 152, 181
 Chómyńāja 183
 Chrin 24, 48, 244
 Chrust 66, 164
 Chrusta 66, 164
 Chrusty 66, 164
 Chruściaki 66, 164
 Chruślak 66
 Chruśniak 66, 164
 Chruśnice 66, 164
 Chrynowo 24, 48, 244
 Chumeńko 148
 Chumietczyźna 277
 Chumítczyzna 277
 Chumynāja 271
 Chuta 241
 Chwediuwszczyzna 160, 164
 Chwoina 164
 Chwoiny 164
 Chwojewącz 164, 280
 Chworostnica 66, 164
 Chworościanka 66, 164
 Chwoszczanik 165
 Chwoszczyk 165
 Chwójki 164
 Chwószczka 165
 Chwószczon 165
 Chwószczyk 165
 Chwószczyniec 165
 Ciarlina 97
 Ciartolija 96
 Ciągła 162
 Ciągłe 133, 162, 237
 Ciągłe Kąty 119
 Ciągłe pod Sołoduchę 87
 Ciągłowe 133, 162, 237
 Ciche 207
 Cichobuż 207
 Ciećwierz 171
 Ciećwirz 171
 Cielcowa 171
 Cielece 106, 136, 171
 Ciemierzycza 168
 Ciepłe Błota 82
 Cierciż 162, 170
 Cierciże 162, 170
 Cietrzewieniec 171
 Ciosna 171
 Circiż 162, 170
 Cis 208
 Cisz 207
 Ciupyra 190
 Cupel Mniszański 202
 Cwyntaryk 179
 Cyholnia 142, 216
 Cyłujki 243
 Czapków Haj 218
 Czarna 95
 Czarna Grobla 154
 Czarna Rzyka 212
 Czarne 95
 Czarne Bagno 95
 Czarne Błoto 95
 Czarne Grzędy 130
 Czarnokruhy 95, 122, 233
 Czarnołoża 95, 259
 Czarnołożie 95, 259
 Czarnoziem 154
 Czarny Kąt 119
 Czarny Las 246
 Czarny Wygon 95
 Czartoryja 96
 Czartowe Pole 96
 Czartowiec Wielki 96
 Czartowskie Bagno 96
 Czartyży 170, 278
 Czaszcz 129
 Czaszcze 129
 Czaszcze Bliższe 129
 Czaszcze Dalsze 129
 Czaszczy 129
 Czernik 168
 Czepec 147
 Czepec 147
 Czeremchowo 74, 281
 Czeremchowy Bagien 74,
 142, 215
 Czeremszyny 74
 Czeremuszne 74
 Czerepki 74
 Czerepko 74
 Czeret 22, 46, 74, 174, 280
 Czerewacz 74, 174
 Czerewatka 74
 Czernewo 95, 173
 Czerniawa 95
 Czerniowo 95, 173
 Czerniów 95, 173
 Czerniówka 95
 Czernisz 95, 190
 Czerteże 170

Czertież 162
 Czerwinka 270
 Czerwona Dębina 113
 Czerwony Krzyż 201
 Czerwywec 146, 196
 Czerwywic 196
 Czetrwetiny 186
 Czetwercina 99, 186
 Czetwertni 99, 163
 Czetwertiny 99, 163
 Czetwertki 99
 Czetwertyna 99, 186
 Czetwertyny 99, 186
 Czortoryja 96
 Czortoryje 96
 Czortowe Błoto 96
 Czortowiec 96, 147, 267
 Czortowska Grobel 96
 Czortówka 96
 Czortywec 96, 267
 Czortywec 147
 Czeromorgówka 235
 Cztery Słupy 103
 Czupyra 190
 Czuryłów 181
 Czwarty Polatek 99
 Czwerti 99, 163
 Czwerti Do Bohutycz 99,
 163
 Czwerti Do Wiski 99, 163
 Czybyna 182, 280

 Ćwierci 99, 163
 Ćwiercie 99, 163
 Ćwierciny 99, 163, 186
 Ćwierciowa 99
 Ćwierc 99, 163
 Ćwirci 99

 Dalsze Kąty 119
 Danowska Ochoża 109
 Dąb 112
 Dąbek 112
 Dąbki 112
 Dąbkowa 112
 Dąbkowe 112
 Debeta 170
 Demianówka 170
 Demniki 113
 Deputyczne 177
 Deputyczne Królewskie 106
 Deputyczne Nowe 106
 Deputyczne Stare 106
 Derehownia 75, 217, 268
 Dereźnia 75, 170
 Dereźnia-Zagrody 75
 Dereźnie 75, 170, 174
 Dertyna 96
 Dertyny 96, 186
 Derylaki 170, 182
 Deszkowice 170
 Dębasek 112
 Dębek 112
 Dębica 177
 Dębina 113, 184, 232
 Dębinka 113, 184
 Dębinki 113, 184
 Dębiny 113
 Dębita 195
 Dębniak 113, 272
 Dębniaki 113, 272
 Dębowa 112
 Dębowa Góra 112
 Dębowce 113
 Dębowe 112
 Dębowe Kładki 112
 Dębowica 113
 Dębowiec 113, 147, 276

 Dębowy 112
 Dębowy Dół 112
 Dębowy Grąd 112
 Dębowy Las 112
 Dębowy Lód 112
 Dębowy Pasek 112
 Dębrowica 177
 Dębrowni Gan 219
 Dęby 112
 Diabłowo 96
 Diakonow 274
 Diakówka 159
 Diakówki 159
 Diékuniw 159, 266, 274
 Dinkowe 281
 Dinkowe 160
 Diuchtiarki 160, 162, 273
 Diuchtiernia 160, 162, 273
 Diwiniec 160
 Długa 102
 Długa Dolina 102
 Długi Bagien 102, 142
 Długi Dół 102
 Długi Grąd 116
 Długie 101, 102
 Długie Błota 102
 Długie Pole 102
 Dłużek 102
 Dłużnice 102
 Dłużniów 266
 Do Bridna 27, 51, 256
 Do Dubyny 112, 184
 Do Gościńca 190
 Do Jęziora 156
 Do Krynicy 200
 Do Lisiego Kąta 120
 Do Niwy 203
 Do Rzeki 212
 Do Smugi 237

Do Zamołodycz 27, 51, 84
 Dobno 100
 Dobratycze 107, 177
 Dobromiryczci 107
 Dobromirzyce 107
 Dobryłów 182
 Dobryń Mały 228
 Dobug 216
 Dodatki W Nywyciach 178,
 203
 Dohwa 100, 217
 Dohwe Pole 101, 217
 Dokudów 118
 Dolinka 188
 Dolinki 188
 Dolinowa Droga 188
 Doliny 188
 Dołga 101, 217
 Dołha 100, 101, 217
 Dołhe 100, 217
 Dołhie Ozyro 101, 156, 217
 Dołhobrody 101
 Dołhobyczów 101
 Dołholiska 101
 Dołhołęka 101
 Dółki 256, 276
 Dołynny 188
 Dołżak 101
 Domiarek 137, 248
 Domiarki 137, 248
 Dómirók 137, 248, 283
 Domowe 271
 Doróżyska 67
 Doróżki 67
 Douga 101, 217
 Dowbów 100
 Dowha 101, 217
 Dowhe 101, 217
 Dowhi Nadbuhý 101, 216,
 217, 278
 Dowholiski 25, 49, 101,
 217, 247
 Dowhy 101, 217
 Dowżniw 266
 Dół 256
 Dół Gnity 199, 221
 Dragán 280
 Droga Końcolasowa 258
 Droga Na Gać 220
 Droga Stodolana 263
 Dróżka 67
 Druga Gonja 223
 Druga Ręka 125
 Druga Ryza 212, 250
 Drugopuska 86
 Drymłyk 24, 48, 180, 211,
 245, 279
 Dub 114
 Dubeczno 114
 Dubeńka 113, 148
 Dubeńskie Pasowisko 148
 Dubica Dolna 114
 Dubica Górna 114
 Dubicz 107, 114
 Dubicze 107, 114
 Dubie 112
 Dubienka 114, 148
 Dubiny 113, 184
 Dubis 114, 190
 Dubiska 113
 Dubniaki 113, 272
 Dubniék 113, 272, 279
 Dubnik 113, 114, 181
 Dubowe 112
 Dubowica 113
 Dubowiec 113
 Dubowo 112
 Dubów 112, 114
 Dubówéc 113, 147
 Dubúst 280
 Dubuwéc 276
 Dubyná 112, 184, 278
 Dubynki 113, 184
 Dúbyny 113, 184, 281
 Dudatki 271
 Dúdinki 160, 282
 Duhaniwśka 267
 Dulina 271
 Dumbie 112
 Dumowe 271
 Duża Gać 219
 Duża Miedza 110
 Duża Ochoża 109
 Duże Czasce 129
 Duże Ćwierci 163
 Duże Grzędowo 117
 Duże Jezioro 156
 Duże Kąty 119
 Duże Płóski 86
 Duże Włóki 88
 Duży Brzeg 72, 215
 Duży Chrust 66, 164
 Duży Hrudyk 117, 179
 Duży Krąg 122, 233
 Duży Lasek 138
 Dweroruby 124
 Dworyska 193
 Dwórisko 193, 281
 Dworzyska 193
 Dworzysko 193
 Dwurý 278
 Dwurzec 256
 Dwurzysko 271
 Dyaconow 159
 Dybeta 170
 Dyczyna 198

Dykowina 198
 Dylki 256, 276
 Dyrywka 266
 Dytietko 24, 48, 162, 244, 273
 Dywusza 199
 Dziadowica 177
 Dziadowska Łąka 124
 Działiki 244
 Dział 161, 244
 Dział Średni 78
 Działek 244
 Działek Wąski 127
 Działka 244
 Działki 161, 244
 Działy 161, 244
 Dzicz 198
 Dzicze 198
 Dziczowa Droga 198
 Dziechciarka 160, 273
 Dziechciarnia 160, 273
 Dziechciorski Piec 105, 160
 Dziechciorze 160
 Dziekanów 159, 266, 274
 Dziekciarka 160
 Dzierążnia 102, 127, 179, 228
 Dzierbicha 179
 Dziki Dół 198
 Dzikie 198
 Dzikie Jezioro 198
 Dzikie Pola 198
 Dzikowiny 198
 Dzikowizna 198
 Dziuchciarka 160, 162, 273
 Dziuchciarnia 160, 162, 273
 Fedkowa Góra 157
 Fetiwski 163, 267
 Filipce 205
 Filipiec 205
 Filipówki 205
 Fojna 164
 Fójna 164
 Furdejowa Sośnina 188
 Gabrelówka 239
 Gabryłowo 181, 238
 Gaci 219
 Gacie 162, 219
 Gaciska 192, 220
 Gać 219, 287
 Gaik 218
 Gaisko 218
 Gaj 217
 Gaj Olchowy 217
 Gaje 218, 253
 Gajek 141, 218, 276
 Gajgóra 218
 Gajna Łąka 218
 Gajowa Droga 218
 Gajowina 218
 Gajowizna 218
 Gajówka 218
 Galántowa Zagroda 281
 Gáluszczyna 284
 Gałajicha 179
 Ganczorka 92, 230
 Gański Las 219
 Garb 91
 Garbate Przymiarki 91
 Garbowiec 91
 Garby 91
 Garnarczowa 214
 Gatka 220
 Gatki 220
 Gatna 220
 Gągolica 177
 Gąsc 114, 227
 Gąsieniec 115, 227
 Gąsówka 115, 227
 Gąszcz 114, 227
 Gąszczyk 114, 227
 Gdeszyn 170
 Gęsi Dół 115, 227
 Gęszczawizna 114, 227
 Gęś 115
 Gielwiśkie 279
 Giélowa Kryńcica 281
 Gíliki 282
 Glibiący Dół 135
 Glina 199
 Glinawica 120
 Gliniana Góra 199
 Glinianki 199
 Glinik 199
 Gliniki 199
 Glinisko 194
 Gliniszcze 194
 Glinki 199
 Glinkowe 199
 Glinnik 180, 199
 Glinniki 180
 Glinowa Góra 199
 Gliny 199
 Głąb 115
 Głębiec 115
 Głęboka 115
 Głęboka Debra 115
 Głębokie 115
 Głodny Ogród 83, 223
 Głowy 83, 223
 Głubina 115
 Głuch 220
 Głucha 220
 Głuchowe 220
 Głuchy 220

Głuchy Dół 220
 Głuski 220
 Głusza 220
 Głuszczyzna 220
 Gnatów 239
 Gniesz 245
 Gniła Dębina 113, 199, 221
 Gniła Łąka 199, 221
 Gniły Kąt 138
 Gnywotyny 186, 221, 245
 Gojek 141
 Goliszna 188, 222
 Goliska 222
 Golizna 188, 222
 Golizny 188, 222
 Gołe 221
 Gołe Błoto 221
 Gołębie 115, 223
 Gołębiów 115
 Gołębiówka 116, 222
 Gołębnik 116
 Gołębów 222
 Gołoborza 222
 Gołobyce 222
 Gołubkowe Bagno 115
 Gon 196, 223
 Gony 196, 223
 Goraj 224
 Gorszczarowa Nowinka 91,
 214, 230
 Gościniec 190, 227
 Goździach 232
 Goździak 233
 Goździaki 233
 Goździów Kąt 233
 Góniany Dół 257
 Góra 224
 Góra Krzyżowa 201
 Góra Wiatraczna 253
 Górczyny 224
 Górecki Grąd 116
 Górka 224
 Górki 224
 Górki Bliźnie 198
 Górowa Droga 224
 Góry 224
 Górzawa 224
 Górzonki 224
 Góstek 233
 Gózd 233
 Gózdek 233
 Góździk 233
 Grab 227
 Grabar 214
 Grabarz 214
 Grabczak 228
 Grabczyna 227
 Grabelówka 239
 Grabina 227
 Grabiny 227
 Grabki 227
 Grabkowo 227
 Grabniak 227
 Grabniaki 227
 Grabnik 180, 227, 228
 Grabowa 227
 Grabowe 227
 Grabowiec 227, 268
 Grabowik 227
 Grabowo 227
 Grabów 227
 Grabówka 227
 Grabuwiec 268
 Graby 227
 Grada 129, 229
 Granica 178, 228
 Granice 178, 228
 Graniczka 228
 Graniczki 228
 Graniczne 228
 Granicznik 228
 Granicznik 178, 228
 Grańskie 228
 Grąd 116, 230
 Grądek 117, 137, 230
 Grądkki 117
 Grądkowszczyzna 117
 Grądy 116, 230
 Grądzik 117, 161, 179, 230
 Grądziki 117, 179
 Grebelka 154, 229
 Grebelki 154, 229
 Grebla 154, 229
 Greble 154, 229
 Gregorowiec 174
 Gregórka 174
 Grénowo 281
 Grędówki 130
 Grędy (Gryndy) 116, 230
 Gręzłowe 117, 231
 Grobelka 154, 229
 Grobelki 154, 229
 Grobie 154, 229
 Grobka 229
 Grobla 154, 229
 Groble 229
 Groblisko 229
 Grochówe Kąty 67, 71, 119,
 226, 281
 Grochowiny 67, 226
 Grochowiska 67, 226
 Grodysławice 209
 Grodziska 68, 192
 Grodzisko 63, 68, 158, 192
 Grodzisław 209
 Gródka 68
 Gródki 68

Gródzicz 158
 Gródź 158
 Gruby Dąb 112
 Grudcie 117, 230
 Grudki 117, 230
 Grumadnie 271
 Grumow 230
 Gruskowy Dół 231
 Grusze 231
 Gruszczykowa 231
 Gruszka 231
 Gruszki 231
 Gruszków Dół 231
 Gruszowiec 231
 Gruszów 231
 Grybowica 199, 230
 Grychorów 200, 239
 Grychorów 174
 Grynówizna 200, 239
 Grządek 130
 Grządka 130, 214, 229, 274
 Grządki 130
 Grzesiów 239
 Grzęda 130, 157, 214, 229, 274
 Grzędy 130, 214
 Grzędziska 130, 229
 Grzęska 117, 231
 Grzęski Patok 117
 Grzęskie 117
 Grzęskie Łąki 117
 Grzęzawina 117, 185, 231, 276
 Grzęzawy 117
 Grzęzowo 231
 Grzybianna 199, 230
 Grzybichy 199, 230
 Grzybówka 199, 230
 Grzybówki 199, 230
 Grzydnica 130, 229
 Gujsc 114, 227
 Gumienko 148
 Gumńska 232
 Guściniec 271
 Guwniska 232
 Gwizdało 152
 Gwoździach 232
 Gwoździak 232
 Gwoździec 232
 Hacı 162, 220
 Hacie 162, 220
 Haczki 220
 Haczyska 220
 Hadacz 217
 Hadajówka 217
 Haiska 218
 Haj 218
 Hajczyna 218
 Hajduk 240
 Haje 218, 253
 Hajek 218
 Hají 218, 253
 Hajik 218
 Hajki 218, 278
 Hajók 141, 218, 276, 279
 Hajownicy 218
 Hal 196, 219
 Hala 240
 Halasy 219
 Halczyna Góra 240
 Hale 196, 219
 Halewa 196, 219, 273
 Halicz 219
 Halizna 196, 219
 Halizowski Las 241
 Halizów 241
 Halskie 219
 Hałe 196, 219
 Hałe Błoto 219
 Hały 196, 219
 Hamajdyw Hrud 116, 266
 Hanawicznik 235
 Hanów 219
 Hanusin 241
 Hańsk 219
 Hański Las 219
 Hańskie 219
 Hańskie 279
 Harachowe 238
 Harasima Móg 235, 238
 Harasiuckie 238
 Harasiuki 238
 Haraszkowe Łozy 238
 Harbacz 228
 Harbaczówka 228
 Harmanicha 238
 Hary 226
 Haryłówka 181, 238
 Hać 287
 Haczyska 220
 Hati 162, 163, 220
 Hatka 220
 Hatki 220
 Hatyńskie Bagno 220
 Hatyska 192, 220
 Hatyski 192, 220
 Hawrelówka 266
 Hawryliwka 266
 Hawryłkowszczyzna 181, 284
 Hawryłkowszczyzna 238
 Hawryłowszczyzna 238
 Hawryły 181, 238
 Hektary 240
 Hicze 257
 Hilecze 257

Hlinience 178, 199, 220
 Hlinieńce 277
 Hlénianyci 178, 199, 220,
 277
 Hłusza 220
 Hłynki 199, 220
 Hłynnyki 180, 199, 220,
 282
 Hłyńskie 199, 220
 Hłyńskoje 220
 Hnatów Kąt 239
 Hnisz 245
 Hniszowa 245, 247
 Hniszowski Lasek 245
 Hniszów 245
 Hnyłyj Kut 199, 221
 Hnyłyj Kutok 137, 138
 Hnyłyj Putík 264
 Hnyłyj Potík 199, 221
 Hnyteczna 170
 Hnywotyńska 183
 Hnywotyńska 221, 245
 Hodacz 217
 Hodomcza 241
 Hola 222
 Holaczyna 222
 Holak 222
 Holendernia 240
 Holeński Las 222
 Holeszów 222
 Holewin 222
 Holewina 222
 Holopa 222
 Hołod 83
 Hołodnica 83, 223
 Hołodowska Łąka 83, 223
 Hołodowski 83
 Hołodowski Las 83, 223
 Hołodrób 222
 Hołodudy 222
 Hołosyn 183
 Hołota 222
 Hołow 83, 223
 Hołowka 83, 223
 Hołowno 83, 223
 Hołowy 83, 223
 Hołubie 115, 223
 Hołubka 115, 223
 Hołubýji 223
 Hołyná 188, 222, 278
 Hołyszyn 190, 222
 Honiatycze 107, 134, 177,
 224
 Honiatyczki 107, 134, 224
 Honiatyn 134, 183, 224
 Horá 224
 Horaj 224, 225
 Horbach 228
 Horbki 91, 228
 Horbowszczyzna 91, 228,
 267
 Horbów 91, 228
 Horbý 91, 228, 278
 Hordów Most 259
 Hordyjów Rów 179, 228
 Hordzieska 228
 Hordzież 228
 Horíjowe 179, 281
 Horodba 68, 158, 226
 Horodek 63, 68, 226
 Horodiec 68, 158, 226
 Horodok 63
 Horodysc 68, 194
 Horodyska 68, 192, 220, 226
 Horodysko 63, 68, 158, 191,
 226
 Horodyszczna 68, 194, 226
 Horodyszczce 68, 194, 226
 Horodziec 68
 Horodzisko 68, 158, 192,
 226
 Horojce 68
 Horojec 68, 158, 226
 Horostyta z
 Chworostyta 195
 Horoszkí 67, 226, 278
 Horòszkówy Kutý 67, 71,
 119, 226, 281
 Horowka 224
 Horszczarowa Nowinka 91,
 230
 Hóruszka 224, 282
 Hory 224
 Horyce 178, 224, 225, 253
 Hóryci 178, 224, 253, 282
 Hórydyć 69
 Horyłówka 181, 238
 Hosowce 241
 Hostrówok 138, 241, 261
 Hostrówý 241, 261
 Hostruwók 276
 Hostruwý 278
 Hostyneć 146, 189, 227
 Hostynne 163, 190, 227
 Hósyna 187
 Hozera 156, 171, 241
 Hózyra 283
 Hómszana 241
 Hóritce 213, 241
 Hórydyć 226
 Hóstriwok 138, 211, 241, 261
 Hósyna 241
 Hósywéc 241
 Hrabnyk 180, 228
 Hrabowek 228
 Hrabý 227
 Hrađ 129, 157, 214, 229, 274

Hradá 129, 157, 214, 229, 274, 278
 Hradínoje 160, 214, 229, 274, 282
 Hradka 129, 214, 229, 274
 Hramowycia 178, 230
 Hrańskie 228
 Hrebelki 154, 229, 278
 Hrebenne 166
 Hrebennego 175
 Hrebla 154, 229
 Hrebostawek 229
 Hredkowa 157
 Hreńkowskie 157
 Hreńków 157
 Hrehorów 174, 200, 239
 Hrubczak 228
 Hrubiesz 222
 Hruccie 117
 Hrud 116, 230
 Hruda 116, 230
 Hrudcie 117, 230
 Hrudéc 117, 146, 230
 Hrudik 117, 160, 179, 230
 Hrudki 117
 Hrudók 117, 137, 230, 279
 Hrudý 116, 230, 278
 Hrudyk 106, 117, 161, 179, 230
 Hrudýki 117, 179, 230, 282
 Hruszki 231
 Hruszowski Las 231
 Hruszów 231
 Hruzawyna 117, 185, 231, 276
 Hruzkaja 117, 231
 Hruż 117, 231
 Hrybényszczyna 166, 175, 284
 Hryciowe 200
 Hrycyjów Kut 119, 239, 269, 280
 Hrycyna 200, 239
 Hryc 200
 Hryčka Góra 200, 239
 Hryčko 200, 239
 Hryhor 200
 Hryhorij 200
 Hryniowa Góra 200, 239
 Hryń 200
 Hryszny 229
 Hulanka 231
 Hulawka 231
 Hulcze 231
 Hulka 241
 Hulýnnycia 178, 282
 Huminna 232
 Humna 232
 Huniska 232
 Hurbki 91, 278
 Huritce 71, 265
 Hurydyć 146
 Husaki 115, 227
 Husinka 115, 227
 Husiny 115, 227
 Husińska Dębinka 113
 Huska 114, 227
 Huski 128, 242
 Huskie 242
 Husne 114, 227
 Hustéc 114, 146, 227, 279
 Hustýnszczyna 281
 Husynne 115, 227
 Husyński Las 115, 227
 Husywéc 146, 279
 Huszcza 114, 227
 Huszczaczki 227
 Huszczak 114, 227
 Huszczaki 114
 Huszczka Duża 114
 Huszczka Mała 114
 Huszczyło 152
 Huszczyłów Kut 119, 152
 Huszczyn Kut 114, 227
 Huś 115, 227
 Huście 241
 Huście 127, 242
 Hwózdy 232
 Hywna 232, 257
 Hýždzyre 213, 283
 Hýždzyry 213
 Istrów 261
 Iwánowa Składka 281
 Iz 245
 Iza 245
 Izki 245
 Izy 245
 Jacków Grąd 116
 Jankiweć 147, 268
 Jankowiec 147, 268
 Jáńciowe 281
 Járosziw Kąt 281
 Járosziw Kont 269
 Jarzábek 157
 Jarzębiniec 157
 Jasne Grądy 116
 Jásyńci 283
 Jazowiec 245
 Jazownica 245
 Jazy 245
 Jedlińska Ochodża 109
 Jezierniak 156
 Jezierzysko 156, 194
 Jeziora 156
 Jeziorek 156

Jeziorko 156
 Jeziorne Doły 156, 269
 Jeziornica 156
 Jezioro 156, 276
 Jezioro Stegieńskie 170
 Jeziorowe Góry 156
 Jeziorzysko 156
 Jeziórek 156
 Jeziórka 156
 Jeziórki 156
 Jeziórko 156
 Jezymniki 157
 Jezynioki 157
 Jezynki 157
 Jeżyniec 157
 Jeżynny Dół 157
 Jeżynów Dół 157
 Jęzior 156
 Jęziora 156
 Jęziorna Droga 269
 Jęzioro 156
 Jęziorowska 194
 Jęziorzysko 194
 Jęziór 156
 Jęziórek 156
 Jęziórka 156
 Jęziórki 156
 Jęziórko 156
 Jęzirske 269
 Jiśkiwska Łoza 267
 Jiwnica 282
 Josafat 143
 Józiórki 156
 Józkowy Nahawyci 235
 Józkowy Nahawyci 93
 Jurkowa Miedza 110

 Kaczmarka 93
 Kaczmarskie 93

 Kaczy Kąt 119
 Kadylnica 152, 181
 Kajtanowska Miedza 110
 Kalickie Jezioro 156
 Kalinówka 266
 Kalitynka 186
 Kałabán 102, 280
 Kałyniwka 266
 Kamenyste 168, 194
 Kameń 168
 Kamieniarnia 169
 Kamienica 169
 Kamienie 169, 269
 Kamieniowe 169
 Kamienisko 169
 Kamieniste 194
 Kamieniucha 169
 Kamienna 169, 269
 Kamienniak 169
 Kamień 168, 169, 269
 Kaminie 269
 Kapusiska 193
 Kapúsnyška 276
 Kapúsnyško 192
 Kapuśńska 192, 276
 Kapuśnisko 192
 Karcunek 92
 Karcunki 92
 Karczemka 93
 Karczma 93
 Karczmarska 93
 Karczmysko 93
 Karczunek 92
 Karczunki 92
 Karczyki 92
 Karémarski Kąt 119
 Karkosze 93
 Karpowicze 107, 177
 Karpowiczka 119

 Kaszara 273
 Katarzyna 188
 Kateryna 188
 Kateryny Kut 119, 188
 Katryczy 107, 177
 Kaçik 120, 179, 291
 Kaçiki 120, 179
 Kapalina 118
 Kapaliny 118
 Kapanica 118
 Kapie 118
 Kał 119
 Kąta 119, 276
 Kałek 120, 138
 Kałki 120
 Kały 119
 Kepa Diabla 96
 Kepeasta 273
 Kepeaste Jezioro 273
 Kepeasty 273
 Kepeina 185
 Kepeiny 185
 Kiele Malówanoho
 Mósta 285
 Kiełbasa 102
 Kiełbasiniec 102
 Kiełbasionka 102
 Kiełbasy 102
 Kiełbówka 102
 Kiełyńskie 282
 Kierkitie 161, 258, 289
 Kierkut 258
 Kieryk 179
 Kierz 136
 Kierzki 136
 Kincy 254, 258
 Kińca 258
 Kirnica 200
 Kirniów 259

Kiryłowe 181
 Kiryłówka 181
 Kítynia 178, 282
 Kizie 259, 290
 Klatki 246
 Kleć 246
 Kletczyzna 246
 Kletnia 246
 Klicki Bagien 246
 Klimontowszczyzna 267
 Klitne 246
 Klitnia 24, 48, 246
 Klitnik 246
 Klityska 192, 246
 Kłodnica 148
 Kłypyń 182
 Kniażki 131
 Kniażne 131, 274
 Kniażnowa 131, 274
 Kniażowe 131, 274
 Knieże 131, 274
 Kobyla Łoza 259
 Kobyle Ługi 123
 Kobyle Wirzchy 99
 Koci Grądek 117
 Kocie Grądy 116
 Kocielec 146
 Kocieńki 146
 Kociubiniec 182
 Kociubyn 182
 Koczostów 261
 Koczowszczyzna 267
 Kodeniec 70, 149, 219
 Kodeń 149
 Kodeńszczyzna 149
 Kolonia Hruszów 231
 Kołbania 272
 Kołbanka 102
 Koło Bagna 215
 Koło Bezedni 145
 Koło Cegielni 142, 216
 Koło Chrustów 66, 164
 Koło Dęba 112
 Koło Dębowca 113
 Koło Drogi 67
 Koło Dzwoniaczki 135
 Koło Gościńca 190, 227
 Koło Grebli 154, 229
 Koło Grobli 27, 51, 154, 229
 Koło Gruszki 231
 Koło Kołbani 102
 Koło Krynicy 178, 200
 Koło Kryżowych Dorohiw 67, 201, 217, 266
 Koło Krzyża 201
 Koło Ługa 123, 233
 Koło Mogiły 203, 234
 Koło Mycýwskoji Hranýci 178, 228, 282
 Koło Rabego Pala 214
 Koło Topoli 264
 Koło Wiatroka 253
 Koło Zóły Figury 104
 Kołodeń 148, 149
 Kołodiazek 131, 158
 Kołodiazki 131, 158
 Kołodziażny Dół 131, 159
 Kołodziżki 131, 159
 Kołostruha 237
 Kołowierzka 99
 Komárnica 282
 Komarynka 188
 Konca 258
 Konce 254
 Kondratiukowe 162
 Koniec 258
 Koniec Boru 258
 Konięcpól 258
 Koniewy 273
 Konopelki 154
 Konoplika 154
 Konopliście 154
 Konopniska 154
 Końca 258
 Końce 254, 258
 Końciański Wygon 258
 Końcodoły 258
 Końcopłotnie 258
 Końcy 253, 258
 Kopýczata 283
 Kopytów 182, 232
 Kor 136
 Korciuska 92
 Korcz 92
 Korczewa 92
 Korczí 92, 253, 278
 Korczijama 92
 Korczmin 93, 138, 209
 Korczmińska Góra 93
 Korczowa 92
 Korczów 92
 Korczówka 92
 Korczunek 92
 Korczunki 92
 Korczy 92
 Kórczyki 92, 282
 Korczyska 92
 Korenyste 175, 194
 Korkoszów Dół 93
 Kornýłowe Stáje 181, 281
 Korohód 242
 Korolek 69
 Korolicha 69
 Koroliwski Kut 267
 Korolówka 69
 Koropawka 69

Korotkie 69, 287
 Korotocha 69
 Korotószyna 281
 Korotoszyno 69
 Korotysza 69, 195
 Korotysze 69, 195
 Koryciasty Ług 123, 195, 273
 Korycina 195
 Korycino 186
 Koryciny 186
 Koryciska 195
 Korycizna 195
 Korycizny 195
 Koryta 195
 Korytkowizna 195
 Korytniska 195
 Koryto 195
 Korytowa 195
 Korýtyna 186, 195, 275
 Korytyny 186
 Korytysi 195
 Korzenna Smużka 175
 Korzonek 175
 Korzycina 186
 Kosara 273
 Kosary 273
 Kosiara 273
 Kosiary 273
 Kostrzeń 149
 Kosynka 187
 Koszara 273
 Koszarnyj Garb 91
 Koszary 273
 Koszèryska 194, 273, 281
 Koszyszniwy 203
 Kościeniewiczze 107
 Kósciołowe 284
 Koteléc 146, 279
 Kotelugi 146, 237
 Kotiów 276
 Kótów 266, 276
 Kotyl 163
 Kotyli 146
 Kowaliwskie 269
 Kowalów Przechód 75
 Kowbania 102
 Kowbań 102
 Kowszek 141
 Kowszók 141, 279
 Kowtý 119, 278
 Kozarec 147
 Kozarzec 147
 Kozele 171
 Kozelnia 171
 Kozi Bór 255, 259
 Kozi Róg 236
 Kozi Zgórek 139, 225, 259
 Kozia 259
 Kozia Głowa 83, 223
 Kozia Góra 259
 Kozia Noga 235, 260
 Kozia Szyja 259
 Kozie 259
 Kozie Błota 259
 Kozielaski 246
 Kozielnia 171
 Kozieniec 190
 Koziniec 190
 Koziorowy Pohar 225
 Koziół 280
 Kozłowa Łąka 124
 Kozłowe Łąki 124
 Kozyniec 190
 Kozliniec 190
 Kóciubiniec 189
 Kółka 258
 Kótelí 146
 Kótelnice 146
 Kótyli 146
 Kra 136
 Kramarzów Przechód 75
 Kramionka 214
 Krasita 195
 Kragła 121, 233
 Kragła Łózka 121
 Kragłe 121, 233
 Kragłe Karce 92, 121, 253
 Kréczeta (Kréczyta) 175, 283
 Kreczki 175
 Kremyszowo 214
 Krenica 200
 Krenice 200
 Kreniczne 200
 Kresy 175
 Kręciborek 122
 Kręczone Dziury 122
 Kręczone Wygon 122
 Kręgi 122, 233
 Kręgła Choina 121
 Kręgła Góra 121, 233
 Kręgła Łoza 121
 Kręgła Nowinka 121
 Kręgle Bagna 121
 Kręgły Lasek 121, 138
 Kręgły Rów 121
 Kręgowiny 121, 233
 Krętawki 122
 Krężny Łuzek 141
 Kro 136
 Krowiska 191
 Krowyska 191
 Królewski Kąt 267
 Królewszczyna 69
 Królówka 69
 Krótkie 69, 287
 Kruciów 122

Kruć 122
 Kruglik 122, 180, 233
 Krugowina 121, 233
 Krugowiny 121, 233
 Kruhe 121, 233
 Kruhel 121, 233
 Kruhele 121, 141, 233
 Kruhlik 121, 122, 141, 180, 233
 Kruhliki 122, 180, 233
 Kruhła 121, 233
 Kruhła Dołyna 121, 188, 233
 Kruhłe 121, 233
 Kruhły Lesok 24, 48, 121, 138, 233, 246
 Kruhłyk 180
 Kruhyły 254
 Krukópowe Bagno 281
 Krulej 122, 233
 Krulik 122, 180, 233
 Kruwel 141
 Krúżało 121, 152, 283
 Kryczek 200
 Kryczeta Duże 175
 Kryczeta Małe 175
 Kryczokąt 119
 Kryłówka 150, 200
 Kryłów 150, 200
 Kryneczka 200
 Kryneczki 200
 Kryńca 178, 200, 277
 Krynice 101, 178, 200
 Kryniczka 200
 Kryńiczki 178, 200, 276
 Kryniczne Błoto 200
 Kryniczny Rów 200
 Kryniczyny 200
 Krynowatka 200
 Krynicy 178
 Krynycia 178
 Kryńyczka 178, 277
 Kryńyczki 276
 Kryńyczky 178
 Krywaja Rieczka 201, 212, 250
 Krywdyczy 107, 177, 201, 254
 Krywiatyn 183, 201
 Krywina 201
 Krywula 201
 Krywule 201
 Krywurka 201
 Krywurki 201
 Krzaki 92
 Krzekop 76
 Krzemienica 177, 214
 Krzemieniec 214
 Krzemieńce 214
 Krzemionki 214
 Krzonowe 244
 Krzonów 244
 Krzywa 201
 Krzywa Droga 201
 Krzywa Góra 201
 Krzywa Miedza 110
 Krzywa Pięta 201
 Krzywa Rzeczka 201, 212
 Krzywda 201
 Krzywdy 201
 Krzywe 201
 Krzywianka 201
 Krzywie 201
 Krzywizny 201
 Krzywo 201
 Krzywobór 201
 Krzywójniwa 201
 Krzywonośne 201
 Krzywula 201
 Krzywy Las 201
 Krzywy Nos 201
 Krzywyj Lasek 201
 Krzyzanka 201
 Krzyże 201
 Krzyż 201
 Krzyżowa 201
 Krzyżowy Dół 201
 Krzyżówka 201
 Krzyżówki 201
 Książowskie 131
 Księdza Kąt 131
 Księdzowskie 131
 Księże 131
 Księżówka 131
 Księży Lasek 138
 Księżyzna 131
 Ku Grądowi 27, 51, 116
 Kubania 102, 272
 Kubanie 102, 272
 Kucak 105, 118
 Kuchari 210, 254
 Kuchary 210
 Kucik 120, 179, 180, 291
 Kuciki 120, 179
 Kuciuba 271
 Kuczka 105, 118
 Kuczak 105, 118
 Kuczerýn 183, 280
 Kuczna 105, 118
 Kuczyńskie Łąki 105
 Kudrykowo 180
 Kudryno 183
 Kudyjamy 118
 Kulonia 271
 Kuncewiczki Las 108
 Kuńczęny 274
 Kuńki 278
 Kupana Droga 271

Kùpelec 118, 146, 167, 283
 Kupiaste 273
 Kupie 275
 Kupina 185
 Kupiniestoje Ozero 156, 273
 Kùpowatec 147, 277
 Kupowátka 147, 277
 Kupowátyna 186, 281
 Kupującyj 106, 135
 Kupyné 185, 278
 Kupyniá 189, 279
 Kùracza Niżka 106, 136,
 214, 260, 283
 Kùracze 106, 136, 214, 283
 Kurbán 233, 280
 Kurdylin 181
 Kurhan 233
 Kurhanki 233
 Kurhany 233
 Kurópauka 69
 Kurópawka 275
 Kurpita 195
 Kurupawka 69
 Kuryłowski Ług 181
 Kurytyn 183
 Kurýtyna 281
 Kuszarkí 278
 Kuszery 273
 Kuszyrnia 273
 Kut 119
 Kutá 119, 120, 276, 278
 Kutawica 120
 Kutíl 163, 280
 Kutili 163
 Kutíw 266
 Kutna Droga 120
 Kutne 120
 Kutnia Droga 120
 Kutók 120, 137, 138, 279
 Kutostup 119, 126
 Kutwołoki 88
 Kutý 119, 278
 Kutyk 120, 179, 291
 Kútyki 120, 179, 282
 Kuwószyna 275
 Kuzłyneć 190
 Lacha 132
 Lachowe 132
 Lachowskie Łąki 132
 Lachószczyzna 132
 Lachý 132, 278
 Lacki Kał 132
 Lackie Kały 132
 Laćki 132
 Lagáluszczyna 284
 Las 246, 287
 Las Hordzieski 228
 Las Mazurkiewiczów 108
 Las Niedzielny 173
 Las Puharecki 225
 Las Węgielski 127, 142, 236
 Lasek 138, 246
 Laski 246
 Laskowa 246
 Lasowa 246
 Lasówka 246, 247
 Lasówki 247
 Lasy 246
 Laszek 132
 Laszkowa Droga 132
 Laszycha 132
 Latyczów 108
 Laziska 247
 Lech 132
 Lechowe Stódo 264
 Lechowe Studło 132
 Lějbycha 179, 282
 Lepków 266
 Lépnycia 178, 282
 Lesina 246
 Leski 246
 Lesok 246
 Łesok 138
 Leśna 246
 Leśne Doliny 188
 Leśnik 246
 Léwa Ręka 125, 247, 276
 Lewuszów Zhorok 139, 225
 Lgniaće 106, 135
 Linny Dól 199, 220
 Lipa 201, 287
 Lipia 201
 Lipianki 202
 Lipie 201, 202
 Lipiec 202
 Lipina 185, 201, 202, 276
 Lipinki 185
 Lipinniak 201
 Lipiny 185
 Lipitucha 270
 Lipka 201
 Lipki 201, 202
 Lipne 201, 202
 Lipniak 201
 Lipnik 201
 Lipny Dól 201
 Lipowe 201
 Lipowica 202
 Lipowiec 147, 201
 Lipowy Dól 201
 Lipówki 202
 Lipy 201
 Lis 246, 287
 Lisek 246
 Lisetczyzna 247
 Lisica 202

Lisihory 224
 Liski 246, 247
 Liský 278
 Lisók 138, 246, 279
 Lisowce 247, 288
 Lisowe Kąty 119
 Lisowéc 147, 247, 279
 Lisowica 247, 287
 Lisówki 247, 287
 Lisy 246
 Liszczaki 247
 Liszcze 247
 Liśnia 247
 Liwá Ruká 125, 247, 276
 Liwetczyna 247
 Lizie 247
 Lubatynek 183
 Lubień 149
 Lubiesz 222
 Lwiw 266, 286
 Lwiwszczyna 267
 Lwów 266, 286

 Łany 278
 Łasówka 266, 276
 Łasywka 266, 276
 Ławczany Grąd 116
 Ławki 278
 Łączana Góra 124
 Łączka 124
 Łączny Lasek 124
 Łączyna 124
 Łączyska 124
 Łąg 233
 Łąka 287
 Łąka Ryczkowa 175, 212,
 250
 Łąka Za Grabczakiem 227

 Łąki Międzybrodnie 110,
 148, 256
 Łąki Nad Bugiem 216
 Łąki Olenderskie 240
 Łąki W Huczwi 254
 Łązki 233
 Łązek 233
 Łązki 233
 Łązko 233
 Łepkiw 266
 Łęg 233
 Łęgi 233
 Łoskoszyná 278
 Łoza 259
 Łozawica 120, 259
 Łozina 187, 259
 Łozinki 187
 Łoziny 187
 Łozowica 259
 Łozowik 259
 Łozy 259
 Łozyna 259
 Łoźniak 259
 Łózka 259
 Łózki 259
 Łubýczłuhy 234
 Łuczka 124
 Łuczki 124
 Ług 123, 233
 Ługi 123, 233
 Łuh 123, 234
 Łuhý 123, 234, 278
 Łuká 124, 278, 287
 Łukawica 120
 Łuki 124
 Łupata 271
 Łutyny 186
 Łuzyna 271
 Łużek 141

 Łużók 141, 279
 Łyczko 201
 Łýczkowe 201, 281
 Łydyny 186
 Łypa 287
 Łypki 202
 Łypli 202
 Łypna 202
 Łýpoweć 147
 Łýpyna 185, 202, 276
 Łysa Góra 224
 Łyse Hory 224
 Łysica 178
 Łýskawycia 178, 284
 Łýský 247, 278
 Łýsók 138, 246, 279
 Łýsyci 178, 202, 282
 Łýsygóry 224
 Łyszczące 106, 135

 Magierycha 179
 Magiłki 234
 Majdan Hruszowski 231
 Majdan Mołodiatyński 159
 Majkowszczyna 267
 Majok 141
 Makarówka 282
 Makówki Bliskie 198
 Malenik 180
 Malennik 180
 Malice 106, 107
 Malinik 180
 Malinnik 180, 188
 Málnykowa Sinożyć 251
 Malowany Most 259
 Malowany Słupek 103
 Malowszczyna 267
 Mała Gać 219
 Mała Ochoża 109

Małaszewicze 107, 177
 Małaszycze 107, 177
 Małe Grzęzowo 117
 Małe Jeziora 156
 Małe Kąty 119
 Małe Poręby 125
 Mały Brzeg 72, 215
 Mały Hrudyk 117, 179
 Mały Kąt 138
 Mały Krag 122
 Małyczi 106
 Mąłyczy 107
 Małyj Kutok 137, 138
 Małynnyk 180, 188
 Małyska 193
 Manastyr 194, 280
 Mandarowicze 107, 177
 Marcinów Kąt 202
 Marcinówka 202
 Marciorzym Bryd 256
 Markiewiczów 108
 Markowicze 107, 177
 Markowiczyna 108
 Martynikowe 202
 Martyniukowa Góra 202
 Maryczkowa Góra 180
 Marynin 231
 Masiwka 266
 Mastyr 194, 280
 Mastyraska 194
 Mátuszyna 284
 Mazurkąt 119
 Mazurkiewicz 108
 Mazuryna 183
 Mazyrki 190
 Medwíszczyzna 169, 248
 Melkiweć 147, 268
 Melnikowa Góra 169, 181
 Mèlnykowa Sinożyć 134,
 161, 169, 181, 274, 284
 Metelin 171
 Metlany 169
 Meży Hajema 27, 51, 110,
 111, 168, 218, 272
 Meży Hóramy 110, 168,
 224, 276
 Meżybir 110, 168
 Meżybory 110
 Meżyhaji 110, 218, 253
 Meżyhórie 110
 Meżyhory 110, 224
 Meżyhórie 213, 224
 Meżyłisie 110, 246, 283
 Meżyłiska 247
 Meżyłiski 110, 247, 287
 Meżyłuż 110
 Meżyłyzie 259
 Meżymoście 110, 168
 Meżypéczyszcze 105, 110,
 167, 281
 Meżyriczki 110, 168, 212,
 250
 Meżyriwle 110, 155, 168,
 263
 Meżyrowie 110, 155, 263
 Meżyrudcze 110, 168
 Meżyrycze 110, 168, 212,
 250
 Meżysmuże 110
 Mich 248
 Michałowec 268
 Michałowiec 147
 Michałiweć 147, 268
 Michkoje 274
 Mieciec 170
 Mieciułka 162
 Miedze 110
 Miedze Borowe 110
 Miedzki 110
 Miedzy Drogami 110
 Miedzygoździe 110, 233
 Miejskie 249
 Miejskie Liski 247
 Mielnik 169, 181
 Mielniki 169, 181
 Mielnikowszczyzna 267
 Mielnikówka 169
 Mienduga 237
 Mieniany 274
 Mierne 248
 Miesckie 249
 Mieszczkie 249
 Mietiałów 162
 Mietiułka 162
 Międzok 110
 Międzoki 110
 Miedzy Gajami 110, 111,
 218, 272
 Miedzy Górąmi 110, 224,
 276
 Miedzy Mostami 27, 51, 110
 Miedzy Rzykami 212
 Miedzybużki 110
 Międzydole 110
 Międzydoły 110
 Międzydrogi 110
 Międzydroże 110
 Międzydworskie Doły 110
 Międzygaje 110, 217, 253
 Międzygościńce 110, 190,
 227
 Międzygóry 110, 224
 Międzyjazie 110, 245
 Międzylesie 110, 246
 Międzyleś 111, 124, 269
 Międzymoście 110, 259

Międzynowinka 110
 Międzyrowie 155, 263
 Międzyrudcze 110
 Międzyrzeki 212
 Międzyrzycze 212
 Miętkie 274
 Mihacz 234
 Mihaczycza 234
 Militiwszczyna 267
 Milkiwszczyna 267
 Milniki 270
 Mindzy Choiny 27, 51, 110
 Mindzy Dołami 110
 Minieny 274
 Mirne 248
 Miscowe 161, 249
 Miscowisł 161, 249
 Miscówicka 249
 Mistki 259
 Miśćkie 249
 Miziny 204
 Mlinéc 147
 Mlynéc 279
 Młoda Kępa 84
 Młoda Sadzonka 84
 Młodniak 84
 Młodnik 84, 180
 Młody Las 84
 Młodzie 84
 Młyniska 193
 Młynisko 193
 Młynyska 193
 Mniejska Chwoina 164
 Mnych 202, 289
 Mnychy 202
 Mocydlana Droga 152
 Mocydła 152
 Mocydło 152
 Mocydły 152
 Moczydła 152
 Moczydło 152
 Moczydłowa 152
 Moczyła 152
 Moczyło 152
 Móczyro 273, 283
 Mogieła 234
 Mogileckie 234
 Mogilna 234
 Mogilne Bagno 234
 Mogiła 203, 234
 Mogiłka 203, 234
 Mogiłki 203, 234
 Mogiły 203, 234
 Mohylskie 203, 234
 Mohyła 203, 234
 Móhyłky 203, 234, 282
 Mokransy Stare 214
 Mokry Wirzch 99
 Mołczany 102
 Mołoczýj 89, 280
 Mołodiatyczne 84, 107, 134,
 159, 177, 206, 254, 273
 Mołodnia 84
 Mołodnýk 84, 180, 279
 Mołodutyn 84, 183
 Mołokitne 89
 Moniatyczne 107, 134
 Moracziwka 266
 Morászczyna 281
 Morga 235
 Morgi 235
 Morgowa 235
 Morgówka 235
 Morhowo 235, 289
 Mostek 259
 Mostki 259
 Móstyska 192, 281
 Mościska 192
 Mościsko 192
 Mótyszewo 284
 Mowczan 102
 Muczydło 271
 Mudryniec 190
 Mugiła 271
 Muholnickie 235
 Muraszyn Grądek 117
 Muratyn 134, 183, 214
 Murynowo 188
 Múryny 188, 281
 Muszaryny 189
 Mutiurajs 162
 Mużybory 255
 Mýciowe 281
 Mydwedzy 108, 169
 Mykiétycha 179, 203
 Mykitieczy Bołotá 82, 106,
 203, 273, 278
 Mykýtycha 282
 Myrtyńów 202
 Myszogrąđ 116
 Myściowyki 249
 Myślatyn 134, 183
 Myżybir 255
 Na Bagnie 215
 Na Bezodni 145
 Na Błocie 82
 Na Błoniu 82
 Na Błotach 82
 Na Cegielni 142, 216
 Na Gaju 217
 Na Górze 224
 Na Grądkach 27, 51, 117
 Na Grądzie 116
 Na Gruszcym Dole 231
 Na Horbie 91, 228
 Na Hori 224

Na Jazu 245
 Na Jeziorze 210
 Na Jęziorze 156
 Na Jiziórze 276
 Na Jiziorzy 156
 Na Kamieniach 272
 Na Krynicach 200
 Na Lachach 132
 Na Lisy 246
 Na Morgach 235
 Na Niwie 203
 Na Nowinie 185
 Na Piaskach 249
 Na Przechodach 75
 Na Pupówce 271
 Na Rogu Lasu 236
 Na Sitowiu 208
 Na Stawi 254
 Na Stawie 254
 Na Wózry 27, 51, 156, 171,
 210, 276
 Na Wyrbliku 27, 51, 97
 Na Wysoki Miedzy 110
 Na Zgórku 225
 Nabilsko 243
 Nad Chásowaju 284
 Nad Gościńcem 190, 227
 Nad Rzeką 212
 Nadbagnie 143, 215
 Nadbùgi 216, 276
 Nadbuhý 216, 276
 Nadbużna Ręka 125
 Nadchmielne 243
 Naddatki Błotnie 82
 Nádkuwczyn 284
 Nadrzeczne 212
 Nadworoniecka 71
 Nalesie 246
 Nalis 246
 Narzyki 212
 Naszëłewo 174, 281
 Nedeżów 170
 Nepryszka 173
 Netecza 170
 Neteczna 173
 Netreba 80, 173, 176
 Newirnia 173
 Nicieca 170
 Niecieca 170, 173
 Niecieć 170
 Niedbałki 173
 Niedoimki 173
 Niedopoinów 173
 Niedzilne 173
 Niedźwiada 169, 248
 Niedźwidź 270
 Niedźwiedzi Dół 108, 169,
 248
 Niedźwiedzi Kierz 108, 248
 Niedźwiedzica 169
 Niedźwiedzicha 169, 248
 Niedźwiedzki Las 169
 Niedźwiedź 169, 248
 Niepryszka 173
 Nieskuczne 173
 Nietecz 170
 Nietiahy 162
 Nietreba 80, 173
 Niewirnia 209
 Niewiska 249
 Niewiski 249
 Nikita 203
 Nilipa 173
 Nitreba 176
 Niwa 203
 Niwa Dębowa 112
 Níwiska 203, 281
 Níwka 203
 Níwki 203, 276, 277
 Niwny Dół 203
 Niwy 203
 Niz 204
 Niziki 204
 Niziny 204
 Nizki 204
 Nizy 204
 Nowa Grobla 154
 Nowa Łąka 124
 Nowa Wieś 172
 Nowe Łuki 124
 Nowina 185
 Nowinka 185
 Nowinki 185
 Nowinna Droga 185
 Nowiny 185, 276
 Nowoje Seło 172
 Nowyná 185
 Nowynki 185
 Nówyny 185, 276
 Nuwina 271
 Nyhurudziane 160
 Nýswynie 283
 Nywa 203
 Nywka 203
 Nywki 203
 Nywký 203, 276
 Nywurudziane 160
 Nywy 203
 Nýwyci 178, 203, 277, 282
 Nyźnia 203
 Obarym 182
 Obliczyn 201
 Obłonia 81
 Obłonie 81
 Obłycza 201
 Obłyczyn 201

Obołonia 81
 Obołonice 81, 82
 Obołonice Za Huską 81
 Obroczone 211, 263
 Obrok 211, 263
 Obroki 211, 263
 Obrubaniec 124
 Obryzy 213, 250, 271
 Obszarska Ziemia 154
 Obychódnik 256
 Ochidno 256
 Ochidzka 256
 Ochniówka 235
 Ochodza 109, 256
 Ochodziki 110
 Ochodzy 110
 Ochodźka 28, 52, 109, 110, 256
 Ochoza 109
 Ochoża 28, 52, 109, 110, 256
 Ochódnie 256
 Ochódnik 256
 Ochódzka 109, 256
 Ochódzki 256
 Ochózka 109, 256
 Ochózki 109
 Ochuszka 28
 Oczeret 74, 280
 Oczereta 74
 Oczeretok 74, 138, 279
 Oczerety 74
 Od Brzegów 27, 51, 72, 215
 Od Dubyny 27, 51, 112, 184
 Od Grobli 154, 229
 Od Halowiny 219
 Odjazka 245
 Odnoga 235
 Odnogi 235
 Odnózka 235
 Ohnywęc 147, 235, 279
 Okíp 258, 280
 Okna 260
 Oknywęc 268
 Okop 258
 Okowicz 107, 108
 Okowiczów 108
 Okowyszczyna 281
 Okręgiel 121, 141, 233
 Okuop 258
 Olchowa Kleć 246
 Olchowe Klecie 246
 Olendarka 241
 Olendernia 241
 Olenderskie Doły 240
 Olendry 240
 Olendryja 241
 Olszowy Lasek 138
 Omelak 169
 Omelno 169
 Opołone 85
 Orabina 156, 214
 Orendarskie Pidhire 213, 224, 257
 Orichówka 211, 249
 Orle 260
 Orle Góry 260
 Orlicki Las 261
 Orłowo 261
 Orłów 261
 Orodysko 63, 68, 191, 226
 Orodzień 22, 46, 68, 149, 226
 Orzechawica 120, 211, 249
 Orzechowiec 211, 249
 Orzechów Dół 211, 249
 Orzechówek 211, 249
 Orzeszyna 211, 249
 Orzeszyna 211, 249
 Oselnyca 178
 Osełnyca 172
 Osętyńska 172, 193, 281
 Oseredce 79, 138
 Oseredek 78, 138
 Oseredki 79, 172
 Oseredok 79, 138, 172
 Osereż 173
 Oseteniec 149
 Osielica 172
 Osikowy Most 259
 Osina 187
 Osinieć 187
 Osinki 187
 Osinowa 187
 Osiny 187
 Ositów 208
 Osowce 241, 254
 Osówce 254, 284
 Osówcy 254
 Ostatnia Ręka 125
 Ostra Mogiła 203, 234
 Ostrewki 261
 Ostriwók 138, 261, 276
 Ostrowa 261
 Ostrowiana Droga 261
 Ostrowik 261
 Ostrowo 261
 Ostrowy 261
 Ostrów 211, 241, 261
 Ostrówek 138, 139, 211, 241, 261, 276
 Ostrówie 211, 261
 Ostrówiec 211, 261
 Ostrówki 261
 Ostrówska 261
 Ostryw 211, 261
 Ostrywek 261

Osyna 187
 Osynki 187
 Osyny 187
 Oszednie 78
 Oszyna 187
 Ośmiosażniowe 132
 Ośmiozagony 223
 Ośrednie 78
 Ośrodek 79
 Otrznoga 235, 260
 Owenko 148
 Ozera 156, 171, 241
 Ozero 156, 171
 Óziero 156, 276
 Ozierysko 156, 194
 Ozirne 156, 269
 Ozyréc 147, 156, 279
 Ożany 157

 Óchidzka 109
 Óchódzki 109

 Pacétycha 179
 Paczétýcha 282
 Padálnica 282
 Pałuczne 124
 Pałysy 190
 Panasów Kut 119
 Pański Bagien 142
 Pański Grąd 116
 Parcion 93
 Parczewski Grądek 117
 Paręba 125
 Paróśla 272, 276
 Parośla Duża 272
 Parośla Mała 272
 Pároslé 272, 276, 284
 Partanina 93
 Paruga 237

 Pasieczna Górka 251
 Pasiecznik 251
 Pasieczna Debra 251
 Pasieczysko 251
 Pasieczyzna 251
 Pasięka 251
 Pasięki 251
 Pásika 251
 Pasowiska 144
 Pasowisko 144
 Pastewiń 144, 149
 Pastewni 144
 Pastewnik 144, 180
 Pastewniki 144, 180, 277
 Pastewnyki 144
 Pastowień 144, 149
 Pastowień 144, 149
 Pástowiń 144, 277
 Pastowni 144
 Pastownia 144, 272
 Pastownie 144, 272
 Pastownik 144
 Pastownicy 144, 180
 Pastuwnie 277
 Pastwiska 145
 Pastwisko 145
 Pastylnyki 144, 180
 Pástyweń 144, 149, 283
 Paswisko 145
 Pasyka 24, 48
 Paszok 141
 Paszowiska 144
 Paszowisko 144
 Paszwisko 145
 Pásyka 251, 284
 Paszók 279
 Paświska 145
 Paświsko 145
 Péczyska 105, 167, 281

 Peczysko 105, 167
 Peńniczki 178
 Peńnycki 278
 Perebrytek 75, 166, 198
 Perechody 75, 166
 Perechód 75, 166
 Perechreście 75, 166, 175
 Peredcile 77, 269, 275
 Peredna 77, 166
 Peredni 77
 Perednia 77, 166, 174
 Peredsile 269, 275
 Peredsili 77, 166
 Peredyło 182
 Peredziszcza 77, 166, 194
 Perekhorda 76
 Peréhoroda 76, 166, 284
 Perekal 75
 Perekale 75, 166, 174
 Perekopy 76, 166
 Peremyszl 286
 Peresołowice 107, 183
 Peresołowyczy 107
 Perespa 75, 166
 Peretyczki 76
 Perewál 76, 166, 280
 Peréwizcie 77, 166, 265
 Peréwołoka 76, 166
 Peréwułuka 276
 Perhóniwskie 223
 Perhónowa 223
 Perhuniwskie 76, 267
 Perhunowa 76, 166
 Perkátyny 186, 281
 Perycile 77, 269, 275
 Perytockie 76
 Perytoczek 76
 Perytok 76, 166
 Petryłowski Las 182

Petryłów 182
 Petryna 189
 Piach 249
 Piasecnica 249
 Piaseczna 249
 Piasek 139, 141, 249
 Piaski 139, 249, 287
 Piaskowe 249
 Piaskowiec 249
 Piaskownia 249
 Piaszczyna 249
 Picowe 105, 167
 Piczyska 105
 Pid Berężynoju 27, 51, 73, 187, 261, 284
 Pid Hajków 27, 51, 141, 279
 Pid Hóramy 224, 261, 283
 Pid Kuńkom 261
 Pid Růdkoju 261
 Pid Worotá 261, 278
 Pidbołóć 82, 161, 261, 291
 Pidbołotie 291
 Pidbuże 261
 Pidhajna 218
 Pidhajók 141, 218, 261, 279
 Pidhire 213, 224, 257, 261
 Pidhorody 68, 226, 261
 Pidhrydki 130, 214, 229, 261, 274
 Pidłowo 262
 Pidłuże 123, 262
 Pidrycze 212, 250, 262
 Pidstawie 262
 Pidwarki 261
 Pídworki 283
 Piecowy Dół 105
 Pieców Dół 167
 Piecuch 105, 167
 Piecyska 167
 Piecysko 105, 167
 Pieczonki 105, 167
 Pieczyska 105, 167
 Pieczyzna 105
 Pierwsza Gonía 223
 Pierwsza Ręka 125
 Pierwsza Ryza 212, 250
 Pierwszy Gan 219
 Pietrykowiec 180
 Pięciosąznie 132
 Pięciowłóki 88
 Pięciozagony 223
 Pilaszkowszczyzna 267
 Pilko 262
 Piłanek 262
 Pirogów Rów 204, 236
 Pirohowe 204, 236
 Pirohowo 204, 236
 Pisátczyná 281
 Piski 24, 48, 139, 249
 Piskoria 204
 Piskorka 204
 Piskorkówka 204
 Piskornica 204
 Piskorowa Górka 204
 Piskorowo 204
 Piskorówka 204
 Piskory 204
 Piskórzec 204
 Pisky 287
 Pisok 141
 Pistawie 262
 Piszczana 249
 Piszczanka 250
 Piszczany Kąt 119, 249
 Piszczatka 250
 Piszczce 249
 Piszczki 250
 Piszczonka 250
 Piszczuha 238, 250
 Piszczyny 250
 Piścielnycia 178, 250, 282
 Piściuha 238
 Pitrynowka 189
 Ples 174
 Plesa 174
 Plesicha 174
 Pleso 174
 Plesy Podplisie 174
 Pleszy 174
 Płos 174
 Płaszczyszczyna 269
 Pławók 139, 279
 Ples 174
 Płom 85
 Płoniawa 85
 Płonie 85
 Płoniewa 85
 Płoniki 85
 Płonka 85
 Płonki 85
 Płonna Biel 85
 Płonne 85
 Płonny Bagien 85
 Płoń 85
 Płoska 86
 Płoski 86
 Płosy 86
 Płoszczy 86
 Płotycze 107, 177
 Płotýczowo 108, 177, 281
 Płowizna 87
 Płódy 84
 Płósa 86
 Płósecki 86
 Płósiána Droga 86
 Płóska 86

Płóski 86
 Płóskoniwy 86, 203
 Płóswowe Działki 86
 Płósy 86
 Płóśna Niwa 86
 Pobereżany 72
 Pobidy 242
 Pobilcza 243
 Pochwowo Wozero 156
 Pod Bagnem 215
 Pod Barcią 91
 Pod Bezednią 145
 Pod Biadacką 243
 Pod Bindugą 160
 Pod Błotem 82
 Pod Brzezinami 187
 Pod Brzezią 262
 Pod Bubnowem 111
 Pod Cegielnią 216
 Pod Choiną 165
 Pod Chrustami 66, 164
 Pod Czortorią 96
 Pod Dąbkiem 112
 Pod Dębami 112
 Pod Dębem 112
 Pod Dębiną 113, 184
 Pod Dębkiem 112
 Pod Dębniakiem 113
 Pod Dębowcem 113
 Pod Doróżką 27, 51
 Pod Doróżką 67
 Pod Gajem 217, 262
 Pod Gąscem 114, 227
 Pod Górąmi 262
 Pod Gózdkiem 233
 Pod Grądami 116
 Pod Grądem 116
 Pod Grądkiem 117
 Pod Greblą 154, 229
 Pod Grynem 200, 239
 Pod Hajem 218
 Pod Honiatyczami 273
 Pod Horajem 225
 Pod Horami 224
 Pod Hrebennem 166, 175
 Pod Jazami 245
 Pod Jeziorem 156
 Pod Jęziorem 156
 Pod Kadylnicą 152, 181
 Pod Karczmą 93
 Pod Karczunkiem 92
 Pod Kryniczami 200
 Pod Krzywdą 201
 Pod Księżdomiedzą 110
 Pod Lasem 246
 Pod Lipą 201
 Pod Łąką 124
 Pod Łązką 233
 Pod Ługiem 123, 233
 Pod Mogiłą 203, 234
 Pod Mogiłkami 203, 234
 Pod Mogiłą 234
 Pod Mohyłkami 203, 210, 234
 Pod Mógiłkami 210
 Pod Nowinami 185
 Pod Okopem 258
 Pod Osinami 187
 Pod Płodowym Dołem 27, 51, 84
 Pod Porębą 125
 Pod Przegónym 76
 Pod Rzeką 212
 Pod Smugą 237
 Pod Sopą 264
 Pod Sośniną 188
 Pod Strugą 237
 Pod Strzelecką Lenią 213
 Pod Tompolą 264
 Pod Trzemczą 27, 51, 74
 Pod Wiatrakami 253
 Pod Wirzbamy 98
 Pod Wunietyczami 209
 Pod Zagaciami 220
 Pod Zaruką 125
 Pod Zaryczyną 27, 51, 212, 250
 Pod Zgórkami 225
 Podbągienki 215
 Podbagnica 215
 Podbagnie 143
 Podbagnio 215, 262
 Podbagny 215
 Podbagonie 143, 215
 Podbahonie 143, 215
 Podbereże 72, 166, 174
 Podberwy 95
 Podbłocie 82, 162, 291
 Podbłotek 82
 Podbobryk 179
 Podbohutyn 183, 216
 Podbołocie 82, 161, 291
 Podborowinie 185
 Podbólócie 82, 161, 255
 Podbór 255
 Podbrześcia 73
 Podbrzezie 73
 Podbudzie 158
 Podcamie 95, 96
 Podchoina 165
 Podchoinie 165
 Podchoinki 165
 Podchoroszcze 66, 164
 Podchrusty 66, 164
 Podchrucie 66, 164
 Podczeremcha 74, 174
 Poddąbce 112

Poddębnie 112	Podhajczyki 218	Podlipki 201
Poddębinki 113, 184	Podhajki 218	Podlipnioce 201
Poddębiny 113, 184	Podhajnica 218	Podlipy 201
Poddębniak 113	Podhińczuk 224, 257	Podlis 246
Poddębowe 112	Podhorbie 91, 228	Podlisica 202
Poddolinczany Dół 188	Podhorce 225, 276	Podlisie 246
Poddolinie 188	Podhorecki Las 225	Podlisina 24, 48, 247
Poddubie 112	Podhoryszowie 190	Podlosce 140
Poddubinie 113, 184	Podhórie 224	Podłącze 124
Poddubinka 113, 184	Podhrudecze 117, 137, 140, 230	Podłaki 124
Poddubki 112	Podhryciowe 200, 239	Podłęgi 233
Poddubynie 113, 184	Podhusie 115, 227	Podłożynie 187, 259
Poddubyńska 184	Podhuszczka 114	Podłozy 259
Poddubyńska 113	Podjazce 245	Podłozie 259
Pode Drożką 51	Podjazdky 245	Podłudze 123
Pode Dróżką 67	Podjęzierze 156, 213, 269	Podług 123, 233
Podestrowie 155	Podjęzioro 156	Podługi 123, 233
Podgacie 162, 220	Podkamień 169	Podłużne Łąki 102
Podgaj 217	Podkarczmiśko 93	Podłuże 123
Podgajce 218	Podkątki 120	Podłużne 102
Podgaje 217	Podkępnie 185	Podłużni Dół 102
Podgęś 115	Podkępiny 185	Podłużniaki 102
Podgościnnie 190	Podkierz 136	Podmatęczyzna 281
Podgóra 224, 237	Podkierzkówce 136	Podmielnik 169, 181
Podgórze 213, 224, 257	Podkocielek 146	Podniwa 203
Podgrabie 155, 227	Podkónyeczne 180, 275	Podniwce 203
Podgrabina 227	Podkońce 258	Podniwka 203
Podgrabowa 227	Podkorcz 253	Podniżkowiec 260
Podgrabówka 227	Podkrucie 122	Podnowina 185
Podgranica 228	Podlas 246	Podochoża 109
Podgrąd 116, 230	Podlasek 246	Podochódże 109
Podgrądzie 116, 158, 230	Podlasie 246	Podogniwie 235
Podgroble 154, 229	Podlejska Droga 246	Podogrody 262
Podgrodoczyzna 140	Podlesie 246, 275	Podokup 258
Podgrodzie 158	Podlessie 275	Podomelno 169
Podgródki 68	Podleśniak 246	Podorbówie 228
Podháj 218, 280	Podlipce 201	Podosinie 187
Podhajce 218	Podlipki 201	Podosiny 187
Podhajcze 218		Podostrowie 155, 261

Podouhy Lasek 101
 Podouże 101
 Podouhy Lasek 217
 Podpiaski 249
 Podpikulé 279
 Podpioski 249
 Podpiskorze 204
 Podpołoniaste 85
 Podpołoski 86
 Podpółce 262
 Podrieche 212, 250
 Podrówie 155
 Podrucze 125
 Podrudie 158
 Podrudzie 158
 Podrzecze 212, 262
 Podrzeka 212
 Podzille 269
 Podskorodka 70
 Podskorodki 70
 Podsmolnopic 105
 Podsośnina 188
 Podstawie 155, 262
 Podstawisko 191
 Podstawle 155
 Podstawyński 191
 Podszypie 264
 Podtopole 264
 Podtrzemcha 74
 Podtyszowe 281
 Poduchowa Ziemia 154
 Poduhrynów 189, 236
 Podwereski 80, 167
 Podwiaziny 133, 187, 274
 Podwierzbie 98, 155
 Podwirzbie 98, 155
 Podworany 214
 Podwygon 224
 Podzagaj 217
 Podziacze 159
 Pogorza 225
 Pogorzałe 211, 225, 253
 Pogorzały 211
 Pogorzal 211, 225
 Pogorzele 225
 Pogorzelec 211, 225
 Pogrzędzie 130
 Pohalówka 219
 Pohar 194, 225
 Poharilec 211, 225
 Pohary 194, 225, 226
 Poharyska 194, 225
 Pohorilec 211, 225, 253
 Pohulanka 231
 Pokútyńska Horá 224, 282
 Polá 278
 Pola Gaciskowe 192, 220
 Polatycze 107
 Pole Do Potereby 27, 51, 79
 Pole Prosto Z Gaci 220
 Poleciny 187
 Polesie 275
 Polesisko 246
 Polessie 275
 Poliska 193
 Poliskie 247
 Polubicze 107, 177
 Połanki 262
 Połanek 262
 Połanki 262
 Połod 84
 Połoda 84
 Połodek 84
 Połodzkie Łąki 84
 Połóm 280
 Połona 85
 Połonic 85
 Połonki 85
 Połonne 85
 Połońska 85
 Połosa 86, 278
 Połoska 86
 Połoski 86, 278
 Połosy 86
 Połosy Pod Bahońcem 215
 Połosy Siedzące 86, 106, 135
 Połosy za Bahońcem 86, 142
 Połota 84
 Połowe Lasy 86
 Połowica 178
 Połowice 178
 Połowieckie 86
 Połowyczyniki 178, 181
 Połód 84
 Połutyna 186
 Połutyny 186
 Połutyny Na Kaminich 269,
 272
 Połutyny na Zaguminku 270
 Pomery 24, 48, 248
 Pomiar 248
 Pomiaru 248
 Pomirki 248
 Pomiry 24, 48, 248
 Popadianki Rów 160
 Popereczka 78, 166
 Poperecznia 78, 166, 174
 Popereczynia 78, 178, 282
 Pópiczowa Paroślé 108,
 272, 281
 Pópiczowa Poroślé 278
 Popielniszcze 194
 Popiliła 152, 182
 Popiwszczyna 267, 281, 290
 Popońki 262

Popowski Serwitut 280
 Popowszczyzna 290
 Poprechodzkie 196
 Poprzeczka 78
 Poprzeczki 78
 Poprzeczna 78
 Poprzeczne 78
 Poprzecznia 78
 Poprzecznicza 78, 178
 Poprzecznie 78
 Poprzyczka 78
 Porąb 125
 Porąbka 125
 Porąbki 124, 125
 Poremni Rów 125
 Poręb 125
 Poręba 125
 Porębka 125
 Porębne 125
 Poręby 125
 Porosiuki 69, 290
 Portka 93
 Portki 93
 Porub 124
 Poruba 124
 Porubki 124
 Porzecze 212
 Posilenie 151
 Postaciwki 266
 Póspicha 284
 Pótereb 79, 170, 284
 Potereba 79
 Poterebki 79, 170
 Potereby 79, 80, 92
 Potok 264
 Potreby 80, 176
 Potrzeby 80
 Potyrybki 79
 Potyszcze 194
 Powłanki 262
 Powłoczki 88
 Pozorek 274
 Pozorny Dół 274
 Pozory 274
 Pożar 274
 Pożarek 274
 Pożarnica 274, 282
 Pożary 274
 Póćwiartek 262
 Pód Sełom 172
 Pódbołoto 82
 Pólka 262
 Pólko 262
 Półanek 262
 Półanki 262
 Półczwartki 262
 Półćwiartki 262
 Półdubek 112, 262
 Półhanek 262
 Półhanki 262
 Półhączki 262
 Półmorgi 235, 262
 Półrolki 262
 Półryzki 213, 250, 262
 Półtora Morgi 262
 Półtora Włóka 262
 Półwłoczki 88, 262
 Półyska 193
 Pómorgówki 262
 Pósznurki 262
 Pówołanki 262
 Praciwka 266
 Pracówka 266
 Práva Ręka 125, 276
 Prawá Ruká 125, 276
 Prehoryłe 253
 Prenadka 197
 Prirwa 212, 262
 Prirwy 212, 262
 Prochidzkie 196, 256
 Prochoda 76
 Prochód 76
 Prochyra 190
 Prodatek 139, 196
 Prognój 221, 257
 Prohnyj 221, 257
 Proruby 124, 125
 Prosiątko 70
 Protereb 79, 92
 Protereba 80
 Protereby 80
 Protiwa 163, 205
 Protiwsilna 163, 205, 269
 Protywdomy 163, 205
 Protywhruszka 163, 205, 231
 Protywsille 269, 275
 Prowale 76
 Prudziec 147
 Pry Dorozi 254
 Prybysz 196
 Pryczynki 196
 Prydanka 196
 Prydatki 196
 Prydatok 139, 196
 Prydirki 161, 196, 244
 Pryhały 196, 276
 Pryhony 196, 223
 Pryjmy 197
 Pryjomskie 197
 Prymerecka 197, 248
 Prymiareckie 197
 Prymierki 197, 274
 Prymirki 197, 248
 Prymiry 197, 248
 Prymy 197
 Prystupów Rów 197
 Prywórocie 197

Przebród 75
 Przece 78
 Przechody 75
 Przeciwdomna 163, 205
 Przeciwdomne 163, 205
 Przeczyki 78
 Przed Korczem 92
 Przed Pasieką 251
 Przedatek 139
 Przedatki 196
 Przedbokowie 77
 Przedciele 77, 269, 275
 Przedemłyn 77
 Przedewsie 77
 Przedni Las 77
 Przednia 77
 Przednia Góra 77
 Przedni Dół 77
 Przednie 77
 Przednie Hony 77, 196, 223
 Przednie Łąki 77
 Przednie Rudki 77
 Przedosie 77
 Przedsobie 77
 Przedwola 77
 Przegnoje 221
 Przegón 76
 Przekop 76
 Przemiaraki 197
 Przemysł 286
 Przerwa 212, 262
 Przerwaniec 212
 Przerwiasty Dół 212
 Przerwy 212
 Przetok 76
 Przetoka 76
 Przewala 76
 Przewale 76
 Przewał 76
 Przewłocka 76
 Przewłoka 76, 276
 Przewozówka 77, 265
 Przewoźnia 265
 Przewóz 77, 265
 Przewrocie 265
 Przy Drodze 254
 Przy Krynicy 178, 200
 Przy Wygarynach 27, 51,
 189, 226
 Przybysz 196
 Przyc 78
 Przyce 78
 Przydatek 139, 196
 Przydatki 196
 Przygąły 196, 276
 Przygnój 221
 Przygórze 213
 Przyłuki 124
 Przymiarecek 197
 Przymiareczki 197
 Przymiarek 197, 248
 Przymiarek Dłuższy 102, 197
 Przymiarek Krótki 197
 Przymiarki 197, 274
 Przymierek 248
 Przymierki 197
 Przymiorki 197
 Przymirki 197, 248
 Przynoż 260
 Przyrwa 212
 Przytoki 76
 Przywłoka 76
 Przywoźnia 77
 Przywrocie 71, 197, 265
 Psi Jazyki 131
 Ptaszyce 254
 Puchary 225, 226
 Pucile 269, 275
 Pud Kùńkiem 276
 Pud Kuńkóm 276
 Pud Mòhyłkami 276
 Pud Mugiłkami 276
 Pud Rudką 261
 Pud Sełóm 279
 Pud Wunietyczamy 273
 Pudbuże 261
 Pudkurczy 278
 Pudlasie 261, 271
 Pudłizie 259
 Pudłyzie 259
 Puharki 225
 Puhary 225
 Pulé 272, 278
 Pułtyny 186
 Pumirki 271
 Pupówka 271
 Pupryczka 271
 Pupuwizna 271
 Purchowacizna 187, 277
 Purchowatyna 187, 277
 Purtowizna 93
 Pustki 278
 Putnowice 107
 Putnowyczy 107
 Puwłoczki 88
 Puźyr 274, 280
 Pyczyska Duże 105, 167
 Pyczyska Małe 105, 167
 Pyd Hajém 261
 Pydhajna 261
 Pyłypycha 179, 205, 282
 Pyrochowo 204, 236
 Pyski 139, 249
 Pyskórowskie 204
 Pyskósz 204
 Pysók 139, 249, 279

Raclawice 107, 177
 Raczkówszczyzna 267, 281
 Rączycha 275
 Rańkowo 157
 Ráduwanie 284
 Ratajewicze 107, 177
 Ratyczów 108
 Rawityn 183
 Rawodycze 107, 177
 Rąbanina 125
 Rąbież 125
 Reczka 175, 212
 Réczyczka 175, 212, 282
 Reczytnica 175
 Redków 157
 Redków Dół 175
 Redli 150
 Redlice 150
 Redlowe 150
 Redlunka 150
 Repeszki 167, 176
 Repiska 176
 Rewach 175
 Rewuchy 175
 Rezynek 176
 Rezynekowe 176, 181
 Rezy 212
 Riasziw 286
 Riczka 175, 212, 250
 Riczki 175, 212, 250
 Riweziki 263, 277
 Rizki 212, 250
 Riznyk 176
 Rیزی 212, 250
 Rogólszczyzna 277
 Rogólszczyzna 277, 290
 Rogi 236
 Rohy 237, 278
 Rokicina 187
 Rokiecina 187
 Rokityna 187
 Romanów 271
 Rowiska 191
 Rowisko 191
 Różyseza 194
 Rósochateć 147
 Róweziaki 263, 277
 Równyk 180
 Róweyska 191
 Rubajka 124, 125
 Rubań 124, 125
 Rubczaki 124, 125
 Rudawina 185, 277
 Rudawizna 185
 Rudawyna 185, 277
 Rúdki 275
 Rudny 149
 Rudny Staw 149
 Rugólszczyzna 290
 Rulik 180
 Rułyk 180
 Rumanów 271
 Ruski Brodek 137
 Ruszów 231
 Ruwnyk 279
 Rycińskie 282
 Ryciów Dół 200, 239
 Ryciówizna 200, 239
 Rycówizna 200, 239
 Ryczka 24, 48, 175, 212, 250
 Ryczne 175, 212, 250, 279
 Rydnica 130, 229, 250, 274
 Ryforma 270
 Rysztówka 270
 Ryweie 263
 Ryz 212, 250
 Ryzá 213, 250, 278
 Ryzbagien 142, 213, 215, 250
 Ryzije 213, 250
 Ryzki 213, 250
 Rیزی 212, 250
 Rzadki 250
 Rzeczyseka 212
 Rzeczka 175, 212
 Rzeczki 212
 Rzedza 250
 Rzeka 175, 212
 Rzepiska 175, 176
 Rzepna 176
 Rzepniska 176
 Rzeszów 286
 Rzodki Las 250
 Rzyka 212
 Rzyki 212
 Rzypiska 270
 Sachajdaki 237, 278
 Sadoczki 139
 Sadokrzowe 252
 Safat 143
 Safatońko 143
 Safatońkowa Łąka 143, 281
 Sajewicze 107
 Sajnogi 235, 260
 Salnicze 107
 Sałatyn Duży 183
 Sałatyn Mały 183
 Samowicze 107, 177
 Sanok 286
 Saporaszczyzna 267
 Saporówszczyzna 267
 Saźnie 132
 Saźnie 132
 Scotka 192
 Séchowe Póte 281

Sęczówce Połe 173, 174
 Selce 172
 Séliska 150, 151, 172, 193, 281
 Séliszczka 151, 172, 281
 Sełó 172, 279
 Sęłyska 150, 172, 193, 277, 281
 Sęłyski 151, 172, 193, 281
 Sełyńska 151
 Semczyszyna 173
 Semenka 169, 172
 Semenowizna 169, 172
 Semkowska 172
 Senkawołoki 88
 Senkowołoki 173
 Seńko 88
 Serebryskie Błota 194
 Serebryszcze 194
 Seređna 78, 149, 172, 174
 Seređni Horb 78, 91, 172, 228
 Seređnia 78, 172
 Seređnia Ruka 78, 125, 172, 277
 Seređniaki 78, 149, 172
 Seređnie 78, 149, 172
 Serwetet 206
 Serwetuchy 206
 Serwetut 206
 Serwetut Maciejowski 206
 Serwetut
 Wierzchowiński 206
 Serwetut Źdzański 206
 Serwetuta 206
 Serwetuty 206
 Serwietutnie Łąki 124, 206
 Serwit 205
 Serwitucka 206
 Serwitus 206
 Serwitut 205
 Serwituta 206
 Serwitutki 206
 Serwituty 206
 Serwytut 206, 290
 Serwytuta 206
 Serwytuty 206
 Sestratyn 135, 172, 183, 214
 Setniki 208
 Sękarki 126
 Sianik 286
 Sianożatki 134, 251, 274
 Siciow 208
 Sidiaczka 135, 159, 250, 272
 Sidiaczki 106, 135, 159, 250, 272
 Sidlińska 151, 193, 277
 Sidniki 252
 Sidokry 252
 Sidzaca 106, 135
 Sieciuga 237
 Siecyska 251
 Siediacze 106, 135, 159, 250
 Siedziczka 135, 159, 250, 251
 Siedliska 151, 172, 193
 Siedlisko 151, 172, 193
 Siedza 251
 Siedzane 251
 Siedzące 86, 106, 135, 250, 273
 Siedzący Dział 106, 135
 Siedzicze 106, 135, 159, 250
 Siedziczkki 106, 135, 159, 251
 Siedzialne 251
 Siedziaczka 159, 250, 272
 Siedzona 251
 Siekane 251
 Sielce 172
 Sieleniec 151
 Sieliska 150, 172, 193
 Sielisko 150, 172, 193
 Sieliszczce 151
 Sieniocha 206
 Sienna 251
 Sienna Droga 251
 Siennica 251
 Sieniożatki 134, 251, 274
 Sierak 252
 Sieraki 251
 Sieraków 252
 Sieredniaki 78, 172
 Sierwitut 205
 Siłska Łuczka 124, 269
 Sinia Dolina 206
 Sinicze 207
 Siniocha 207
 Siniucha 207
 Sinożatki 134
 Sinożać 134, 161, 251
 Sinożatki 134, 251, 274
 Sinożyć 24, 48
 Siny Kąt 119, 206
 Siredeń 78, 149, 172
 Sirków 251
 Sirosik 251
 Sitanica 208
 Sitanki 208
 Sitkowe 208
 Sitna 208
 Sitnik 208
 Sitniki 180
 Sitny Dół 208
 Sitow 208
 Sitowia 208

Sitowie 208	Smáluchy 283	Sółyśko 193, 281
Sitowina 208	Smárdzówki 94	Sopkiw Riw 263, 266
Sitówie 208	Smerdiacze 96, 106, 135, 159, 273	Sopków Rów 263, 266
Siwołoża 259	Smereczyna 79, 174	Sorocze 70
Skąpa 126	Smeredyna 70, 186	Soroczeń 149
Skąpiec 126	Smierdzącka 97	Soroczyn 71
Skindiaczki 159	Smoliná 278	Soroczyń 71
Skoroda 70	Smolne Piece 105, 167	Soroka 71
Skorodka 70	Smolnica 178	Sosnowy Grąd 116
Skorodki 70	Smolone Piece 105	Sosnyna 187
Skorodne 70	Smorzówka 94	Sosnyńskie 187
Skorodnica 70	Smólnica 178	Sośnina 187, 188
Skowyra 190	Smólnice 178	Sowiniec 189
Skrebień 176	Smrekowa Lenia 79	Sólniwa 203
Skrobotynek 183	Smrodynowy Dół 70, 186	Spílszczyna 277
Skrodnia Płuska 70	Smug 237	Spódoróż 67
Skrody 70	Smuga 237	Spólszczýzna 277
Skruda 70	Smugi 237	Spúdorúž 284
Skryпка 207	Smuhi 237	Sraczy 254, 278
Skrzydła 150, 200	Smulńcia 178	Sroce 254
Skrzydłowiec 150, 200	Smuziełki 273	Staji 254
Skrzydowiec 150	Smużalina 273	Stara Tanew 178
Skrzypniowa 207	Smykawka 276	Stare Nowiny 185
Skrzypny Dół 207	Sobowice 107, 177	Stare Piece 105
Skupa 126	Sodecek 139	Stary Bór 255
Skútnycia 282	Sokoryna 189	Stary Gaj 217
Slipetyszcze 252	Sokorzyna 189	Stary Gościniec 190, 227
Sławatycze 107, 254	Sóliszca 193, 194, 281	Stary Porąb 125
Sławęcín 184	Sóliszczce 193, 194, 281	Stary Wyrąb 125
Sławęcińskie Liski 247	Sołodowni 87	Staryná 189
Słépetyska 167, 174, 192, 252	Sołodownia 87	Starynka 189
Słona Góra 87	Sołoducha 87	Starynki 189
Słona Łoza 87	Sołone Bołoto 87	Starzynka 189
Słone Błoto 87	Sołonec 87, 147	Starzynny 189
Słoniec 87	Sołonec 277	Starzyzna 189
Słupki 103	Sołóniec 87, 147, 277	Staw Anielski 96
Słupskie 103	Sołonowe 87	Stawek 139, 141
Smaluchiw 266	Sołońci 87	Stawiska 191
		Stawiski 191

Stawisko 191
 Stawiszczce 194
 Stawów 139, 141, 279
 Stawutyn 183
 Stawutyną 183, 278
 Stawyska 191
 Stawyska 191
 Stebnik 170
 Steciów 171
 Stecówka 171
 Steć 171
 Stefanów 192
 Steniatyn 134, 171, 183
 Stepczyszczca 194
 Stobne 103
 Stoczek 139
 Stóczok 139
 Stodoliska 263
 Stołpiańskie 103
 Stołpie 103
 Stołpno 103
 Stołpski Las 103
 Stomorgi 235
 Stopce 103
 Stoupce 103
 Stowpycja 103, 178
 Stógło 264
 Stójła 263
 Stójła Bagnowe 215
 Stójło 263, 264
 Strelne 213
 Struga 237
 Struha 237
 Stryhanka 207
 Stryziwéc 207, 267
 Stryzyw 207, 266
 Strzalne 213
 Strzedowiec 150
 Strzelcowa Nowina 213
 Strzelcówka 213
 Strzeleckie 213
 Strzelnica 213
 Strzyganiec 207
 Strzyżowiec 144, 207, 267
 Stuczók 279
 Studenice 170
 Studenyci 170
 Studénnycia 178, 282
 Stupica 126
 Stupki 126
 Stybłowo 146
 Styło 264
 Suche Błoteczko 82
 Suche Grądy 116
 Suchobrzezie 73
 Suczków 126
 Suczok 126
 Sùhołowki 88, 128, 284
 Sułuducha 271
 Sumież 128, 269
 Sumiż 128, 269, 290
 Suroczyna 71
 Surwitut 205
 Sùwołoki 88, 128
 Sùwułuki 284
 Swaniutyn 184
 Swarnià 278
 Sydiaczki 106, 135, 159,
 250, 272
 Sydyczka 135, 159, 250, 272
 Sydieczka 135, 159, 250,
 272
 Sydiuk 160, 250
 Sydyby 177
 Sydziczka 135, 159, 250, 272
 Symeniuczka 169, 172
 Synie Hozero 206
 Synie Hoziero 156
 Synożyci 134, 163, 251,
 274, 277
 Synożyti 24, 48, 134, 163,
 251, 274, 277
 Syrwetut 206
 Syrwit 205
 Syrwitut 205
 Syrwytyt 206
 Syrwytutowe Pole 206
 Syrwytyty Pod
 Krupcem 206
 Syrwytyty Pod
 Sienniczka 206
 Syta 208
 Syteckie 208
 Sytniki 277
 Sýtnyky 180, 208, 277
 Sytyta 195, 208
 Szade 252
 Szadocha 252
 Szadowe Zdyberki 252
 Szarowicze 107, 177
 Szatanów Zgórek 139, 225
 Szatrycha 179
 Szczeciniec 189, 192
 Szczelatyn 134, 183
 Szczelina 188
 Szczęłyna 188
 Szczepiatyn 134, 172, 183,
 273
 Szczerostrów 261
 Szczotków 192
 Szczotyska 192
 Szczótyska 192
 Szednie 78
 Szendyłowó 181
 Szenejki 173
 Szeroka Płósia 86
 Szeroka Struga 237

Szerokie Brzegi 72
 Szeroki Hał 196, 219
 Szkałandycha 179
 Szklarowe 214
 Szklarzowe 214
 Szkorutyniec 189
 Szkowyra 190
 Szlatyn 134, 183
 Szłómowe 281
 Szopiska 191, 264
 Szopisko 191, 264
 Szopowa Droga 264
 Szopy 264
 Szopysko 191, 264
 Sztruga 237
 Szubinica 270
 Szubinice 270
 Szwedyn Kont 183
 Szychowice 107
 Szychowyczy 107
 Szyde 252
 Szydło 151
 Szydłowe 151
 Szylawy 151
 Szyłowe 151
 Szymyło 181
 Szymyłowe 181
 Szýszłoweć 147, 283

 Ścieciuga 237
 Ściegienne 170
 Ślepieciska 167, 174, 192, 252
 Śleputek 252
 Śleputyska 192, 252
 Ślepy Kątek 138, 252
 Ślipatańka 252
 Ślipcze 252
 Ślipetyszcze 192, 194

 Ślipytéc 147, 195, 252, 279
 Śmierdzące 97, 106, 135, 273
 Śmierdzący Dół 97, 135
 Śniatycze 107, 134, 177
 Śnidowice 107, 177
 Śpiący Ług 106, 135
 Średniésczyzna 149
 Średni Dół 78, 149
 Średni Garb 78, 91
 Średnia 78, 149
 Średnia Droga 78
 Średnia Góra 149
 Średnia Ręka 78, 125, 149, 277
 Średniak 78
 Średnie 78, 149
 Średnie Błonie 149
 Średnie Ryzki 213, 250
 Średnik 78
 Średniok 149
 Światycia 178
 Świtulícha 179, 252, 277
 Śwityłycha 179, 252, 277

 Tanta Ręka 125
 Tárachowe Bągno 284
 Tarasiúk 279
 Tarásowe 281
 Taratyńska Dębina 113
 Taratyńskaja Dubyna 113
 Tarkawka 97
 Tarkowisko 97
 Tarkownia 97, 268
 Tarnawka 97
 Tarninki 97
 Tarninowy Dół 97
 Tarniny 97
 Tarnowa Dolina 97
 Tarnowa Droga 97

 Tarnowatka 97
 Tarnowiec 97
 Tarnowy Dół 97
 Tarny Dół 97
 Tarny Gród 97
 Tapól 264
 Teczyja 170
 Teczyjka 170
 Telakowy Bagien 171
 Telatyn 134, 167, 170, 171, 172, 183, 273
 Telatyński Las 170
 Tèlepek 283
 Teniatska 135, 192
 Teptiuków 162
 Teratyn 134, 171, 172, 183, 214, 273
 Tereba 79, 92, 170, 174
 Terebela 166
 Terebeże 79, 166
 Terebienica 79, 166
 Terebięż 79, 166, 170, 280
 Terebina 79, 170
 Terebiże 79
 Tereby 79, 170
 Terebyhoszcz 79, 170, 209
 Terech 171
 Terki 97
 Ternowa Dolina 97, 155
 Ternowo 97, 155
 Ternowy Rów 97, 155
 Terpin 97
 Terpinowo 97
 Tèrychowo 284
 Tèrychówo 171
 Tesna 171
 Tiahołka 133, 142, 162, 237
 Tiahwá 133, 162, 237, 278
 Toczyszczce 194

Tompole 254, 264	Tysniwne 208, 269	Uski 128
Topilec 152, 253	Tysz 207	Ustrowy 261
Topilnik 264	Tyszewo 207	Uszywka 137
Topiła 152, 182	Tyszowce 198, 207, 232	Uta 241
Tópole 254, 264, 283	Tyterecze 171	Uwzi 278
Topoli 254, 264	Tytirczene 171, 283	Uzki 127
Topolina 264	Tytyreckie Hory 171, 224	Uznoże 260
Topolinki 264		
Torczały Dół 97	U Gaju 217	W Chmylinach 24, 48, 188
Torfowiska 271	U Jeziórka 156	W Dębach 27, 51, 112
Tornów 97	U Jeziora 156	W Dolinie 27, 51, 188
Towarzystwo Czwarte 99	U Strugi 237	W Gaju 217
Trebeździna 166	U Wilczego Dołu 27, 51, 104	W Gołym Dole 222
Trebyka 80, 176, 195	Ubirki 268	W Kącie 120
Tretowski Las 176	Ubryzy 271	W Kątach 120
Trety 176	Uchańszczyna 277	W Końcach 258
Trykowałiski 247	Uchańszczyna 277	W Krynicy 200
Trypetyna 167, 187	Uchodza 109	W Krzyżu 201
Trzamuca 74	Udrylicze 107	W Lesie 254
Trzebęc 80	Uhenko 148	W Lisi 254
Trzebiesa 80, 166	Uher 236	W Łęgach 233
Trzecia Ręka 125	Uherka 236	W Widłach 151
Trzecie Morgi 235	Uhlarki 127, 236	Wapniarka 273
Trzegradki 117	Uholnia 127, 142, 236	Wapnierka 273
Trzemcha 74	Uhrowesk 236	Wasyłcowe 208
Trzemuśnik 74	Uhrusk 236	Wasyłczukowa 208
Trzy Zagony 223	Uhruski Las 236	Wasylicza 208
Tumpol 264	Uhrynowski Las 189, 236	Wasyłów 208
Tupyle 264	Uhrynów 189, 236	Wasyłówka 208
Turchuwiska 271	Ukazowa Ziemia 154	Wasyłówki 208
Turewicza Kąt 108	Ukop 258	Waszkiwszczyna 267, 281
Turyna 183	Ukopy 271	Wąkop Welebycki 167
Tychobiż 207	Ukup 258	Wąska 127, 242
Tymieczycze 107	Urle 260	Wąski 127, 242
Tymiszczyce 265	Urłowo 260	Wąskie 127
Tyrchowica 97	Uroczyisko Kowbanie 102	Wąskie Działki 127
Tyrkowa Góra 97	Uruwiecki Las 236	Wąskie Śnurki 127
Tysiec 147, 208	Usak 115, 227	Wąwóz Borowicza 108
Tysiń 208	Usiatyna 135	Wązsze Żmiarki 127

Welebycz 168
 Welikie Bołoto 167
 Wełyka 167, 209
 Wełyka Storoná 167, 209
 Wełykie Sełó 172, 209, 279
 Wełykoje Połe 167, 174, 209
 Wełytiuha 162, 167, 238
 Wepryk 168, 179
 Werbina 98, 184
 Werbka 97
 Werbkowice 98, 107
 Werbkowyczy 98, 107
 Werbniki 97, 181
 Werbycia 98
 Wérbyna 98, 184
 Werbyniki 98, 184
 Werbyny 98, 184
 Werch 98
 Werchí 98, 278
 Werchlisie 99, 246, 287
 Werchłoby 98
 Werchne 98
 Weresá 80, 167, 278
 Weresica 80, 167, 177
 Weresowa Góra 80, 167, 174
 Wereszyca 80, 167
 Werłoka 98
 Werpole 98
 Werstaw 98
 Werstawy 98
 Werszki 98
 Weryskie 168
 Wetelnia 168
 Wetlina 168
 Wetła 168
 Wezłówki 83, 223
 Węgielny Dół 127, 142, 236
 Węglarka 127, 236
 Węglarnia 127, 236
 Węglarzysko 127, 236
 Węglík 127, 235
 Węgliska 127, 236
 Węglisko 127, 236
 Wężiki 127
 Wężiniec 127
 Wgłów 83, 223, 280
 Whółow 83, 223, 280
 Wiatrak 253
 Wiazuki 133, 274
 Wiazynki 133, 187, 274
 Wiązek 133
 Wiązowy Grąd 133
 Wichí 278
 Wichowicze 107, 177
 Widełki 151, 209
 Widła 151, 209
 Widły 151, 209
 Wieleń 149
 Wielga Łąka 124
 Wielga Sośnina 188
 Wielga Stzona 209
 Wielga Strona 167
 Wielgi Brzeg 22, 46, 72
 Wielgie Błoto 167
 Wielgie Pole 167, 174, 209
 Wielobycz 168
 Wierp 168
 Wierbyniki 98, 184
 Wiereski 80, 167
 Wierszek 99
 Wierzbiany Przyc 78, 98
 Wierzbica 98
 Wierzbina 98, 184
 Wierzbinki 98, 185
 Wierzbiny 98, 185
 Wierzbionki 98
 Wierzbowa 98
 Wierzbowe Bagno 98
 Wierzbowie 98
 Wierzch 99
 Wierzcholaśna 99
 Wierzchowina 99
 Wierzchowiny 99, 132
 Wierzchy 99
 Wietrakowa 253
 Wiesz 133, 274
 Więżowa 133
 Wilca Droga 104
 Wilce Kąty 119
 Wilcok 104
 Wilcy Ług 104
 Wilcyska 103
 Wilcza 104
 Wilcza Buda 104
 Wilcza Góra 104
 Wilcza Grzęda 104, 130
 Wilcza Jama 104
 Wilcza Łąka 104
 Wilcze 104
 Wilcze Błoto 104
 Wilcze Doły 104
 Wilcze Jamy 104
 Wilcze Kąty 104
 Wilcze Łąki 104
 Wilczówka 104
 Wilczy Chrust 66, 104, 164
 Wilczy Dół 104
 Wilczy Grąd 104, 116
 Wilczydół 104
 Wilczygóra 104
 Wilczyniec 103
 Wilk 104
 Wilka 265
 Wilka Dolina 104
 Wilków 103
 Wilkówka 104

Wiłki 151, 209
 Wiły 151, 209
 Winićkie 282
 Wir 209
 Wirla 260
 Wirszkowiny 99
 Wirzbiny 98, 185
 Wirzch 98
 Wirzchowiny 99
 Wirzchy 99
 Wirzkowina 99
 Wirzkowiny 99
 Wirzpole 99
 Wirztok 99
 Wisielce 253
 Wistrowo 261, 281
 Wistrów 261
 Wiwzie 265
 Włodawa 286
 Włoki 88
 Włosieniec 89
 Włoski 89
 Włoka 88
 Wodianowy Most 160
 Wodomcza 241
 Wojunice 107, 177
 Wola 242
 Wola Dereźniańska 75
 Wola Dubowska 114
 Wola Uhruska 236
 Wolica 242, 271
 Wolica Śniatycka 134
 Wólca Jama 103
 Wólczycha 103
 Wólczyniec 103
 Wólczyny 103
 Wołkowe 103
 Wołkowiany 103
 Wołkowiska 103
 Wołkowyje 103
 Wołoczki 88
 Wółoczyńska 88, 284
 Wołodawa 286
 Wołoka 88
 Wołoki 88
 Wołoki Seńka 88
 Wołosacka 89
 Wołosin 89, 280
 Wołoski 89
 Wołosów 89
 Wołosyń 89
 Wołowa Głowa 83, 223
 Wołowica 177
 Wołoka 88
 Wórlyszczka 281
 Worobietnik 71, 181
 Woroniec 71, 147
 Worónyczi 71, 107, 177,
 283
 Woryłuch 209
 Woryłuh 123, 234
 Woszywa 137
 Woszywa Horá 224, 278
 Woszywa Hórá 137
 Wowcza 103
 Wowcza Ochoża 103, 109
 Wowcze 103
 Wowków Grud 103
 Woźnikiwski Kątek 138
 Wólka 242, 265
 Wówkowo 103
 Wroni Dół 71
 Wroniak 71
 Wronowa Góra 71
 Wronowice 107
 Wronowyczy 107
 Wronów 71
 Wróbel 71
 Wróblowa Góra 71
 Wróblówka 71
 Wróni Dołek 71
 Wrzos 80, 81, 278
 Wrzosek 81
 Wrzosiska 81
 Wrzosity 81
 Wułto 126, 235
 Wujkowice 107, 177, 254,
 277
 Wujkówyczy 107, 177, 254,
 277
 Wulica 271
 Wułuczki 278
 Wuska 127
 Wuski 127
 Wuskie 242
 Wuźnikiwski Kątek 267
 Wychary 226
 Wyciaż 133
 Wydryniec 190
 Wydryno 183
 Wýdumka 282
 Wygary 226
 Wygaryny 226
 Wygarzele 226
 Wygon 224, 257
 Wygonek 224
 Wygonki 224
 Wygony 224
 Wygorzałe 211, 225, 253
 Wygorzane 225
 Wygorzel 225
 Wygorzele 225
 Wygón 257
 Wyhadanka 217
 Wyhary 226
 Wyhin 224, 257
 Wykno 260

Wyknowa Góra 260
 Wył 151
 Wyła 151, 209
 Wyłki 151, 209
 Wyły 151, 209
 Wymoczary 273
 Wypiórkiewicz 107
 Wyr 209
 Wyrąb 125
 Wyrąbaniec 125
 Wyręb 125
 Wyręba 125
 Wyrębie 125
 Wyrębiska 125
 Wyrębisko 125
 Wyręby 125
 Wyróbéc 147
 Wyrub 125
 Wyrubéc 125, 279
 Wyrúbiec 279
 Wiry 209
 Wysoki Grąd 116
 Wysokie Prydatki 196
 Wysokij Horb 91, 228
 Wyszatyn 135, 183
 Wytereba 80
 Wywniki 181, 277
 Wýwnyky 181, 277
 Wýworot 284
 Wyzejgłówki 83, 223
 Wyżarek 139
 Wyżarok 139, 283
 Wýżary 284
 Wyżaryna 189
 Wyźliw 266
 Wyźłów 266
 Wzdłużni Wygon 102
 Za Bagnem 215
 Za Błoniem 27, 51, 82
 Za Błotem 82
 Za Bugiem 216
 Za Cegielnią 142, 216
 Za Chmilowatką 244
 Za Choinami 165
 Za Choiną 165
 Za Czerepkim 74, 174
 Za Dębiną 113, 184
 Za Dębniokiem 113
 Za Dorózką 67
 Za Drożką 27, 51
 Za Drózką 67
 Za Dubýnoju 113, 184
 Za Dworem 213, 256
 Za Gacią 220
 Za Gajami 217
 Za Ganczarzem 92, 230
 Za Gościńcem 189, 227
 Za Graniczką 178, 228
 Za Grądami 116
 Za Grądem 116
 Za Grądkiem 117
 Za Greblą 154, 229
 Za Groblą 154, 229
 Za Gruszką 231
 Za Grześkową 239
 Za Grzyszcukiem 239
 Za Hajém 218, 279
 Za Hołynoju 188, 222
 Za Horbom 91, 228
 Za Horodamy 27, 51, 68,
 71, 226
 Za Hostyńcem 189, 227
 Za Hranýczkoju 178, 228
 Za Hrynem 200, 239
 Za Husko 114, 227
 Za Izem 245
 Za Jęziorem 156
 Za Kierkutem 258
 Za Krynicą 200
 Za Kryniczkami 200
 Za Krzyżem 201
 Za Kutóm 120, 279
 Za Lipami 201
 Za Liską 247
 Za Łuczko 124
 Za Ługiem 233
 Za Łuko 124
 Za Mezeju 110, 168
 Za Mielnikiem 169
 Za Młynóm 279
 Za Mocydłami 152
 Za Mogiłami 234
 Za Mogiłą 203, 234
 Za Mogiłkami 234
 Za Móhyłkami 27, 51, 234,
 284
 Za Mohyłkamy 203
 Za Nahirnem 225, 257
 Za Ogrodami 68, 69, 71
 Za Oknem 260
 Za Pasięką 251
 Za Piaskiem 249
 Za Prohnojem 221
 Za Przerwą 212
 Za Przewałem 76
 Za Rudnem 149
 Za Rudnym 149
 Za Rzeką 212
 Za Sełóm 172, 279
 Za Sienną Drogą 251
 Za Słupem 103
 Za Smyntaróm 279
 Za Stodołami 263
 Za Stodołą 263
 Za Strugą 237
 Za Stylmachim 270

Za Szumiątą 135	Zabrodnica 178	Zadwóń 256, 280
Za Ternóm 97, 279	Zabrodnie Pola 148, 256	Zadwore 213, 256
Za Trzema Krzyżami 201	Zabrodzie 158	Zadwirie 213, 256
Za Wiatrakami 253	Zabródie 158	Zadwóryska 193, 277
Za Wiatrakami 253	Zabródnycia 178	Zadworzysko 277
Za Wierzbami 98	Zabródzie 158	Zadwórze 256
Za Wietliną 168	Zabrzezina 187	Zadwórze 213, 256
Za Wietrakami 253	Zabrzeziny 187	Zadwórzysko 193
Za Witrakóm 253, 279	Zabudie 158	Zady 276, 278
Za Wrotami 27, 51, 71, 265	Zabudzie 158	Zagacie 162, 220
Za Wrzosem 81	Zabytnik 198	Zagać 220
Za Wyharami 226	Zabytnyk 180, 198	Zagaj 217
Zabagien 142, 215	Zabytów 198	Zagaje 218
Zabagnie 143, 215	Zachoina 165	Zagarb 91
Zabagonie 143, 215	Zachoinie 165	Zagarbie 91
Zabahonie 215	Zachoiny 165	Zagatki 220
Zaberezie 73, 166, 174	Zachojniace 165	Zaglincze 199
Zabereźnik 73, 181	Zachorów 225	Zaglinki 199
Zabirki 255	Zachwószczyne 165	Zagłówki 83, 223
Zabita 197	Zacisze 207	Zagon 223
Zabita Góra 197	Zadębce 114	Zagonie 196, 223
Zabite 197	Zadębie 112	Zagonki 223
Zabitek 198	Zadębinka 113	Zagony 223
Zabitnik 180, 198	Zadługa 101	Zagońce 223
Zabłócie 161, 162, 277, 291	Ządłukie 284	Zagościńce 190, 227
Zabłonie 82	Zadni Hony 196, 223	Zagościńce 190
Zabłotki 82	Zadni Las 96	Zagóra 224
Zabłotni Las 82	Zadni Lasek 138	Zagórze 224
Zabłotnik 82	Zadniwa 203	Zagórki 224
Zabłoto 82	Zadolina 188	Zagórniki 225
Zabohutyn 183, 216	Zadołha 101, 217	Zagórny Dół 224
Zabołocie 291	Zadołynie 188	Zagórze 211, 253
Zabołojec 82	Zadoroże 67	Zagórze 213, 224
Zabołotie 82, 161, 277, 284, 291	Zadorożki 67, 278	Zagrąbie 155, 227, 277
Zabołótce 82, 255	Zadrodze 67	Zagrad 116
Zabortne 91	Zadrożki 67	Zagradzie 116, 158
Zabrodeń 148, 149, 256	Zadubce 114	Zagrebele 154, 229
Zabrodnia 148, 256	Zadubinie 113, 184	Zagrebła 154, 229
	Zaduby 112	Zagręzie 117, 231

Zagrobelka 229
 Zagrobelszczyzna 229, 290
 Zagrobla 154, 229
 Zagroble 154, 229
 Zagrodnicki Serwytyt 206
 Zagróda 277
 Zagrudzie 116, 158, 230
 Zagrządka 130, 229
 Zagrzęska 117
 Zagrzybowiec 199, 230
 Zagumia 232
 Zagumienek 148, 232
 Zagumienie 148, 232
 Zagumiénki 148, 232, 277
 Zagumienko 148, 232
 Zagumnie 232
 Zagumniowa 232
 Zahacie 161, 220
 Zahać 220
 Zaháj 218, 280
 Zahaja 218
 Zahaje 218, 253
 Zahajek 141, 218
 Zahajka 218
 Zahajki 218
 Zahajók 141, 218, 279
 Zahań 219
 Zahański Las 219
 Zahát 161, 220, 280
 Zahatí 162, 220, 278
 Zahatie 162, 220
 Zahatka 220
 Zahire 213, 224, 257
 Zahirne 225, 257
 Zahirnyk 225
 Zaholszyna 241
 Zahołodie 83, 158, 223
 Záhroda 277, 284
 Záhrodi 68, 158, 226, 284
 Záhrodié 68, 158, 226, 284
 Záhrodka 252, 284
 Zahorodocze 68, 140, 226
 Zahorody 68, 226
 Zahorodie 68, 158, 226
 Zahórie 213, 224
 Zahóródie 158
 Zahósówéc 241
 Zahóstriwle 155, 211, 261
 Zahóstynecze 146, 189, 227
 Zahrable 155
 Zahrablí 227, 277
 Zahrabowek 228
 Zahrebele 154, 229
 Zahrebélszczyzna 290
 Zahrebelszczyzna 229
 Zahrebla 154, 229
 Zahrudie 116, 158, 230
 Zahrudocze 140
 Zahrudzie 116, 158, 230
 Zahruszy 231
 Zahrybiwéc 147, 199, 230, 268, 279
 Zahrybowecze 147, 199, 230, 268
 Zahryciowe 200, 239
 Zahrydki 130, 214, 229, 274
 Zahúmenki 148, 232, 277, 283
 Zahumnie 232
 Zahumno 232
 Zahumynia 148, 232
 Zahumyny 148, 232
 Zahurudki 278
 Zahustriwle 241
 Zahusuwéc 146, 279
 Zahydie 158
 Zaizek 245
 Zaizki 245
 Zajaza 245
 Zająca Kut 119
 Zajezierze 156, 213, 269
 Zajezióro 156
 Zajeziórze 156, 213, 269
 Zajeziórze 156, 213
 Zakarcmie 93
 Zakarczemne 93
 Zakarczma 93
 Zakarczmianne 93
 Zakąt 120
 Zakąty 120
 Zakętki 120
 Zakila 258
 Zakila Szeroka 258
 Zakila Wąska 258
 Zakoniec 258
 Zakońca 258
 Zakorskie 136
 Zakorytóczne 140, 276
 Zakruhlik 122, 180, 233
 Zakruhole 233
 Zakruhole Duże 121, 141
 Zakruhole Małe 121, 141
 Zakryniczki 200
 Zakrynycze 178, 200
 Zakrzyże 201
 Zakuczenie 105, 118
 Zakule 258
 Zakupane 271
 Zakuí 161
 Zakuía 120
 Zakuí 120, 283
 Zákuty 120
 Zalas 246
 Zalesie 158, 246, 275
 Zalesocze 24, 48, 140, 247
 Zalisie 246
 Zaliska 247

Zaliski 247	Zaochoże 109	Zarudenie 149
Zalisoci 24, 48	Zaochoże 109	Zarudzie 158
Zalisocze 24, 48, 140, 247, 287	Zaochóźny 109	Zaruka 125
Zaliszczyk 247	Zaogrody 69	Zarycze 212, 250
Zalosse 140	Zaogrodzie 69, 158	Zarywie 155, 263
Załozy 259	Zaokíp 258, 280	Zarzecne 212
Założie 259	Zaosiny 187	Zarzecze 212
Założki 259	Zaoziórki 156	Zarzeczka 212
Załużce 124	Zaozire 156, 213, 269	Zarzeka 212
Załużce Nowe 124	Zaoziry 156	Zasęłyska 150, 172, 193, 281
Załużce Stare 124	Zapasieka 251	Zaserwitutowe 206
Załużde 123	Zaperedił 24, 75, 161, 166	Zasieczane 251, 283
Załuż 123, 233	Zaperewizie 77, 265	Zasieczek 251
Załugi 123, 233	Zapitrycha 179	Zasiedliszcze 151
Załuża 124, 278	Zapogary 225	Zasielanica 178
Załuże 123	Zapohar 225	Zasielanycia 178
Załużek 141	Zapołodzie 84	Zasiele 269, 275
Załużskawica 178, 277	Zapołodzkie Bagno 84	Zasielle 269, 275
Załużskawycia 277	Zapołodź 84	Zasierednie 78, 149, 172
Załużzie 259	Zapołonne 85	Zasille 269
Zamieszki 248	Zapotik 264	Zaskruda 70
Zamiszki 248	Zapotok 264	Zasósniwéc 147
Zamłodzie 84	Zapowidka 252	Zastara Ryka 212, 250, 278
Zamołodycycki Las 84	Zapowiednik 252	Zastawie 155
Zamołodycze 84, 107	Zapowiedzi 252	Zastawinoga 235, 260
Zamóstek 140, 277	Zapowiedź 252	Zastawiska 191
Zamóstok 140	Zaprzetok 76	Zastawki 278
Zamustók 277	Zaprzymiarcze 197	Zastawle 155
Zanatyn 183	Zaprzymiarki 197	Zastawocze 139, 140
Zaniżnie 204	Zaputoki 264, 271	Zastodola 263
Zaniże 260	Zaputyczy 264	Zastodole 263
Zaniżki 260	Zareczyzna 175, 212	Zastodoła 263
Zanowinie 185	Zarelec 150	Zastruga 237
Zanowinka 185	Zaremeniska 169, 175	Zastrugi 237
Zanowiny 185	Zarogi 236	Zastrzała 213
Zanożki 260	Zarowie 155	Zastudyle 263
Zaobriki 211, 263	Zarowiska 191	Zasusniwéc 268
Zaochoża 109	Zarówie 263	Zaświatycze 107, 194
	Zarudecze 140	Zaternówle 97, 155

Zatysze 207	Zgniłe 199, 221	Zrąb Sowiecki 125
Zawąskie Drogi 127	Zgniłe Błoto 199, 221	Zręby 125
Zawerbie 97, 155	Zgniły Kąt 199, 221	Zrubók 124, 140, 279
Zawerble 97, 155	Zgniły Potok 199, 221, 264	Zrymynyszcze 169
Zawerchi 98	Zgóreczek 225	Zub 128
Zawersz 98	Zgórek 139, 225	Zubowice 128
Zawersze 98	Zgórki 225	Zubówka 128
Zawierzbie 98, 155	Zhonów 223	Zuby 128
Zawilcze 104	Zhorok 139	Zúbyłki 283
Zawire 209, 213	Ziegel 142, 216	Zuraw 153
Zawirla 260	Zielone Grądkki 117	Zurawieniec 153
Zawirsze 98	Zielone Grądy 116	Zwierzyniec 253
Zawirze 209, 213	Zielony Brodek 137	Zwirynie 253
Zawiwa 253	Ziemlańska Rzeka 154	Zworota 29, 53, 71, 265
Zawłoki 88	Zilona Trawka 270	Zwóruta 283
Zawołocze 88	Zimniki 180	Zwynyk 180, 279
Zawołownia 75, 268	Zjizdy 246	Zymnik 180
Ząwroćka Synóżyć 282	Zliszek 202	Zymnyki 180
Zawykienna 260	Zliszki 202	Żmiarki 248
Zawyknie 260	Zliszki Poprzeczne 202	Żmirki 249
Zazgórcze 225	Złociec 68	Żródełkowy Dół 81
Zaziero 156	Złojec 68	Żródła 81
Zazirie 156, 213, 269	Złuzne Pole 102	Żwirownia 75, 268
Zazowierzbie 98	Złuznie 102	
Zazuraw 153	Złyszek 202	
Zbereże 72	Zmiarecki 248	Żabec 147
Zbłocie 82	Zmiarki 248	Żabinic 189
Zbórowe 281	Zmihinieć 234	Żabiniec 189
Zbůńciowe 281	Zochmielnice 168, 244	Żabynéc 189
Zdłużne 102	Zoglinie 199	Żadinowo 161
Zdoużnie 101	Zogojki 218	Żadycz 177
Zdrąbek 125, 140	Zogomnia 232	Żałóbówka 90
Zdrąbkowa 125	Zogumniowa Droga 232	Żelebsko 90
Zdúszczyna 276	Zokule 258	Żenecin 173
Zemerenska 169	Zomoście 259	Żereła 81, 174
Zęby 128	Zorziódle 81	Żłoby 89, 90, 277
Zgłowy 83, 223	Zowierzbinie 98, 185	Żłób 90
Zgnilica 221	Zowietrak 253	Żłóbek 90
Zgniła Krynica 199, 200, 221	Zółta Rzeka 104	Żłóbki 90

Żłubki 277
Żmiarki 248
Żniatyn 134, 183
Żołob 90
Żołobci 90
Żołobéc 89, 90
Żołobina 90, 185, 271
Żołobý 89, 90, 277
Żołobyna 90, 185
Żołobyska 90, 191, 194
Żołobyszcze 90, 191, 194
Żółób 89
Żółóbéc 147

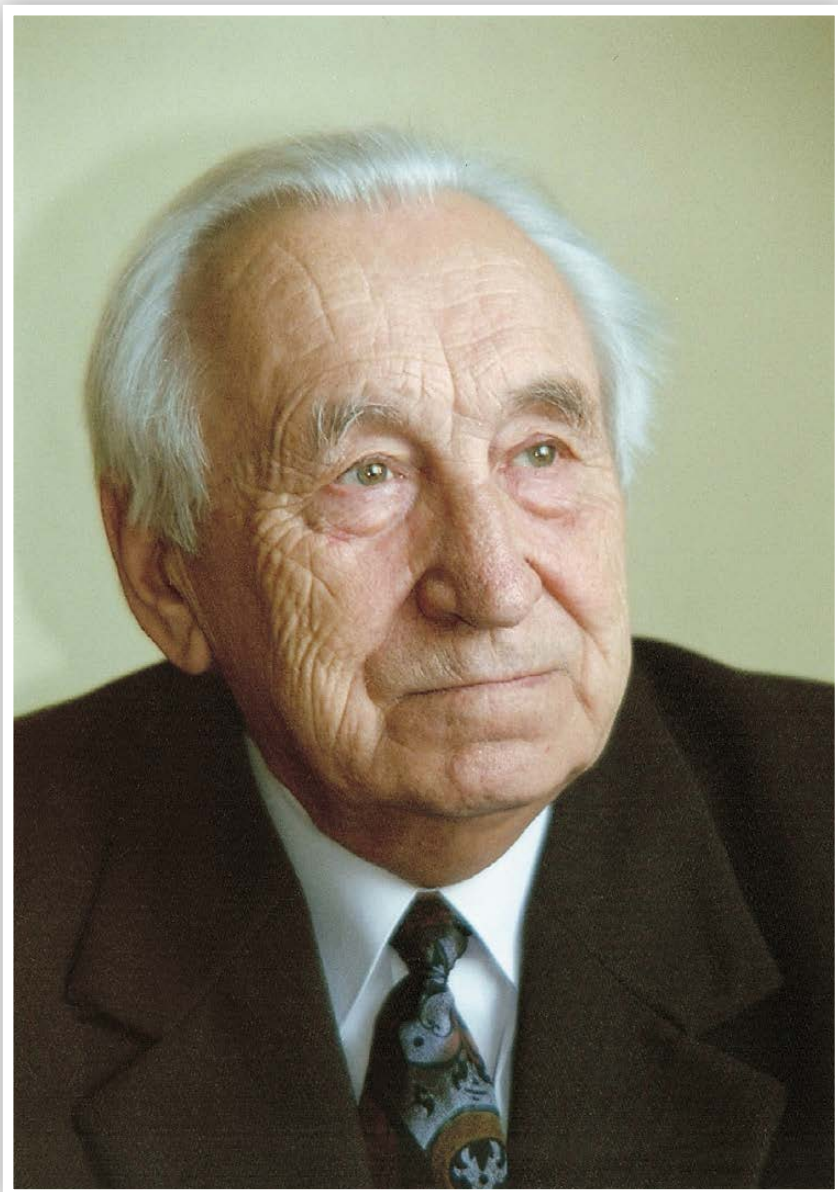
Żołubci 277
Żołubéc 279
Żowtucha 104
Żowtuchy 104
Żółta Góra 104
Żółta Górka 104
Żółty Piasek 104, 139
Żukówycza 107, 177, 283
Żułubina 271
Żumánowo 281
Żurawel 153
Żurawie Ługi 153
Żurawiniec 153

Żurawiny 153
Żurawlin 153
Żurawliniec 147, 153
Żurawliny 153
Żurawlowo 153
Żydownia 75, 268
Żydywniá 268, 278
Żydowska Dolina 188
Żydowski Kąt 119
Żydowszczyzna 290
Żydýwszczyzna 267, 290

Spis treści

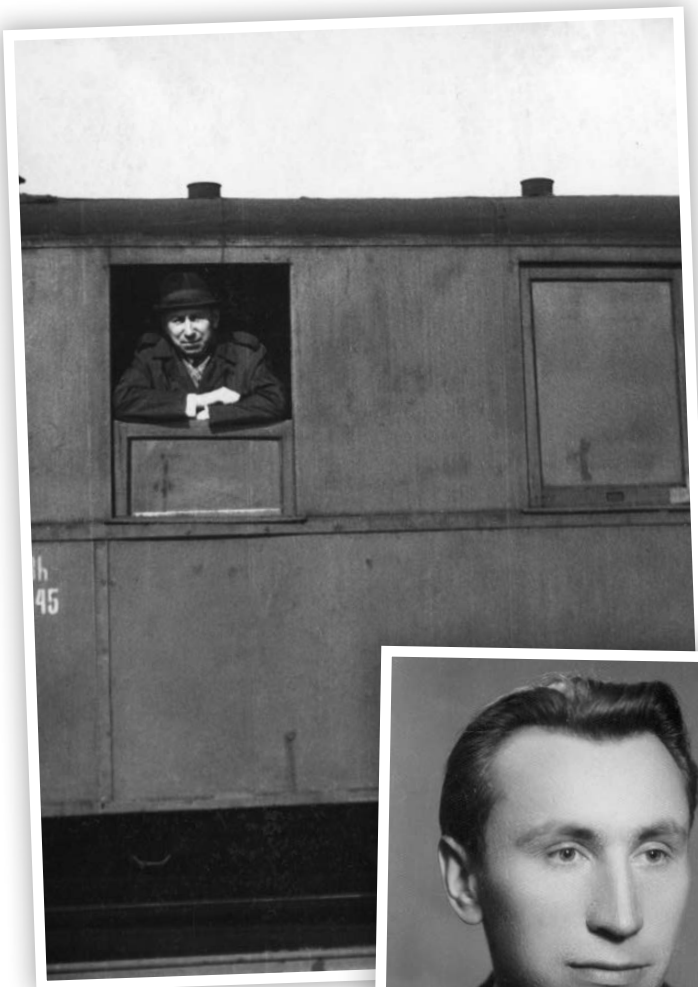
Słowo od redakcji	7
Pawło Hrycenko, Michał Łesiów o polsko-ukraińskim pograniczu językowym w świetle mikrotoponimii.....	11
Павло Гриценко, Михайло Лесів про польсько-українське мовне пограниччя засобами мікротопонімії.....	35
Mapa województwa lubelskiego w latach 1957-1975	60
Wykaz skrótów.....	61
Nazewnictwo terenowe pochodzenia ukraińskiego na Lubelszczyźnie	63
I. Nazwy terenowe pochodzenia ukraińskiego z wyróżnikiem fonetycznym.....	64
1. Nazwy z grupą <i>TorT</i> w morfemach	65
2. Nazwy z grupą <i>TerT</i> w morfemach.....	72
3. Nazwy z grupą <i>TolT</i> w morfemach.....	81
4. Nazwy z grupą <i>TelT</i> w morfemach	89
5. Nazwy z psł. *ʎ w morfemach.....	90
6. Nazwy z psł. *ʎ̣ w morfemach.....	94
7. Nazwy z psł. *ʎ i *ʎ̣ w morfemach	100
8. Nazwy z refleksami psł. grupy *tj	104
9. Nazwy z ukraińskimi refleksami psł. grupy *dj	108
10. Nazwy z ukraińskim refleksem psł. nosówki tylnej *e̯	111
11. Nazwy z ukraińskim refleksem psł. nosówki przedniej *e̯	128
12. Nazwy z ukraińskim refleksem psł. jeru twardego (*b)	136
13. Nazwy z ukraińskim refleksem psł. jeru miękkiego (*b)	145
14. Nazwy z ukraińskim refleksem psł. *dl.....	150
15. Nazwy z <i>l</i> epentetycznym, powstałym z połączenia spółgłoski wargowej i następnej <i>j</i>	153
16. Nazwy z nagłosowym <i>o</i> - pochodzącym z psł. *je-	155
17. Nazwy z miękkim <i>ḍ</i>	157

18. Nazwy z miękkim <i>t</i>	161
19. Nazwy z zachowaną grupą nagłosową <i>chw-</i>	163
20. Nazwy z psł. * <i>e</i> po spółgłosce twardej.....	165
21. Nazwy z psł. * <i>i</i> zmienionym na <i>y</i> po spółgłosce twardej	176
22. Nazwy z <i>r</i> lub <i>ř</i> odpowiadającymi polskiemu <i>rz</i>	210
23. Nazwy z <i>h</i> nawiązującym do psł. * <i>g</i>	214
24. Nazwy z ukraińską realizacją psł. * <i>ě</i>	242
25. Nazwy z ukraińską realizacją <i>o</i> wzdłużonego w dawnej sylabie zamkniętej	254
26. Nazwy z ukraińską realizacją psł. * <i>ē</i> wzdłużonego w dawnej sylabie zamkniętej	268
27. Nazwy ze zwężoną postacią <i>e</i> oraz <i>o</i> nieakcentowanego	270
28. Nazwy z przejściem -'a- po spółgłosce miękkiej w - <i>e</i>	271
29. Nazwy ze spółgłoską podwojoną wskutek asymilacji <i>j</i> do poprzedniej spółgłoski	275
30. Nazwy z ukraińskim miejscem akcentu	275
Wnioski	287
Indeks	293

Profesor Michał Lesiów (1928-2016)

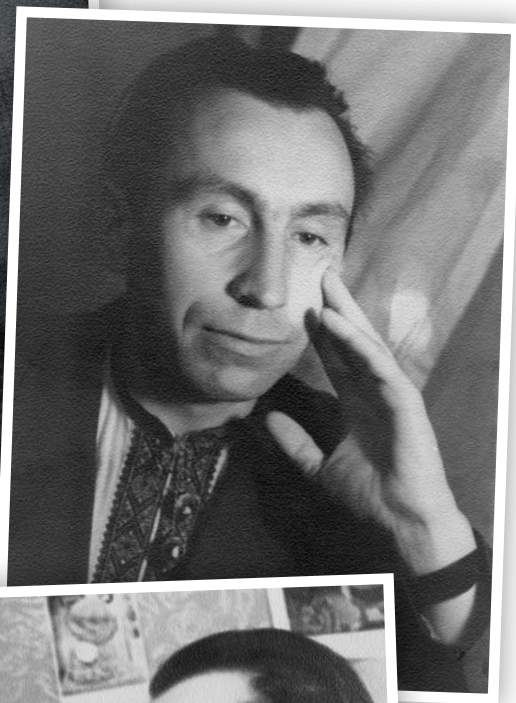
P Podróże badawcze

Życie rodzinne

W Wsparcie małżonki

Spotkania w gronie najbliższych

Wakacje w Jędrychowie na Mazurach

Działalność naukowa

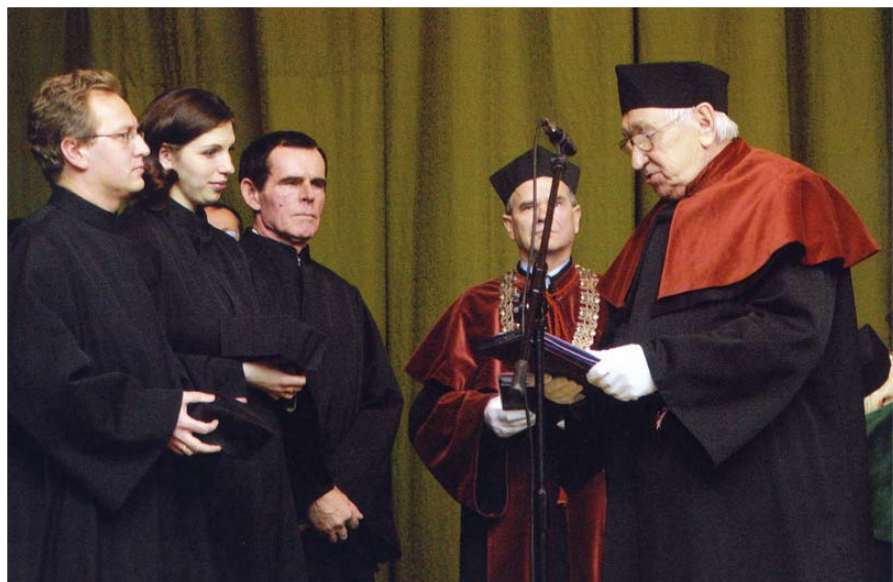

Aktywność popularyzatorska

Zaangażowanie religijne i dydaktyczne

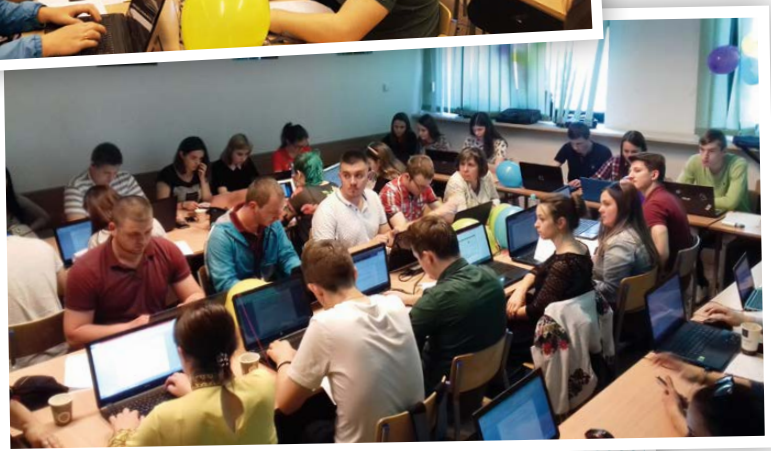
*Odznaczenie papieskie
„Pro Ecclesia et Pontifice”*

Udział w życiu lubelskiej wspólnoty greckokatolickiej

*Akcja przepisywania maszynopisu
pt. „Nazewnictwo terenowe Lubelszczyzny
z ukraińskimi cechami fonetycznymi”*

Uczestnicy akcji pt. Strona dla Profesora Łesiowa:

Balakhtar Anastasiia, Boichuk Dmytro, Boichuk Oleksandra,
Brylko Ivan, Bukovynskiy Mykhailo, Chernyak Dana,
Chukhrai Oksana, Chukhrai Olha, Fedorov Roman,
Kaluhina Anastasia, Kokhman Olena, Kolomiyets Kateryna,
Kolomiyets Zoya, Komarynets Oleksandr, Kotvitskiy Vitalii,
Kril Mariana, Kshanovskiy Anton, Lira Serhii, Mamai Nataliia,
Matsyura Oleksandr, Matushiv Olha, Motlyuk Anhelina,
Ovsyak Kristina, Pashynskiy Vladyslav, Peptiuk Nataliia,
Petryk Nataliia, Pytlova Oleksandra, Rusinov Petro,
Smyl Marta, Statkevych Nazarii, Sviatylo Mykhailo,
Szachmat Michał, Tkach Marharita, Trojanowska Anna,
Vodzianskiy Oleksandr, dr Maria Borciuch
(UMCS, Lublin, 1.06.2017 r.)

Razem przez ponad pół wieku

